Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Проєктно-освітній центр «Агенти змін» ПНУ
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Національний університет "Чернігівська політехніка"
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Херсонський національний технічний університет
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Львівський торговельно-економічний інститут
Ужгородський національний університет
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Державний податковий університет, Ірпінь

«Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи»

Збірник
тез доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції

23 квітня 2024 року

Івано-Франківськ

Су 89

Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 23 квітня 2024 року) / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024. 296 с.

У збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи». Авторами досліджено особливості формування податкової і бюджетної політики, проблеми і перспективи управління фінансами суб'єктів підприємницької діяльності, фінансові аспекти інвестиційної та проєктної діяльності, напрями розвитку банківського та небанківського фінансового сектора, питання цифровізації управління фінансами, а також тенденції розвитку вітчизняного фінансового ринку.

Для вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників бізнесу та інших зацікавлених осіб.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Якубів В.М. – ***голова організаційного комітету,*** д.е.н., професор, перший проректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Левандівський О.Т. – ***співголова організаційного комітету,*** д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Щур Р.І. – ***співголова організаційного комітету,*** д.е.н., професор кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Члени організаційного комітету:

Благун І.С. – д.е.н., професор, декан економічного факультету Прикарпатського наці-онального університету імені Василя Стефаника;

Ткачук І.Г. – д.е.н., професор кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Баланюк І.Ф. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Пилипів Н.І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Романюк М.Д. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту і маркетингу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Дмитришин Л.І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної кібернетики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Майорова Т.В. – д.е.н., професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана;

Дубина М.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету "Чернігівська політехніка";

Євтушенко Н.М. – к.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Мельник В.М. – д.е.н., професор кафедри фінансів Університету Григорія Сковороди в Переяславі;

Сідельникова Л.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та оподаткування Херсонського національного технічного університету;

Лук'яненко І.Г. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів Національного

університету «Києво-Могилянська академія»;

Бондарук Т.Г. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національної академії статистики, обліку та аудиту;

Береславська О.І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету;

Криховецька З.М. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Кропельницька С.О. – директорка Проєктно-освітнього центру «Агенти змін» ПНУ, к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Мединська Т.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів, економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу Львівського торговельно-економічного інституту;

Кохан І.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Мацьків В.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Мигович Т.М. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Білий М.М. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Дмитровська В.С. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Цюпа О.П. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Плець І.І. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Солоджук Т.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Огородник В.О. – к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи Ужгородського національного університету;

Жаворонок А. В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Компютерна верстка збірника – Володимир МАЦЬКІВ

Адреса організаційного комітету:
76018, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, кафедра фінансів,
e-mail: konf.kfin.pnu@gmail.com

ЗМІСТ

1. Особливості формування податкової і бюджетної політики	
Андрейків Т. Я., Голдак С. М. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	10
Бондарук О.С., Кустовський О.В. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	13
Возняк Г.В., Сороковий Д.О. РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	15
Волкова О.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БЮДЖЕТУ	19
Андрейків Т.Я., Стасевич Я.В. СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК	23
Вовчук В.І., Кузьмін Т.Л. СВІТОВИЙ ДОСВІД МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ	26
Андрейків Т.Я. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ	28
Мовчун С.В., Бондаренко А.В. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	32
Клименко Д.С., Козарезенко Л.В. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ	34
Чижова Т.В., Жовнір К.М. СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ	37
Кондаурова Д.О., Мовчун С.В. ЗАЛУЧЕННЯ ВНУТРІШНІХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	39
Сідельникова Л.П. НОВІТНІ АСИМЕТРІЇ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ	41
Мовчун С. В., Москальова Ю.Є. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС	46
Текелій Д.С. РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ У НАПОВНЕННІ БЮДЖЕТІВ РІЗНИХ РІВНІВ В УКРАЇНІ	48
Посаднєва О.М., Березинська М.О. ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА БЮДЖЕТНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	52
Мовчун С. В., Костриця Б.І. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ	55
Левандівський О.Т., Баланюк І.Ф., Іванчук В. ПІДХОДИ В ОПОДАТКУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ	58
Мединська Т.М., Бойчук А.С. АДМІНІСТРУВАННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	61

Тритинник Х.І., Мовчун С.В. ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІКУ	65
Стефанишин Я.С., Мединська Т.М. АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З МЕТОЮ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА УМОВ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ	68
Козарезенко Л.В., Самохін О.В. ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	71
Новосьолова О.С., Мельник І.В. ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ	75
Власюк Н. І., Моравська М.Н. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	78
Данило В.І., Мединська Т.М. МИТО ЯК ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ ПОДАТОК	81
Кужелєв М.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД	84
2. Проблеми і перспективи управління фінансами суб'єктів підприємницької діяльності	
Василишин А.Л. ВПЛИВ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ	87
Гнатюк Т.М. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БОРГАМИ ПІДПРИЄМСТВА	90
Дмитровська В.С. ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КРИЗ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: АНАЛІЗ І СТРАТЕГІЇ	94
Ємець О. І., Буряк Р.В. ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	98
Сус Т.Й. ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	102
Когут Н.О., Зварич О.І. ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УХВАЛЕННІ РІШЕНЬ У СФЕРІ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ І СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА	104
Левандівський О.Т. АГРАРНІ РОЗПИСКИ У КРЕДИТУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	106
Кузьмін Т.Л., Несторак Л.В. РОЗВИТОК АУТСОРСИНГУ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	109
Луців Л.О. БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	111
ВолоМаріяш О.В. СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	114
Мигович Т.М. ФІНАНСИ ТА МАРКЕТИНГ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	117

Мовчун С.В., Тарасенко А.Ю. ФІНАНСОВА СТОРОНА ПІДТРИМКИ БІЗНЕС-СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	119
Пилипів Н.І., Рудий М.В. РОЛЬ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА: РИЗИКИ ТА ЧИННИКИ УСПІХУ	122
Шпикуляк О.Г., Шеленко Д.І. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	126
Шурпа С.Я., Довбенко Ю.П. АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО АСОРТИМЕНТУ	128
Чернодубова Е.В., Мельник А.В. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	132
Шурпа С.Я., Хоптій М.І. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ БРЕНДУ	135
Яськів А.-М.Р., Ємець О.І. АНАЛІТИКА УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПОСЛУГ	138
Солоджук Т.В. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	143
Шкромида Н. Я., Малишев С. В. ЗВІТ З УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	145
Рущишин Н. М., Козак А.Р. СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ: ЕТАПИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ ТА ТИПИ	148
Щур Р.І., Мацьків В.В. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ АГРОПРОМИСЛОВИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	151
Міщук В.Ю., Рудая М.І. ЗЛОЧИННІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ СТАБІЛЬНОСТІ	153
3. Фінансові аспекти інвестиційної та проєктної діяльності	
Благун І.І. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ	157
Бойко Р.В. ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ	160
Вірт М.Ю., Русин Р.С. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ	162
Лук'яненко І.Г., Долінський Л.Б. ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ЯК БАЗИСУ ЇЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	164
Кропельницька С.О., Александрович О.Л. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	168

Мовчун С.В., Книш Д.А. ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	170
Огородник В.О., Варцаба В.В. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	172
Кропельницька С.О., Кіт С.Ф., Морицан М.О. РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО МАРКЕТИНГУ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВІРТУАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ	174
Судук Н.В., Ковтуник Б.А. ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	178
Кропельницька С.О., Рудик Р.А. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ТА ІНФРАСТРУКТУРНИМИ ПРОЄКТАМИ ВІДБУДОВИ В УКРАЇНІ	182
Доценко І.О. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ	183
4. Напрями розвитку банківського та небанківського фінансового сектора	
Sakhno L.A. CHALLENGES FOR THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE DURING MARTIAL LAW	188
Буртняк І.В., Малицька Г.П. ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	191
Баріда Н.П. РОЛЬ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ В СУЧАСНІЙ МОНЕТАРНІЙ ЕКОНОМІЦІ	193
Квасницька Р.С., Войтішин Є.І., Швець С.А. СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	197
Чернодубова Е.В., Келюхова Ю.В. РИНОК СТРАХУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА РОЗВИТОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	200
Криховецька З.М., Дейпук Х.Р. ДЕРЖАВНІ БАНКИ ТА ЇХ РОЛЬ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ	204
Мовчун С.В., Черненко В.В. ТРЕНДИ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	208
Ширінян Л.В. КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ СТРАХОВИКА НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ	211
Кохан І.В., Дорош Є.І. УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ АКБ «ЛЬВІВ»	213
Мацьків В.В., Петрук В.В. ЕФЕКТИВНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ПОТРЯСІНЬ	215
5. Цифровізація управління фінансами	
Бондарук Т.Г., Ковернінська Ю.В. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	218

Горват Д. ЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ПЕРЕКАЗУ КОШТІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ MONEYGRAM	220
Дахно К.Ю., Козарезенко Л.В. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ	222
Дудник М.Р., Мовчун С.В. ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ	226
Заїчко І.В., Федина В.В. ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ: ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.	228
Кузьмін Т.Л., Коман А.В. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ	230
Олініченко І.В., Свічкар Н.М., Черкашин М.О. ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ НА СУЧАСНУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ	232
Небесенко А.О., Мовчун С.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ	236
Аронець Б.О., Буртняк І.В. ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ У ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ	238
Фадєєва І.Г. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ	241
Скрипник Г.О., Якименко В.П. ЕТАПИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	244
Мовчун С.В., Коваль С.Ю. ЕВОЛЮЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	247
Шкромида В. В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	250
Скрипник Г.О., Тітова А. Ю. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	252
6. Тенденції розвитку вітчизняного фінансового ринку	
Мовчун С.В., Соболь М.С. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ	256
Богріновцева Л.М. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ	259
Мовчун С.В., Брянська Ю.О. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	262
Демченко В.О. МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: СПІВПРАЦЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ЗАХОДІВ	265
Демінська Д. В., Мовчун С.В. ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	267
Ковернінська Ю. В., Павленко І.Л. РОЗВИТОК ПЕРВИННОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЯХ	270

Мовчун С.В., Радкевич У.В. КІБЕРБЕЗПЕКА У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	274
Нечипоренко А.В. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	277
Мовчун С.В., Руденко Ю.В. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	279
Матвійчук Л.О. РИНОК ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	282
Шуляковський О.М. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ФІНТЕХУ В УМОВАХ ВІЙНИ	286
Кохан І.В., Богославець-Дроздюк Т.І. ОСОБЛИВОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	289
Мовчун С.В., Бобир І.М. МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	292

1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ І БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

УДК: 336.02

Андрейків Т. Я.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Голдак С. М.
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
ОПП "Фінанси банківська справа та страхування"
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Податкова система у кожній країні становить один з основних елементів економічної політики, забезпечуючи фінансову базу держави та виступаючи ключовим інструментом для реалізації її економічної стратегії.

Основним засобом запобігання, виявлення та припинення податкових порушень, а також необхідною умовою для ефективного функціонування податкової системи є податковий контроль. Цей контроль забезпечує взаємозв'язок між платниками податків та органами державного управління, які мають особливі податкові права та повноваження.

Податковий контроль представляє собою систему заходів, яка вживається контролюючими органами та координується центральним органом виконавчої влади. Його завданням є формування та реалізація державної фінансової політики з метою перевірки правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів. Також він відповідає за виконання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1].

Військова агресія росії проти України значно вплинула на умови та обстановку для бізнесу. Тому уряд вживав невідкладних та очікуваних заходів для підтримки українського бізнесу шляхом стимулювання оподаткування та впровадження державних і донорських програм. Ці заходи спрямовані на збереження робочих місць, підтримку підприємств та відновлення економіки країни в цілому. Політика підтримки існуючих бізнес-структур та стимулювання їх діяльності для забезпечення потреб у військовому секторі призвела до розроблення урядом країни заходів з

дерегуляції та лібералізації умов ведення бізнесу в умовах воєнного конфлікту. Таким чином, під час періоду воєнного стану деякі аспекти податкового контролю були обмежені, що було врегульовано Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії норм на період дії воєнного стану» [3].

Обмеження податкового контролю, що діють в Україні на період воєнного стану наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Обмеження у здійсненні податкових перевірок в Україні на період дії воєнного стану

Вид перевірок	Наявність/відсутність обмежень
Документальна планова перевірка	Не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються
Документальні позапланова перевірки	Проводиться (за наявності безпечного доступу), якщо розпочато процедуру реорганізації юридичної особи, припинення юридичної особи або фізичної особи - підприємця, закриття постійного представництва чи відокремленого підрозділу юридичної особи, у т.ч. іноземної компанії, організації, порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків або подано заяву про зняття з обліку платника податків
	Проводяться (за наявності безпечного доступу), якщо платником подано декларацію, в якій заявлено до відшкодування з бюджету податок на додану вартість з від'ємним значенням з податку на додану вартість більше 100 тис. гривень.
Камеральні перевірки	Проводяться
Фактичні перевірки	Проводяться

Однією з важливих та складних проблем, що стоять перед Україною в умовах сучасного розвитку економіки, є удосконалення організації податкового контролю. Ефективний податковий контроль є ключовою умовою успішного функціонування самої податкової системи в цілому. Він охоплює всю систему оподаткування, здійснюючи контроль за кожним окремим податком, податковими групами, групами платників податків та територіями.

Напрямки покращення організації податкового контролю включають [2]:

– Використання технологій.

Однією з ключових тенденцій є використання сучасних інформаційних технологій у податковому контролі. Це включає в себе впровадження електронних систем звітності та обміну інформацією між платниками податків та податковими органами. Автоматизовані процеси допомагають зменшити можливість помилок та швидко виявляти податкові порушення.

– Збільшення прозорості.

Ще однією важливою тенденцією є збільшення прозорості та відкритості у проведенні податкових перевірок. Це включає в себе публічне оприлюднення результатів аудиту та доступ до інформації про правила та процедури податкового контролю.

– Розвиток аналітичних здібностей.

Завдяки розвитку аналітичних методів та інструментів, податкові органи можуть більш ефективно виявляти порушення та приховану податкову базу. Використання сучасних технологій аналізу даних дозволяє виявляти тенденції та виявляти потенційні порушення, що сприяє збільшенню ефективності контролю.

– Оптимізація законодавства.

Необхідність уніфікації процедур та спрощення податкового адміністрування вимагає перегляду та оптимізації податкового законодавства. Це допомагає зменшити бюрократичність та підвищити прозорість у податкових процедурах.

– Заохочення відповідальності.

Введення жорстких санкцій за податкові порушення є ще однією важливою тенденцією. Це стимулює платників податків дотримуватися правил та сприяє зменшенню порушень.

– Міжнародна співпраця.

Розширення співпраці з міжнародними партнерами дозволяє впроваджувати найкращі практики та стандарти у сфері податкового контролю.

Усі ці тенденції та напрями спрямовані на покращення ефективності та прозорості податкового контролю в Україні, що в свою чергу сприятиме стабільності та розвитку економіки країни.

Отже, ефективний податковий контроль, який є ключовим елементом функціонування податкової системи в економічному та соціальному контексті, повинен базуватися на принципах створення максимально зручних і необтяжливих умов оподаткування для бізнесу. Це включає в себе подолання нерівномірного розподілу податкового навантаження в економіці, упорядкування системи планування, організації та проведення податкових перевірок, використання сучасних аналітичних інструментів для виявлення прихованої податкової бази і запобігання ухилянню від

оподаткування. Крім того, важливо сприяти підвищенню податкової культури та дисципліни в суспільстві, а також підвищувати ефективність податкового адміністрування загалом.

Список використаних джерел:

1. Бєну А. Здійснення податкового контролю в Україні у сучасних умовах. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*. 2022. С. 254–256.

2. Миколаєць А. П. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування в умовах реформування економіки України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www/dy.nayka.com.ua./?op=1&z=1073.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://cutt.ly/bwmRcNFa (дата звернення: 11.10.2023).

УДК 343.37

Бондарук О.С.
к.е.н, викладач кафедри
фінансово-економічної безпеки,
Національна академія Служби безпеки України,
м. Київ

Кустовський О.В.
здобувач ОР бакалавр
Національна академія Служби безпеки України,
м. Київ

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В сьогоденні повномасштабної війни, яка почалася 24 лютого 2022 року та введення воєнного стану, Україна зазнає значних економічних збитків, але в той же час отримує обширну допомогу від західних партнерів.

Станом на 2023 рік, Україна отримала приблизно 104 млрд. євро фінансування, з яких біля 34 млрд. євро визначаються як військова допомога і біля 70 млрд. євро – як інші потреби (фінансуванню пільг, державних органів в цілому). До державного бюджету надійшло більше 40 млрд. доларів [3].

В той же час отримання допомоги від західних країн (США, Німеччини, Франції, Великої Британії та інших країн – членів Європейського союзу) збільшує вірогідність корупційних ризиків в тому

числі завищення цін, створення фіктивних підприємств для привласнення коштів за рахунок виграшів тендерів.

Одночасно, потрібно зазначити, що в умовах воєнного стану важливим є як самодостатні збройні сили, так і економічна складова, яка відповідає за всі напрямки, як на фронті (забезпечення військовослужбовців зброєю, можливість виплати заробітної плати, утримання поранених та полонених) так і всередині країни (соціальні пільги для вразливих груп населення, забезпечення продовольчими товарами, енергетичний сектор).

За дослідженням Радіонова Ю. Д., під час дії воєнного стану Кабінет міністрів України отримує більш розширені повноваження, зокрема: можливості розпоряджається фінансовими ресурсами відповідно до першочергових потреб. В той же час органи місцевого самоврядування мають аналогічні права на перерозподіл бюджетних коштів. Також з метою зниження безробіття було застосовано зниження фіскального тягаря держави, зокрема відсоткова ставка єдиного податку до 2% для платників єдиного податку 3 групи [5, с. 26].

За даними Transparency International Ukraine, у 2023 році, Україна отримала 36 балів та посідає 104 місце поміж 180 країн в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI), що є вагомим результатом під час повномасштабної агресії російської федерації. До цього показника входять показники корупції в публічному секторі, у виконавчій, судовій та законодавчій владі в цілому [2].

В звіті Міжнародного валютного фонду зазначається, що Україна змогла зберегти макроекономічні показники та фінансову стабільність завдяки виваженим політичним рішенням та значній зовнішній динаміці підтримки. В той же час, маємо негативні наслідки війни: економічне зростання скоротилося на 30 відсотків у 2022 році, велика частина основних фондів країни була знищена [1].

Одним з додаткових шляхів залучення коштів є зняття імунітету з активів центрального банку російської федерації та передача цих активів під управління України задля відновлення зруйнованих частин енергетичного комплексу [4, с. 9].

Залучення додаткових коштів від західних партнерів є одним з пріоритетних напрямів економічної політики держави, в той же час економічний сектор потребує багатогранних реформ, які є актуальними під час повномасштабної агресії російської федерації. Корупційна складова також має значний негативний вплив на переміщення залучених коштів. Таким чином, виважені політичні та економічні рішення на міжнародній площині будуть мати позитивні наслідки для України.

Список використаних джерел:

1. IMF Staff Country Reports. International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/03/31/Ukraine-Request-

for-an-Extended-Arrangement-Under-the-Extended-Fund-Facility-and-Review-of-531687 (дата звернення: 16.04.2024).

2. Індекс сприйняття корупції - 2023. Transparency International Ukraine. URL: https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2023/ (дата звернення: 16.04.2024).

3. Бондарук, Т. Г., Бондарук, О. С., & Ігнатова, І. С. (2021). Економічна природа механізму забезпечення інвестиційно-інноваційної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (2(18), 137–145. URL: http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/184229 (дата звернення: 16.04.2024).

4. Bondaruk, T. H., Momotiuk, L. Ye., & Bondaruk, O. S. (2020). Budget Security as Factor of Economic Development of the State. *Statystyka Ukrainy* - Statistics of Ukraine, 2-3, 40-47.URL: https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/297 (дата звернення: 16.04.2024).

5. Radionov Y. The state's financial resources management under martial law. Economy of Ukraine. 2023. Vol. 2023, no. 1. P. 20–43. URL: https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.01.020 (date of access: 16.04.2024).

УДК 336.764.1:352/354:005

Возняк Г. В.
д.е.н, с.н.с., провідний науковий співробітник,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»
м. Львів

Сороковий Д.О.
здобувач освітнього рівня Phd,
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»
м. Львів

РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Війна в Україні, активна фаза якої триває з лютого 2022 року, неабияк відобразилась на місцевому самоврядуванні, яке взяло на себе значний тягар проблем (від приймання людей, які втікають від війни, до вирішення безпекових завдань). Проведені впродовж останніх років успішні реформи адміністративно-територіального устрою та децентралізації в Україні створили передумови для формування спроможного місцевого самоврядування та територіальних громад, здатних забезпечувати і підтримувати функціонування місцевої економіки та життєдіяльність населення. Можна стверджувати, що територіальні

громади в умовах війни стали ключовою ланкою забезпечення стійкості та соціальної стабільності для тилових регіонів і каталізатором процесів стабілізації ситуації для звільнених територій.

За цей час в суспільстві сформувалось чітке розуміння того, що всі громади опинились у різному безпековому та соціально-економічному становищі, в залежності від наближення до лінії бойових дій, а отже і ризики порушення стійкості для прифронтових, тилових, опорних і громад, де відновлено контроль держави Україна теж різні, і підходи до управління розвитком територій та забезпечення їх стійкості теж різняться.

З огляду на обмежені можливості формування фінансових ресурсів територіальних громад, бюджетна складова їх фінансового потенціалу має характер домінуючої. Дослідження впливу інструментів бюджетної політики на стійкість громад тилової області дасть змогу виявити не лише наслідки та вплив війни на місцеві бюджети для таких територій, а й слугуватиме інформаційною основою прийняття рішень, що дозволять органам місцевого самоврядування бути фінансово спроможними виконувати власні і делеговані повноваження та забезпечувати власний поступ.

Зазначимо, що стійкість трактують як існування, розвиток і залучення ресурсів громади її членами для процвітання у середовищі, яке характеризується змінами, невизначеністю, непередбачуваністю та несподіванкою [1], або можна розглядати дане поняття як колективні зусилля, що спрямовані на покращення реагування і відновлення громади у відповідь на кризу [2]. В основі розуміння стійкостіі, вимірювання і, як наслідок, пошуку шляхів підвищення – характеристика самої спільноти. До основних елементів забезпечення стійкості громад відносять: ресурси, здатність адаптуватися, спроможність поглинати збурення, спричинені кризами [3]; спроможність до економічного розвитку, соціальний капітал, компетентності членів громади, інформацію та комунікації [4].

Варто зазначити, що сьогодні в експертно-науковому середовищі побутує думка про те, що надто складно вести мову про вибудовування оптимістичних (чи песимістичних) сценаріїв відновлення чи розвитку територій, навіть про короткострокове прогнозування в силу надмірної невизначеності. Війна триває – невизначеність і виклики і далі залишаються, а це значить, що планування чи прогнозування розвитку ускладнене. Немає впевненості щодо чітких термінів реалізації цілей чи заходів, адже висока невизначеність, як наслідок – «недосягнення запланованих цілей вчасно». Видається, що при вибудовуванні перспектив набагато важливіше вести мову про те, що потрібно зробити для досягнення цілей; які механізми при цьому задіяти; які передумови досягнення цілей, що може «запустити економіку» і т. д. В цьому сенсі, також, варто погодитись з думкою Лібанової Е.М. про те, що «…сьогодні варто говорити не так про прогнози, як про очікування та тенденції…» [5].

Зважаючи на нові умови функціонування територіальних громад

можемо стверджувати, що ризики порушення стійкості для прифронтових, тилових, опорних і громад, де відновлено контроль держави Україна буду різні, а відтак і підходи до управління розвитком територій та забезпечення їх стійкості теж будуть різні. Так, посилення фінансової стійкості територіальних громад у південних, східних та частково північних регіонах можуть гуртуватися на відбудові інфраструктури та зміні структури економіки (залучення видів підприємництва, які розвиваються на основі інновацій та невеликої потреби у людському ресурсі). У тилових областях – на забезпеченні економічного зростання громад шляхом ефективного використання і диверсифікації фінансових інструментів (активний доступ до кредитних ресурсів, міжнародна технічна допомога і ін.) та максимізації економічного ефекту від залученого сюди додаткового людського і підприємницького ресурсу (ВПО, релоковані підприємства тощо). Для всіх типів громад відновлення, а відтак і забезпечення фінансово-економічної стійкості повинно все більше опиратися на внутрішні джерела та високий рівень макростабільності.

Орієнтирами зміцнення бюджетної стійкості територіальних громад (яка слугує основою розвитку) в сучасних умовах можуть бути:

а) зміна механізму горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів. *З*важаючи на те, що відновлення економічного зростання територіальних громад, які зазнали фінансово-економічних потрясінь через війну, визначатиметься низкою параметрів, чільне місце серед яких належить бюджетним детермінантам, варто зазначити, що починаючи з початку 2023 року Україна стикається з проблемою фінансової неспроможності більшості територіальних громад виконувати власні та делеговані повноваження, що своєю чергою актуалізує питання відповідності вітчизняної системи міжбюджетного вирівнювання сучасним умовам розвитку територіальних громад. Нова реальність диктує необхідність перегляду чинної системи міжбюджетного вирівнювання, а отже і зміцнення фінансової стійкості територіальних громад. Аргументами в користь таких тверджень є те, що складовою розрахунків і базової і освітньої дотації є чисельність населення громади та надходження від ПДФО, які на сьогоднішній день не відповідають реальному стану (через переміщення людей, бізнесу, втрату виробничих потужностей тощо). Зважаючи на це, з великою імовірністю варто очікувати зміну структури доходних джерел наповнення місцевих бюджетів, а тому врахування у розрахунку горизонтального вирівнювання фінансової спроможності лише ПДФО втрачає сенс. Як варіант, доречно до формули розрахунку включити інші податкові надходження (окрім ПДФО чи ПНП), врахувати показники бюджету м. Києва та опиратися на реальну чисельність населення громад;

б) вдосконалення механізму адміністрування місцевих податків та зборів, посилення контролю за їх надходженнями. Зважаючи на те, що вагомим джерелом наповнення місцевих бюджетів є місцеві податки та збори, з метою забезпечення їх стійкості, доречно передати окремі функції

адміністрування майнових податків на місцевий рівень (йдеться про впорядкування цифрових реєстрів майна та обліку платників податків; формування достовірної інформації щодо об'єктів оподаткування (інвентаризація), перегляд бази оподаткування на ринкових засадах, посилення співпраці податкових органів та ОМС);

в) врегулювання моделі розподілу ПДФО. Потрібно визнати, що ця проблема не має простого вирішення (про що свідчать зареєстровані понад 15 законопроектів у Верховній Раді).

Війна внесла свої корективи в процеси функціонування та розвитку територіальних громад в усіх регіонах України. Водночас ОМС базового рівня продемонстрували вміння швидко приймати управлінські рішення, забезпечувати життєдіяльність як своїх, так і вимушено переселених жителів, підтримувати бізнес та працювати над зміцненням безпеки громади та держави загалом. Функціональна стійкість органів місцевого самоврядування була збережена, а саме виконання повноважень у повному обсязі, на фоні скорочення надходжень до бюджету, значних обмежень у використанні бюджетних коштів, втратою власних людських ресурсів, а також появи додаткових завдань, що пов'язані із внутрішньо переміщеними особами, формуванням та забезпеченням добровольчих формувань в територіальних громадах. Це свідчить про позитивний тренд поступового відходу від «патерналістської моделі» управління на місцевому рівні та прийняття відповідальності за життєдіяльність територіальної громади як місцевими радами, так і мешканцями, що однозначно є одним з найвагоміших результатів реформування місцевого самоврядування в Україні. Подальше посилення інституційної спроможності територіальних громад має спрямовуватись на посилення спроможності ОМС у сфері проєктного менеджменту, стратегічного планування розвитку, цифровізації, запобігання та боротьби з корупцією, податкового адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Magis, K. (2010). Community Resilience: An Indicator of Social Sustainability. *Society & Natural Resources*, vol. 23, pp. 401-416. https://doi.org/10.1080/08941920903305674

2. Pfefferbaum, B., Van Horn, R. L. & Pfefferbaum, R. L. (2017). A conceptual framework to enhance community resilience using social capital. Clinical Social Work Journal, 45 (2), pp. 102-110. Retrieved from https://link.springer.com/article/10.1007/s10615-015-0556-z

3. Rapaport, C., Hornik-Lurie, T., Cphen, O., Lahad, M., Leykin, D. & Aharonson-Daniel, L. (2018). The relationship between community type and community resilience. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, vol. 31, pp. 470-477. https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2018.05.020

4. Voznyak H., Mulska O., Kloba T., Kloba L. (2021). Assessing and strengthening budgetary security of regions and their amalgamated hromada in

an unstable economy: A case for Ukraine. *Public and Municipal Finance*, 2021, 10(1), 138-150. DOI:10.21511/pmf.10(1).2021.11

5. Чи є робота в Україні та яких зарплат очікувати. Інтерв'ю з директоркою Інституту демографії та соцдосліджень НАНУ. URL: https://hromadske.ua/posts/chi-ye-robota-v-ukrayini-ta-yakih-zarplat-ochikuvati-intervyu-z-direktorkoyu-institutu-demografiyi-ta-socdoslidzhen-nanu

УДК 336.2

Волкова О.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Херсонського національного технічного університету
м. Херсон

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БЮДЖЕТУ

Митна політика в умовах повоєнного стану відіграє важливу роль у наповненні Державного бюджету України. Митні платежі є одним з основних джерел доходів митної системи, які сприяють фінансуванню різних сфер державного сектору, зокрема соціальних програм, інфраструктурних проектів, освіти та охорони здоров’я.

Значення митних платежів для бюджету також полягає у забезпеченні фінансування важливих державних проектів та програм. Це можуть бути інфраструктурні проекти, які сприяють розвитку транспортної мережі, енергетичні проекти, які забезпечують енергетичну безпеку країни, або соціальні програми, які спрямовані на підтримку малозабезпечених верств населення.

Якщо розглядати надходження митних платежів до Державного бюджету України, то можемо зазначити, що за січень-лютий 2024 р. перераховано понад 87,1 млрд. грн. митних платежів. Це на 22,1 млрд. грн. більше показника попереднього 2023 р., де надходження склали 65,0 млрд. грн.

Серед основних бюджетоформуючих товарів суттєве збільшення надходжень митних платежів у лютому 2024 р., у порівнянні з лютим 2023 р., відбулось при імпорті: нафтопродуктів (бензину, дизпалива); автомобілів легкових; вугілля кам’яного; автомобілів вантажних; лікарських засобів; добрив з 2-3 поживними елементами N, P, K; феросплавів; пультів, панелей, розподільних щитів; коксу і напівкоксу; вугілля ретортного.

Але при цьому були і стримуючі фактори, які негативно вплинули на рівень надходжень митних платежів у лютому 2024 р., а саме: блокування пунктів пропуску на україно-польській ділянці кордону у січні та на початку лютого поточного року сприяло зменшенню обсягів ввезення товарів та відповідних надходжень податків; збільшення обсягів пільг зі

сплати митних платежів при митному оформленні імпорту товарів оборонного призначення та електромобілів; відставання середнього офіційного курсу долара США від «бюджетного»; зменшення, у порівнянні з лютим 2023 р., вартості окремих видів нафтопродуктів (бензинів дизпалива, газів нафтових та добрив) [1].

Отже, митні платежі мають велике значення для бюджету держави. Вони забезпечують фінансову стабільність, захищають внутрішній ринок, регулюють зовнішньоекономічні відносини та фінансують важливі державні проекти. Розвиток ефективної митної політики в умовах повоєнного стану є важливим завданням для забезпечення стабільності бюджету та економічного розвитку країни. Ефективність митної політики в контексті бюджетного наповнення залежить від кількох факторів.

Перш за все, важливо встановити адекватні митні ставки, які забезпечать достатній рівень доходів, але не стануть перешкодою для зовнішньоекономічної діяльності та розвитку міжнародної торгівлі. Важливо збалансувати митні ставки таким чином, щоб вони були конкурентоспроможними, але при цьому забезпечували достатній рівень доходів для бюджету. Перший крок до виконання цієї умови вже було зроблено.

Так Президент України підписав ухвалений 19.10.2022 р. Верховною Радою України Закон України № 2697-IX «Про Митний тариф України», який набрав чинності з 01.01.2023 р. Цим Законом затверджується новий Митний тариф України, який в установленому порядку був розроблений Державною митною службою України разом з Міністерством економіки України, але при цьому Закон не передбачав зміну ставок ввізного мита на товари, а лише зміну класифікації окремих товарів згідно з УКТЗЕД. Митний тариф України є невід'ємною частиною цього Закону та містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України і які систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі сучасної сьомої редакції Гармонізованої системи опису та кодування товарів версії 2022 р. та відповідної версії Комбінованої номенклатури ЄС (Official Journal of the European Union, 29.10.2021, L 385) [2].

Крім того, ефективність митної політики залежить від ефективності митного контролю та митного адміністрування. Митний контроль повинен бути достатньою мірою прозорим та ефективним, щоб запобігти незаконному переміщенню товарів та уникненню сплати митних платежів. Митне адміністрування повинно бути ефективним та надійним, забезпечуючи швидке та точне оформлення митних декларацій та розрахунків.

Прозорість та адаптивність митної політики є важливими факторами для її ефективності в контексті бюджетного наповнення. Прозорість митної політики дозволяє забезпечити відкритість та доступність інформації про

митні правила та процедури. Це сприяє зменшенню корупції та недобросовісної поведінки в митній сфері, а також забезпечує рівні умови для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Адаптивність митної політики дозволяє швидко реагувати на зміни в економічному та політичному середовищі. Вона передбачає гнучкість та здатність до внесення змін у митні правила та процедури.

Тому у рамках адміністративного реформування Державної митної служби України (далі – ДМСУ), яке визначено в Національній стратегії доходів з метою інституційного посилення митних органів, заплановано впровадження низки важливих заходів [3].

По-перше, щодо антикорупційних ініціатив, передбачається реалізація Антикорупційної програми ДМСУ та запровадження атестації митників, використання натільних відеокамер для відеофіксації виконання фізичного контролю товарів та спілкування з громадянами на кордоні.

По-друге, планується налагодження співпраці з бізнес-сектором. Оперативним кроком буде розвиток служби підтримки бізнесу (Help Desk), яка швидко реагуватиме на запити бізнесу. Це допоможе оцінювати та дотримуватись балансу між контролем і спрощенням митних процедур. Очікується на подальший розвиток та широке застосування програми спрощень для бізнесу, у тому числі Авторизованого економічного оператора та системи NCTS (Спільна транзитна система).

Третім аспектом є посилення міжнародного співробітництва. Воно передбачає обмін митною інформацією між країнами та спільний контроль на пунктах пропуску. Розширення міжнародної співпраці є важливим аспектом розвитку митної політики для забезпечення стабільності бюджету. Україна повинна активно співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями у сфері митної політики, обмінюватися досвідом та кращими практиками. Це дозволить покращити якість митного контролю, зменшити ризики порушення митних правил та збільшити митні надходження. Крім того, розширення міжнародної співпраці сприятиме залученню іноземних інвестицій та розвитку зовнішньоекономічних зв’язків країни.

Четвертий аспект – інституційний розвиток. Він включає підвищення зарплат митників до ринкового рівня, впровадження системи оцінки ефективності (KPI), а також удосконалення управління персоналом через контракти, ротацію та особисту відповідальність.

П’ятий аспект полягає у розвитку IT та технічного оснащення. Планується впровадження нових IT-рішень, сумісних з ЄС, оновлення системи митного оформлення, управління ризиками, а також оснащення пунктів пропуску сучасними технічними засобами, такими як сканери, ваги та системи відеонагляду тощо. Отже впровадження окреслених ініціатив дозволить зміцнити ефективність та прозорість митного адміністрування в Україні.

Міністерство фінансів схвалило Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та

цифровізації Держмитслужби – керівний документ з впровадження та розвитку митних інформаційних систем на наступні роки. План розрахований до 2026 року та передбачає: запровадження принципів кіберзахисту; впровадження безпаперових процедур; побудову надійних та сучасних ІТ-систем митниці.

Документ розроблено у контексті підготовки України до вступу до Європейського Союзу та виконання Угоди про асоціацію в частині гармонізації митних процесів з європейськими стандартами. Особливу увагу приділено виконанню всіх вимог щодо майбутніх інтеграцій до систем ЄС.

За даними міністерства, Національний план цифровізації української митниці базується на Багаторічному стратегічному плані електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C). Команда EU4PFM надала експертну підтримку в процесі його підготовки.

Основою ІТ-стратегії Держмитслужби, зокрема, визначено:

– сервісно орієнтовну архітектуру;

– централізоване впровадження ЄАІС;

– гармонізований інтерфейс із ЄС і Єдине вікно для міжнародної торгівлі.

Окрему увагу в документі приділено запровадженню принципів кіберзахисту. Насамперед йдеться про забезпечення: запису та відстеження історії запитів на внесення змін до даних; захисту від несанкціонованого доступу до інформації; неможливості зміни або втрати журналів роботи з даними; неможливості зміни інформації та документів, наданих користувачами з використанням кваліфікованого електронного підпису.

У процесі ІТ-трансформації Держмитслужба використовуватиме управління бізнес-процесами та BPM-моделювання, що дозволить забезпечити цілісне уявлення про митні процеси та практичні наслідки їх впровадження відповідно до митного законодавства України та ЄС [4].

Боротьба з митними порушеннями також є одним з ключових аспектів ефективності митної політики в контексті бюджетного наповнення. Незаконне переміщення товарів та уникнення сплати митних платежів призводить до втрати доходів для бюджету. Тому важливо забезпечити ефективну систему контролю та запобігти митним порушенням.

Для досягнення цієї мети необхідно зміцнити митний контроль та співпрацю з іншими правоохоронними органами. Важливо розробити ефективні механізми виявлення та припинення митних порушень, а також накладати на порушників відповідні санкції. Крім того, важливо проводити інформаційну роботу серед громадян та підприємств щодо важливості дотримання митних правил та сплати митних платежів.

Україна, як суверенна держава, активно працює над своїм європейським шляхом розвитку. Одним із важливих напрямків цього

процесу є євроінтеграція, яка передбачає глибокі зміни в різних сферах життя країни, включаючи митне адміністрування. Митне адміністрування в умовах євроінтеграції має свої перспективи та недоліки, які потребують уваги та вирішення.

Список використаних джерел:

1. Надходження митних платежів до Держбюджету в 2024 році демонструють суттєве зростання. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/nadkhodzhennia-mitnikh-platezhiv-do-derzhbiudzhetu-v-2024-rotsi-demonstruiut-suttieve-zrostannia-1513.

2. Закон України № 2697-IX «Про Митний тариф України» набирає чинності з 1 січня 2023 року. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/zakon-ukrayini-no-2697-ix-pro-mitnii-tarif-ukrayini-nabiraie-chinnosti-z-1-sichnia-2023-roku-1016.

3. Метою адміністративного реформування митних органів в рамках Національної стратегії є підвищення їх прозорості та ефективності. Офіційний сайт Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-metoiu-administratyvnoho-reformuvannia-mytnykh-orhaniv-v-ramkakh-natsstratehii-ie-pidvyshchennia - ikh-prozorosti-ta-efektyvnosti.

4. Схвалено стратегічний план цифровізації митниці. Офіційний сайт AgroPortal.ua. URL: https://agroportal.ua/news/ukraina/shvaleno-strategichniy-plan-cifrovizaciji-mitnici.

УДК: 336.02

Андрейків Т. Я.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Стасевич Я. В.
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
ОПП “Фінанси банківська справа та страхування”
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

СУТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

Податкові перевірки відіграють важливу роль у забезпеченні дотримання податкового законодавства та ефективного функціонування податкової системи. Вони є інструментом контролю з боку податкових

органів, спрямованим на виявлення та запобігання порушенням у сфері оподаткування. Податкові перевірки дозволяють перевірити достовірність поданої платниками податків інформації, правильність обчислення та сплати податків, а також виявити можливі випадки ухилення від сплати податків.

Податкові перевірки є основним способом здійснення контролюючої функції органами державної податкової служби, і, враховуючи сьогоденні українські реалії, одним із найменш приємних елементів взаємовідносин між господарюючими суб'єктами та органами влади.

Податкова перевірка – це захід, який проводять працівники податкової служби для перевірки виконання чинного податкового законодавства. Суть перевірки полягає в порівнянні наданих даних під час подання звітності із фактичним станом справ. Об'єктами дослідження можуть бути різноманітні грошові та товарні документи, декларації, накладні, чеки, реєстрові дані, а також інформація, отримана з реєстраторів розрахункових операцій. Результатом перевірки є складений акт, у якому вказуються виявлені порушення або відсутність таких порушень [1].

Податкові перевірки у діючому на сьогодні податковому законодавстві бувають трьох видів: камеральні, документальні та фактичні. Крім того, документальні перевірки можуть бути плановими або позаплановими, а також виїзними чи невиїзними.

Камеральні перевірки здійснюються у приміщенні органу ДПС і тільки на підставі даних, які містяться у податкових деклараціях (розрахунках). Для її проведення не вимагається спеціального рішення чи обов'язкової присутності платника податків.

При документальній перевірці здійснюється контроль на підставі аналізу вже не тільки податкових декларацій, а й іншої бухгалтерської та фінансової звітності, первинних документів тощо. Проводячи документальну перевірку, контролюючий орган здійснює контроль щодо своєчасності та повноти нарахування усіх податків і зборів, дотримання валютного законодавства, оформлення трудових відносин з працівниками в межах повноважень, покладених на органи податкової служби.

Планова перевірка проводиться тільки у відповідності до плану-графіку перевірок з періодичністю, визначеною Податковим кодексом України. ЇЇ здійснення вимагає прийняття відповідного рішення керівника контролюючого органу і з обов'язковим попереднім повідомленням платника податку.

Позапланова документальна перевірка може бути проведена, якщо існують певні визначені законом підстави, зокрема, неподання податкової декларації у визначений строк, виявлені факти про можливі порушення при здійсненні перевірок інших платників, виявлення недостовірності даних у деклараціях, при ліквідації чи реорганізації господарюючого суб'єкта тощо.

Для невиїзних документальних податкових перевірок необхідним є

прийняття відповідного рішення та попереднє повідомлення платника податків, але його присутність на перевірці не є обов'язковою.

В Податковому кодексі, в ст. 75.1.3 визначено ще один окремий вид податкової перевірки – фактична перевірка, яка здійснюється за місцем фактичного здійснення платником податків господарської діяльності, розміщення господарських об'єктів або інших об'єктів його права власності. Фактична перевірка стосується дотримання порядку здійснення розрахунково-касових операцій, наявності необхідних свідоцтв, ліцензій, патентів, зокрема і щодо виробництва та обігу підакцизних товарів, а також дотримання роботодавцем вимог закону оформлення трудових відносин з працівниками, укладення трудового договору.

Фактична перевірка проводиться без попередження платника податку, на підставі рішення керівника органу ДПС або за наявності визначених податковим кодексом обставин. Фактична перевірка проводиться двома (або більше) працівниками податкового органу у присутності посадових осіб платника податку або особи, що здійснює розрахунково-касові операції.

Якщо камеральні перевірки часто є взагалі не відчутними для платників податків, які ведуть бухгалтерський облік належним чином, а до планових перевірок так чи інакше завжди є змога підготуватися, то позапланові документальні, а тим більше фактичні перевірки можуть стати неприємним сюрпризом для керівництва та всього робочого колективу.

Крім того, залежно від повноти охоплення об'єктів оподаткування, податкові перевірки можуть бути повними або частковими. Під час повної перевірки здійснюється вивчення всієї фінансово-господарської діяльності платника податків за певний період, а під час часткової перевірки вивчається лише окрема її частина або окремі питання.

Також, податкові перевірки поділяють на комплексні та тематичні. Комплексні перевірки охоплюють усі види податків, зборів та інших обов'язкових платежів, що сплачуються платниками податків, тоді як тематичні перевірки охоплюють лише окремі питання або групи взаємопов'язаних податкових питань.

Належне проведення податкових перевірок є важливим для забезпечення рівних конкурентних умов та підвищення рівня податкової культури в суспільстві. Водночас, податкові органи повинні дотримуватися принципів законності, об'єктивності та неупередженості під час проведення перевірок, захищаючи права та законні інтереси платників податків [3].

Податкові перевірки є важливим інструментом контролю, спрямованим на забезпечення, дотримання податкового законодавства та правильної сплати податків. Ці заходи сприяють виявленню порушень у сфері оподаткування та забезпечують об'єктивність та законність процесу. Різноманітність видів та класифікація податкових перевірок дозволяють ефективно контролювати фінансово-господарську діяльність платників податків і забезпечують рівні умови конкуренції на ринку. Однак, при

цьому важливо дотримуватися принципів законності та захисту прав та законних інтересів платників податків для підвищення рівня податкової культури в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Податкові перевірки: види та характеристика. *Корпоративне право*. URL https://legalaid.ua/ua/podatkovi-perevirky-vydy-ta-poryadok-provedennya-u-podatkovomu-kodeksi-ukrajiny/.
2. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 1 квіт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.
3. Проць І., Лепіш Н. Особливості податкової перевірки як форми податкового контролю. *Молодий вчений*. 2021. Т. 3, № 91. С. 306–309.

УДК 336.2: 336.1:352

Вовчук В.І.
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Кузьмін Т.Л.
доктор філософії PhD,
асистент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

СВІТОВИЙ ДОСВІД МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Податкова система держави є однією з головних складових стратегічного економічного та соціального розвитку. Вона є ключовою складовою Європейського Союзу. У процесі інтеграції України в Європу важливо враховувати ефективний економічний досвід країн з розвиненою ринковою економікою. У період європейської інтеграції України важливо враховувати ефективний економічний досвід країн з розвиненою ринковою економікою. Для цього необхідно проаналізувати ефективний баланс зовнішніх платежів. Тому вивчення ефективних систем місцевого оподаткування в зарубіжних країнах є однією з необхідних передумов реформування місцевих публічних фінансів. Це є однією з необхідних передумов реформування національної податкової системи.

Місцеві податки та збори у країнах із розвиненою економікою займають значну частку в загальній сумі грошових надходжень органів

місцевого самоврядування, на відміну від постсоціалістичних країн. Зокрема, до таких країн належать США, Канада. З європейських країн – це, наприклад, Німеччина. Місцеві податки становлять у загальній сумі доходів місцевих бюджетів Австрії – 72%, Японії – 55%, Франції – 48%, Швеції – 61%, Данії – 51%, Швейцарії – 46%, Норвегії – 43%, Великій Британії – 37%, Фінляндії – 34%, Іспанії – 31%. Кількість місцевих податків і зборів у різних країнах також диференційована. Зокрема, у Франції місцевих податків та зборів понад 40, Німеччині – 55, Італії – близько 70, Бельгії – близько 100 [1].

Однак деякі країни мають обмежений перелік місцевих податків і зборів. Наприклад, у Великій Британії існує лише один податок на рухоме майно: на землю, у Великобританії існує єдиний податок на рухоме майно - землю, будівлі, магазини, приміщення, фабрики, сільськогосподарські угіддя та будівлі на них.

Не оподатковуються земля, будівлі, магазини, приміщення, фабрики, заводи, сільськогосподарські землі та будівлі на них, а також церкви, не оподатковуються.

У США запроваджено такі місцеві податки, як податок з продажу, місцевий прибутковий податок, податки на прибуток корпорацій, на спадщину, майновий податок. У свою чергу, місцеві податки і збори забезпечують: – одержання податкових надходжень із місцевих баз оподаткування; захист від однобічного розвитку місцевої економічної інфраструктури; невеликі коливання надходжень упродовж усього ділового циклу; – відчутність податків і баланс інтересів, рівновагу між споживанням місцевих послуг і податковим тягарем; – відповідність між економічним розвитком і надходженнями місцевих податків; в однакових за розмірами адміністративних одиницях різниця між надходженнями від місцевих податків на душу населення незначна; гнучку систему ставок місцевих податків; – розподіл податкового потенціалу залежно від місцевих потреб; місцеві органи самоврядування мають право встановлювати ставки одного або двох найголовніших податків [2].

Якщо порівняти податки на нерухоме майно з іншими місцевими податками і зборами, то вони мають певні переваги: це здатність отримувати постійні надходження за будь-яких умов; справедливий розподіл податкового тягаря; мінімальне викривлення економічної діяльності й мінімальне стримування економічного зростання; легкість в адмініструванні; майнові податки не є конкурентними щодо державних податків у частині бази оподаткування та сплати до бюджету; суми податків опосередковуються через вигоди, які отримують їхні власники від органів місцевого самоврядування тією мірою, якою місцеві послуги капіталізуються у вартості власності [3].

Більшість європейських країн практикує встановлення власних податків субцентральних урядів: закріпленими на місцевому рівні є податки на нерухомість, прибутковий податок із громадян і прибутковий податок із підприємств та ін [4].

Зокрема варто зазначити, що Велика Британія – єдина з країн Заходу, де податки на нерухоме майно забезпечують 100% доходів місцевих бюджетів. Доходи місцевих бюджетів цієї країни формуються за рахунок трьох основних джерел: муніципального податку, рентного збору з житлових приміщень, рентного збору з приміщень ділового призначення [1].

Отже, як удосконалити систему місцевих податків в Україні?

Для того, щоб удосконалити систему місцевого оподаткування в Україні, перш за все, необхідно оновити нормативно-правові акти щодо справляння місцевих податків шляхом внесення відповідних змін до Податкового кодексу.

Як свідчить досвід інших країн, до місцевих податків можуть відноситися такі платежі, як податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, податок із власників транспортних засобів. В Україні ці податки відносяться до загальнодержавних, але відповідно до Бюджетного Кодексу України повністю зараховуються до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід використання місцевих податків. *Формування ринкової економіки в Україні*.2008. № 5. С. 42–46.

2. Сошка Н.В. Особливості реалізації податкової політики місцевих органів влади у зарубіжних країнах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2009. № 112. С. 52–55.

3. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. № 1. 2011. С. 56-66.

4. Дмитровська В.С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: наук. зб*. Івано-Франківськ, 2008. Вип.4. Т.2. С. 20-26.

УДК: 336.02

Андрейків Т. Я.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

У сучасних взаємовідносинах Україна та інші країни

використовують системи управління митними ризиками, які засвідчили свою ефективність, однак сучасний розвиток технологій потребує їх постійного вдосконалення та оновлення. Так, державні митні органи практично всіх країн повинні вирішувати проблему щодо дотримання певного балансу між дієвою й ефективною системою митного контролю та оперативного реагування на виникнення небезпечних ситуацій під час митного оформлення та полегшенням загальної ситуації для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Митний кодекс України визначає управління ризиками «як роботу митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів» [2].

Митні органи України застосовують систему управління ризиками для визначення товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовуються до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю.

У своїй специфіці система управління митними ризиками повинна підтримувати оптимальний баланс між двома фактично протилежними завданнями: спрощенням митних процедур, з одного боку, і забезпеченням митного контролю – з іншого. Чим ефективніше митний контроль, тим менше його вплив на процедури митного оформлення та тим більше можливостей для їх спрощення і прискорення.

Так, основною метою функціонування системи управління митними ризиками є спрощення митних формальностей, які реалізуються під час здійснення митного контролю.

Згідно з чинним митним законодавством України, основними цілями застосування системи управління митними ризиками є [2]:

1) запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань митної справи;

2) забезпечення більш ефективного використання наявних у митних органів ресурсів та зосередження їхньої уваги на окремих згрупованих об’єктах аналізу ризику, щодо яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їх сукупності, а також у підвищенні ефективності митного контролю (сферах ризику);

3) забезпечення в межах повноважень митних органів заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров’я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів;

4) прискорення митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Основними міжнародними документами, якими керуються митні органи України під час провадження та вдосконалення системи управління митними ризиками є [1]:

1. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та

Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого.

2. Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур.

3. Угода про спрощення процедур торгівлі СОТ.

4. Митний кодекс Союзу щодо управління ризиками, прийнятий відповідно до Регламенту (ЄС) № 952/2013 Європейського Парламенту та Ради від 09.10.2013.

5. Рамкові стандарти ВМО.

6. Компендіум з управління ризиками ВМО.

Ще одним важливим етапом формування сучасної системи управління митними ризиками стало затвердження у 2018 р. Кабінетом Міністрів України Стратегії розвитку системи управління ризиками у сфері митного контролю на період до 2022 р. [3].

Загальноприйнята система управління ризиками має три рівні: стратегічний, тактичний та оперативний.

На стратегічному рівні визначаються пріоритетні напрями реалізації діяльності з управління ризиками та затверджується Реєстр ризиків, який визначає найголовніші ризики митно-тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та який за своєю сутністю є базовим стратегічним документом у системі управління митними ризиками.

На тактичному рівні відповідно до Реєстру ризиків розробляються заходи щодо управління ризиками. Для цього використовуються такі інструменти: індикатори ризику; профілі ризику; орієнтація; методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб митних органів щодо аналізу, ідентифікації та оцінки ризиків в окремих сферах контролю під час проведення митного контролю та оформлення. Зазначимо, що під час розроблення заходів з управління ризиками перевага надається автоматизованому та комбінованому контролю із застосуванням Системи управління ризиками. За результатами здійснення контролю із застосуванням автоматизованої системи управління ризиками може здійснюватися інформування посадової особи митниці для подальшого прийняття рішення щодо необхідності проведення необхідних у конкретному випадку митних формальностей відповідно до визначеного рівня ризику.

На оперативному рівні управління ризиками митні органи застосовують інструменти управління ризиками в конкретних випадках переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України, зокрема, при здійсненні контролю за допомогою управління ризиками, для визначення форм та обсягів митного контролю.

На практиці використання системи управління митними ризиками включає шість етапів [3]:

1. Установлення контексту. Ідентифікація учасників ЗЕД шляхом

обробки інформації про імпортовані товари з урахуванням величини їх оподаткування та паралельний аналіз даних щодо відповідної галузі, а також огляд державної політики у цій сфері з метою визначення подальшого методу контролю.

2. Установлення критеріїв ризику. Найбільш важливі критерії ризику – загроза людському життю, величина оподаткування, можливі несвоєчасні виконання обов'язків по зовнішньоекономічних контрактах.

3. Аналіз ризику. Оцінка ймовірності настання несприятливої події та кількісний аналіз можливої шкоди.

4. Визначення рейтингової шкали ризиків. Ранжування збитків відповідно до ймовірності настання та важкості збитків, оперативне прийняття рішення щодо мінімізації впливу ризику.

5. Прийняття рішення щодо ризику.

6. Моніторинг і аналіз результатів.

Основними показниками, які використовуються для оцінки управління ризиками, є селективність, результативність та економічна ефективність [3].

Селективність відображає частку митних декларацій або переміщень через митний кордон України у пунктах пропуску від загальної кількості таких митних декларацій/переміщень для проведення додаткових митних формальностей, які відібрані із застосуванням системи управління ризиками. Результативність, у свою чергу, показує частку митних декларацій або переміщень через митний кордон України у пунктах пропуску, за якими, за результатами виконання митних формальностей, виявлено невідповідності, розбіжності та/або порушення, які, в тому числі, призвели до відмови у митному оформленні або пропуску через митний кордон України. Економічна ефективність – це показник, який відображає суму додатково сплачених до бюджету митних платежів за результатами виконання митних формальностей, що визначені із застосуванням системи управління ризиками, у тому числі автоматизованої системи управління ризиками. Варто зазначити, що показники селективності та результативності можуть розраховуватись у розрізі системи управління ризиками, її автоматизованої складової - автоматизованої системи управління ризиками та/або окремого профіля ризику. Щодо економічної ефективності, то з урахуванням існування низки профілів ризику, направлених, насамперед, на ризики безпеки, контроль дотримання нетарифного законодавства тощо, здійснення його розрахунку в розрізі різних профілів не є репрезентативним. Тому розрахунок економічної ефективності доцільно здійснювати загалом по автоматизованій системі управління ризиками та в розрізі митниць Держмитслужби.

Отже, система управління митними ризиками має забезпечувати аналіз та варіанти «реагування» під час виявлення певного виду ризику на кожному етапі митного оформлення за допомогою сучасних технологій, мінімізуючи при цьому ступінь впливу людського фактору на застосування

визначених інструментів та прийняття рішень у разі виявлення порушень у процесі митного оформлення. Водночас, ознаками ефективної системи управління митними ризиками є також зрозумілість та реагування на запити суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Ковальова М. Л. Особливості системи управління митними ризиками: світовий та український досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2021. Вип. 35. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/35_2021ua/10.pdf.
2. Митний кодекс України: від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.
3. Тищенко В. Ф., Кулик Ю. С. Митні ризики: сутність та управління. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL: http://repository.hneu.edu.ua.

УДК: 336.1

Мовчун С. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

Бондаренко А. В.
здобувачка вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Формування державного бюджету прямо залежить від часу та розвитку економіки в країні. Доходи державного і місцевих бюджетів є базисом для виконання владними інституціями своїх функціональних повноважень щодо: забезпечення оборони і безпеки держави; верховенства права й громадського порядку; надання суспільних послуг і благ у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального захисту тощо [1]. Для України характерна економіка відкритого типу, в якій левову дохідну частину державного бюджету складають кошти з одного боку, отриманні від експорту товарів, таких як агропродукції, металургії, ІТ–послуг, а з іншого – доходи з податку на імпорт, який постійно надходив через основні порти з двох морських узбереж країни. Однак, так було до 24 лютого 2022 року, – початку повномасштабного вторгнення російських агресорів. На момент

вторгнення економіка України була в стані «шоку» й майже зупинилася, фінансові резерви мали тенденцію наближення до нуля, а потреби зросли в рази. Сьогодні економіка нашої країни має тенденцію до оновлення. Усього дохідну частину місцевого та державного бюджету становлять податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та інші. У цьому контексті зіставимо як змінився державний бюджет у доковідному 2019 році із 2023 роком війни, таблиця 1.

Дані таблиці ілюструють, що дохідна частина державного бюджету значно зросла в воєнний час. Адже Україна отримала багато допомоги з закордону, задля відновлення інфраструктури, що була знищена чи пошкоджена внаслідок обстрілів ракетами та іншою зброєю, та житлових будинків. Суттєву частину доходів бюджету від початку війни почали формувати іноземні офіційні гранти до загального фонду бюджету та благодійні пожертви до спеціального фонду бюджету [3].

Таблиця 1

Доходи зведеного державного бюджету за 2019 та 2023 роки

Стаття доходів	2019 рік (грн)	2023 рік (грн)	Відносне відхилення 2023/2019, (%)
Податкові надходження	799 776 041 375,30	1 203 544 076 211,48	150,4
Неподаткові надходження	186 684 170 755,65	991 601 697 594,37	531,1
Доходи від операцій з капіталом	83 031 140,88	100 316 349,06	120,8
Від органів державного управління	8 725 021 215,11	42 915 310 122,66	491,8
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	1 139 869 234,44	433 404 467 529,11	38 022,2
Цільові фонди	1 770 807 236,23	432 084 588,83	24,4

Джерело: складено автором за [2]

Загалом багато допомоги було надано як країнами ЄС, так і США, що в загальній сумі становило понад 75 мільярдів доларів з початку повномасштабного вторгнення російських агресорів, а саме з лютого 2022 року. Водночас значна частина цієї допомоги мала спрямування для надання екстрених і гуманітарних послуг, але все ж таки більша частина – 43 мільярди доларів або 60 % були направлені на закупівлю зброї, військової техніки, а також сучасної інноваційної техніки, яка використовується не тільки для розвідки, а й на ураження стратегічних цілей супротивника [6].

Таким чином Державний бюджет України формувався та виконувався в надзвичайно складних умовах. Також потрібно віддати належне і платникам податків, і державним інституціям, які проявили витримку у своїй діяльності та виконанні своїх функцій [5].

Отже, для подальшого відновлення та післявоєнної відбудови країни Україна буде потребувати великих коштів, тому розраховувати лише на допомогу країн ЄС і США недоцільно. Потрібно докласти зусилля задля зміцнення функціональної спроможності податкової системи та посилення інституційної спроможності державних органів – розпорядників бюджетних коштів.

Список використаних джерел:

1. Чугунов, І., Пасічний, М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. «*Scientia·fructuosa*». 2022. №145(5), с. 124–137. URL:https://doi.org/10.31617/1.2022(145)08
2. Open budget. Державний бюджет доходи. URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes
3. Траєкторія доходів бюджету під час війни. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/24/703550/
4. Що з державними фінансами та чи вистачить Україні грошей. Роз'яснення. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/5/685230/
5. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. URL: https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzhet-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh
6. American Public Support for Assistance to Ukraine Has Waned, But Still Considerable. URL: https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/american-public-support-assistance-ukraine-has-waned-still?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwk6SwBhDPARIsAJ59Gwem1IXfrtK7JJ_cl7_VpjlIBsCGH4DQ4kkF24d-c8BumEsDesz-NQgaAs_DEALw_wcB

УДК 336.2

Клименко Д. С.
здобувач ОР бакалавр
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ

Козарезенко Л. В.
доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ КРИЗОВИХ ЯВИЩ

Згідно зі ст. 1 Конституції України, Україна є соціальною державою [1], що зобов’язує Уряд здійснювати політику, спрямовану на забезпечення достойного рівня життя людини, задоволення основних життєвих потреб

усіх соціальних верств і груп населення, та утвердження в суспільстві соціальної справедливості.

Соціальний захист – це система економічних, соціальних та організаційних заходів, які здійснюються державою для підтримки соціально незахищених верств населення, які через незалежні від них причини не мають достатнього рівня доходів [2, с. 210]. В той же час соціальне забезпечення є одним із основних форм соціального захисту разом з соціальним страхуванням та соціальною допомогою, за допомогою яких реалізуються методи фінансового забезпечення. Отже, головною метою соціального захисту та соціального забезпечення є створення умов для забезпечення базових потреб соціально незахищених верств населення та першочерговий захист окремих категорій громадян, до яких можна віднести малозабезпечені сім'ї, багатодітні родини, учасників бойових дій, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, осіб з інвалідністю, дітей-сиріти та дітей, позбавлених батьківського піклування, тощо. Також, згідно зі ст. 46 Конституції України, громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1].

З початком повномасштабної війни всі сфери життя зазнали негативного впливу, в тому числі національна економіка та соціальна сфера. Економічна діяльність суб'єктів господарювання значно скоротилася, була пошкоджена чи повністю знищена велика кількість об'єктів критичної та соціальної інфраструктури та виробничих потужностей, що призвело до збільшення рівня безробіття, зменшення рівня доходів, прискорення інфляційних процесів, тощо. Загалом реальний ВВП у 2022 році знизився на 29.1%, що можна порівняти з рівнем ВВП на початку 2000-х років [3, с. 11]. Через окупацію та активне ведення бойових дій, багато громадян загинули чи зникли безвісти, значно збільшилася кількість соціально незахищених верств населення, крім того велика кількість працездатного населення покинули територію України.

Крім того, необхідно зазначити, що значний внесок у фінансування соціальних заходів та програм зробили міжнародні партнери України, адже позикові кошти та безповоротна фінансова допомога відіграли роль "рятівного кола" для державних фінансів, забезпечивши їхню стійкість, можливість виконання функцій держави та фінансування першочергових цілей, у тому числі й в соціальній сфері. У 2022 році обсяг фінансової допомоги від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій та донорських установ становив 481,09 млрд грн, що на 267,61 % більше ніж очікуваний обсяг надходжень, а у 2023 році - 433,40 млрд грн [4].

У 2021 році видатки загального та спеціального фондів Державного бюджету України на соціальний захист та соціальне забезпечення становили 339,28 млрд грн, у 2022 році - 425,99 млрд грн, а у 2023 році- 469,25 млрд грн, що на 10,2% або на 43,26 млрд грн більше порівняно з

2022 роком [4]. Крім того також слід зазначити, що у 2023 році основними бюджетними програми Міністерства соціальної політики були пенсії та соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини, у тому числі ВПО, допомога малозабезпеченим сім'ям, соціальний захист дітей та сімей, осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю, тощо.

Внаслідок зростання потреб у соціальному захисті у 2024 році Уряд збільшив видатки на соціальне забезпечення до 476,93 млрд грн, що складає 14% від запланованого обсягу видатків у розмірі 3 402,06 млрд грн [4]. Крім того, фінансування соціальних програм буде здійснюватися за рахунок міжнародної фінансової допомоги.

Побудова ефективно працюючої системи соціального захисту та соціального забезпечення населення є одним з найважливіших завдань, які стоять перед Україною. Проте, ця система має бути спрямована не лише на малозабезпечені чи незахищені верстви населення, спрямовуючи усі необхідні ресурси на їх соціальний захист та забезпечення, а й на всіх громадян України, насамперед, стимулюючи їх економічну активність так, щоб кожна працездатна особа могла забезпечити належний рівень життя собі та членам своєї родини.

Отже, можна зробити висновок, що Уряд робить все можливе, щоб забезпечити фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Крім того, у період війни змінилася філософія соціальної політики: від виплат людям в скрутному становищі до комплексної підтримки, яка допоможе їм повернутись до соціального життя та до ринку праці [5]. В умовах сьогодення це є надзвичайно важливо, адже саме завдяки такій соціальній політиці Уряд може досягти забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, задоволення потреб та інтересів всіх громадян, соціальних верств і груп населення, підвищення добробуту населення, що дозволить зменшити соціальну напругу в суспільстві та сприяти його стабільності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 16.04.2024).
2. Миськів Г. В. Бюджетна система : теоретичні та практичні аспекти (у схемах і таблицях) : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2020. 272 с.
3. Погарська О. Г. Економіка України в умовах війни: НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4 (дата звернення: 16.04.2024).
4. Портал «Бюджет для громадян». Open Budget - Державний веб-портал бюджету для громадян. URL:https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table (дата звернення: 17.04.2024).
5. Ukrinform. Соціальні видатки: що й чому фінансувала держава

у 2023 році та що зміниться в 2024-му. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansuvala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsa-v-2024mu.html (дата звернення: 17.04.2024).

УДК 338.46+378.1

Чижова Т.В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький

Жовнір К.М.
здобувач ОР бакалавр
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький

СУЧАСНИЙ СТАН ОПОДАТКУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ

Сучасний етап розвитку людства супроводжується стрімким розвитком фінансових технологій, що відкриває нові можливості для суспільства та веде до цифрової трансформації суспільних відносин. Незабаром немислимими стануть деякі інновації, що здавалися недосяжними та незрозумілими всього кілька років тому, такі як криптовалюта, віртуальні активи та блокчейн.

Останнім часом країни почали реагувати на цей розвиток, закріплюючи на законодавчому рівні значення термінів та визначаючи порядок використання віртуальних активів. Це свідчить про зростаючу усвідомленість владних структур щодо важливості цифрових технологій у сучасному світі.

Україна також не залишається осторонь цього процесу. Швидке закріплення на законодавчому рівні використання криптовалют, віртуальних активів та блокчейн технологій відкриє для країни нові перспективи у сфері цифрової економіки. Чим швидше це відбудеться, тим швидше Україна стане більш конкурентоспроможною на міжнародній арені та зможе зайняти гідне місце серед провідних країн світу у цифровому просторі.

Законодавче закріплення цих понять і регулювання їх використання стане важливим кроком для забезпечення стабільності та розвитку економіки країни, а також забезпечить захист прав споживачів та інвесторів.

Оподаткування операцій з криптовалютами в різних країнах може суттєво відрізнятися і зазвичай залежить від декількох факторів, таких як статус криптовалюти, призначення операції (інвестиції, торгівля, майнінг,

оплата за товари та послуги і т. д.), а також відповідні фіскальні політики країни.

Ось кілька загальних аспектів оподаткування криптовалют у деяких країнах:

У США криптовалюта розглядається як майно для цілей оподаткування. Тому при продажу криптовалюти може застосовуватися податок з прибутку з капіталовкладень (Capital Gains Tax). Також існують правила про обов'язковість звітності до Internal Revenue Service (IRS) при операціях з криптовалютами.

У Канаді оподаткування криптовалют подібне до оподаткування інших інвестицій. Однак є деякі специфічні правила для криптовалют, наприклад, податок на прибуток з капіталовкладень.

Кожна країна Європейського Союзу може мати власні правила щодо оподаткування криптовалют. Деякі країни, такі як Німеччина, розглядають криптовалюту як легальний засіб платежу, а інші країни можуть регулювати криптовалюту як майно або товар.

У Японії криптовалюта розглядається як товар і підпадає під оподаткування споживчого податку. Також існують правила щодо оподаткування прибутку з криптовалютних інвестицій.

Швейцарія відома своїм лояльним ставленням до криптовалют та блокчейн технологій. У більшості випадків вона застосовує принцип фіскальної нейтральності, тобто криптовалюта не оподатковується при обміні на фіатні гроші.

Розуміння та відстеження останніх змін у фіскальній політиці та регулюванні криптовалют має вирішальне значення для тих, хто займається цифровими активами. Зміни в правових нормах та податкових ставках можуть вплинути на оподаткування доходів, збори та інші фінансові аспекти. Через постійну еволюцію цього сегмента ринку, що може включати в себе нові технологічні рішення, стратегії інвестування та правові нюанси, здатність адаптуватися до змін стає ключовою для успішного управління криптовалютними портфелями та ведення бізнесу.

у зв'язку з глобальним характером криптовалют та цифрових активів, можуть виникати складні ситуації, які потребують уваги до податкових наслідків в різних юрисдикціях. Наприклад, особа, яка здійснює операції з криптовалютами в декількох країнах або здійснює міжнародні перекази криптовалют, може стикнутися з різними податковими обов'язками та правилами, що потребують комплексного підходу до оподаткування.

Більше того, у зв'язку з тим, що багато країн постійно адаптують свої закони та регуляції до швидкозмінюючої сфери криптовалют, нові закони та регуляції можуть виникати на різних етапах. Все це може вплинути на податковий статус та обов'язки учасників ринку криптовалют.

Нарешті, важливо враховувати, що податкове регулювання цифрових активів може мати значний вплив на фінансове планування та стратегії інвестування. Особливо для тих, хто займається великими сумами чи

проводить активну торгівлю криптовалютами, ефективне управління податками може стати ключовим фактором успіху. Тому постійний моніторинг податкового законодавства є важливим елементом стратегії керування фінансами в контексті цифрових активів.

Тож при оптимізації оподаткування цифрових активів в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду важливо зазначити, що це вимагає комплексного підходу та вивчення найкращих практик із країн, які вже успішно реалізували подібні реформи. Потрібно звертати увагу на аспекти оподаткування цифрових активів, такі як визначення статусу активів, методи оцінки їх вартості, встановлення податкових ставок та механізмів збору податків. Крім того, важливо пам'ятати про необхідність забезпечення прозорості та розуміння з боку платників податків, а також створення сприятливих умов для розвитку цифрової економіки в Україні. Використання зарубіжного досвіду може стати важливим кроком у покращенні податкового середовища для цифрових активів в Україні, що сприятиме розвитку інновацій та стимулюванню економічного зростання

Список використаних джерел:

1. Tax Challenges Arising from Digitalisation – Report on Pillar One Blueprint" by OECD. URL: https://www.oecd.org/tax/beps/tax-challenges-arising-from-digitalisation-report-on-pillar-one-blueprint-beba0634-en.htm (дата звернення 12.04.2024).

2. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL :

https: // zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2074-20# Text (дата звернення 12.04.2024).

УДК 322

Кондаурова Д.О.
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського)рівня
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Мовчун С.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ЗАЛУЧЕННЯ ВНУТРІШНІХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В умовах сучасності, коли українська економіка стикається із численними викликами та труднощами, однією з ключових стратегій забезпечення її відновлення та стійкості є залучення внутрішніх

фінансових ресурсів. Прискорений розвиток подій на світовому ринку, геополітичні фактори, а також внутрішні виклики створюють необхідність у системному підході до вирішення економічних проблем та використання власних потенціалів країни для її відновлення.

Залучення внутрішніх фінансових ресурсів для відновлення економіки стає актуальним завданням, що вимагає не лише компетентного аналізу, але й розробки ефективних стратегій, спрямованих на підтримку стабільного економічного зростання. Від успішного вирішення цього завдання залежить не лише соціально-економічний добробут громадян, але й здатність країни конкурувати на міжнародній арені та визначати своє місце в глобальній економічній системі.

За даними Національної ради з відновлення України, станом на початок вересня 2022 року прямі збитки через непрямі фізичні пошкодження житлової та нежитлової нерухомості та інфраструктури перевищили 127 мільярдів доларів США (4,6 трильйона гривень за поточним курсом). Ці втрати оцінюються як частина оціночної вартості заміщення втрачених активів. [1].

За даними Міністерства фінансів, економічні наслідки масштабного конфлікту призвели до падіння ВВП України приблизно на 30% у період з січня по вересень 2022 року. Ризик подальшого погіршення стану економіки пов'язаний зі збільшенням навантаження на енергетичну інфраструктуру України. Це може призвести до подальшого зниження динаміки економіки, а ВВП може скоротитися на 35% і більше. [2].

Беручи до уваги величезні прямі та непрямі втрати для економіки, ми хотіли б наголосити на необхідності мобілізації зусиль фінансового та економічного блоків Уряду для забезпечення достатніх ресурсів для відновлення зруйнованих об'єктів та підтримки постраждалих територій.

Тобто, станом на 28 листопада 2022 року вартість прямих збитків від фізичного пошкодження житлової та нежитлової нерухомості та іншої інфраструктури, за оцінками Національної ради відновлення України, становила 127 мільярдів доларів США (4,6 трильйона доларів США за поточним курсом). 000 мільярдів урану). Крім того, внаслідок широкомасштабного конфлікту ВВП України може впасти приблизно на 30% у період з січня по вересень 2022 року, а потенціал посилення тиску на енергетичну інфраструктуру може знизити ВВП на понад 35%, що еквівалентно понад 2 трлн грн нествореного ВВП у тому ж році.

В умовах високого ризику та низького інвестиційного апетиту приватного сектору держава відіграє важливу роль у фінансуванні економічної стабілізації та розвитку. Держава повинна акумулювати та розподіляти національний дохід через державні запозичення на пріоритетні цілі, в тому числі на майбутні періоди.

Наразі основна увага уряду зосереджена на забезпеченні зовнішніх джерел фінансування національної економіки. Однак важливо також розвивати внутрішній ринок державних облігацій як можливість

утримувати частину майбутнього національного доходу в країні та диверсифікувати джерела фінансування. Надлишкова ліквідність в українських банках, яка здебільшого вкладена в ОВДП, могла б бути більш доцільно використана для стимулювання економіки та підтримки внутрішнього попиту. Роль Казначейства у залученні коштів в ОВДП від фізичних та юридичних осіб допоможе зменшити потребу в емісійному фінансуванні та знизити ризик інфляції.

Випускаючи державні облігації з прив'язкою до облікової ставки НБУ, важливо забезпечити доступ до цих цінних паперів для інших учасників ринку, включаючи роздрібних інвесторів. Крім того, для зменшення ризику та залучення інвесторів можна розглянути можливість випуску ширшого спектру інструментів з плаваючою ставкою. Прив'язка дохідності до низки факторів, таких як рівень інфляції та облікова ставка центрального банку, може підвищити привабливість цих цінних паперів.

Отже, можемо зробити висновок, що послаблення вимог щодо фіскального нагляду за інвестиціями в державні облігації сприятиме залученню більшої кількості інвесторів. Ефективна координація фіскальної та монетарної політики важлива для забезпечення фіскальної стабільності та безпеки як у воєнний, так і в мирний час. Спільна політика надання коштів на внутрішньому ринку може зменшити ризики та забезпечити підтримку держави громадянами та бізнесом під час та після військового конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21.04.2022 р. № 266/2022 : станом на 17 черв. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text
2. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/
3. Національний банк України. URL: http://https://bank.gov.ua/

УДК 336.1

Сідельникова Л. П.
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
обліку та оподаткування
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький

НОВІТНІ АСИМЕТРІЇ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

Розглядаючи фіскальний простір держави як середовище, в межах якого формуються відносини щодо акумулювання і використання коштів Державного бюджету України, не можна не констатувати поглиблення його асиметрій у 2022-2024 роках, як наслідку гуманітарної катастрофи

через повномасштабне вторгнення російської федерації, що супроводжується тимчасовою окупацією або руйнуванням населених пунктів, вимушеною релокацією та зупинкою підприємств, знищенням критичної й цивільної інфраструктури, масовою зовнішньою та внутрішньою міграцією населення і, у підсумку, уповільненням темпів економічного зростання. Скорочення ВВП України у перший рік повномасштабної війни становило 29,1%, причому у II кварталі - 36,9% у річному вимірі; у III кварталі - 30,6%; у IV кварталі - 31,4%. У 2023 році ситуацію вдалося певною мірою стабілізувати і навіть збільшити ВВП на 5,3% порівняно з попереднім роком, адже вітчизняний бізнес поступово переоцінює ризики і адаптується до функціонування в умовах невизначеності.

Разом з тим, бюджетних доходів, які продукує вітчизняна економіка, навіть з урахуванням допомоги наших іноземних партнерів, катастрофічно не вистачає для забезпечення своєчасного та повного виконання функцій держави. Так, якщо у 2020 році дефіцит державного бюджету становив 212,0 млрд. грн., у 2021 році – навіть скоротився до 193,4 млрд. грн., то у 2022 році цей показник сягнув 918,0 млрд. грн.; у 2023 році перевищив психологічну межу у трильйон гривень і склав 1342,4 млрд. грн., а у 2024 році планується на рівні 1540,5 млрд. грн.

В таблиці 1 розглянемо структуру доходів державного бюджету.

Таблиця 1

Структура доходів Державного бюджету України у 2020-2023 роках *

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	млрд. грн.	питома вага,%	млрд. грн.	питома вага,%	млрд. грн.	питома вага,%	млрд. грн.	питома вага,%
Податкові надходження	851,1	79,10	1107,1	85,37	949,8	53,14	1203,5	45,04
Неподаткові надходження	212,9	19,79	175,4	13,52	346,3	19,38	991,7	37,11
Доходи від операцій з капіталом	0,1	0,01	0,3	0,03	0,6	0,03	0,1	0,00
Трансферти	10,7	0,99	12,6	0,97	9,5	0,53	42,9	1,61
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	1,0	0,10	1,3	0,10	481,1	26,92	433,4	16,22
Цільові фонди	0,2	0,02	0,2	0,02	0,1	0,01	0,4	0,02
Разом	1076,0	100,00	1296,9	100,00	1787,4	100,00	2672,0	100,00

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Як свідчать дані, наведені в таблиці 1, у 2022 році відбулося істотне «просідання» обсягу мобілізованих податкових надходжень. В перший рік повномасштабного вторгнення збільшилися лише надходження податку на доходи фізичних осіб, військового збору та рентної плати, причому два перші показники є не результатом позитивної динаміки на ринку праці, а суттєвого збільшення грошового забезпечення військовослужбовців.

Натомість, вдвічі порівняно з попереднім роком зросли обсяги неподаткових надходжень. Однак, і тут є нюанс, який полягає у внутрішньому переформатуванні бюджетних коштів, адже найбільш стрімко (у 2,6 рази) збільшилися саме власні надходження бюджетних установ до спеціального фонду державного бюджету в межах глобальної ініціативи «United24» для пожертв на підтримку України. Зокрема, на спеціальний рахунок, який НБУ відкрив 24 лютого 2022 року для підтримки ЗСУ та оборони України, за рік бюджетні установи перерахували 24,1 млрд. грн.

Також спостерігаємо безпрецедентне зростання обсягів грантів та надходжень в рамках програм допомоги Євросоюзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ – з 1,3 млрд. грн. у 2021 році до 481,1 млрд. грн. у 2022-му.

Зазначені новації істотно трансформували структуру доходів державного бюджету. Якщо до 2022 року питома вага податкових надходжень традиційно варіювалася в межах 80%; частка неподаткових надходжень доходила до 20%, а решта доходів були критично низькими, то з початком повномасштабного вторгнення рф ситуація кардинально змінилася. Фіскальна роль податків та зборів у формуванні доходів державного бюджету зменшилася до 53,14% у 2022 році та 45,04% у 2023 році; неподаткових надходжень – зросла до 19,38% та 37,11% відповідно; безповоротної фінансової допомоги зарубіжних партнерів – підскочила до 26,92% у 2022 році; 16,22% - у 2023 році.

Разом з тим, не слід забувати, що основний потік західної фінансової підтримки відбувається не за рахунок грантів, а через механізм пільгових довгострокових кредитів, які не відображені у дохідній частині державного бюджету. Так, у 2023 році Україна отримала 42,5 млрд. дол. фінансової допомоги від партнерів, з яких 30,9 млрд. дол. - пільгові довгострокові кредити і лише 11,6 млрд. дол. – безповоротні гранти. Основними кредиторами були Європейський Союз - 19,5 млрд. дол.; Міжнародний валютний фонд - 4,5 млрд. дол.; Японія - 3,4 млрд. дол. Гранти надавали переважно Сполучені Штати Америки - 11 млрд. дол. Це кошти до бюджету, які не витрачаються на війну, а йдуть на виплату пенсій, фінансування медицини, освіти, соціальних виплат, заробітних плат політикам і чиновникам тощо).

Таким чином, ми використовуємо власні доходи державного бюджету майже виключно для фінансування оборони, тоді як інші функції держави оплачуються за рахунок іноземної допомоги. Так, у 2023 році

загальна сума доходів Державного бюджету України, мобілізованих за всіма джерелами, крім зарубіжної допомоги, складала 2238,6 млрд. грн., в той час як видатки на оборону становили 2097,6 млрд. грн., що, до речі, склало 52,25% всієї видаткової частини бюджету.

Разом з тим, слід констатувати тенденцію, яка спостерігається щодо структури західної допомоги Україні, що поступово переорієнтовується саме на формат кредитів. Так, в ці дні у США відбувається процес голосування за надання 61 млрд. дол. допомоги нашій країні, в якій, серед іншого, передбачено 7,8 млрд. дол. прямої фінансової допомоги, але вже не у вигляді грантів, як минулого року, а через механізм кредитування. Водночас, позитивним моментом можна відзначити надане Президенту США право після 15 листопада 2024 року списати до половини суми боргу після надання відповідного обґрунтування Конгресу. Крім того, для покриття боргових витрат планується конфіскація активів рф.

Однак, в будь-якому випадку, наразі ми спостерігаємо зростання номінальних обсягів державного боргу (рис. 1) та його співвідношення до ВВП (рис. 2).

Рис. 1. Динаміка державного боргу України у 2013-2023 роках, млрд. дол. *

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

Крім зростання номінальних обсягів державного боргу, як суми внутрішніх і зовнішніх боргових зобов'язань, з початком гібридної війни у 2014 році почало швидко зростати співвідношення державного боргу України до ВВП, що відбувалося в порушення ст. 18 Бюджетного кодексу України, згідно з якою загальний обсяг державного боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60% річного номінального обсягу ВВП України [2]. Причому влітку 2015 року Україна взагалі перебувала на межі дефолту.

Рис. 2. Співвідношення державного боргу до ВВП у 2013-2023 роках, %*

* Примітка. Складено автором за даними джерел [1].

У 2018-2021 роках ситуацію зі зростанням обсягів державного боргу вдалося стабілізувати, однак 2022-2023 роки демонструють суттєвий стрибок загального обсягу державного боргу по відношенню до ВВП і, у підсумку, перевищення норми, встановленої Бюджетним кодексом України. Разом з тим, нагадаємо, що закладена у вітчизняне бюджетне законодавство норма щодо обмеження рівня державного боргу у 60% ВВП є відвертою калькою з європейського законодавства, не обґрунтованою фінансовою наукою і практикою. Натомість, за розрахунками українських та зарубіжних вчених, для транзитивних економік безпечним рівнем державного боргу вважається рівень у 35-45% ВВП. І це – в період мирного часу.

Підводячи підсумки, зазначимо, що повномасштабне вторгнення росії на територію незалежної України поглибило ризикованість фіскального простору держави через зростання військово-політичних та соціально-економічних викликів, що зумовило певні фіскальні трансформації в процесі мобілізації доходів державного бюджету, які негативно впливають на його наповнення. У свою чергу, обмеженість бюджетних ресурсів держави в умовах нестабільності фіскального простору є вагомим чинником поглиблення дисбалансів державних фінансів України.

Список використаних джерел:

1. Державні фінанси. *Мінфін*. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/.

2. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 16.04.2024).

УДК 338.245

Мовчун С. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

Москальова Ю.Є.
здобувачка ОР бакалавр
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ЧАС

Державна підтримка української економіки в роки війни є надзвичайно важливою, оскільки від налагодженої роботи підприємств залежить майбутнє нашої економіки та добробут країни в цілому. Агресивні бойові дії в Україні стали сьогодні одним із найболючіших періодів для нашої економіки і назавжди залишаться в історії нашої країни як найважче випробування. Не так давно, у 2020-2021 роках, українські компанії зазнали величезних фінансових втрат через пандемію коронавірусу, які неможливо порівняти з величезними втратами через війну, що триває в Україні.

Зважаючи на зазначене уряд України напрацьовує механізм створення пом'якшених умов для розвитку підприємств, які є основою економіки та одним із основних джерел наповнення бюджету. З початку війни економіка України втратила приблизно 30–50 % із 42 виробничих потужностей, які були розташовані на тимчасово окупованих територіях [1].

Наслідки російського вторгнення, включаючи його вплив на глобальну продовольчу безпеку, обговорюються на найвищому міжнародному рівні. Це особливо важливо для України, яка входить до десятки найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі. Конфлікт порушує виробництво зерна та інших основних продуктів харчування.

Військові дії можуть завдати значних збитків підприємствам, громадянам не лише України, а й країнам ЄС. Так, за офіційними даними, 17 % промислових підприємств, які займаються експортом продукції, і харчова промисловість (галузі, які менше постраждали від війни) працюють у штатному режимі. Водночас металургійні заводи та агропідприємства, що є важливими галузями економіки нашої держави припинили повністю свою діяльність, адже вони відігравали велику роль в наповнені бюджету і працевлаштуванні тисячам людей [2].

Український уряд, як ніколи, посилює зусилля для підтримки

українського бізнесу і вживає наразі відповідних дій та рішень, про, що свідчать знижені процентні ставки кредитних коштів, які видані підприємцям. Своїми діями держава на часі допомагає бізнесу розвиватися та підтримувати стабільний ринок, а підприємства повертаються та мають бажання розвиватися і продовжувати свою діяльність. Отримавши кредит під час воєнного стану, кожен підприємець воліє бачити майбутнє свого бізнесу і України загалом, що є позитивним і вкрай необхідним для відновлення української економіки.

Також важливим для кредитоспроможності є доступність активів українських комерційних банків, яка в січні 2024 року зросла на 30 % порівняно з січнем 2023 року, про що свідчить аналіз даних Мінфіну.

Наступним етапом відновлення українського бізнесу є розширення фінансової підтримки за програмою «5-7-9», яка почала діяти у 2020 році. За програмою кожен підприємець має можливість отримати кредит під 0 % відсоткової ставки, який діє під час воєнного стану в Україні та протягом 30 днів після закінчення конфлікту. У найближчі місяці (роки) передбачається застосування ставки податку 5 % [3].

Зазначимо, що майже 62 % кредитів, виданих українськими банками, були спрямовані на антикризові заходи. Це необхідно, оскільки підприємства мають адаптуватися до нових умов праці та перепрофілювати деякі свої кваліфікації в інші види діяльності. Основна частина кредиту спрямована на підприємства аграрного сектору, оскільки українські аграрії розуміють необхідність продовжувати вирощувати та збирати врожай навіть у складних умовах. Це важливо не лише для запобігання голоду в Україні, а й для надання допомоги іншим країнам світу. Навіть на тих територіях, де тривають бойові дії, як-от у Миколаївській та Херсонській областях, фермери продовжують свою діяльність із захисту родючості своїх посівних земель [3].

Окрім запровадження нульових кредитних ставок, уряд прийняв найважливіше рішення: скасування акцизів на імпортований в Україну бензин і дизпаливо та стабілізацію цін. Таке посилення дозволило уникнути ризику зростання цін на продовольство та забезпечити достатню кількість паливно-мастильних матеріалів для десантних операцій та потреб українських військових [3].

У підсумку зазначимо, що державні заходи, які здійснює уряд України для підтримки бізнесу та економіки, мають важливе значення для подолання кризових наслідків війни та забезпечення стійкого розвитку країни в майбутньому. Урядові програми, зокрема програма кредитування «5-7-9», скасування акцизів на імпортоване пальне, і стимулювання аграрного сектору, є вираженням цілеспрямованої політики, спрямованої на підтримку вітчизняного виробництва та бізнесу в умовах воєнного стану. Ці заходи не тільки допомагають зберегти робочі місця та забезпечити продовольчу безпеку, але й відіграють ключову роль у відновленні економіки країни після завершення конфлікту.

Зусилля уряду з фокусом на адаптацію економічної політики до

воєнних реалій також сприяють залученню інвестицій та зміцненню довіри серед вітчизняних та іноземних інвесторів. Розширення фінансової підтримки, надання податкових пільг та створення сприятливих умов для ведення бізнесу є свідченням відданості уряду ідеї створення міцної економічної основи, яка зможе витримати зовнішні виклики

Таким чином, дії уряду України з підтримки бізнесу під час воєнного конфлікту є ефективними та важливими для забезпечення економічної стабільності, зміцнення державності та підвищення життєздатності країни в цілому. Вони сприяють не тільки негайному відновленню зруйнованих галузей, але й формують міцну основу для майбутнього розвитку, демонструючи гнучкість та здатність української економіки адаптуватися до нових викликів.

Список використаних джерел:

1. Ярослав Голобородько. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога. Офіційний сайт транспорту та логістики. URL: https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayini-ekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148

2. Рівень безробіття в Україні з 2000 по 2021 рр. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/

3. Інформація про результати Державної програми «Доступні кредити 5-7-9». Сайт «Єднання заради розвитку ФРП». URL: https://bdf.gov.ua/publichna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/

УДК 336.22

Текелій Д. С.
здобувачка ОР бакалавр 2-го року навчання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ ПЛАТЕЖІВ У НАПОВНЕННІ БЮДЖЕТІВ РІЗНИХ РІВНІВ В УКРАЇНІ

У процесі трансформації економічної системи та становлення ринкових відносин, вплив держави на суспільно-економічні процеси набуває індиректного характеру і здійснюється через проведення бюджетної та податкової політики. Ефективне функціонування держави в умовах розвитку ринкових відносин неможливе без надійної системи формування доходів державного та місцевих бюджетів. Дана тема має високу актуальність, адже безпосередньо стосується фінансової стійкості країни та розвитку її економіки.

Вагомою складовою формування доходів бюджету виступають податкові надходження, що складають основну частину ВВП, яка перерозподіляється через бюджет [4]. Податкові надходження складаються з доходів, які сплачуються до державного бюджету у формі різноманітних податків, зборів та інших обов'язкових платежів на рівні загальнодержавного та місцевого управління. Ці доходи охоплюють як прямі, так і непрямі податки, збори та обов'язкові внески. В процесі мобілізації частини новоствореної вартості і формування фонду фінансових ресурсів із використанням різних форм податкових надходжень здійснюється регулювання фінансово-господарської діяльності окремих суб'єктів підприємництва і розширеного відтворення країни в цілому [4]. Важливою умовою забезпечення зростання податкових надходжень до бюджетів є розширення та підвищення ефективності виробництва [3].

Розвиток управління податками держави шляхом впровадження передових методів роботи, які спонукають платників до нових підходів, і створення індивідуальної підтримки підприємств у рамках спеціалізованих державних податкових органів, призводить до збільшення обсягів податкових надходжень та підвищення їхньої частки у загальних доходах регіону [5].

У період до повномасштабного вторгнення в Україні податкові платежі визначали значну частину доходів державного бюджету. Ця частка становила близько 75-85% від усіх надходжень до бюджету. Під час повномасштабного вторгнення спостерігається зниження податкових надходжень через зменшення виробництва та збуту товарів і послуг, економічну нестабільність та руйнування інфраструктури. Також виникає зростання податкового навантаження на окремі галузі, що залишилися життєздатними, щоб компенсувати втрати в інших секторах (рис.1).

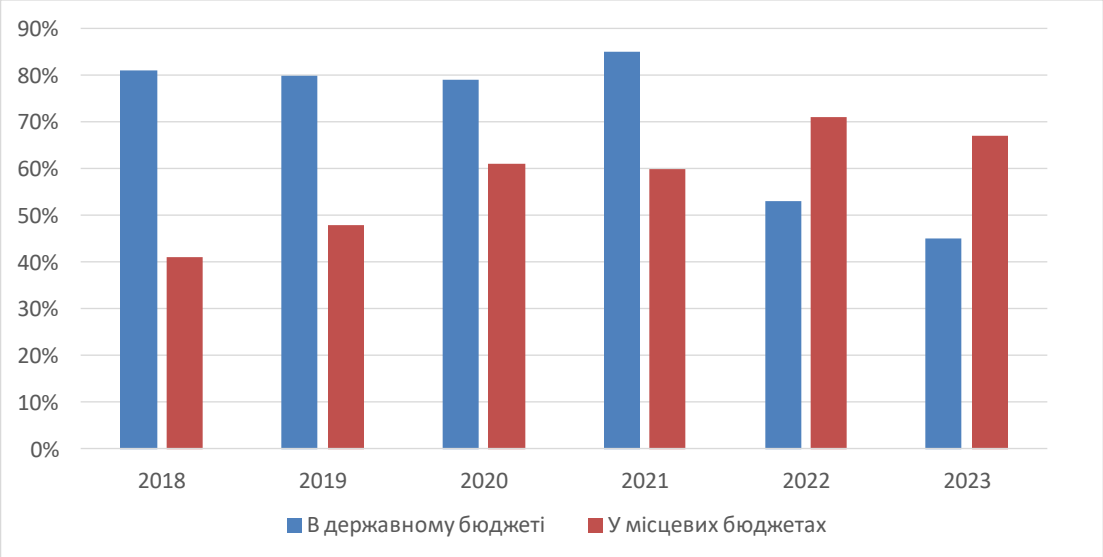

Рис. 1. Динаміка зміни частки податкових платежів у доходах державного та місцевих бюджетів в Україні протягом 2018-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [1; 2]

Протягом всіх проаналізованих періодів основними шляхами використання коштів бюджетів різних рівнів в Україні можемо визначити наступні:

1. Соціальні програми та підтримка населення:

- фінансування системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, включаючи пенсії, допомогу малозабезпеченим сім'ям та інші соціальні виплати;

- розвиток інфраструктури для забезпечення доступу до освіти, медичних послуг, транспорту та інших життєво важливих сервісів.

2. Економічний розвиток та інвестиції:

- фінансування проектів з будівництва та розвитку транспортної інфраструктури, енергетики, комунікацій, технологій та інших сфер, сприяючи економічному зростанню та створенню робочих місць;

- підтримка малих та середніх підприємств через надання кредитів, грантів, податкових пільг та інші заходи для стимулювання підприємництва та інновацій.

3. Оборона та безпека:

- фінансування національної оборони та безпеки, включаючи утримання збройних сил, поліції, розвідки та інших органів забезпечення безпеки країни (а в умовах сьогодення це найважливіші витрати країни).

4. Управління та адміністрування:

- фінансування діяльності державних установ, включаючи уряд, парламент, судову систему та інші органи державного управління;

- покриття витрат на адміністрування податків, контроль за дотриманням податкового законодавства та інші адміністративні витрати.

5. Погашення державного боргу та фінансова стабільність:

- сплата відсотків та погашення основної суми державного боргу для забезпечення фінансової стабільності та збереження кредитного рейтингу країни.

Таким чином, зважаючи на важливість та актуальність вищезазначених напрямків використання бюджетних коштів, можемо зробити висновок про вкрай важливу роль податкових надходжень у забезпеченні функціонування держави та реалізації різноманітних програм та проектів, спрямованих на соціальний, економічний та політичний розвиток країни.

Але також варто зазначити, що під час періоду економічної трансформації значення податкових надходжень зростає не лише як джерело фінансових ресурсів для держави. У зв'язку зі зниженням ефективності державного регулювання економіки шляхом застосування прямих заборон та директив, система державного управління поступово переорієнтовується на застосування непрямих методів, включаючи

податкові, для регулювання економіки [6]. А в умовах посткризової стабілізації економіки податки відіграють ключову роль, адже саме вони складають більшу частину доходів держави, а також з їх допомогою держава здійснює перерозподіл суспільних доходів між різними категоріями населення, територіями, галузями економіки [5].

Отже, податкові платежі є основним джерелом фінансування для реалізації соціальних програм, інфраструктурних проектів, економічного розвитку та забезпечення безпеки країни. Ефективне та прозоре використання цих коштів вимагає відповідальності та громадського контролю. Тільки шляхом спільних зусиль уряду, громадськості та бізнесу можна забезпечити оптимальне використання податкових ресурсів та досягти зростання благополуччя суспільства. Таким чином, податкові платежі виступають не лише як обов'язкові фінансові внески, але й як механізм реалізації соціальних та економічних цілей, сприяючи стабільності та розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. 2024. URL: https://openbudget.gov.ua/?month=2&year=2024&budgetType=LOCAL (дата звернення 17.04.2024).

2. Доходи державного бюджету України. 2024. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/ (дата звернення 17.04.2024).

3. Попова С.П., Блохіна. І.Р. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджетів. 2016. URL: https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/679cb23c-b6ee-4d7b-a2e1-188ca42210c2/content (дата звернення 15.04.2024).

4. Тимошенко М. В. Роль податків в процесі формування та виконання державного бюджету України. *Ефективна економіка*. 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/66.pdf (дата звернення 15.04.2024).

5. Ткачик Л., Фенчин О. Роль великих платників податків у формуванні дохідної частини Державного бюджету України. *Вісник Львівського університету*. 2013. URL: http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/6555 (дата звернення 15.04.2024).

6. Чугунов І. Я., Островецький В.І. Формування податкових надходжень бюджету як складова системи бюджетно-податкового регулювання. 2006. URL: Режим доступу до ресурсу: https://npndfi.org.ua/docs/NP_06_03_003_uk.pdf (дата звернення 15.04.2024).

УДК: 336.278

Посаднєва О. М.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький

Березинська М. О.
здобувач ОР бакалавр
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА БЮДЖЕТНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Протягом всіх років незалежності нашої країни державний борг нагромаджувався внаслідок дефіцитності державного бюджету та періодично виникаючої негайної потреби у оперативному фінансуванні бюджетних витрат. Така ситуація стала причиною швидкого зростання боргу. Протягом останніх років проблема зростання державного боргу тільки поглиблювалась і на сьогоднішній день є однією з найбільш актуальних у контексті забезпечення фінансової та бюджетної безпеки України.

Якщо дослідити динаміку дефіциту Державного бюджету України (далі – ДБУ) та державного боргу, то можна виявити їх взаємозалежність (рис. 1).

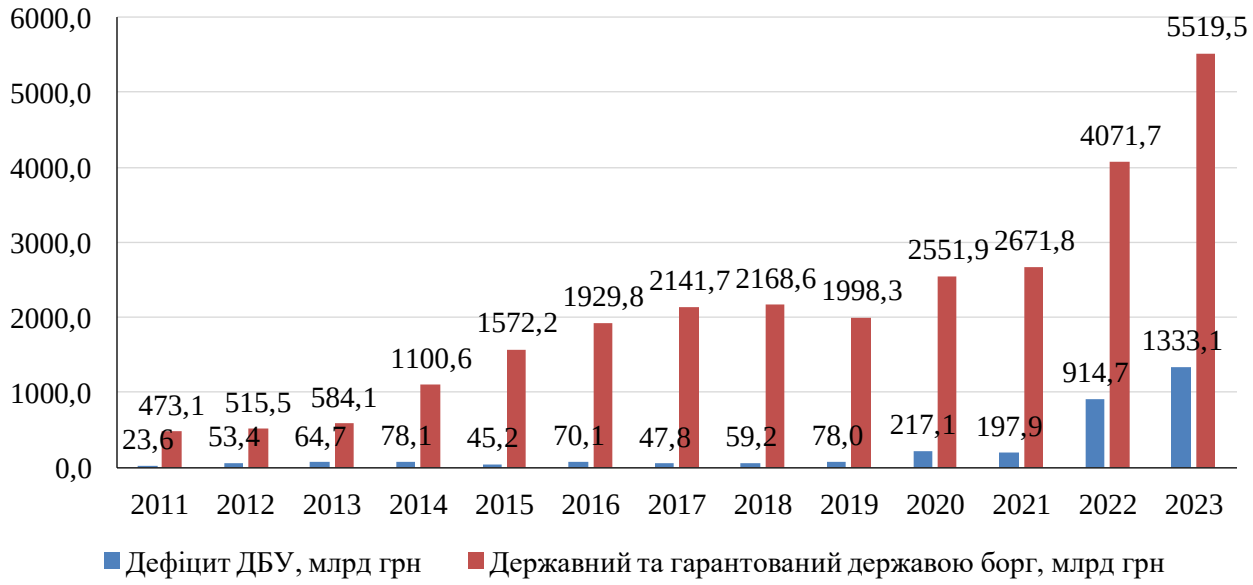

Рис. 1. Динаміка дефіциту державного бюджету України і державного та гарантованого державою боргу у 2011-2023 роках*

*Примітка. Складено авторами за даними джерел [1; 2].

З рис. 1 видно, що у динаміці обсяг державного боргу майже кожного року зростав на суму дефіциту державного бюджету такого року. Виключенням стали 2014 та 2015 роки, коли обсяги дефіциту були набагато меншими за суму, на яку збільшувався державний бог. Це пояснюється різким падінням курсу гривні щодо іноземних валют, у яких був номінований державний зовнішній борг, тому при перерахунку боргу на гривневий еквівалент відбулося значне збільшення його обсягів (курс USD/UAH на 01.01.2014 – 7,993, на 01.01.2015 – 15,7686, на 01.01.2016 – 24,0007 [3]). Зростання державного боргу у 2022 – 2023 роках пояснюється повномасштабним вторгненням російської федерації на територію нашої держави та необхідністю залучення додаткових джерел фінансування через недоотримання запланованих доходів і значне зростання незапланованих видатків на оборону та соціальну підтримку населення.

Такий великий обсяг державного боргу передбачає довгостроковий негативний вплив на загальні показники державного бюджету та на боргову безпеку країни. Оскільки джерелом погашення державного боргу є кошти державного бюджету доцільним є визначення частки доходів Державного бюджету України, які були спрямовані на погашення основної суми боргу та його обслуговування (рис. 2).

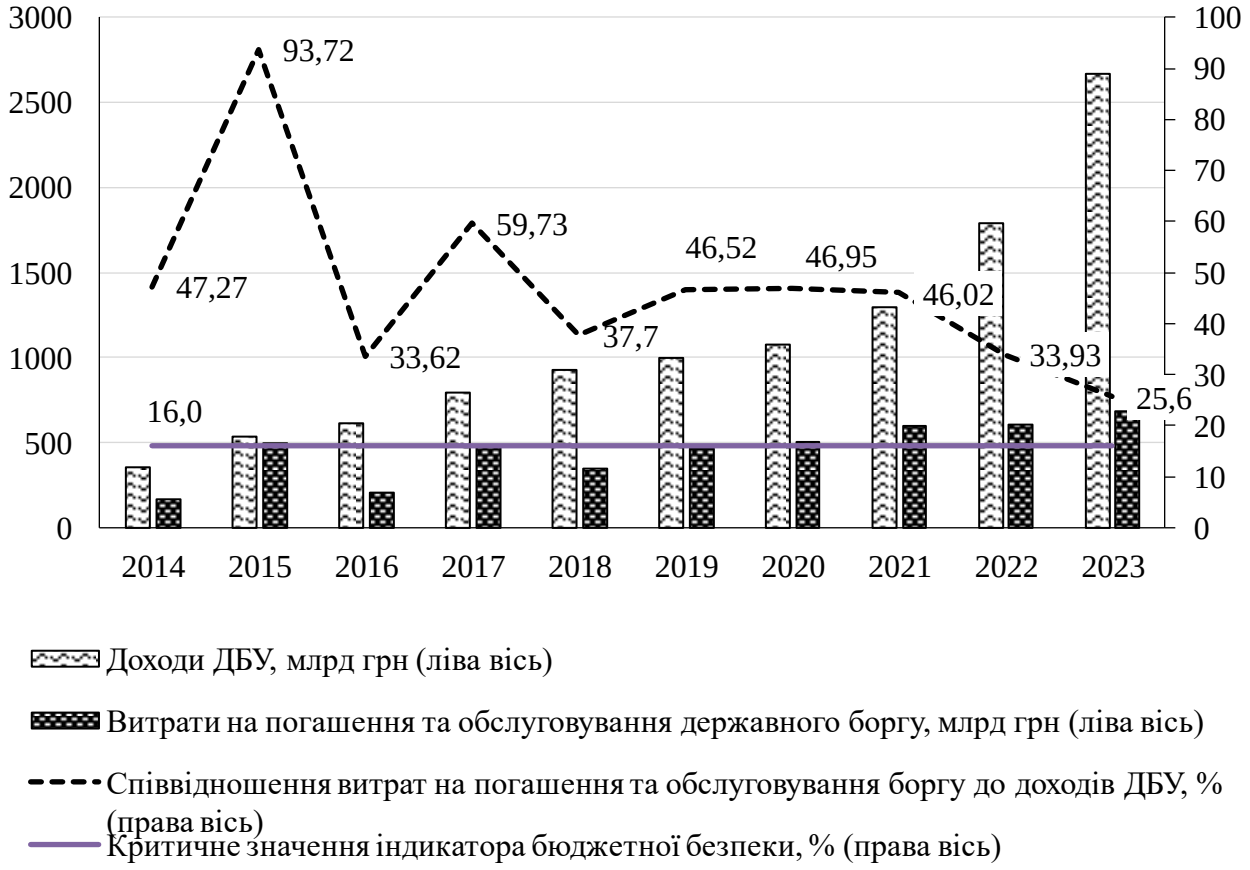

Рис. 2. Співвідношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу і доходів Державного бюджету України у 2014 – 2023 роках*

*Примітка. Складено авторами за даними джерел [2; 4; 5].

З рис. 2 ми бачимо, що кожного року значна частка доходів державного бюджету спрямовується на виплату та обслуговування державного боргу. Зрозуміло, що кошти для погашення заборгованості вилучаються не тільки з доходної частини, але й за рахунок залучення нових позик. Так, наприклад, у 2015 році за державним боргом було виплачено суму у розмірі 93,72% доходів Державного бюджету України, якщо б ця сума виплачувалася виключно за рахунок доходів, то наша країна не змогла би функціонувати, оскільки на інші витрати не залишилося би коштів. Задля запобігання такій ситуації залучаються нові борги, для погашення вже існуючих.

У досліджуваний період згідно індикатору бюджетної безпеки відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету завжди перевищувало критичне значення у 16%. Такий стан бюджетної безпеки є дуже незадовільним. Отже, можна стверджувати, що значна частина грошей платників податків та позикових грошей кожного року спрямовується не на розвиток економіки, а на погашення раніше отриманих кредитів.

Нажаль, така ситуація спостерігатиметься і у майбутньому, оскільки під час війни відбувається зростання бюджетного дефіциту, який також покривається новими позиками. Тому, у перспективі, виплати за державним боргом будуть тільки зростати і навантажувати Державний бюджет України. Такий стан бюджетної безпеки вимагає знаходження шляхів по реструктуризації вже існуючих боргових зобов’язань: заміна короткострокових кредитів на довгострокові, що дозволить зменшити щорічні виплати; досягнення домовленості з кредиторами щодо зниження відсоткових виплат та ін. Тільки реструктуризація вже існуючих боргових зобов’язань та вкладання нових кредитних угод на пільгових умовах дозволить поліпшити стан боргової та бюджетної безпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Виконання Державного бюджету України. *Мінфін*. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/2023/ (дата звернення: 07.04.2024).

2. Державний борг України. *Мінфін*. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/ finance/debtgov/ (дата звернення: 07.04.2024).

3. Курс долара. *Мінфін*. URL : https://minfin.com.ua/currency/nbu/usd/2016-01-01/ (дата звернення: 07.04.2024).

4. Макроекономічні показники. Державний бюджет. *Національний банк України*. URL : https://bank.gov.ua/files/macro/S_budget_q.xlsx (дата

звернення: 08.04.2024).

5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. Дата оновлення: 29.10.2013. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text (дата звернення: 09.04.2024).

УДК: 336.02

Мовчун С. В.
к.е.н, доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Костриця Б. І.
здобувач ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Податкова система – це невід'ємна частина економічної структури будь-якої країни, яка суттєво впливає на фіскальне здоров'я держави та її громадян. Як багатогранний механізм вона включає в себе безліч факторів, що впливають на її формування, що акцентовано на основних факторах: економічному, соціальному та політичному.

Економічний фактор має суттєвий вплив на формування податкової системи, адже стан економіки країни визначає її характер та структуру. Різні економічні умови вимагають різних підходів до податкової системи [2, с. 135-139].

У країнах, економіка яких розвивається, податкова система конструюється таким чином, щоб фальсифікувати подальший економічний прогрес та еволюцію. Зазвичай це включає впровадження прогресивної податкової шкали, яка покладає вищі податкові ставки на індивідів з більшими доходами, забезпечуючи, таким чином, редистрибуцію доходів. Застосування прогресивних податкових ставок сприяє зменшенню розриву у власності, підтримуючи більш еквівалентний розподіл ресурсів у суспільстві.

Водночас податкові ставки в секторах, які вважаються життєво важливими для економічного зростання, можуть бути знижені. Така стратегія заохочує інвестиції та активність у цих секторах, що ще більше сприяє економічному зростанню. Прикладами таких секторів можуть бути, технології, виробництво або відновлювана енергетика.

Підтримка розвитку малого бізнесу та стартапів, шляхом надання

фінансових преференцій, а саме зменшенням податкових зобов'язань слугує базисом для створення сприятливого середовища для зростання бізнесу та інновацій, що веде до створення робочих місць та подальшого економічного зростання.

Для країн, економіка яких переживає кризу, податкова система може відігравати іншу роль – бути спрямованою на отримання більших доходів для уряду, що означає вищі податкові ставки та менше податкових пільг. За цих умов уряд повинен знайти способи фінансування державних послуг і пом'якшення економічного спаду в ці часи. Таким чином, податкова система може слугувати стабілізаційним інструментом, надаючи необхідне фінансування для забезпечення надання основних послуг населенню.

Соціальний фактор відіграє ще одну важливу роль у формуванні податкової системи. Уряд повинен враховувати соціальні наслідки своєї податкової політики, розуміючи, що ці рішення можуть суттєво вплинути на соціальну структуру суспільства [1].

Наприклад, регресивна податкова система, коли податковий тягар непропорційно лягає на плечі малозабезпечених верств населення, може призвести до соціальних заворушень та економічної нерівності. Така система може поглибити майнову нерівність у суспільстві, що призведе до зростання напруженості та потенційної нестабільності. Тому уряди часто прагнуть запровадити прогресивну податкову систему, за якої багаті платять більше податків, ніж бідні. Така система може сприяти соціальній гармонії та справедливості, зменшуючи нерівність багатства.

Податкова політика також слугує не лише інструментом збору доходів; вона може бути використана як інструмент соціальних змін. Наприклад, податкові пільги часто надаються підприємствам, які сприяють підвищенню соціального добробуту. Такі пільги можуть отримати компанії, що займаються відновлюваною енергетикою, будівництвом доступного житла чи іншими суспільно корисними справами. Ці стимули спрямовані на створення більш соціально відповідального бізнес-середовища, заохочуючи практики, які сприяють покращенню життя суспільства [1, 2]

Крім того, уряд може використовувати податкову систему для пропаганди певних соціальних цінностей і моделей поведінки. Підвищуючи податки на шкідливі для здоров'я продукти, такі як тютюн і алкоголь, уряд може перешкоджати їх вживанню і сприяти зміцненню здоров'я населення. Таке використання податків як засобу впливу на поведінку є потужним інструментом для суспільних змін.

Політичне середовище також суттєво впливає на формування податкової системи. Політики часто використовують податкову політику як інструмент для здобуття громадської підтримки та голосів виборців. Наприклад, обіцянки зниження податків або знижок під час виборчих

кампаній можуть привабити виборців, ілюструючи, як податкова політика може формувати політичний ландшафт. Проте, ідеологія та політичні уподобання правлячої партії можуть бути різними, наприклад, соціалістичний уряд може виступати за вищі податки для багатих, щоб перерозподілити багатство і досягти більшої рівності в доходах. Така система відповідає соціалістичним принципам перерозподілу багатства та соціальної справедливості. На противагу цьому, консервативний уряд може виступати за зниження податків для заохочення зростання бізнесу та приватних інвестицій. Така позиція відображає віру в силу вільного ринку та ідею про те, що зменшення державного втручання може призвести до економічного процвітання [3].

Отже, формування податкової системи є складним процесом, який вимагає ретельного врахування численних факторів. Економічне, соціальне та політичне середовище суттєво впливає на структуру та політику податкової системи. Розуміння цих особливостей має вирішальне значення для створення справедливої, ефективної та дієвої податкової системи, яка сприятиме економічному зростанню та соціальному добробуту країни.

Інклюзивна та всеохоплююча податкова система може сприяти з одного боку стабільності та стійкості економіки країни, а з іншого – соціальному розвитку та справедливості, шляхом зменшення майнової нерівності та створення середовища, сприятливого для суспільно корисних практик. Водночас, вона може суттєво впливати на політичний ландшафт, слугуючи для політиків інструментом здобуття суспільної підтримки та відображення їхніх ідеологій [1].

Таким чином, ефективна податкова система – це не просто інструмент для отримання доходів. Це інструмент економічного зростання, соціальних змін і політичного впливу, що є невід'ємною частиною функціонування держави.

Список використаних джерел:

1. Педько А. Б., Маряниченко Б. В. Дослідження початкового етапу формування сучасної податкової системи. *Бізнес навігатор*. 2023. № 4. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2023/72_2023/3.pdf

2. Васильчук В. В. Історія розвитку податку на додану вартість в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 12.

URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7556 DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.160

3. Яськo І. В. Принципи оподаткування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Серія : Юридичні науки. 2015. № 824. С. 135–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2015_824_22.

УДК 33:631.1.

Левандівський О.Т.
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Баланюк І. Ф.
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Іванчук В.
здобувач вищої освіти ОС «бакалавр»
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ,

ПІДХОДИ В ОПОДАТКУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Оподаткування є ефективним інструментом фінансово-економічного регулювання, що дозволяє державі швидко впливати на економічні процеси для забезпечення балансу суспільних інтересів. Ефективна податкова система сприяє стимулюванню підприємницької діяльності, створенню сприятливого інвестиційного клімату і є стимулюючим чинником для діяльності підприємств, установ, організацій в цілому та в окремих їх секторах.

Податкова політика - це компроміс між інтересами усіх учасників фінансово-економічних відносин, включаючи державні органи, підприємства, місцеві громади та домогосподарства. Важливим параметром такої системи є її стабільність, що свідчить про те, що податкові механізми загалом прийнятні для суспільства і не викликають серйозних зауважень, як у сфері загального рівня оподаткування, так і у розподілі податкового навантаження між різними групами платників.

Наразі в Україні ще не сформовано оптимальну податкову модель, яка б задовольняла всіх зацікавлених сторін. Тому, у сільському господарстві, навіть на рівні наукової концепції, ще не сформовано оптимальної податкової моделі, яка б забезпечувала гармонійний розвиток усіх форм господарювання.

Система оподаткування, що застосовується у аграрному секторі, не відповідає загальноприйнятим критеріям формування податкової системи. Податкові механізми, що застосовуються в сільському господарстві, є унікальними і майже не мають аналогів. Податковий інструментарій в

сільському господарстві має свою специфіку і визначається комплексом причин, серед яких основними є відсутність ефективних важелів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у контексті реформування системи державного управління та низька ефективність податкового адміністрування. У кінці 1990-х років був сформований сучасний інструментарій оподаткування сільськогосподарських підприємств, який став невід'ємною частиною системи державної підтримки у галузі сільськогосподарського виробництва в умовах реформ. Того часу аграрний сектор перебував у системній кризі, що вимагала ефективних заходів для проведення реформування системи податкового регулювання.

Фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, як основний критерій їх податкової спроможності, у другій половині 1990-х років не дозволяв розглядати їх як повноцінних суб'єктів оподаткування. Рівень податкового навантаження на аграрний сектор був досить високим, перевищуючи 20% (навіть без урахування акцизів), що відповідно впливало на їхню здатність виконувати податкові зобов'язання (рівень сплати податків не перевищував 40%). В кінці 1990-х років податкова реформа скасувала повноцінне оподаткування у аграрному секторі, що призвело до звільнення сільськогосподарських товаровиробників від сплати основних податків, таких як податок на прибуток та податок на додану вартість. Внаслідок цього аграрна галузь стала своєрідним офшором, а рівень податкового навантаження на аграрний сектор значно знизився.

Податковий інструментарій, сформований у кінці 1990-х років, виявився дуже вигідним для представників великого аграрного бізнесу. Питання оподаткування сільськогосподарських товаровиробників потребує ретельного наукового аналізу, докладної оцінки всіх можливих наслідків та обґрунтованого підходу до вирішення. При впровадженні податкової реформи в аграрній галузі важливо враховувати кілька моментів:

1. Податкові преференції для сільськогосподарських товаровиробників. Тут необхідно уважно розглядати, які податкові пільги та заохочення будуть надані аграрному сектору, і як це вплине на структуру аграрної економіки. Важливо забезпечити, щоб податкова політика стимулювала розвиток галузі та забезпечувала справедливий розподіл податкового навантаження серед різних суб'єктів господарювання.

2. Своєчасність проведення реформ. Реформи повинні бути вчасними, особливо з урахуванням наявних кризових явищ в економіці та фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників. Важливо врахувати поточні економічні умови та вчасно впроваджувати необхідні зміни, щоб забезпечити стабільність та розвиток галузі. Ці аспекти допоможуть забезпечити ефективність та прийнятність податкової реформи в аграрному секторі.

3. Здатність держави забезпечити функціонування системи оподаткування. Враховуючи труднощі з податковим адмініструванням в галузі, важливо, щоб держава могла забезпечити ефективне функціонування загальної системи оподаткування в агропромисловому

виробництві, уникаючи ускладнень у податкових відносинах.

4. Прогнозованість економічного ефекту від скасування спеціальних режимів оподаткування. Потрібно передбачити можливі економічні наслідки від скасування спеціальних режимів оподаткування як в аграрному секторі, так і для держави в цілому, з метою мінімізації негативного впливу та максимізації ефективності реформ.

5. Можливість забезпечення функціонування проєвропейської системи дотування. Передбачуючи зобов'язання України за результатами євроінтеграційних процесів, важливо забезпечити можливість функціонування проєвропейської системи дотування аграрного сектору.

6. Непередбачуваність позиції аграрного бізнесу. Враховуючи непередбачуваність позиції представників аграрного бізнесу та їхню неохочість йти на компроміс у питанні зміни податкової політики, важливо проводити діалог та знаходити рішення, що враховують інтереси обох сторін.

Загалом, аграрний бізнес в Україні стає все більш вузькоспеціалізованим, тому необхідно уважно аналізувати всі аспекти перед проведенням податкових реформ у цій галузі.

Поміж інших проблем у сфері оподаткування аграрного сектору можна виокремити такі:

1. Справедливість оцінки землі для оподаткування. Питання справедливості використання грошової оцінки землі як основи для прямого оподаткування (зокрема, для рослинництва та тваринництва) викликає сумніви. У рослинництві земля вважається основним засобом виробництва, тоді як у тваринництві доходи можуть менше залежати від площі землі.

2. Розшарування та концентрація виробництва. Втрата багатопрофільності та поглиблення спеціалізації призводять до зростання концентрації аграрного виробництва. З цим пов'язана тенденція до зменшення кількості агрохолдингів, які переважно займаються рослинництвом, та поява багато одноосібників, що часто опиняються за межами податкового поля. Ці проблеми створюють значні виклики для оптимізації системи оподаткування в аграрному секторі та вимагають уважного аналізу та розробки ефективних рішень.

Розглянемо деякі аспекти оподаткування в аграрному секторі, які потребують уваги:

1. Різниця між агрохолдингами та малими/середніми господарствами. Застосування однакового податкового інструментарію до агрохолдингів та малих/середніх господарств може бути не доцільним. Масштабні агрохолдинги можуть мати значні економічні переваги, тому може бути доцільно встановити відмінні податкові ставки або механізми для малих та середніх господарств, щоб врахувати їхні особливості.

2. Ефективність застосування податкових преференцій. Ці преференції повинні стимулювати створення робочих місць та збільшення доданої вартості в галузі.

3. Стимулювання податкових важелів. Важливо, щоб податкові заохочення спрямовувалися на збільшення виробництва, створення робочих місць та збільшення доданої вартості в аграрному секторі, а не на його деградацію до рівня сировинного придатку. Загальна ефективність податкової політики в аграрному секторі залежить від уважного урахування різних особливостей та потреб різних груп сільськогосподарських підприємств.

Отже, реформування системи оподаткування в аграрному секторі потребує комплексного підходу, який враховує різні аспекти. Це необхідно робити не лише з урахуванням фіскальних інтересів, оскільки в іншому випадку це може призвести до тіньової економіки, а отже, до загострення економічної ситуації в країні.

Процес реформування повинен враховувати не лише фіскальні цілі, але й соціальні, економічні та структурні аспекти сільськогосподарського сектору. Важливо забезпечити баланс між стимулюванням ефективного виробництва, забезпеченням справедливості та сприянням економічному розвитку. Тільки такий підхід може гарантувати позитивні результати і покращення економічної ситуації в країні.

Список використаних джерел:

1. Левандівський О. Т., Баланюк І. Ф., Сас Л. С., Смушак М. В., Гаврик О.Ю. Управлінські підходи в формуванні місцевого бюджету територіальної громади на основі податкових надходжень. *Агросвіт*. № 6. 2024. С. 37-43. URL : https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/issue/view/134. (дата звернення: 18.06.2023).

2. Левандівський О. Т., Баланюк І. Ф., Сас Л. С., Смушак М. В., Гаврик О. Ю. Управління податковими надходженнями до бюджету територіальних громад в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/issue/view/137 (дата звернення: 25.03.2024).

3. Левандівський О.Т., Морицан О.М., Морицан В.Ф. Методичні підходи в оподаткуванні сільськогосподарських підприємств. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Економіка*. Івано-Франківськ, 2018. Випуск 13. С.65-69.

4. Соколовська А. М. Податкова система держави: теорія та практика становлення : автореф. дис. … д.е.н. 2018. 488 с.

УДК 336.26

Мединська Т. В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Бойчук А. С.
здобувач ОР бакалавр
ОПП "Фіскальне та митне адміністрування
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

АДМІНІСТРУВАННЯ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, коли держава стикається з кризою та загрозою для своєї безпеки, негайні заходи необхідні для забезпечення фінансової стійкості та обороноздатності. В цьому контексті, непрямі податки, такі як акциз, податок на додану вартість і мито, стають ключовим інструментом для мобілізації фінансових ресурсів на потреби оборони та проведення військових операцій.

Непрямі податки, які мають широку базу споживачів, можуть забезпечити стабільні надходження до бюджету навіть у надзвичайних ситуаціях. Вони дозволяють збирати необхідні кошти, не перетягуючи фінансове навантаження на окремі групи населення, що особливо актуально в умовах кризи. Але важливо урахувати економічні та соціальні наслідки введення таких податків, особливо у період військових дій. Наприклад, підвищення цін через акцизи може вплинути на рівень життя громадян, а податок на додану вартість може збільшити витрати підприємств та споживачів.

На рис.1 зображено динаміку податкових надходжень за 2019-2023 рр. у Державний бюджет України (%). За досліджуваний період динаміка була негативною, окрім 2021 року.

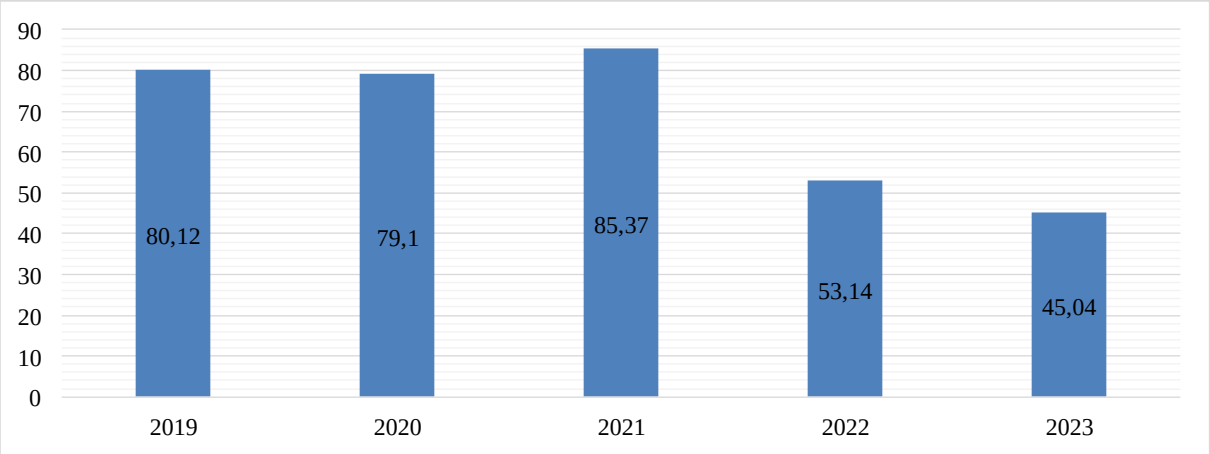

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень за 2019-2023 рр. у Державний бюджет України (%). *(складено на підставі [1])*

Як спостерігаємо з рис. 1, на кінець досліджуваного періоду податкові надходження становили 45,04%. Ці значні зміни у структурі надходжень від непрямих податків були викликані військовими діями на

території України, а також змінами у податковому навантаженні та правилах оподаткування з метою сприяти адаптації суб'єктів господарювання до умов воєнного стану.

Проаналізувавши потік непрямих податків до зведеного бюджету України за період з 2018 по 2022 рік, можна відзначити, що найбільше фінансове забезпечення забезпечує податок на додану вартість (ПДВ), за ним йде акцизний податок, тоді як мито приносить найменший прибуток. Ця тенденція пояснюється тим, що ПДВ оплачується на різних стадіях виробництва та торгівлі та повністю переносяться на кінцевого споживача. Варто зауважити, що найбільший зріст у надходженнях ПДВ спостерігався у 2021 році, в той час як найменший - у 2019 році. Обсяги абсолютного зростання ПДВ були найвищими у 2021 році та найнижчими у 2019 році.

Таблиця 1

Динаміка надходжень від непрямих податків до зведеного бюджету України за 2018-2023 рр, млн грн*

Показники / Роки	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПДВ	506 168	378 690	381 360	491 965	467 001	580797,3
Темп приросту, %	-	-25,18	0,71	29,00	-5,07	24,37
Абсолютний приріст, млн грн	-	-127 478	2 670	110 605	-24 964	113 796
Акцизний податок	137 726	137 076	142 758	154 495	115 434	175716,4
Темп приросту, %	-	-0,47	4,15	8,22	-25,28	52,22
Абсолютний приріст, млн грн	-	-650	5 682	11 737	-39 061	60 282
Мито	27 073	30 086	30 112,70	38 177,20	26 246	40559,4
Темп приросту, %	-	11,13	0,09	26,78	-31,25	54,54
Абсолютний приріст, млн грн	-	3 013	27	8 065	-11 931	14 313

**Примітка.* Табл. 1 складено на підставі [1]

На другому місці за обсягом доходів стоїть акцизний податок, хоча суми, що надходять від нього, значно менші, ніж від ПДВ. Найвищий темп зростання акцизного податку був зафіксований у 2023 році (52,22%), а найнижчий - у 2022 році (-25,28%). Найбільший абсолютний приріст акцизного податку був зафіксований у 2023 році на рівні 60 282 млн грн, а найменший - у 2022 році на рівні (-39 061) млн грн.

Мито займає третє місце за обсягом доходів, при цьому найвищий темп зростання був зафіксований у 2023 році (54,54%), а найнижчий - у 2022 році (-31,25%). Найбільший абсолютний приріст надходжень від мита був у 2023 році на рівні 14313 млн грн, а найменший - у 2022 році на рівні (-11 931) млн грн.

Непрямі податки, такі як ПДВ, акцизи та мито, виконують важливу роль у контролі економіки країни. Одна з їх головних функцій - це збір доходів для державного бюджету і вплив на ціни та споживчу поведінку. Наприклад, ПДВ стимулює підприємства оптимізувати витрати та

підвищувати ефективність виробництва. Акцизи на певні товари можуть зменшити споживання їх та покращити здоров'я громадян. Мито використовується для регулювання зовнішньої торгівлі та захисту внутрішнього виробництва. Ці податки можуть бути також використані для збору додаткових коштів для бюджету. Регулююча роль непрямих податків має значення для економіки країни, оскільки вони впливають на ринкові процеси та соціально-економічну діяльність. через податки влада впливає на розвиток економіки та суспільства, забезпечуючи оптимальне оподаткування та направлення коштів на розвиток різних галузей і програм [2].

Адміністрування непрямих податків в умовах воєнного стану є важливим аспектом фінансової стабільності та забезпечення обороноздатності країни. З урахуванням складних економічних та соціальних умов, необхідно розглядати цю проблему комплексно та системно. Аналіз показує, що в умовах воєнного стану потрібно здійснити ряд заходів для оптимізації та підвищення ефективності адміністрування непрямих податків [3]. Серед них:

− Підвищення контролю та моніторингу: в умовах воєнного стану важливо підвищити ефективність контролю за сплатою непрямих податків. Це може бути здійснено за допомогою посилення моніторингу економічної діяльності, використання електронних систем обліку та звітності, а також залучення додаткових інспекційних ресурсів.

− Стимулювання легальності: збільшення свідомості та підтримки громадської довіри до податкової системи може бути досягнуто шляхом проведення інформаційних кампаній щодо важливості своєчасної та правильної сплати податків, а також надання пільгових умов для тих, хто дотримується податкового законодавства.

− Гнучкість та адаптивність: Умови воєнного стану можуть швидко змінюватися, тому важливо, щоб система адміністрування податків була гнучкою та адаптивною до нових обставин. Це може включати швидке внесення змін до податкового законодавства та процедур відповідно до ситуації на передовій.

− Сприяння розвитку економіки: незважаючи на складні умови, важливо забезпечити стимулювання економіки через оптимізацію податкових ставок та заходів, що сприяють підтримці підприємств та стимулюють економічну активність.

У контексті сучасних викликів та загроз, а саме: пандемії Covid-19, вторгнення військ росії на територію України та ведення повномасштабної війни важливим та необхідним є використання цифрових технологій для покращення добробуту населення та відновлення економіки внаслідок кризи. Цифрова трансформація відіграє ключову роль у модернізації органів адмініструванні податків, зборів та платежів, яка сприятиме економічному зростанню країни та світовому економічному розвитку [4].

Реалізація цих заходів дозволить забезпечити стабільність фінансової

системи країни, збільшити обсяги надходжень до бюджету та забезпечити необхідне фінансування оборонних потреб. Важливо також забезпечити високий рівень довіри громадян до податкової системи та впевненість в її справедливості та ефективності.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: https://www.mof.gov.ua/uk/
2. Озерчук О.В. Фіскальна ефективність непрямих податків в Україні. *Податкова політика*. 2014. № 2 (67). С. 59-70.
3. Соколовська А. М. Суперечності та проблеми гармонізації ставок податку на додану вартість у ЄС. *Фінанси України*. 2021. №3. С. 23-45.
4. Мединська Т. В., Ногінова Н. М. Цифровізація органів податкового адміністрування в контексті сучасних викликів і загроз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. 2022. № 24 (52). С. 90-96.

УДК 323

Тритинник Х.І.
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського)рівня
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Мовчун С.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІКУ

Податкова політика є важливим інструментом державного втручання в соціально-економічні процеси, що відбуваються в країні. У наукових джерелах виділяють декілька основних підходів до формулювання сутності терміну "податкова політика", зокрема економічний, правовий, державний, управлінський та уніфікований підходи.

Прихильники економічного підходу підкреслюють, що "головним завданням податкової політики є забезпечення економічного зростання та гармонізація економічних інтересів держави і платників податків з урахуванням соціально-економічного стану країни" [1]. Правовий підхід визначає цю категорію як "діяльність держави у сфері стимулювання, правового регулювання, організації справляння податків та сплати податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави". Згідно з державним підходом, податкова політика - це сукупність заходів органів державної влади, спрямованих на системне вирішення питань, пов'язаних з

визначенням та адмініструванням податків, митних зборів та обов'язкових платежів у рамках короткострокових і довгострокових цілей держави. Четвертим підходом, поширеним у науковому середовищі, є управлінський підхід. "Податкова політика - це сукупність основних напрямів розвитку, які можуть бути реалізовані в податковій системі за допомогою різних податкових інструментів та засобів впливу на платників податків" [2, с. 674]. П'ятий підхід можна вважати комплексним, оскільки він ґрунтується на спробі узагальнити результати попередніх підходів. Податкова політика аналізується як комплекс економічних, правових та управлінських заходів, спрямованих на формування фіскальної бази держави з метою активізації соціально-економічного розвитку.

З вищесказаного можна зробити висновок, що податкова політика - це сукупність економічних, правових та організаційних заходів у податковій сфері, що застосовуються органами державної влади для визначення умов оподаткування, з метою створення сприятливих умов для надходження податків і зборів до центрального фонду, який є грошовим ресурсом держави і забезпечує економічний розвиток.

Податки виконують дві основні функції: фіскальну та регулюючу. Фіскальна функція пов'язана з формуванням доходів бюджету та забезпеченням матеріальних передумов для функціонування держави і задоволення суспільних потреб. Суть регулюючої функції оподаткування полягає в регулюванні доходів бюджету, розподілі податкових платежів між юридичними та фізичними особами, галузями економіки, державою в цілому та її територіальними одиницями, а також у встановленні балансу між попитом і пропозицією, виробництвом і споживанням.

Соціально-економічне зростання держави залежить від того, наскільки ефективно держава регулює економіку, в тому числі забезпечує сприятливі передумови для оптимального співіснування державного та приватного секторів. Державний сектор є основою економічного зростання країни. Тому головним завданням державного управління має бути посилення виконання ним основних соціально-економічних функцій.

Особливістю бюджету на 2022 рік є те, що другий рік поспіль він складався на тлі кризи, спричиненої пандемією COVID-19 та розширенням заходів з протидії поширенню пандемії і підтримки економіки в умовах кризи у світі та в Україні.

Хоча очікувалося, що динаміка відновлення економіки після фінансової кризи спостерігатиметься у 2022 році, військова агресія Росії проти України призвела до оголошення воєнного стану в Україні о 5:30 ранку 24 лютого 2022 року. Така ситуація призвела до певних змін у виконанні бюджету в цілому та в податковій сфері зокрема. Відповідно, 15 березня 2022 року Парламент прийняв Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії положень в умовах воєнного стану" [3]. Схвалені зміни передбачають:

1) Визначити особливості сплати єдиного податку з 1 квітня 2022 року до закінчення воєнного стану, звільнивши таким чином від сплати єдиного податку з 1 квітня 2022 року до закінчення воєнного стану фізичних осіб, підприємців, платників 1 та 2 груп на всій території України.

2) До скасування воєнного стану ставка акцизного податку на пальне встановлюється на рівні 0 євро. До бюджету місцевого самоврядування не надходить частина акцизного податку з пального (13,44% - роздрібний акцизний податок з пального).

3) Скасування земельного податку та орендної плати за землю на територіях конфлікту та тимчасово окупованих територіях з березня 2022 року до кінця року, наступного за роком, в якому буде скасовано воєнний стан. Перелік таких територій визначається Кабінетом Міністрів України.

4) Скасування мінімальних податкових зобов'язань на 2022 та 2023 роки на територіях, які тимчасово окуповані та на яких відбуваються військові дії. Перелік таких територій визначається КМУ;

5) Скасування екологічного податку на 2022 рік на територіях, що постраждали від конфлікту та тимчасово окупованих територіях [4].

Підсумовуючи, можна сказати, що податкова політика є одним з найважливіших інструментів економічної політики держави і реалізується шляхом визначення основних цілей, завдань та якісних і кількісних параметрів у сфері формування доходів і видатків бюджету та управління державним боргом. Створення ефективної фіскальної системи є невід'ємною частиною процесу державотворення, а її дієвість базується на принципах ринкової економіки та відкритого суспільства. Податкова політика виконує основні економічні функції держави, включаючи фінансово-економічне регулювання. В умовах економічної кризи та початку військових дій Росії на нашій території економіка є нестабільною та досить слабкою. Тому держава повинна розробляти нові методи та процедури для ефективної реалізації податкової політики.

Список використаних джерел:

1. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посіб. / під ред. Ю.Б. Іванова та І.А. Майбурова. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2019. 1028 с.

2. Гомон М.В. Податкова політика держави та принципи її формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 11. С. 673–676.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20-20#Text

4. Зміни в оподаткуванні під час воєнного стану та їх вплив на бюджети громад. *Місцеві фінанси*. URL: https://auc.org.ua/novyna/zminy-v-opodatkuvanni-pid-chas-voyennogo-stanu-ta-yih-vplyv-na-byudzhety-gromad

УДК 336.02

Стефанишин Я. С.
здобувач ОР бакалавр
ОПП "Фінанси, банківська справа та страхування"
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування",
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Мединська Т. В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

АДАПТАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА З МЕТОЮ СТИМУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА ЗА УМОВ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Механізм податкової політики є базисом для функціонування фіскального сектору держави, раціональність його побудови виступає гарантією збереження конкурентної позиції країни на світовому ринку, впливає на перспективи її розвитку, а також підтримки і зміцнення фінансової стійкості, платоспроможності і стабільності економічних процесів.

Відтак, трансформація механізму податкової політики в умовах COVID-19 та воєнного стану є невід'ємним кроком на шляху адаптації фіскального сектору України до новоутворених обставин. Актуальні зміни у структурі податкового механізму є критично важливими, вони зумовлені потребами держави у визначені подальшої стратегії і тактики дій, а також потребами бізнесу, який опинився у безпрецедентно складних умовах господарювання і не здатен зберігати ефективність діяльності без належної підтримки.

У період пандемії настали скрутні часи для бізнесу, податкова система почала змінюватися, адже майже всі сектори економіки зазнали значних збитків та обмежень. У таких умовах перед урядом постало дві різнополярні проблеми: з одного боку, підприємства через обмеження не мали фінансових ресурсів та можливостей для продовження звичайної діяльності, а з іншого – бюджет мав наповнюватися податковими надходженнями згідно з установленим бюджетом на 2020 р. Вирішення проблем стало першочерговим завданням уряду і на початку пандемії Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», який набрав чинності 18 березня 2020 р. [1].

Законом було введено:

- певні пільги для бізнесу, які підтримали підприємництво у скрутні часи, серед основних можна виділити:
- орендарі земельних ділянок комунальної та державної власності, які використовували їх із господарською метою, протягом двох місяців не сплачували податкові платежі за нею;
- податок на нерухоме майно та нежитлові приміщення було скасовано на період березня-квітня 2020 р.;
- уведення обов'язкових РРО систем було відтерміновано до кінця введення карантинних обмежень;
- було введено мораторій на фактичні та документальні перевірки підприємців на період із 18 березня до 31 травня з певними винятками;
- подовжено термін подачі декларації про майновий стан до 1 липня 2020 р., а сплату податків за даними деклараціями до 1 жовтня;
- до 31 травня було обмежено штрафування за порушення податкового законодавства, крім податків, пов'язаних із договорами страхування;
- звільнено від сплати єдиного соціального внеску на період березня-квітня 2020р. фізичних осіб – підприємців, осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, та членів фермерського господарства.

Незважаючи на продовження карантинних обмежень у 2021 р., мораторій на перевірки суб'єктів господарювання було скасовано Законом України від 04.12.2020 No 1071-IX [2]. Проте даним Законом було встановлено матеріальну допомогу суб'єктам господарювання. Мораторій на проведення перевірок дав змогу зменшити їх кількість, однак при цьому планові й позапланові перевірки бізнесу продовжувалися.

Із оприлюдненням законопроєкту про відміну мораторію на перевірки плани річних перевірок затвердили 25 центральних органів виконавчої влади [3]. Кожен із цих органів здійснюватиме заходи контролю відповідно до своєї сфери відання У 2021 році Державна податкова служба України продовжить консультації в месенджерах.

У зарубіжних країнах податкові заходи еволюціонувалися стаючи більш змішаними, а заходи стимулювання, спрямовані на відновлення, були додані до положень щодо подолання кризи. Однак, оскільки блокування та інші заходи стримування почали послаблюватися після першої хвилі пандемії, країни почали вводити податкові заходи, орієнтовані на відновлення [4].

Закон передбачає удосконалення податкового контролю, уведення міжнародних стандартів контролю та імплементацію положень Плану протидії практикам розмивання оподатковуваної бази й виведення прибутку з-під оподаткування (План протидії BEPS) [5].

Аналіз механізму податкової політики України в умовах війни свідчить про те, що одною із головних трансформацій стала зміна у пріоритетах функцій самої політики. Довоєнний період характеризується домінуванням фіскальної складової політики над регуляторною і стимулюючою. Проте, від початку повномасштабної війни більшість

реалізованих Урядом кроків можуть бути детерміновані як заходи, спрямовані на підтримку вітчизняного бізнесу, спрощення та пошук оптимальних умов господарювання, усунення бар'єрів та оптимізацію перерозподілу фінансових ресурсів. В свою чергу, успішність бізнес-сектору формує перспективи для розвитку держави та збереження її стійкості до руйнівних зовнішніх факторів.

Таким чином, механізм податкової політики в умовах війни являє собою цілісну систему заходів протекції бізнесу, а, відповідно, і держави загалом, оптимізації податкового навантаження та створення сприятливих умов для збереження активності серед існуючих суб'єктів підприємництва, а також стимулювання розвитку бізнес-сектору, розширення меж діяльності, виходу на європейський ринок.

Основою для впорядкування податкових відносин та, одночасно із тим, базою для формування фіскальної політики і вибору інструментів її реалізації є законодавство. Основні зміни, внесенні у його структуру із 24 лютого 2022 року [6].

Більшість із запропонованих змін є тимчасовими, адже їх запровадження на постійній основі може бути шкідливим для розвитку держави, аніж корисним. Такі трансформації є антикризовими, миттєвими заходами, які ефективно працюють лише протягом нетривалого часу і мають на меті спрощення процедури адаптації бізнесу до економічних і господарських процесів у новоутворених умовах. Після завершення війни механізм податкової політики вимагатиме нових змін. Проте, було досягнуто певних результатів.

Економічна ситуація в Україні продовжує бути нестабільною, з кожною атакою агресора мінливість загострюється, бізнес шукає способи виживання, проте фіскальний механізм надалі забезпечує захист підприємництва. Завдяки реалізованим змінам платники також підтримують державу сумлінною сплатою податків.

Отже, зміни до податкового законодавства України, зумовлені необхідністю захисту суб'єктів господарювання в період пандемії COVID-19, є ефективними, проте неодмінно слід продовжувати виважену податкову політику. Передумовами для трансформації механізму можуть бути різні фактори, зокрема в умовах воєнного стану основним тригером стали значні загрози для бізнесу, як сектору що формує основу економіки держави, генерує значну частку фінансових ресурсів і доходів бюджетів різних рівнів.

Основною ідеєю адаптації податкового законодавства в умовах війни стало його спрощення, формування високого рівня прозорості задля збереження підприємницької діяльності. З 24 лютого 2022 року і до сьогодні було реалізовано багато заходів, більшість із яких мають тимчасовий характер і покликані спростити вихід бізнесу із шокового стану у звичайний ритм діяльності. Ситуація залишається складною, але платники підтримують реалізовані трансформації податкової політики, продовжуючи сплачувати податки і розвиваючи власний бізнес.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text.
2. Закон України «Про соціальну підтримку осіб та суб'єктів господарювання на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню на застрахованих території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1071-20#Text.
3. Офіційний сайт. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/mediatsentr/novini/448971.html.
4. Мединська Т. В., Андрейків Т. Я., Маланюк І. Р. Зарубіжний досвід податкового стимулювання бізнесу в умовах Covid-19. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2022. №2(58). С. 179-186.
5. Розвиток протидії BEPS: Україна приєдналась до плану щодо реформування міжнародної системи оподаткування для великого бізнесу. URL:https://corporate.interlegal.com.ua/rozvitok-protid-beps-ukra-na-pri-dnalas-do-planu-schodo-reformuvannya-m-zhnarodno-sistemi-opodatkuvannya-dlya-velikogo-b-znesu/.
6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text.

УДК 336.2

Козарезенко Л.В.
д.е.н., професор кафедри фінансів
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ

Самохін О.В.
здобувач ОР молодший бакалавр
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ

ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

09 листопада 2023 року прийнято закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» № 3460-IX, у якому на поточний рік

визначено заплановані показники доходів у розмірі 1 768,045 млрд. гривень, а видатки – 3 309,047 млрд. гривень [1].

Дані на початок квітня 2024 року щодо підсумків 1 кварталу 2024 року свідчать про те, що до загального і спеціального фондів державного бюджету надійшло 641,1 млрд грн податків, зборів та інших платежів [2].

Таким чином частка виконання розділу бюджету «Доходи» за 1 квартал 2024 року в порівнянні із визначеними Законом запланованими загальними доходами за рік становить 36,25%.

Це можно вважати відносно хорошим стартом звітного року, якщо порівнювати із аналогічними показниками попередніх років, де за підсумками 1 кварталу надійшло (в порівнянні із плановими показниками на рік): у 2021р. - 23,21%, у 2022 - 24,85%, у 2023р - 39,56%, як зазначено в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняння обсягу доходів державного бюджету за 2021-2024 роки

Рік	Надійшло доходів у 1 кв, млрд грн	План доходів на рік, млрд грн	Частка доходів за 1 кв у річних планових доходах, %	Факт доходів за рік, млрд грн	Частка доходів за 1 кв у річних фактичних доходах, %
2021	251,5537	1084,0343	23,21	1296,853	19,40
2022	328,9567	1323,9238	24,85	1787,396	18,40
2023	525,8884	1329,2601	39,56	2671,998	19,68
2024	641,1	1768,4512	36,25	---	---

Джерела: складено автором на підставі [3]

Однак необхідно врахувати, що за підсумком року показники доходів бюджетів за ті ж самі звітні роки переглядалися в сторону збільшення.

Якщо розглянути не планові, а фактичні показники доходів державного бюджету, то з’ясується що зазвичай за підсумком року у 1-му кварталі як правило, надходить найменша частка доходів бюджету в порівнянні із іншими кварталами року.

Наприклад, за 2021-2023р.:

– 2021р: 1кв-19,40%, 2кв-26,25%, 3кв-25,64%, 4кв–28,71%.
– 2022р: 1кв-18,40%, 2кв-16,74%, 3кв-34,89%, 4кв–29,96%.
– 2023р: 1кв-19,68%, 2кв-29,06%, 3кв-26,72%, 4кв–24,53%.

Наочність цього видно на рисунку 1.

Рис.1 Динаміка надходжень до Державного бюджету України в 2021-2023 роках.

Джерело: складено автором на підставі [3]

Крім того, додатково впливає фактор коригування показників державного бюджету на кінець року у бік збільшення.

За останні п'ять років загальна тенденція має такий вигляд, як зазначено в табл. 2:

– Доходи Факт/План: 2019р. - 97%, 2020р. - 98%, 2021р. - 119%, 2022р. - 135%, 2023р. - 201%;

– Видатки Факт/План: 2019р. - 96%, 2020р. - 108%, 2021р. - 112%, 2022р. - 180%, 2023р. - 155% [3].

Таблиця 2

Коригування фактичних показників доходів і видатків бюджету до планових за 2019-2023 роки

Рік	Розділ бюджету	Показники бюджету планові за рік, млрд.грн.	Показники бюджету фактичні за рік, млрд.грн.	Перевищення Факту над Планом, %
2019	Доходи	1026131,8	998278,9	0,97
	Видатки	1112130,0	1072891,5	0,96
2020	Доходи	1095580,4	1076016,7	0,98
	Видатки	1182010,4	1288016,7	1,08
2021	Доходи	1084034,3	1296852,9	1,19
	Видатки	1320152,6	1490258,9	1,12
2022	Доходи	1323923,8	1787395,6	1,35
	Видатки	1499469,9	2705423,3	1,80
2023	Доходи	1329260,1	2671998,0	2,01
	Видатки	2580676,6	4014418,1	1,55

Джерело: складено автором на підставі [3]

Така ж саме ситуація і з видатками. За даними Державної казначейської служби України, за січень-березень 2024 року касові видатки державного бюджету становили 839,1 млрд гривень [2].

Таким чином частка виконання розділу бюджету «Видатки» за 1 квартал 2024 року від загального визначеного розміру видатків на рік становить 25,36%. Що відповідає попереднім рокам. Наприклад, частка видатків за 1 кв. від планового розміру становили: у 2021р. - 20,91%, у 2022р. - 25,55%, у 2023р. - 29,00%, що зазначено в табл. 3 [3].

Таблиця 3

Порівняння обсягу видатків державного бюджету за 2021-2024 роки

Рік	Видатки у 1 кв, млрд грн	План видатків на рік, млрд грн	Частка видатків за 1 кв. у річних планових видатках, %	Факт видатків за рік, млрд грн	Частка видатків за 1 кв. у річних фактичних видатках, %
2021	276,0583	1320152,6	20,91	1490258,9	18,52
2022	383,1006	1499469,9	25,55	2705423,3	14,16
2023	748,6202	2580676,6	29,00	4014418,1	18,65
2024	839,1	3309,0476	25,36	---	---

Джерело: складено автором на підставі [3]

Але якщо розглядати не планові (на початок року), а фактичні (на кінець року) показники видатків державного бюджету, то з'ясується що за підсумком року зазвичай у 1-му кварталі як правило, видатки теж найменші у році. Наприклад, за 2021-2023р.:

– 2021р: 1кв-18,52%, 2кв-23,99%, 3кв-21,96%, 4кв–35,52%.
– 2022р: 1кв-14,16%, 2кв-24,16%, 3кв-26,25%, 4кв–35,43%.
– 2023р: 1кв-18,65%, 2кв-25,84%, 3кв-25,90%, 4кв–29,61% [3].

Наочність цього видно на рисунку 2.

Рис.2 Динаміка видатків з Державного бюджету України в 2021-2023 роках.

Джерело: складено автором на підставі [3]

Метаморфоза даних відбувається через те, що з початку військової агресії проти України бюджет доводиться коригувати у відповідь на руйнівні дії агресора.

На підставі даних за 1 квартал 2024 року і при умові врахування середніх показників доходів і видатки 1 кварталу попередніх років є можливість розрахувати приблизні фактичні показники державного

бюджету за 2024 рік.

Якщо за середні фактичні доходи у 1 кварталі прийняти 19% від суми доходів за рік, то фактичні доходи державного бюджету за увесь 2024 рік можуть становити: 641,1 млрд. гривень / 19 % = 3 373,684 млрд. гривень

Якщо за середні фактичні видатки у 1 кварталу прийняти 17% від суми видатків за рік, то фактичні видатки державного бюджету за увесь 2024 рік можуть становити:

839,1 млрд. гривень / 17% = 4 935,882 млрд. гривень

Певні передумови для цього створюють новини останніх днів: удари ворога по енергетичній інфраструктурі, сховищам газу і палива, затягування у передачі зброї і фінансової допомоги партнерами. Все це може привести до необхідності черговий раз коригувати вже прийнятий бюджет.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» від 09.11.2023р. № 3460-IX. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text (дата звернення 06.04.2024)

2. Міністерство фінансів України: Податкова та митна служби у березні повністю виконали план, забезпечивши перевиконання для держбюджету на майже 10 млрд грн. - URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_podatkova_ta_mitna_sluzhbi_u_berezni_povnistiu_vikonali_plan_zabezpechivshi_perevikonannia_dlia_derzhbiudzhetu_na_maizhe_10_mlrd_grn-4535 (дата звернення 06.04.2024)

3. Інтернет портал «МІНФІН»: Державний бюджет України. - URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/ (дата звернення 06.04.2024)

УДК 336

Новосьолова О.С.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький-Херсон

Мельник І.В.
здобувач ОР магістр
Херсонського національного технічного університету
м. Хмельницький-Херсон

ПІЛЬГОВЕ ОПОДАТКУВАННЯ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ

Однією з ключових проблем податкового регулювання в Україні ще з часів незалежності залишається формування ефективної системи

пільгового оподаткування суб'єктів господарювання, яка і до сьогодні не характеризується раціональністю.

Нераціональне використання податкових пільг створює конкурентні переваги для суб'єктів господарювання та галузей економіки, порушуючи при цьому принцип рівності та справедливості в оподаткуванні, а також збільшує податкове навантаження на сумлінних платників податків та стимулює розвиток тіньового сектора економіки. Податкові пільги, що надаються платникам податків, поділяють на дві групи – це пільги, що призводять до втрат бюджету та пільги, що не призводять до втрат (табл. 1).

Таблиця 1

Показники застосування податкових пільг з податку на прибуток підприємств в Україні*

Роки	Пільги, що призводять до втрат бюджету		Пільги, що не призводять до втрат бюджету		Всього
	Кількість, од.	Питома вага у загальній сумі, %	Кількість, од.	Питома вага у загальній сумі, %	
2018	15	34,9	28	65,1	43
2019	18	39,1	28	60,9	46
2020	15	34,9	28	65,1	43
2021	19	38,0	31	62,0	50
2022	29	44,6	36	55,4	65

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Тому, як бачимо з таблиці 1, якщо в загальній кількості наданих податкових пільг частка тих, які призводять до втрат бюджету, збільшується із 34,9% у 2018 році до 44,6% у 2022 році, то в абсолютній величині втрати бюджету від їх надання також змінюються незначно (рис. 1).

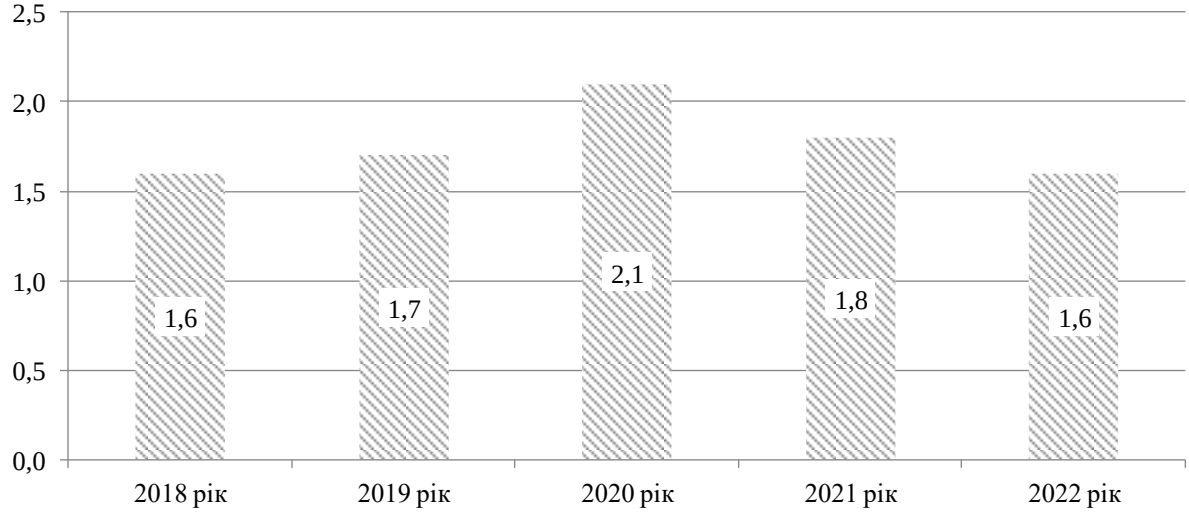

Рис. 1. Втрати Зведеного бюджету України від надання податкових пільг з податку на прибуток підприємств у 2018-2022 роках, млрд. грн.*

*Примітка. Складено автором за даними джерела [1].

Слід зауважити, що основні зміни у системі оподаткування в Україні відбулися саме протягом 2015-2017 роках і пов'язані вони були насамперед зі скороченням кількості податків, ставок окремих податків та значним підвищенням мінімальної заробітної плати у зв'язку із реформуванням єдиного соціального внеску. Зміни щодо податку на прибуток були найменшими, порівняно з іншими податками.

Вимірюючи податкове навантаження на економіку країни, визначають загальний коефіцієнт податкового навантаження, який розраховується як відношення податкових платежів, що надійшли до бюджету, включаючи і обов'язкові відрахування на соціальне страхування (єдиний соціальний внесок – ЄСВ), до розміру податкової бази, тобто ВВП (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка податкового навантаження в Україні за 2018-2022 роки*

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Податкові надходження до Зведеного бюджету України, млрд. грн., в т.ч.:	986,3	1070,3	1136,7	1453,8	1343,2
податок на прибуток підприємств	106,2	117,3	118,5	163,9	130,6
ЄСВ, млрд. грн.	228,0	273,5	294,4	349,1	425,3
Усього надходжень, млрд. грн.	1214,3	1343,8	1431,1	1802,9	1768,5
ВВП (у фактичних цінах), млрд. грн.	3558,7	3974,6	4194,1	5459,6	5191,0
Фінансовий результат до оподаткування підприємств, що отримали прибуток, млрд. грн.	668,9	869,6	674,0	1266,5	738,7
Податкове навантаження, %	34,1	33,8	34,1	33,0	34,1
Податкове навантаження з податку на прибуток підприємств, %	3,0	3,0	2,8	3,0	2,5

*Примітка. Складено автором за даними джерела [2].

Загальне податкове навантаження на платників податків протягом 2018-2022 років не змінилося та становило 34,1%, водночас, податкове навантаження з податку на прибуток підприємств мало незначну тенденцію до зниження, так в 2022 році порівняно з 2018 роком воно скоротилось на 0,5 в.п. Зниження податкового навантаження могло відбутися під впливом різних факторів: приховування доходів, запровадження мораторію на перевірки тощо.

Внаслідок проведення податкової реформи порядок справляння податку на прибуток підприємств зазнав суттєвих змін, наслідком яких стало його наближення до континентальної (європейської) моделі, що застосовується країнами – членами європейського простору. Нині в Україні вектор реформування механізму справляння податку на прибуток спрямований на перехід від суто фіскальної до стимулюючої системи оподаткування підприємств [3, с. 286].

Складність цього процесу посилюється передусім тим, що

реформування відбувається в умовах повномасштабної війни, що породжує дефіцит державних фінансових ресурсів. Наслідком реформування стало суттєве зниження фіскальної значимості податку на прибуток, який утратив статус основного бюджетоформуючого податку.

Список використаних джерел:

1. Довідники пільг. *Державна податкова служба України*. URL: https://tax.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html (дата звернення 07.04.2024).

2. Звітність про виконання Зведеного бюджету України. *Open Budget*. URL: https://openbudget.gov.ua (дата звернення: 08.04.2024).

3. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 280-292.

УДК 33.336.1

Власюк Н. І.
к.е.н., доцент
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Моравська М.Н
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одне із ключових місць у фінансовій системі кожної країни посідає Державний бюджет – важливий інструмент стимулювання ділової активності та регулювання економіки для досягнення соціального-економічного розвитку, що передбачений довгостроковими загальнонаціональними цілями через політику доходів і видатків.

Саме через формування доходів та фінансування видатків формується сутність Державного бюджету. Видатки Державного бюджету необхідні для виконання функцій держави та характеризують соціально-економічні відносини, на основі яких відбувається використання централізованих коштів за напрямами, визначеними законом. А доходи бюджету включають частину фінансових ресурсів, що централізовані та врегульовані певними нормативними актами і необхідні для виконання державних функцій. Саме доходи державного бюджету відображують економічні відносини між державою і установами, підприємствами, фізичними особами, організаціями, які виникають у процесі стягнення

бюджетних платежів.

Динаміку доходів Державного бюджету України за 2020-2022 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Доходи Державного бюджету України за 2020-2022 рр.*

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Темпи зростання/ зниження, %	
				2022 р. / 2020 р.	2022 р. / 2021 р.
Доходи всього, млн. грн.	1076027	1296896,5	1787711,1	166,1	137,8
у тому числі: - податкові надходження, млрд. грн.	851115,6	1107090,9	949764,4	111,6	85,8
- неподаткові надходження	212957,2	175361,4	346643,2	162,8	197,7
- доходи від операцій з капіталом	79,4	328,7	611,0	769,5	185,9
- офіційні трансферти	10658	12576,1	9465,6	88,8	75,3
- цільові фонди	187,1	209,4	136,2	72,8	65,0

**Примітка*. Табл. 1. складена на підставі *[1]*

З 24 лютого 2022 року, коли рф здійснила повномасштабне вторгнення на територію нашої держави, суттєво змінилась динаміка та структура доходів і видатків Держаного бюджету. За весь аналізований період 2020–2022 рр. спостерігався дисбаланс у структурі доходів. Як бачимо, найбільшу питому вагу стабільно складали податкові надходження (2021 р. – 85,37%), з суттєвим відривом йдуть неподаткові надходження (2021 р. – 13,52%), офіційні трансферти та операції з капіталом займають менше 1%.

Видатки Державного бюджету України за 2020-2022 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Видатки Державного бюджету України за 2020-2022 рр.*

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Темпи зростання/ зниження, %	
				2022 р. / 2020 р.	2022 р. / 2021 р.
Видатки всього, млн. грн.	1 595 395,9	1 845 367,4	3 043 871,4	190,8	164,9
у тому числі: - поточні видатки	1 426 269,5	1 638 167,9	2 913 665,4	204,3	177,9
- капітальні видатки	169 126,4	207 199,5	130 206,0	77,0	62,8

**Примітка*. Табл. 2. складена на підставі *[1]*

Дані із табл. 1 і 2 свідчать про те, що за аналізований період доходи та видатки зростали, проте був хронічний дефіцит. У 2022 році відбувалось значне зростання видатків порівняно з 2021 роком: на 1198504 грн. або на 164,9 %.

Дуже важливим в умовах воєнного стану є забезпечити

безперервного фінансування обороноспроможності держави. До повномасштабного вторгнення розподіл видатків бюджету здійснювався за допомогою програмно-цільового методу для того, щоб повноцінно забезпечити сфери суспільного життя. Проте, початок війни на території нашої країни вніс значні корективи у використання коштів бюджету.

Саме фінансове забезпечення сектору національної оборони і безпеки Уряд визначив як ключову статтю фінансування з початку повномасштабного вторгнення. Зокрема, кошти резервного фонду спрямовуються на потреби правоохоронних органів, ЗСУ, інших військових формувань та державних органів. З початку воєнного стану завдяки рішенню Уряду з резервного фонду бюджету нашої держави на забезпечення основних потреб суб'єктів сектору національної безпеки і оборони було спрямовано більше 301,7 млрд грн, а саме для: Міноборони – 180,7 млрд грн, МВС – 107,5 млрд грн, ГУР Міноборони – майже 3 млрд грн, СБУ – майже 2 млрд грн, Адміністрації Держспецзв'язку – 2,9 млрд грн [2].

Рис. 1. Видатки на безпеку і оборону у 2022-2023 рр. *(сформовано автором за [3]).*

Варто зауважити, що фінансування армії – це ключовий пріоритет уряду, тому передбачено загальний ресурс на безпеку та оборону у сумі 1141,1 млрд грн, або 18,2% ВВП [3]. Від часу незалежності України видатки на безпеку та оборону становлять рекордні 43,4% всього обсягу видатків бюджету нашої країни (рис.1). Варто зазначити, що також урядом закладено фінансування інших пріоритетних видатків: охорона здоров'я та освіта, соціальний захист та забезпечення.

Отже, державний бюджет знаходиться у розпорядженні уряду для фінансування державного апарату, збройних сил, виконання інших функцій, а ще він слугує одним із важелів державного регулювання економіки, впливу на господарську кон'юнктуру, вживання антикризових заходів. Від величини та динаміки доходів державного бюджету залежить рівень державної забезпеченості ресурсами та можливість держави фінансувати пріоритетні напрями.

Список використаних джерел:

1. Державна Казначейська служба України (офіційний сайт). URL: https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu.

2. Куроєдова Д. П. Державний бюджет України в умовах воєнного стану : Modernization of today's science: experience and trends. Collection of scientific papers «SCIENTIA». 2023. С. 47-51.

3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk

УДК 336.226

Данило В. І.
здобувач ОР бакалавр
ОПП "Фіскальне та митне адміністрування
спеціальність "Фінанси, банківська справа та страхування
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Мединська Т. В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, економічної безпеки,
банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

МИТО ЯК ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИЙ ПОДАТОК

Мито являє собою один із видів загальнодержавних податків, що сплачується всіма громадянами, підприємствами та іншими суб'єктами господарювання, які здійснюють міжнародну торгівлю, відповідно до

законодавства України. Основними функціями мита як загальнодержавного податку є збір коштів до державного бюджету та захист вітчизняних виробників від конкуренції з боку імпортованих товарів. Крім того, мито допомагає контролювати переміщення товарів через кордон та запобігати контрабанді.

Мито - це вид загальнодержавного податку, що стягується з фізичних та юридичних осіб при переміщенні товарів через митний кордон держави.

Ставки мита на різні товари можуть бути встановлені як відсоток від митної вартості товару, так і у вигляді фіксованої суми за одиницю товару. Ставки мита можуть відрізнятися в залежності від країни-експортера, типу товару та інших факторів. Водночас, ставки мита можуть впливати на вартість товарів та послуг, що перетинають кордон, тому необхідно забезпечити раціональне та ефективне використання мита з точки зору національних інтересів та міжнародних зобов'язань.

У табл. 1 зображено особливості мита як загальнодержавного податку в Україні.

Таблиця 1

Особливості мита як загальнодержавного податку*

Особливості мита як загальнодержавного податку	
Ознака	Характеристика
Призначення мита	забезпечення інтересів держави в митній справі, контроль за переміщенням товарів через митний кордон, захист внутрішнього ринку від дешевого і шкідливого імпорту
Ставки мита	встановлюються законодавством кожної держави та залежать від різних факторів, включаючи вид товару, країну виробництва, кількість, вартість, вагу та інші характеристики
Стягнення мита	проводиться митними органами держави на кордоні та в митних офісах на території країни. Сума мита стягується до моменту звільнення товарів з митного контролю.
Контроль за сплатою мита	забезпечується митними органами, які здійснюють перевірку та контроль за правильністю обчислення та сплати мита
Відмова від сплати мита	можлива в окремих випадках, наприклад, для товарів, які ввозяться для особистого вжитку, або за умови наявності певних документів та дозволів
Використання надходжень мита	залежить від політики кожної держави. Зазвичай ці кошти використовуються на розвиток митної інфраструктури, утримання митних органів, а також на фінансування різних державних програм та проектів

**Складено автором за даними [1]*

Відповідно до Митного кодексу України, мито стягується за наступними видами операцій:

– Імпорт товарів на митну територію України (ставки мита залежать від класифікації товару за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД)).

– Експорт товарів з митної території України (ставки залежать від класифікації товару за УКТЗЕД).

– Транзит товарів через територію України (стягується за транзит товарів, що проходять через територію України, відповідно до ставок, встановлених законодавством України).

– Розміщення товарів на митному складі (стягується за розміщення товарів на митному складі, якщо ці товари не мають статусу вільної митної зони).

– Інші митні операції (стягується за інші митні операції, відповідно до законодавства України).

Ставки мита можуть бути змінені законодавством України, залежно від ринкових умов та потреб державного бюджету. Крім того, для деяких категорій товарів можуть бути встановлені пільги чи звільнення від сплати мита.

Мито в Україні має роль загальнодержавного податку, який сприяє формуванню доходів державного бюджету та забезпечує захист національних інтересів. За допомогою мита держава може регулювати зовнішньоекономічну діяльність, захищати внутрішній ринок від дешевих імпортних товарів та забезпечувати умови для розвитку внутрішнього виробництва [3].

Збір мита стимулює вітчизняних виробників до підвищення якості та конкурентоспроможності своїх товарів, оскільки вони стикаються зі зниженням попиту на імпортні товари. Крім того, мито є важливим інструментом регулювання торговельного балансу країни, забезпечуючи збалансованість між експортом та імпортом товарів.

Якщо аналізувати надходження мита до державного бюджету, то у лютому 2023 року митні органи зарахували до державного бюджету 33,4 мільярда гривень, що становить 100,4% від запланованого індикативного показника Міністерства фінансів. Найбільшу частку у формуванні митних платежів були надходження від реалізації продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції – 22%, нафтопродуктів – 22%, фармацевтичної та хімічної продукції – 21%, обладнання – 13%, легкових автомобілів та електричного обладнання – 11% [4].

Мито відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки країни, оскільки воно дозволяє контролювати переміщення різних товарів через митний кордон та перешкоджає проникненню заборонених або небезпечних товарів на територію України.

Список використаних джерел:

1. Митний Кодекс України. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

2. Ціна держави "Доходи бюджету України". URL: http://old.cost.ua/budget/revenue/

3. Атаманчук Н. І. Поняття, ознаки та особливості мита як непрямого податку. 2019. URL: http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream//ilovepdf_com-7-12.pdf.

4. Мединська Т. В., Боднарюк І. Л. Ногінова Н. М., Баркто М. Т. Фіскальна роль непрямого оподаткування у формуванні доходів бюджету держави. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал*. 2024. № 32 (60). С. 102-108.

УДК 336.22

Кужелєв М.О.
д.е.н., проф., професор кафедри фінансів
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
м. Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Малий бізнес відіграє провідну роль у системі економічних відносин більшості країн, які обрали для себе ринкову модель господарювання. В умовах воєного стану роль спрощеної системи оподаткування для Україні стає ще більш важливою:

- саме спрощена система оподаткування надає можливість зберегти і розвивати малий та середній бізнес, який є найбільш мобільним та адаптивним в умовах війни;
- мобільність ведення бізнесу дозволила підприємцям доволі швидко релокувати свій бізнес та перебудувати його з урахуванням потреб воєного часу;
- навіть в умовах руйнування інфраструктури та міграції населення у центр та на захід країни підприємці можуть продовжувати працювати та забезпечувати робочими місцями не тільки себе, а й ще певну кількість домогосподарств;
- малий бізнес став ефективним інструментом боротьби з бідністю та безробіттям на фоні руйнації середніх та великих підприємств;
- перевага малих підприємств полягає й в тому, що вони не потребують бюджетних вкладень та не створюють додаткових корупційних ризиків [1, с. 10];

- збереження системи спрощеного оподаткування стимулює підприємців працювати легально і виконувати важливу економічну функцію – сплачувати помірні податки в умовах високих ризиків [2];

- малий бізнес в умовах війни став важливим джерелом для наповнення місцевих бюджетів, особливо на фоні потреби відбудови соціально-економічних об'єктів територіальних громад та тимчасово-переміщених осіб;

- підвищення податкового тягаря призведе до відносно легкого переходу малих бізнесів у тінь, а контрзаходи з боку ДПС будуть малоефективними та витратними.

Отже, спрощена система оподаткування допомагає малому бізнесу адаптуватися, вижити і розвиватися в складних умовах війни, забезпечуючи економічну стійкість держави та наповнюючи державний бюджет коштами, необхідними для фінансування потреб оборони країни. У таких умовах майже злочинними можна вважати ініціативи окремих можновладців вирішити питання наповнення державного бюджету не за рахунок ліквідації корупційних схем на митниці, на ринках підакцихних товарів та розкраданні оборонних бюджетів, а за рахунок збільшення податкового навантаження саме на малий бізнес та відміну системи спрощеного оподаткування в країні [3, с. 127].

Але такий підхід буде мати цілком зворотній ефект, достатньо згадати криву Лаффера на негативному схилі [4; 5]. Саме тому доцільно розглянути європейський досвід побудови взаємовідносин між державою і малим бізнесом на основі спрощеної системи оподаткування (ССО).

Так, в Італії існує єдиний податок для самозайнятих осіб за умови, що їхній річний дохід не перевищує (у перерахунку на гривні) 3,48 млн. Ставка цього податку перші два роки складає 5% з обороту, а потім сягає позначки 15%, але коригується в залежності від рентабельності бізнесу через коефіцієнт 0,4-0,86.

Існує спрощена система оподаткування й в інших країнах ЄС. Так, у Румунії ставка єдиного податку складає 10%, за умови найму не більше трьох працівників та максимального річного доходу (у перерахунку на гривні) 2,29 млн. У Болгарії існує так званий патентний податок – 27 тис. на рік (у перерахунку на гривні), який розповсюджується на сорок видів підприємницької діяльності та сплачується авансовими внесками щоквартально. Граничний дохід на рік у болгарських спрощенців складає (у перерахунку на гривні) 2,1 млн. Аналогічні податкові системи існують й в інших країнах ринкового типу – Польщі, Чорногорії, Грузії та ін. Крім того, законодавство ЄС не регулює прямі податки у країнах-учасницях (до яких відносяться й ССО) так як вони не впливають на безбар'єрну торгівлю всередині союзу [6]. Тобто, національна спрощена система оподаткування жодним чином не заважає інтеграції України в Європейський союз.

Вважаємо, що запропоновані напрями трансформації податкової системи щодо ліквідації спрощеної системи оподаткування для малого

бізнесу під час війни будуть мати суто негативні наслідки та призведуть до переходу більшості малих бізнесів у тінь.

Список використаних джерел:

1. Rekunenko I. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. *Public and Municipal Finance*. 2018. №7. P. 8–18.

2. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ : Новий друк, 2015. 570 с.

3. Протидія агресивному податковому плануванню: світовий досвід та виклики для України : монографія. за заг. ред. С.С. Брехова та В. І. Коротуна. К. : Алерта, 2017. 344 с.

4. Нечипоренко А. В., Панченко І. В., Мороз Л. О. Стан і перспективи розвитку податкової політики України. *Бізнес Інформ*. 2021. №5. С. 348–354.

5. Kuzheliev M. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy ofthe country. Association agreement: driving integrational changes: collective monograph / edited by R. Iserman, M. Dei, O. Rudenko,Y. Tsekhmister, V. Lunov. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.

6. Гетман О. Спрощені режими оподаткування – що там у ЄС? URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/04/3/711972/

2. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 657

Василишин А.Л.
здобувач освітнього рівня магістр
спеціальності 071 “Облік і оподаткування”
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ВПЛИВ ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ

У зв'язку з розвитком трансформаційної економіки потреба в прогнозуванні та аналізі наслідків управлінських рішень стає все більш актуальною. Для обґрунтування та оцінки таких рішень використовується інструмент перспективного аналізу фінансової звітності компаній. Саме фінансова звітність найдостовірніше відображає результати діяльності підприємства.

Фінансова звітність – це єдина система даних про майновий і фінансовий стан підприємства та результати його діяльності. Фінансова звітність складається за даними бухгалтерського обліку за встановленими формами на певну звітну дату. З цього визначення випливає, що дані, відображені у фінансовій звітності, по суті, являють собою особливий тип рахунків, які вилучаються з поточного бухгалтерського обліку зведених даних про стан і результати діяльності компанії за певний період [1, ст. 67].

Система облікових даних (показників), з яких складається фінансова звітність, повинна виводитися безпосередньо з рахунків системи бухгалтерського обліку. Тому звітні дані, згруповані в регістрах бухгалтерського обліку, не можуть відображати такі господарські обороти, які не були відображені в поточному обліку. Звідси виникає взаємозв'язок між бухгалтерським обліком і фінансовою звітністю, який означає, що отримані підсумки передаються у відповідні форми звітності у вигляді зведених, підсумкових показників бухгалтерського балансу і відображають вартість активів організації за їх складом і напрямками розміщення.

У сучасних умовах фінансова звітність є найбільш повною, об’єктивною та достовірною інформаційною базою, на основі якої можна скласти думку про майновий та фінансовий стан підприємства. Звітність використовується керівництвом підприємства як основа для прийняття управлінських рішень. Його дані необхідні для аналізу діяльності організації. Завдяки цьому вдається виявити причини відхилень від раніше встановлених параметрів і виявити невикористані резерви виробництва. Органи статистики широко використовують річні звіти багатьох компаній для різноманітних розробок, що дозволяють визначити напрямок і рівень

розвитку підприємства [2, ст. 970].

Суть аналізу фінансової звітності з позиції користувача полягає в перегляді та оцінці інформації у звітності для отримання достовірних висновків про минулий стан організації з метою прогнозування її функціонування в майбутньому. Оцінка фінансової звітності – це процес, за допомогою якого оцінюється минулий і поточний фінансовий стан і результати діяльності компанії. Завдяки аналізу фінансової звітності також визначаються найважливіші характеристики компанії, які свідчать, зокрема, про її успішність або ризик банкрутства [3, ст. 35].

Підприємства, які займаються роздрібною торгівлею маю свої особливості у плануванні управлінських рішень. Побудова системи управління бізнес-процесами завжди починається зі стратегічного планування та визначення ключових показників ефективності по кожному з підрозділів, а завершується контролем результатів діяльності роздрібної мережі у розрізі філій, окремих магазинів, товарних груп тощо. З цього виходить, що користувачами даних фінансової звітності є не тільки державні органи, а і саме підприємство.

Класифікуючи користувачів інформації фінансової звітності за економічною ознакою, можна виділити зовнішніх і внутрішніх користувачів інформації. Кількість користувачів звітності постійно змінюється і коливається залежно від конкретних економічних умов, а інтереси користувачів щодо її інформаційного наповнення досить постійні. Користувачами фінансової звітності є юридичні та фізичні особи, які умовно поділяються на дві основні групи: внутрішні та зовнішні користувачі.

До першої групи входять такі зовнішні користувачі:

– акціонери компанії, засновники, інвестори, існуючі та потенційні власники коштів організації, яким необхідно встановити збільшення або зменшення частки власних коштів та оцінити ефективність використання ресурсів керівництвом компанії;

– наявні та потенційні кредитори використовують звіти для оцінки доцільності надання чи продовження кредиту, визначення умов кредиту, посилення гарантій повернення кредиту та оцінки довіри до підприємства як клієнта;

– законодавчі органи;

– постачальники та клієнти, встановлення ділових відносин з клієнтом;

– торговельно-виробничі асоціації, які використовують звітність для проведення статистичних узагальнень між секторами та проведення порівняльного аналізу та оцінки ефективності на галузевому рівні;

– державні органи, які перевіряють правильність складання документів, обчислення податків та формують податкову політику.

Другу групу представляють внутрішні користувачі:

– керівництво компанії (які приймають управлінські рішення);

– керівники відповідних рівнів, які за даними фінансової звітності оцінюють потребу у фінансових ресурсах, правильність інвестиційних

рішень та ефективність структури капіталу, готують прогнозні форми звітності та здійснюють попередні розрахунки фінансових результатів діяльності за наступні звітні періоди, а також структурної реорганізації компанії;

– усі структурні підрозділи (філії, представництва тощо) [4, ст. 173].

Перелік бізнес-процесів роздрібної торговельної компанії, які потребують ґрунтовної інформаційно-аналітичної підтримки, є досить широким. У таблиці 1 наведені основні з них, але цей перелік далеко не вичерпний. До нього не включені численні процеси управління та забезпечення, такі як управління персоналом, управління фінансами (включаючи бухгалтерський та управлінський облік), управління якістю [5, ст. 127].

Таблиця 1

Елементи управління основними бізнес-процесами роздрібної торговельної компанії

Функція	Бізнес-процес
Управління категоріями	Бізнес-планування і планування категорій
	Управління асортиментом
	Управління виручкою та ціноутворення
	Управління просуванням товарів
Планування логістики	Проектування логістичної мережі
	Поповнення та розподіл запасів
	Планування транспортних перевезень
Закупівлі	Управління взаємовідносинами з постачальниками
	Управління замовленнями на поставку
	Управління імпортними закупівлями
Виконання логістики	Управління запасами
	Управління складськими місцями
	Виконання транспортування
	Моніторинг логістичної мережі
Продажі	Управління магазинами
	Управління Інтернет-торгівлею
	Управління лояльністю клієнтів

На основі оцінки результатів діяльності, а саме на основі детальної інформації про доходи і витрати приймаються відповідні управлінські рішення щодо асортименту і планування продаж по кожному магазину. Аналізуються поведінка і схильності споживача, розташування магазину, його формат, сезонні коливання обсягів продажу та інші чинники. Інформаційна підтримка повинна чітко висвітлювати сценарії, за яких магазин досягає найоптимальніших показників рентабельності та використання ресурсів [6, ст. 49].

Отже, серед факторів, що визначають здатність сучасного торговельного підприємства приймати правильні управлінські рішення для підвищення операційної ефективность та конкурентності, важливе місце посідає прозорість та постійна наявність “під рукою” оперативної

інформації та аналітики з різних бізнес-сценаріїв та моделей рішень, а саме їх прояв у дохідності підприємства. Було уточнено сутність фінансових результатів і їх важливість для підприємств, які займаються роздрібною торгівлею, описано різноманітність бізнес-процесів, що потребують правильного бухгалтерського і управлінського обліку. Так як кількість підприємств в Україні постійно зростає, в тому числі торгових підприємств, питання наслідків прогнозування та аналізу наслідків управлінських рішень стає все більш актуальною і потребує подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Арич М. І. Концептуальні підходи до визначення фінансово-економічних результатів підприємства. *Економіка та держава*. 2013. № 7. С. 66-69
2. Гайбура Ю. А., Загнітко Л. А. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. №9. С.968-974.
3. Овсійчук О. В. Удосконалення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. *Управління розвитком*. 2013. №10. С. 34-36.
4. Бутко А.Д., Заремба О.О. Методи і моделі прийняття управлінських рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 262 с
5. Лошенюк І.Р. Сучасні методи досягнення конкурентних переваг у роздрібній торгівлі. *Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. Сер. Економічні науки*. 2005. № 1. С. 125–129.
6. Завгородній В.П. Формування інтегрованої бази даних для управління, обліку і контролю діяльності підприємства. *Бух. облік і аудит.* 2000. № 6. С. 48–50

УДК 657

Гнатюк Т. М.
к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БОРГАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Обліково-аналітичне забезпечення управління боргами підприємства є важливою складовою бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які підпадають під державне регулювання в Україні. Це інтегрована система

програмних засобів, спрямованих на ефективне ведення обліку та аналізу зобов'язань підприємства перед кредиторами та іншими сторонами. Ця система включає в себе модулі для реєстрації та моніторингу боргових зобов'язань, управління кредитними договорами, аналізу структури та динаміки боргового навантаження, а також інструменти для прогнозування платіжних потоків та розроблення стратегій зниження боргового навантаження. Обліково-аналітичне забезпечення управління боргами допомагає підприємствам ефективно контролювати свою фінансову заборгованість, оптимізувати умови кредитування, а також приймати обґрунтовані рішення щодо управління фінансовими ресурсами для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Це відповідає меті державного регулювання, яке спрямоване на створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, обов'язкових для всіх підприємств, з метою гарантування і захисту інтересів користувачів [1].

Загалом, процес формування обліково-аналітичного забезпечення управління боргами підприємства включає такі ключові складові, як реєстрації та обробки інформації про господарський процес, управління господарським процесами та документами, формування звітності, а також інструменти аналізу та планування діяльності.

Реєстрації та обробки інформації про господарський процес є інтегрованою системою засобів (у тому числі програмних) ведення обліку та аналізу зобов'язань підприємства перед кредиторами та іншими контрагентами.

Організація цього процесу може бути реалізована як комплексна інформаційно-технічна структура, яка спеціально спроектована для автоматизації та оптимізації процесів обліку та аналізу фінансових зобов'язань підприємства. Або, у формі систематичної підготовки та структурування процесів без застосування облікових програм в умовах ручного ведення обліку.

За першого варіанту організації обліково-аналітичного забезпечення управління боргами інтегрована система включає в себе ряд програмних компонентів, до яких можна віднести модулі для реєстрації та систематизації інформації про зобов'язання перед кредиторами, модулі відображення угод та контрактів, модулі даних про фінансові операції та платежі, а також модулі з інструменти для аналізу структури та динаміки зобов'язань.

Натомість, за умови недостатнього рівня програмного забезпечення спочатку необхідно провести стандартизацію процесів шляхом ретельної розробки та документування стандартів і процедур. Зокрема, потрібно визначити терміни, правила та процедури для реєстрації, класифікації та документування зобов'язань. Далі, потрібно провести уніфікацію документації, яка може передбачати використання стандартизованих форм та шаблонів або розробку власних зразків для ведення обліку різних видів зобов'язань [2]. Це невід’ємний елемент реєстрації та обробки даних, який

забезпечує однорідність та зрозумілість інформації. Наступним кроком систематизація інформації шляхом проведення визначення категорій та класифікації зобов'язань для забезпечення логічної структури обліку. Розробка кодів, ідентифікаторів та інших засобів аналітичної реєстрації сприятиме підвищенню рівня інформативності та оперативності даних. При цьому важливо документувати всі облікові операції та транзакції, зазначаючи дати, суми, описи та іншу важливу інформацію задля забезпечення доступності та достовірність інформації для прийняття відповідних управлінських рішень. І нарешті, контроль у формі регулярної перевірки та аналізу облікових записів для своєчасного виявлення помилок та недоліків, а також для аналізу трендів та показників ефективності.

З цього, можемо констатувати, що застосування інтегрованої системи програмних засобів в контексті ведення обліку та аналізу зобов'язань дозволяє підприємствам автоматизувати багато рутинних операцій, знижуючи тим самим ризики помилок та підвищуючи ефективність управління фінансовими ресурсами. Також це забезпечує швидкий доступ до актуальної фінансової інформації та надає інструменти для проведення аналізу зобов'язань з метою прийняття обґрунтованих стратегічних рішень щодо фінансового управління підприємством. Така система об'єднує різні програмні компоненти та модулі в єдину цілісну структуру з метою забезпечення єдності даних та процесів, а її інтегрованість полягає в тому, що різні функціональні частини цієї системи, які відповідають за облік та аналіз зобов'язань перед кредиторами та іншими контрагентами, взаємодіють між собою безперервно та безперешкодно. Це означає, що дані, які вводяться в одному модулі, автоматично відображаються і доступні для обробки в інших модулях системи без потреби повторного введення чи перенесення інформації.

Реалізація ефективного обліково-аналітичного забезпечення управління боргами передбачає реєстрацію боргових зобов'язань та їх систематичний моніторинг шляхом документування зобов'язань, що виникають у підприємства в результаті укладення угод, контрактів чи інших юридичних документів із постачальниками, банками, та іншими кредиторами. Реєстрації підлягає обсяг зобов’язань, терміни погашення, умови угод, ставки відсотків, та інші важливі характеристики (вартість заставного майна чи суми отриманих гарантій від партнерів). Реєстрація здійснюється шляхом внесення даних до автоматизованої системи обліку або формування відповідних облікових записів “в ручну” у фінансовій документації підприємства. Постійний контроль фінансових звітів, вивчення платіжних графіків, виявлення затримок у виплаті зобов'язань та вжиття відповідних заходів у разі виникнення проблем дозволяє підтримувати рівень фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, мінімізувати ризики несплати зобов'язань перед кредиторами та збереження ділової репутації.

Координація та контроль над угодами, укладеними між підприємством та його кредиторами, що передбачають надання фінансових ресурсів підприємству за умовами, визначеними в договорі передбачає ряд стратегічних, адміністративних та операційних дій, спрямованих на ефективне управління кредитними зобов'язаннями та максимізацію вигоди для підприємства. Порівняльний аналіз норми рентабельності власних ресурсів та відсотків за користування позиками має стати визначальним фактором для прийняття рішень про укладання кредитних угод [3, с. 192]. А після укладання кредитної угоди необхідно здійснювати постійний моніторинг та аналіз виконання її умов, вчасно сплачувати відсотки та здійснювати погашення основної суми кредиту. Це дозволяє своєчасно виявляти та вирішувати будь-які проблеми чи змін у фінансовому стані підприємства, що можуть вплинути на виконання умов договору.

Аналіз структури та динаміки боргового навантаження є процесом детального вивчення та оцінки складових та змін у розподілі зобов'язань підприємства впродовж певного періоду часу. Він спрямований на формування інформації про структуру та характеристику тенденцій боргового навантаження, що включає в себе ідентифікацію та класифікацію різних видів зобов'язань, таких як короткострокові та довгострокові кредити, зобов'язання перед постачальниками, тощо. Співвідношення між різними видами зобов'язань та їх вплив на фінансову стійкість підприємства. протягом певного періоду часу включає в себе оцінку тенденцій зростання або зменшення фінансової автономії, виявлення факторів, що впливають на її зміну, а також прогнозування можливих тенденцій у фінансовому стані.

Таким чином, в сучасному бізнес-середовищі обліково-аналітичне забезпечення управління боргами підприємства виявляється критично важливим для забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності. Впровадження інтегрованих систем програмних засобів, аналіз структури та динаміки боргового навантаження, прогнозування платіжних потоків та стратегії зниження боргового навантаження сприяють ефективному управлінню фінансовими ресурсами. Ці практики не лише дозволяють підприємствам зменшувати фінансові ризики та забезпечувати ліквідність, а й відкривають нові можливості для стратегічного розвитку та інновацій. Такий підхід до формування обліково-аналітичного забезпечення управління боргами підприємства відповідає вимогам сучасної наукової теорії та відповідно практики управління фінансами в умовах постійних змін і нестабільності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#n113

2. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку № 88 від 24.05.1995. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text

3. Шкромида В.В., Василюк М.М., Гнатюк Т. М. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання. Посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2016. 219 с. URL: http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/1142

УДК 338.1

Дмитровська В.С.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КРИЗ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ: АНАЛІЗ І СТРАТЕГІЇ.

Оцінка або прогнозування фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану виявляється складним завданням, оскільки війна створює форс-мажорні обставини, які можуть призвести до зупинки, або навіть безповоротної втрати підприємством майна та ресурсів. Форс-мажорні обставини характеризуються непередбачуваністю, що ускладнює аналіз.

Практика повномасштабної війни між Україною та Росією, розпочата в 2022 році показала, що воєнний стан не завжди призводить до кризи для бізнесу.

Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану вимагає розгляду можливості формування "фінансових подушок безпеки", які дозволять швидко реагувати на непередбачені ситуації, такі як втрата майна, трудових або матеріальних ресурсів, і шукати альтернативи, щодо шляхів отримання прибутку, а також співпраці з іншими учасниками ринку.

Воєнний конфлікт може також стимулювати розвиток абсолютно нових сфер діяльності, що дозволяє підприємствам не лише виживати, а й закріплювати свої позиції на ринку та навіть завоювати лідерські позиції у майбутньому.

Залежно від цілей роботи підприємства, будується його фінансова система, яка визначає актуальність проведення аналізу фінансової стійкості. Для забезпечення концептуальних умов роботи підприємства в умовах війни необхідно переглянути та налаштувати фінансову систему таким чином, щоб вона могла забезпечувати життєздатність бізнесу. Варто сформулювати принципово нові підходи до побудови політики ліквідності, фінансової незалежності, оборотності та рентабельності.

Управління ліквідністю в умовах війни. На початку війни багато керівників підприємств вибрали стратегію вилучення коштів з обороту з

метою їх збереження. Це призвело до погіршення показників ліквідності майже на кожному підприємстві, а також збільшення періоду погашення короткострокової кредиторської заборгованості.

У контексті платіжних зобов'язань підприємства переважно орієнтувалися на акумулювання коштів для погашення заборгованості перед постачальниками, що забезпечувало неперервність логістичних процесів. Відсутність товарних кредитів та обмежена доступність кредитів у банках призвели до формування нових фінансових моделей, які передбачають роботу бізнесу за власні кошти.

В таких умовах показники ліквідності стають критичними, а стратегія мінімізації ризиків неплатоспроможності перед постачальниками стає пріоритетною. Щодо іншого напряму регулювання ліквідності, він орієнтується на виплату заборгованості за заробітною платою, з метою збереження трудових ресурсів, які є необхідними для виробництва продукції та забезпечення стабільності діяльності підприємства. Умови війни, особливо серйозний відтік кадрів, підкреслили важливість своєчасної оплати праці та демонстрації стабільної позиції на ринку та в плані платоспроможності.

Управління фінансовою незалежністю в умовах війни передбачає перегляд підходів до взаємодії з постачальниками. Багато підприємств перебудували свої бізнес-моделі таким чином, щоб гарантувати повернення коштів постачальникам негайно після отримання товарів або послуг. Таким чином, в умовах воєнного стану більшість компаній відмовилася від залучення капіталу та перейшла на самофінансування.

Отже, показники фінансового стану в умовах війни для багатьох підприємств стають вищими за нормативні, а структура капіталу характеризується практичною відсутністю заборгованості перед постачальниками та за заробітною платою.

Управління оборотністю підприємства в умовах війни є ключовим аспектом, який вимагає уваги та адаптації стратегій. Варто відзначити, що всі підприємства на початку війни зменшили оборотність, особливо це стосується непродовольчого сектору. Наприклад, підприємства, спеціалізовані на продажі побутової техніки, обладнання, меблів, будівельної техніки, внаслідок природного бажання населення економити, зменшили обсяги збуту.

Проте з часом, коли економічна активність починає стабілізуватися, патерни споживання змінюються. Практика показує, що будь-яка війна призводить до матеріальних втрат, тому частина населення, що втратила майно або стикається з проблемами пошкодження майна, в першу чергу потребує будівельних товарів, меблів, обладнання та інших повсякденних необхідностей.

Основною характеристикою оборотності підприємств в умовах війни є нестабільність показника оборотності, який може коливатися в залежності від активності воєнних дій у тому чи іншому регіоні. Це вимагає від управлінців підприємств постійного моніторингу ринкових

умов, гнучкості у стратегічному плануванні та швидкої реакції на зміни для збереження оборотності та підтримки стабільності діяльності.

Підтримка показника оборотності на нормальному або прийнятному для підприємства рівні можлива тільки за умови організаціїгнучких каналів збуту. Підприємству важливо знайти альтернативні канали збуту, включаючи електронну комерцію, яка дозволяє розширити географію та суттєво збільшити оборотність [14]. Ті підприємства, які здатні налагодити поставки продукції першої необхідності в умовах війни, мають змогу вийти нанові ринки та завоювати нових покупців.

Управління рентабельністю підприємства в умовах війни виявляється критично важливим аспектом управління фінансами. Рентабельність є ключовим показником, на який необхідно опиратися при побудові фінансової стратегії.

Багато підприємств розуміють, що зупинка діяльності може призвести до втрати ринкових позицій, які вони відбудовували протягом багатьох років. У такій ситуації для бізнесу неприпустимою є втрата підприємницьких позицій, тому численні підприємства вирішують працювати, зосереджуючись виключно на забезпеченні своєї життєдіяльності.

Часто керівники підприємств в умовах війни відмовляються від доходу на користь допомоги армії чи інших соціальних потреб, працюючи практично на межі беззбитковості. Робота на межі рентабельності стає прийнятною в умовах війни за умови збереження персоналу та забезпечення належного рівня обсягів збуту для покриття обов'язкових витрат та зобов'язань.

Таким чином, в умовах війни рентабельність є ключовим фактором для забезпечення стійкості та життєдіяльності підприємства, і керівництво повинне управляти не лише фінансовими показниками, а й враховувати соціальні та економічні аспекти.

Основна мета аналізу фінансової стійкості підприємства в умовах війни полягає в забезпеченні фінансової можливості його розвитку в непередбачуваних умовах. Ефективна політика управління фінансовою стійкістю передбачає активність інноваційної та інвестиційної політики, формування резервів, кооперацію як спосіб фінансування та державну підтримку.

Важливою частиною такої політики є формування фінансової подушки безпеки, яка дозволяє підприємству залишатися ліквідним та платоспроможним, а при цьому акумулювати кошти для подальшого розвитку. Зокрема, підприємствам доцільно розглядати можливості розвитку додаткових каналів збуту.

Не лише електронна комерція в класичному вигляді через продаж товарів за допомогою електронного магазину, але й продаж товарів через соціальні мережі може стати перспективним шляхом для підприємств у забезпеченні стабільності та розвитку в умовах війни. Використання

соціальних мереж як інструменту збуту може допомогти підприємствам залучати нових клієнтів, підтримувати існуючу клієнтську базу та збільшувати обсяги продажів.

Цілком ймовірним є варіант, коли підприємство має достатньо вільних коштів, щоб організувати бізнес на нових, до цього часу не охоплених ринках. Це можливо через те, що частина підприємців та бізнесменів вирішила закрити свої підприємства через мобілізацію або міграцію до інших країн, що призвело до відкриття нових можливостей на ринку.

Ще однією проблемою розвитку підприємництва в умовах війни є пошук фінансових ресурсів. Варто зазначити, що звертатися до банківських установ у цей період може бути недоцільно, оскільки при стрімкому зменшенні вартості національної валюти на тлі війни кредити стають невигідними. У таких умовах підприємствам може бути важко знаходити альтернативні джерела фінансування.

Умови, коли зовнішні фінансові ресурси недоступні, призводять до суттєвого зростання фінансової стійкості та ліквідності підприємств. Оскільки вони вимушені працювати за рахунок власних коштів, це сприяє зміні підходів до забезпечення платоспроможності.

Така ситуація вимагає, щоб підприємства мали достатньо вільних готівкових коштів для термінового погашення заборгованості та для оперативних інвестицій в розвиток. Вимоги до платоспроможності зростають, оскільки важливо, щоб підприємство могло ефективно управляти своїми фінансами в умовах обмежених ресурсів.

У той же час, вимоги до рентабельності та оборотності знижуються. В умовах війни розглядається можливість працювати на межі збитку або навіть з незначним збитком, за умови збереження платоспроможності та здатності підприємства оплатити свої зобов'язання. Такий підхід дає можливість підприємству уникнути радикальних заходів, таких як звільнення працівників, і залишитися стабільним на ринку в умовах військових конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.12.6.

2. Гріщенко І. В. Оцінка показників фінансової стійкості підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України : зб. наук. праць*. Вінниця, 2020. С. 208–211.

3. Самойлюк М. Фінансова допомога від міжнародних партнерів: скільки Україна отримала на 1 серпня. epravda.com.ua, 2022. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/2/689933.

4. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. BBC. 2022. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453.

5. Зубар Д. «Зараз не до прибутку». Як працює малий бізнес в Одесі під час війни. Громадське. Новини. 2022. URL: https://suspilne.media/222573-zaraz-pro-pributok-mova-ne-jde-ak-pid-cas-vijni-pracue-malij-biznes-v- odesi.

6. Марусяк Н. Л. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 172 с.

7. Гріщенко І. В., Кобаль О. А. Оцінка показників в процесі фінансового планування підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України : зб. наук. праць. Вінниця*, 2020. С. 223–225.

УДК 330.3

Ємець О. І.
к.е.н., професор кафедри
підприємництва, торгівлі та прикладної економіки
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Буряк Р.В.
Здобувач ОР бакалавр
Спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Підприємства малого та середнього бізнесу (МСБ) завжди є важливими об’єктами економічної політики держави, оскільки їх діяльність створює надійний фундамент для соціально-економічного розвитку країни. Разом із цим, суб’єкти МСБ під час криз будь-якого характеру першими відчувають на собі їх негативні наслідки. Уряди країн, розуміючи важливість МСБ, зокрема фізичних осіб-підприємців (ФОПів), застосовують різні механізми їх підтримки. Особливо важливою для них є державна фінансова підтримка під час виникнення форс-мажорних обставин, таких, як війна і введення воєнного стану. Зазначимо, що для власників малих і середніх підприємств у будь-яких умовах важливою є стабільність правових основ ведення господарської діяльності, а отже, актуальності набувають питання поєднання державних інструментів обмеження та підтримки бізнесу [1-2, 4].

Початок війни завдав нищівного удару по українському бізнесі. За

загальними підрахунками втрати МСБ склали понад 83 млрд доларів США. Близько 10 мільйонів українців переїхали, при чому частина з них стала ВПО, а більшість виїхала за кордон.

За рік ситуація кардинально змінилась. Велика кількість компаній повернулась на ринок, повернулась і значна частина робочих кадрів. Якщо протягом 2022 року бізнес працював у режимі виживання, не маючи змоги планувати роботу навіть на місць вперед, то зараз компанії прилаштувались до нових умов і складають повноцінні 2-3 річні плани розвитку.

На початок осені 2023 року в Україні працювало понад 2 мільйони ФОПів. При цьому, велику кількість було зареєстровано протягом поточного року. В середньому протягом місяця реєструється близько 25000 нових бізнес-компаній, а закривається близько 17 тисяч.

Найкраще в умовах війни вистояв ІТ-сектор. Жоден з українських проектів не було закрито, більше того, сотні з них отримали додаткові інвестиції та мали великий попит на українському і міжнародному ринках.

Стрімкий розвиток бізнесу ветеранів відіграв значну роль в підвищенні економічного стану країни. Ветерани та члени їх родин започатковують чимало малих і середніх компаній різного профілю:

– сільськогосподарського;
– харчування і кав’ярні;
– малі підприємства з виготовлення різноманітної продукції тощо.

Аналітики прогнозують, що саме ветеранський бізнес стане рушійною силою для повноцінного відновлення українського бізнесу.

За даними опитування Американської торгівельної палати в Україні, найголовнішими проблемами ведення і розвитку бізнесу в Україні наразі є:

– ракетні атаки на бізнес-активи і об’єкти критичної інфраструктури;
– здоров’я і психічний стан робітників;
– зниження економічної і споживчої активності;
– доступ до електроенергії, водо- та теплопостачання, мобільного зв’язку;
– залучення і збереження топ-кадрів;
– проблемі із транспортом і логістикою.

Також представники МСБ вказують на збільшення тиску з боку державних органів і регуляторні виклики, відсутність та невисока платоспроможність клієнтів тощо.

Потреби МСБ переважна кількість підприємців вирішувала самостійно. Від початку війни для підтримки роботи велика кількість компаній вжила наступних заходів:

– релокація – сотні малих і середніх підприємств було перевезено до центральних і західних регіонів через проведення військових дій;
– адаптація продукції та послуг до сучасних потреб

– збільшення обсягів товарів на імпорт;
– отримання кредитування на пільгових умовах та ін.

Розвиток МСБ відбувається завдяки стійкості і винахідливості підприємців, які навіть у складні часи не готові закрити власну справу.

Інвестування під час війни – це те, чого найбільше потребує майже половина українських підприємств для зростання.

Інвестування в МСБ відбувається на різних рівнях. Є державні грантові програми, які пропонують певні кошти на певних умовах для відкриття або підтримки існуючого бізнесу. Також інвестувати можуть приватні особи, наприклад, купуючи приватні ветеранські облігації.

Фінансування бізнесу через гранти стало одним з найбільш ефективних шляхів. За допомогою грантів в Україні було реалізовано понад 7000 бізнес-проектів (пекарні, кав'ярні, малі виробництва тощо).

Одним з найбільших грантових проектів став проект «Власна справа», в рамках якого ветерани та члени їх родин можуть отримати кошти на відкриття або розвиток бізнесу. Також велику кількість грантів підтримала програма «Варто» від Українського ветеранського фонду.

Іноземні інвестори доки що обережно ставляться до інвестицій в український бізнес, проте мають масштабні плани на майбутнє, визнаючи великий інвестиційний потенціал країни.

Кредитування бізнесу – це велика проблема в Україні, адже умови отримання коштів і відсоткові ставки залишаються високими. При цьому, кредитний попит бізнесу залишається дуже великим. 48% підприємств МСБ зауважують, що для розвитку їм необхідне додаткове фінансування.

Для того, щоб поліпшити умови кредитування для бізнесу було створено програму «Доступні кредити 5-7-9%» [3]. Вона дозволила більш ніж 50 тисячам підприємств отримати понад 154 мільярди гривень. Найбільшими реципієнтами стали сільське господарство, торгівля та промисловість.

В проекті бюджету на 2024 рік на неї закладено 18 млрд гривень. Пріоритетними напрямками стануть наступні: переробна галузь, підтримка бізнесу на найбільш зруйнованих територіях, енергоефективні заходи. Ліміт кредиту підвищено до 150 млн, а термін кредитування – до 10 років.

Однак отримати такий кредит вкрай важко через високі вимоги до підприємця (деякі з них змінює банк, інколи, навіть, під час розгляду заявки), велику кількість документів, що треба надати та тривалі терміни розгляду заявки.

Велику роль у розвитку українського бізнесу відіграє і міжнародна підтримка у фінансуванні. За аналітичними даними Урядового порталу, український бізнес отримав від міжнародних партнерів більш ніж 4 млрд євро.

Приватний бізнес отримав допомогу як у вигляді прямого фінансування, так і у розподілі кредитних ризиків і гарантів, грантів, донорської допомоги, страхування воєнних ризиків. В процесі реалізації

проекти на 2,7 млрд євро і підписані ліміти ще на 1,5 мільярди євро.

Найбільша допомога надійшла від:

– Європейського банку реконструкції і розвитку;
– Європейського інвестиційного банку;
– Міжнародної фінансової корпорації (IFS);
– KfW – державного банку Уряду Німеччини;
– USAID – Агентства США з міжнародного розвитку.
– Власники МСБ налаштовані досить оптимістично на майбутнє:
– 56% планує підтримувати бізнес;
– 30% планують збільшувати бізнес;
– 8% планує збільшити кількість партнерів;
– 4% планує диверсифікувати послуги/товари;
– 2% планує вийти на новий ринок.

Досить оптимістичні перспективи економічного розвитку через ветеранські бізнеси. Кожного місяця кількість ветеранів у країні збільшується, при чому понад 60% з них планує відкрити власну справу після повернення з фронту. Вже зараз в Україні успішно працює декілька сотень компаній, заснованих ветеранами або членами їх сімей.

В 2024 році держава планує видати понад 12500 мікрогрантів. Найбільший фокус в цьому робиться на ветеранський бізнес. Ветерани та члені їх родин отримують кошти на відкриття бізнесу за програмами «Варто», «єРобота» та ін. На це у бюджеті на 2024 планують виділити понад 3,5 млрд гривень. Такі гранти дають можливість реалізувати бізнес-ініціативи, однак вони мають свої умови і вимоги до підприємця.

Сприяння розвитку ветеранського бізнесу – це значний внесок у майбутнє економіки країни, адже саме він вже зараз стає рушійною силою розвитку країни. Крім того, це допомагає створенню нових робочих місць, прискоренню соціальної адаптації та поверненню до стабільного життя сотням тисяч ветеранів та членів їх родин.

У результаті війни в Україні МСБ став однією з найважливіших галузей економіки країни. Незважаючи на відсутність сприятливих умов та складнощів, підприємці ризикують і здійснюють свої плани, а держава намагається підтримувати сприятливі умови, за допомогою фінансових програм та юридичного регулювання. Це дає змогу зберегти робочі місця та збільшити виробництво товарів та послуг [5].

Розвиток малого бізнесу сприяє також підвищенню конкурентоспроможності країни та зменшенню залежності від зовнішніх постачальників. Незважаючи на складні умови зокрема окупація територій, зменшення фінансування, розрив ланцюгів поставок, малі підприємства продовжують активно розвиватися і сприяють відновленню економіки країни після війни.

Сучасні проблеми воєнного стану в Україні викликали необхідність ввести коригування у взаємозв’язок держави та бізнесу. Зараз розвиток бізнесу на пряму залежить від рішень державної влади. Крім того,

сьогодення приносить багато нових можливостей та ідей для бізнесу. Завдання державної влади швидко реагувати на мінливе середовище, обирати правильні інструменти та методи контролю та підтримки.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього бізнесу в Україні» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text.

2. Мельник Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022.

3. Уряд розширив програму фінансової держпідтримки малому бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/news/207122_uryadrozshiriv-programu-fnansovo-derzhpdtrimkimalomu-bznesu.

4. Державна підтримка бізнесу під час війни: що треба знати. URL: https://eba.com.ua/derzhavnapidtrymka-biznesu-pid-chas-vijny-shho-trebaznaty/.

5. Український бізнес під час війни: реальна аналітика та перспективи на майбутнє URL: https://finstream.ua/ukrayinskyj-biznes-pid-chas-vijny-analityka/.

УДК 336.143.232

Сус Т.Й.
к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника
м. Івано-Франківськ

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Ключовим аспектом стратегії інноваційного розвитку аграрного сектору є фінансування та збільшення видатків на дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів вищими навчальними закладами, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження і експериментальні розробки у сфері агропромислового комплексу.

За період 2015–2020 рр. у структурі загальних видатків, видатки на дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки займали11% у 2015, 14,7% у 2016, і всього 2,1% у 2020 році.

Детальний аналіз структури та обсягів видатків на прикладні та наукові дослідження свідчить про їх нерівномірний розподіл і відсутність

плановості та системності у виділенні пріоритетів (рис. 1.) .

З 2012 року спостерігається тенденція до зменшення фінансування досліджень і науково-технічних розробок у сфері АПК, із 20,8 млн. дол. 2012 році, до 2,6 млн. дол. у 2020 році. 5.6 млн. дол. у 2021.

Зростання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції в США і країнах Європейського Союзу забезпечується за рахунок реалізації досягнень науково-технічного прогресу, трансферу технологій та достатньо високої фінансової підтримки, зокрема і на впровадження інновацій.

Рис. 1. Динаміка видатків бюджету Мінагрополітики на дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, *млн грн, млн. дол США.*

Джерело: побудовано автором на основі [1,2].

Сукупні витрати на наукові дослідження, пов'язані з розвитком сільського господарства у США становлять близько 4 млрд дол, тоді як в Україні цей показнику 2020 році становив всього 2,6 млн дол.

В Україні для забезпечення розвитку аграрної науки необхідно щорічно виділяти з державного бюджету кошти в сумі не менше 1,7 %, а в перспективі – 2,3–2,5 % вартості продукції, виробленої в агропромисловому комплексі [3]. На жаль, у 2020 році цей показник в Україні не перевищує 0,008 % ВВП.

Гнучкість у механізмі фінансової підтримки агарного сектору обумовлена низьким рівнем ВВП, порівняно з розвиненими країнами, високим рівнем державного боргу, відсутністю достатніх коштів для фінансування та зобов'язаннями України перед СОТ.

У деяких країнах державні фінансові вкладення в сільське господарство в 1,5–2 рази перевищують ринкову вартість його продукції. Державна підтримка сільського господарства та харчової промисловості сприяла значному збільшенню виробництва продовольства у країнах, що на цей час є його найбільшими експортерами – у США, Канаді, країнах ЄС [4].

Виходячи з вищезазначеного вектор державної підтримки повинен бути направлений на інноваційний розвиток, зокрема на пріоритетне інвестування у НДДКР (у сферах біотехнології, біоенергетики, космічних та інформаційних технологій) фінансування стартапів у аграрному секторі.

Список використаних джерел:

1. Про Державний бюджет України на 2020 рік : *Закон України від14.11.2019 № 294-IX*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text

2. Про Державний бюджет України на 2021 рік : *Закон України від 15.12.2020 № 1082-IX*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text

3. Алексійчук В. М. Кредитне обслуговування АПК, досвід та напрямки розвитку. К. :IAE, 1998. 91 с.

4. Михайлов Ю. Україна – For sale? (виставлено на продаж). *Пропозиція*. 2010. № 1. С. 44–46.

УДК 65. 011. 1: 658. 589 (447)

Когут Н.О.
аспірант кафедри економічної кібернетики,
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Зварич О. І.
доктор економічних наук,
професор кафедри обліку та оподаткування,
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УХВАЛЕННІ РІШЕНЬ У СФЕРІ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ І СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Для визначення цілей та стратегій розвитку компаній ключове місце займає фінансовий аналіз як основний інструмент управління організацією, якій, щоб забезпечити його стійкість потрібно швидко адаптовувати та вдосконалювати свої стратегії в умовах постійних змін на ринку. У такому випадку фінансовий аналіз стає ключовим елементом в ухваленні стратегічних рішень.

Фінансовий аналіз – це спосіб акумулювання і трансформації та використання зібраної інформації фінансового характеру, яка має на меті надання оцінки ретроспективному і перспективному фінансовому стану підприємства; розкриття ймовірних темпів розвитку господарства з позицій їхнього фінансового забезпечення; передбачення його положення на ринку капіталу [2, с. 173].

При цьому основними завданнями фінансового аналізу є: оцінка ділової активності підприємства та його становища на ринку; визначення ефективності використання ним фінансових ресурсів; дослідження ефективності використання майна (капіталу) компанії, її забезпечення власними оборотними коштами і рентабельності та фінансової стійкості підприємства; об'єктивна оцінка динаміки і стану його ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості; оцінювання досягнутого суб'єктом господарювання становища на фінансовому ринку і кількісна оцінка його конкурентоспроможності [3, с. 8].

Зазначені завдання компанії й повинні бути основою для ухвалення її короткострокових рішень та створення стратегії. Відтак, пропонуємо розглянути основні методи, які використовують для здійснення фінансового аналізу.

Відповідна класифікація розрізняє неформалізовані та формалізовані методи аналізу. *При цьому неформалізовані* (*логічні*) *прийоми і способи* ґрунтуються на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях і характеризуються суб'єктивізмом, спираючись на досвід, знання та інтуїцію аналітика. Прикладами неформалізованих методів є аналогій і асоціацій, евристичні (ділові ігри, експертних оцінок, мозкового штурму, Делфі, сценаріїв), індукції та дедукції, теорії ката-строф (програми вивчення і прогнозування нестійких економічних систем).

Комплексне та взаємопов'язане вивчення показників у фінансовому аналізі здійснюється із використанням формалізованих (*кількісних*) методів дослідження, які побудовані на жорстко формалізованих аналітичних залежностями між тими показниками, якими надається числова характеристика фінансово-економічних процесів і явищ, *які поділяються на декілька груп:*

1. Традиційні економіко-статистичні прийоми і способи використовуються для початкового аналітичного обробки інформації: балансовий, графічний та табличний методи, групування, індекси, порівняння: середні, відносні величини, ряди динаміки тощо.

2. Способи детермінованого факторного аналізу, які використовуються тоді, коли є функціональна залежність між результативними і факторними показниками: елімінування (абсолютних та відносних різниць, індексний, ланцюгових підстановок), інтегральний, логарифмування, пропорційного ділення і часткової участі, фінансових обчислень (дисконтування, простих та складних відсотків).

3. Математико-статистичні методи вивчення зв'язків (стохастичного

факторного аналізу) використовуються для вивчення зв'язків, коли є ймовірнісна залежність між факторними і результативними показниками: дисперсійний, коваріаційний, компонентний та кореляційно-регресний аналіз. 4. Методи відповідної оптимізації показників (економіко-математичні методи) потребують використання належних комп'ютерних технологій і програм, *наприклад*: лінійне програмування, методи дослідження операцій і таких концепцій, як теорії ігор, масового обслуговування, графів [1, с. 22].

Висновки: фінансовий аналіз є по суті невід'ємною складовою частиною процесу ухвалення управлінських рішень на підприємстві, тому що дає можливість комплексно оцінити реальний фінансовий стан та ефективно використовувати його майно (капітал). При цьому отримана у результаті інформація є критично важливою у процесі ухвалення коротко- і довгострокових рішень, які спрямовуються на підвищення ефективності діяльності відповідного підприємства, але вважаємо, що потрібно об'єднати як неформалізовані, так і формалізовані методи, щоби забезпечити підприємству міцну основу для по-будови його стратегії та адаптації до швидких змін в зовнішньому середовищі, що є особливо важливим як в умовах нестримних євроінтеграційних устремлінь України, так і у аспекті подальшого підвищення добробуту її громадян.

Список використаних джерел:

1. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз. 2-е вид., змін. і доп. Полтава: Астрая, 2020. 434 с.

2. Книшек О. О., Тарасенка Ю. О. Фінансовий аналіз діяльності підприємств в умовах економічної нестабільності. *Економічний простір: Збірн. наукових праць*. № 139, 2018. С. 172-181.

3. Матвійчук І. О. Фінансовий аналіз в прийнятті рішень. Луцьк. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 63 с.

УДК 33:631.1.

Левандівський О. Т.
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Фрвнківськ

АГРАРНІ РОЗПИСКИ У КРЕДИТУВАННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Фінансування сільськогосподарських товаровиробників завжди було і залишається важливою проблемою. У майбутньому, коли українським сільськогосподарським підприємствам доведеться конкурувати з

європейськими аграріями в межах зони вільної торгівлі, відсутність державної підтримки та дефіцит фінансування, особливо для малого та середнього бізнесу, стримують розвиток аграрного сектора. Впровадження різних альтернативних механізмів фінансування може допомогти не лише залучити кошти у сільське господарство, але й зменшити ризики. Один із таких механізмів −аграрні розписки.

Війна, погіршення економічної та політичної ситуації в країні, а також значна девальвація національної валюти і невпевненість в майбутньому призвели до того, що доступ до фінансування, зокрема кредитного, став майже неможливим. Отже, головною проблемою для українських аграріїв стало забезпечення фінансування для збереження, відновлення та розвитку виробництва. Тому з'явилася потреба в альтернативних джерелах фінансування, які дозволять інвестувати гроші в аграрний сектор з меншим ризиком.

Запропонований законопроект № 9266 "Про аграрні ноти" спрямований на вирішення цієї проблеми за допомогою впровадження електронних аграрних розписок як альтернативи традиційним паперовим розпискам. Це дозволить забезпечити необхідне фінансування, при цьому не скасовуючи діючого Закону України від 06.11.2012 № 5479-VI «Про аграрні розписки», оскільки їх використання не призупиняється..

Закон № 9266 "Про аграрні ноти", що вступає в дію з 1 січня 2025 року, впроваджує новий фінансовий інструмент для підтримки сільськогосподарського сектору. Аграрна нота − це видозмінена форма аграрної розписки, перетворена на електронний цінний папір, який зберігається у системі депозитарного обліку. Ця нота містить інформацію про реквізити та інші дані, що реєструються в Реєстрі аграрних нот. Аграрні ноти використовуватимуться для залучення фінансових ресурсів у сільське господарство та для здійснення розрахунків за укладеними договорами. Оплата за договором з використанням аграрної ноти можлива лише за умови включення відповідних умов у сам договір. Важливо відзначити, що один боржник не може використовувати аграрну ноту одночасно з аграрною розпискою щодо того ж предмету застави.

Доречно зазначити, що інститут аграрної розписки був запроваджений на практиці у 2015 році після виконання ряду заходів, що були визначені спільним наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України та Міністерства юстиції України №331/1471/5 "Про запровадження пілотного проекту з відпрацювання технології введення в обіг аграрних розписок" від 04.09.2014 року, включаючи схвалення низки підзаконних актів для виконання Закону, що був прийнятий у 2012 році [1].

Уже у 2014 році пілотний проект із впровадження технології введення в обіг аграрних розписок розпочався у Полтавській області. Перший аграрний розпис на 32 тонни насіння соняшника був виданий 13 лютого 2015 року компанії "ПЗК-агро". Кредитором виступило сільськогосподарське підприємство "Комбікормовий завод". Договірна

вартість розписки склала 192 тис. гривень. Механізм українських аграрних розписок базується на концепції розписок-договорів CPR− Cedula de Produto Rural, які були запроваджені у Бразилії у 1994 році. Бразилія отримала позитивний досвід, і зараз майже 40% кредитування здійснюється саме за допомогою цих договорів [2].

На сьогоднішній день, будь-які фінансові операції в Бразилії, які здійснюються в межах загальнодержавної програми фінансування, вимагають аграрної розписки. Вона є ключовим елементом у всіх відповідних процесах. Це означає, що, якщо фермер звертається до банку, практично обов'язковою умовою є надання аграрної розписки як гарантії повернення кредиту. У 2016 році Конгресом Бразилії було схвалено можливість фінансування під аграрні розписки навіть у доларах. Крім того, рівень неповернення кредитів, забезпечених аграрними розписками, є дуже низьким у порівнянні з іншими фінансовими інструментами і не перевищує 1% [3].

Аграрні розписки забезпечують значну частину оборотного капіталу, використовуваного в бразильському агробізнесі, що складає майже 20-30 мільярдів доларів США щорічно. Вони становлять від 20 до 40% вартості всіх фінансових інструментів у сільському господарстві. Це сприяло значному розвитку бразильського сільськогосподарського сектору. За останні 20 років виробництво зерна зросло з 60 мільйонів до 200 мільйонів тонн. Бразилія є другим за обсягами виробником продуктів харчування і найбільшим експортером продовольства в світі. Внесок сільськогосподарського сектору у ВВП Бразилії становить 23%, а частка у загальному обсязі експорту країни − 44% [4].

У 2015 році за ініціативою IFC спільно з Державним секретаріатом з економічних питань Швейцарії (SECO) та урядом України розпочався п'ятирічний проект з впровадження аграрних розписок в Україні, відтворюючи успішний досвід Бразилії. У 2020 році завершився «Проект «Аграрні розписки в Україні» з низкою позитивних результатів. Понад 2000 агровиробників з усієї країни залучили понад 1 млрд доларів США фінансування від 200 кредиторів, більшість яких є малими господарствами. На сьогодні аграрні розписки успішно використовуються у сегментах традиційних зернових та олійних культур, а також у секторах плодоовочівництва, сертифікованої органічної продукції, бджолярства та тваринництва, створюючи мережу, яка об'єднує понад 40 різних ланцюгів доданої вартості [5].

Основні переваги електронних аграрних розписок/нот:

- електронні аграрні розписки/ноти представляють собою цінні папери, які є незалежними об'єктами на фінансових ринках. Це дозволяє кредиторам легко продавати їх і використовувати отримані кошти для подальшого кредитування сільськогосподарських підприємств за новими електронними розписками/нотами;
- законопроект розширює коло суб'єктів, які можуть випускати

електронні аграрні розписки/ноти, включаючи сільськогосподарські кооперативи, а також розширює види застав, включаючи продукцію тваринництва та первинної переробки;

- значне спрощення і зниження витрат на видачу, обіг та припинення використання електронних аграрних розписок/нот порівняно з традиційними паперовими. Аграрії можуть самостійно випускати електронні розписки/ноти через особистий е-кабінет в Електронному аграрному реєстрі без оплати послуг нотаріуса;

- забезпечення надійності електронних аграрних розписок/нот: у разі невиконання боржником своїх зобов'язань за такою розпискою/нотою кредитор може отримати виконавчий лист на відповідне стягнення, звернувшись до реєстру Електронних аграрних розписок.

Прийняття законопроекту сприятиме забезпеченню сільськогосподарських підприємств більш широким доступом до кредитів, розширить коло кредиторів, які зможуть фінансувати аграрний сектор, та зменшить витрати на отримання фінансування.

Список використаних джерел:

1. Зварун Б. Аграрні розписки: поняття та особливості використання. *Юридична газета*. 2019. №2829 (682-683). URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agrarni-rozpiski-ponyattyata-osoblivosti-vikoristannya.html

2. Павленко О. Аграрні розписки як дієвий механізм кредитування. *Економічна правда*. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2015/08/14/555042/

3. Густаво Джанкейра. Аграрні розписки пережили чималу трансформацію. URL: http://agroportal.ua/ua/views/mnenie-eksperta/agrarnye-raspiski-perezhili-nemaluyu-transformatsiyu/

4. Як фінансувати українських сільгоспвиробників за допомогою аграрних розписок: уроки Бразилії. Проект IFC «Аграрні розписки в Україні». URL: http://avm-ua.org/uk/post/ak-finansuvati-ukrainskihsilgospvirobnikiv-za-dopomogou-agrarnih-rozpisok-uroki-brazilii?milkua=1

5. Аграрні розписки стали успішним інструментом залучення фінансування. URL: https://agro.me.gov.ua/ua/news/agrarni-rozpiski-stali-uspishnim-instrumenom-zaluchennya-finansuvannya

УДК 657.1.011.56: 65.011.56

Кузьмін Т.Л.
доктор філософії PhD, асистент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Несторак Л.В.
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

РОЗВИТОК АУТСОРСИНГУ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В світі все більшої популярності набирає залучення кваліфікованих фахівців для розв'язання різних економічних та управлінських потреб підприємств. Багато організацій застосовують в своїй роботі бухгалтерський аутсорсинг, що дає можливість підвищити ефективність діяльності підприємства.

Застосування аутсорсингу дозволяє керівникам зменшити витрати на оплату праці працівникам, мати постійний зв'язок з кваліфікованими фахівцями, які є компетентними в законодавстві та різних галузях економіки [1, с. 520]. Застосування на практиці аутсорсингу в різних країнах з розвиненою економікою свідчить про успішність функціонування бізнесу на теренах не тільки своєї країни, а й на міжнародному ринку.

Розвиток аутсорсингу у сфері бухгалтерського обліку на підприємстві відбувається під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, а саме:

– спеціалізація та експертиза – аутсорсингові компанії часто мають спеціалізовану експертизу в різних галузях бухгалтерського обліку, що дозволяє їм надавати високоякісні послуги;

– ефективність та економія – замість утримання власного внутрішнього бухгалтерського відділу підприємства можуть залучати аутсорсинг, що дозволяє зменшити витрати на зарплату, навчання персоналу та використання програмного забезпечення;

– гнучкість – підприємства можуть легко масштабувати обсяги послуг в залежності від потреб, не залучаючи нових працівників або впроваджуючи додаткове обладнання;

– доступ до новітніх технологій – аутсорсингові компанії часто використовують передові програмні рішення та технології, що може покращити якість та швидкість надання послуг;

– зосередженість на основних завданнях бізнесу – аутсорсинг бухгалтерських функцій дозволяє підприємствам зосередитися на своїх основних завданнях та стратегічних цілях, не витрачаючи час на рутинні облікові операції.

Однією з важливих особливостей удосконалення аутсорсингу є розвиток цифрових та інформаційних технологій [2, с. 91]. Застосування компетентними фахівцями хмарних технологій та новітніх цифрових програм дає змогу аутсорсерам надавати великий спектр послуг, а інформація стає більш зручною та зрозумілою.

В сучасному світі стан економіки вимагає перед фахівцями з аутсорсингу постійного вдосконалення та покращення. Аутсорсингові компанії стараються надавати найкращі умови співпраці та надання послуг, що забезпечує їм високу конкурентоспроможність на ринку праці, яка є рушійною силою в економіці [3, с. 10].

Удосконалення аутсорсингових фахівців дозволяє представляти широкий вибір обслуговування для клієнтів, адже компанії можуть не лише надавати послуги, які стосуються бухгалтерського обліку, а й в управлінні персоналом, маркетингові та юридичні послуги, підтримка IT-інфраструктури та навіть послуги пов'язані з кібербезпекою.

Застосування аутсорсингу в різних сферах бізнесу стає все більш поширеним в сучасному світі, адже при виборі професійного постачальника аутсорсингових послуг, підприємства отримують якісну та надійну допомогу у вирішенні проблем. Аутсорсинг хоч і є досить поширеним явищем застосування на практиці підприємствами, але має ще багато недоліків та неточностей, які вивчаються та удосконалюються до сьогодні. При виборі аутсорсингової компанії керівники враховують різні аспекти своєї діяльності, репутацію та рівень надання послуг, збереження конфіденційності інформації та зменшення витрат підприємства.

Список використаних джерел:

1. Лещук Г.В., Савків У.С., Кузьмін Т.Л. Аутсорсингові послуги з обліку і оподаткування у системі управління. *Наукові інновації та передові технології.* 2023. № 13(27). С. 518-526.

2. Савків У.С., Кузьмін Т.Л. Удосконалення ведення бухгалтерського обліку та формування звітності в умовах цифрової економіки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип 19. Т.2. С. 87-95.

3. Баланюк І. Ф., Іванюк Т. Л. Застосування цифрових технологій в консалтингу з обліку і оподаткування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 8-15.

УДК 657

Луців Л.О.
здобувач освітнього рівня магістр
спеціальності 071 "Облік і оподаткування"
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних ринкових умовах менеджери повинні мати надійний набір інструментів, що дозволяють планувати фінансові потоки,

аналізувати поточний фінансовий стан організації та приймати обґрунтовані економічні рішення. Одні з найбільш ефективних засобів фінансового планування та системи бюджетування включають методи контролю та управління, засновані на формуванні різних видів бюджетів. Бюджетування найкраще затребуване в рамках управлінського обліку об’єктом якого воно є [1, с. 18] й насамперед використовується для встановлення рівня витрат для окремого структурного підрозділу або для бізнес-планування з його спрямованістю на маркетинг, прогнозування кон'юнктури ринку, а також для оцінки фінансового стану.

Методики бюджетування особливо актуальні для підприємств оптової та роздрібної торгівлі. З одного з боку, вони зобов'язані гнучко пристосовуватися до змін ринкових умов, щоб забезпечити оптимальний оборот матеріальних ресурсів, а з іншого боку, залежать від обсягу фінансових ресурсів, як власних, так і залучених. Все це вимагає відповідності бюджетування системі фінансового управління торговельним підприємством, які здійснюють свою діяльність в умовах наповнених ризиками. Методологічний компонент бюджетування визначає, що (з якими об'єктами) і як (за якими принципами) передбачається керувати підприємством [2, с.79].

У багатьох випадках у практичній діяльності бюджетування зводиться до спрощеної методології, внаслідок чого обґрунтованість бюджетів значно знижується. Тому необхідне постійне вдосконалення методів фінансового планування в торгівлі та адаптація бюджетних процедур до змін зовнішнього середовища та особливостей діяльності конкретного суб’єкта господарювання.

Бюджетування в загальному вигляді можна представити як інформаційну систему внутрішнього управління певними фінансовими інструментами, які називаються бюджетами. Найчастіше в економічній літературі бюджет визначають як план, виражений у кількісній, зазвичай у грошовій формі, на певний період, як правило, на рік.

Саме поняття «бюджетування» в економічній науці трактується по-різному [3, с.63].

По-перше, це система злагодженого управління бізнес-одиницями в динамічно змінюваному диверсифікованому бізнесі, за допомогою якого приймаються управлінські рішення, пов’язані з майбутніми подіями, на основі систематичної обробки даних.

По-друге, це основа для правильної реструктуризації підприємства, оптимізації структури його капіталу (активів).

По-третє, розробка конкретних бюджетів відповідно до завдань оперативного планування.

Таким чином, усі ці визначення, доповнюючи одне одного, формують таке: бюджетування – це технологія управління фінансово-господарською діяльністю підприємства у рамках якого здійснюється планування, облік, контроль, аналіз і регулювання всіх видів діяльності,

що здійснюються торговим підприємством.

При цьому мета бюджетування в системі фінансового управління торговим підприємством полягає в тому, що воно служить основою:

– планування та прийняття управлінських рішень в організації;

– оцінка всіх аспектів фінансової спроможності організації;

– посилення фіскальної дисципліни та підпорядкованості інтересам окремих структурних підрозділів інтересам торгової організації в цілому та власників її капіталу.

Бюджетування має свої позитивні та негативні сторони, які узагальнено представлено у таблиці 1, із врахуванням особливостей діяльності торговельних підприємств [4, с.26].

Таблиця1

Позитивні та негативні сторони бюджетування в системі фінансового управління торговельним підприємством

Переваги бюджетування	Недоліки бюджетування
Дозволяє координувати роботу торгового підприємства в цілому	Потреба в спеціальних знаннях для аналізу фінансової інформації (не всієї компанії менеджери мають для цього достатню підготовку)
Дозволяє своєчасно коригувати зміни на основі аналізу бюджету	Висока складність і вартість системи бюджетування в торгівлі
Дозволяє запозичити досвід складання бюджетів минулих періодів	Необхідність коригування бюджету під увагу кожного працівника, інакше вони практично не матимуть ефекту мотивації до роботи
Бюджетування дозволяє оперативно виявляти проблеми та невідповідності між фактичними і планованими показниками, що дозволяє швидко реагувати та коригувати плани	Вимоги до продуктивності праці працівників (мають бути відкритими: кожен працівник повинен розуміти свою роль в цілому та процесі бюджетування зокрема)
Допомагає менеджерам зрозуміти свою роль в організації	Наявність протиріч між цілями та їх стимулюючою дією (необхідність заохочення працівників, наприклад бонуси)

Якщо якісно зробити бюджетування, рішення ухвалюватимуться не хаотично, а на основі перевірених фактів і даних. Воно дає можливість порівняти фактичні результати з плановими й визначити, чи вдалося досягти запланованих цілей, також бюджетування дуже важливе при отриманні фінансування від фінансово-кредитних установ.

Таким чином, в ринкових умовах бюджетування стає основою планування і найважливішим інструментом управління доходами, витратами і ліквідністю торгової організації. Стабільність і успішний розвиток торгового підприємства багато в чому залежить від можливості розширення та покращення бізнесу. Необхідні планування інвестиційної політики, аналіз та оцінка інвестиційних проектів, задачі прогнозування та управління торговельним підприємством. Бюджетування для торгівельних підприємств - це процес планування та управління торговим капіталом, а

також прийняття рішення про те, скільки грошей можна виділити на кожну торгівлю, стратегію, актив і часові рамки. Бюджет для торгівлі може допомогти уникнути перевитрат і недостатньої ефективності, а також оптимізувати прибутковість і ефективність.

Список використаних джерел:

1. Пилипів Н. І., Максимів Ю. В., П'ятничук І. Д. Управлінський облік : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Електронні дані. Івано-Франківськ, 2018. 380 с. http://hdl.handle.net/123456789/9009
2. Проць Н.В. Аналіз моделей побудови системи бюджетування в комерційних підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 17. С. 77-83.
3. Гєллер Є.Б. Аналіз основних методів процесу бюджетування на підприємстві. *Агросвіт*. 2013. № 19 С. 60–64.
4. Абрамова І.М. Планування структури та обсягів грошових потоків при складанні фінансових бюджетів підприємства. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 3 С. 25–30.

УДК 332.834.5

Маріяш О.В.
здобувач ОР доктор філософії
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах війни підприємства стикаються з постійним відтоком персоналу. Ситуація на ринку праці складна, це зумовлено такими факторами як міграція населення та військовий конфлікт. Керівництво підприємств повинно постійно вдосконалювати систему мотивації та стимулювання працівників, яка повинна бути адаптована до нових ситуацій, в яких вони функціонують на ринку.

Стимул - це спосіб заохочення працівників до ефективної роботи. Роботодавець може виплачувати його в грошовій або негрошовій формі. Фінансове заохочення - це грошова винагорода, яка виплачується компанією для мотивації працівників або для заохочення певної дії чи поведінки. Роботодавці мають програми фінансового заохочення для підвищення продуктивності та лояльності працівників.

Існує ряд поширених типів заохочень, які використовуються для мотивації працівників та підтримки рівня продуктивності;

1. Оплата праці та надбавки
2. Бонус.
3. Спільна участь у прибутках.
4. Партнерство.
5. Заробітна плата.
6. Заохочувальні виплати.
7. Пенсійні виплати.
8. Привілеї.

Стимули - це винагороди або пільги, які надаються працівникам за досягнення певних цілей або етапів [1]. Стимули можуть приймати різні форми, включаючи грошові премії, опціони на акції, оплачувані вихідні та негрошові винагороди, такі як визнання та можливості кар'єрного зростання.

Узгоджуючи організаційні цілі з цілями працівників, мотивуючи працівників, визнаючи і винагороджуючи досягнення, заохочуючи розвиток працівників і забезпечуючи зворотний зв'язок, можна покращити загальну ефективність і продуктивність.

Стимули можуть допомогти узгодити цілі працівників з цілями організації. Пов'язуючи стимули з конкретними цілями, працівники з більшою ймовірністю зосереджуватимуть свої зусилля на досягненні цих цілей, що може покращити загальну ефективність і продуктивність.

Стимули можуть бути потужним мотиватором для працівників. Знання того, що за досягнення певних цілей передбачена винагорода, може сприяти підвищенню залученості та ентузіазму працівників, що призведе до покращення продуктивності.

Заохочення можна використовувати для визнання та винагороди досягнень працівників. Це може допомогти підвищити моральний дух і мотивацію працівників, а також створити відчуття здорової конкуренції між ними.

Стимули також можна використовувати для заохочення розвитку співробітників. Якщо пов'язати заохочення з набуттям навичок або кар'єрним просуванням, працівники з більшою ймовірністю візьмуться за нові виклики та покращать свою роботу [2].

Стимули також можна використовувати для забезпечення зворотного зв'язку з працівниками. Прив'язуючи стимули до конкретних показників чи цілей, працівники можуть відстежувати свій прогрес і отримувати зворотній зв'язок про свою роботу.

До грошового заохочення входять: бонуси, комісійні, участь у прибутках та опціони на акції. Ці стимули надають прямі фінансові вигоди працівникам і можуть бути прив'язані до індивідуальних або командних результатів.

Негрошові стимули включають програми визнання, оплачувані вихідні, гнучкий графік роботи та корпоративні пільги. Ці стимули приносять непрямі вигоди працівникам і можуть підвищити задоволеність

роботою та покращити баланс між роботою та особистим життям.

Працівники цінують можливості для кар'єрного зростання та розвитку. Забезпечення навчання, наставництва та чітких шляхів просування по службі може мотивувати працівників працювати на високому рівні [3].

Програми визнання колег дозволяють працівникам визнавати та винагороджувати своїх колег за видатні результати роботи. Це може сприяти створенню позитивної та спільної робочої культури та підвищенню залученості працівників.

Надання працівникам можливості працювати над спеціальними проектами чи завданнями може бути потужним стимулом. Ці проекти можуть бути складними і корисними, надаючи працівникам відчуття досягнення і задоволення.

Отже, створення ефективної програми мотивації вимагає ретельного планування та врахування цілей, типів стимулів, досяжних показників, ефективної комунікації, моніторингу та оцінки, регулярного зворотного зв'язку та забезпечення справедливості.

Підприємства зможуть створити програму мотивації, яка працюватиме для всіх співробітників і допоможе підвищити їхню продуктивність та мотивацію.

Для цього потрібно визначення конкретних цілей і завдань, яких фірма хоче досягти за допомогою програми мотивації. Ці цілі мають бути узгоджені із загальною бізнес-стратегією і повинні бути вимірюваними.

На основі визначених цілей потрібно обрати правильний тип стимулювання, який мотивуватиме працівників до досягнення бажаних результатів. Варто розглянути як грошові, так і негрошові стимули і вибрати ті, які будуть найбільш ефективними для вашої організації.

Наступним етапом є постановка чітких та досяжних цілей, яких працівники повинні досягти, щоб отримати заохочення.

Список використаних джерел:

1. Ведерніков М., Волянська-Савчук Л., Зелена М.. Моніторинг мотивації працівників як засіб підвищення конкурентоспроможності персоналу підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. № 3. 2022. с. 39-48.

2. Прохоровська, С. А. Мотивація персоналу підприємств в умовах сучасних викликів. *Трансформаційна економіка*. № 2 (02). 2023. С. 45-48.

3. Горбаль Н.І., Мельничук К.Ю. Підвищення мотивації працівників українських підприємств в умовах кризи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління*. № 7.1. 2023. С. 107-119.

УДК 336: 334.061.2

Мигович Т.М.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ФІНАНСИ ТА МАРКЕТИНГ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Наявність великої кількості соціальних проблем та війна в Україні спричинили необхідність активізації функціонування некомерційних установ та організацій, тобто господарських утворень, що не ставлять за мету діяльності отримання прибутку, а функціонують заради надання певного виду послуг чи підтримки і забезпечення своїх учасників.

Відповідно до Податкового кодексу України до неприбуткових організацій можуть бути віднесені:

- бюджетні установи;
- громадські об'єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, благодійні організації, пенсійні фонди;
- спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб;
- житлово-будівельні кооперативи (з першого числа місяця, наступного за місяцем, в якому відповідно до закону здійснено прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом житлового будинку і такий житловий будинок споруджувався або придбавався житлово-будівельним (житловим) кооперативом), дачні (дачно-будівельні), садівничі та гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства);
- об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників жилих будинків;
- професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок, а також організації роботодавців та їх об'єднання;
- сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів [1].

Кількість благодійних організацій в Україні зросла на 74% від початку повномасштабного вторгнення. На даний час їх налічується понад 20,5 тисяч. Загальна кількість неприбуткових організацій в Україні - понад 208 тисяч утворень [2].

Некомерційні організації часто беруть на себе зобов’язання щодо виконання завдань, у яких не зацікавлені комерційні структури, яким державні та місцеві органи влади приділяють не достатньо уваги через великий об’єм завдань чи через брак фінансових ресурсів. Проте щоб долучитись до вирішення такого роду проблем некомерційним організаціям необхідні кошти та добре продуманий план діяльності.

Серед основних джерел формування фінансової основи діяльності некомерційних організацій виокремлюють внески учасників, бюджетні кошти, благодійні пожертвування, допомога меценатів тощо. Потужним

джерелом в ринкових умовах стали грантові ресурси як від вітчизняних, так і від іноземних донорів – різноманітних фондів, урядів інших країн та комерційних організацій.

Проте для успішної діяльності некомерційних організацій тільки фінансів не достатньо, адже велика кількість можливих напрямів використання ресурсів, діяльність членів некомерційних організацій на волонтерських засадах чи за невелику платню, спрямування фінансового результату діяльності на потреби організації можуть створити значну перешкоду у забезпеченні якості та тривалості функціонування некомерційних організацій. Тому в сучасних умовах суб'єктам неприбуткової діяльності варто звернути увагу на маркетизацію відносин, а саме детальну розробку та використання базових правил та інструментів маркетингу, таких як товар (послуга), ціна, місце, просування та маркетингова стратегія.

Ключовими складовими просування некомерційної організації, які входять до маркетингової стратегії, є зокрема, встановлення маркетингових цілей, вивчення цільової аудиторії, створення для неї ключових повідомлень, визначення пріоритетів та застосування тактики виконання операцій. Значно полегшить роботу наявність організованого способу відстеження та керування даними в різних процесах, наприклад хмари Salesforce Nonprofit – CRM-платформи, розробленої виключно для некомерційних організацій, за допомогою якої можна оптимізувати та автоматизувати керування подіями, збором коштів, маркетингом, комунікаціями та робочими процесами волонтерів, щоб підтримувати успішні програми, працювати над командою високопродуктивних співробітників і надати прозорість організаційним процесам [3].

Використання в сукупності правильної організації фінансів та маркетингового підходу дає можливість некомерційним суб'єктам створити оптимальне внутрішнє середовище, відповідне означеним наперед цілям; забезпечувати ефективний некомерційний обмін задля задоволення суспільних соціальних потреб в напрямі діяльності, яку обрала некомерційна організація; досліджувати, а іноді й формувати попит споживачів; здійснювати вплив на конкурентів і цільову аудиторію засобами відповідної комунікації; забезпечити створення і максимізацію соціального ефекту; перемагати в конкуренції (або витримувати її) за інвестиції та забезпечувати необхідне фінансування своєї діяльності, а також ефективно використовувати обмежені фінансові ресурси.

Список використаних джерел:

1.Податковий кодекс України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t10_2755?an=13517&ed (дата звернення: 2.04.2024).

2. Благодійний бум: кількість благодійних організацій зросла майже удвічі від початку повномасштабної війни. URL:

https://opendatabot.ua/analytics/non-profit-2023 (дата звернення: 2.04.2024).

3.Partington K. The Best Marketing Strategy for Nonprofits . URL: https://www.paradigmmarketinganddesign.com/the-best-marketing-strategy-fornonprofits/ (дата звернення: 2.04.2024).

УДК: 339.923

Мовчун С.В.
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м Ірпінь

Тарасенко А.Ю.
здобувачка ОР бакалавр
Державного податкового університету
м Ірпінь

ФІНАНСОВА СТОРОНА ПІДТРИМКИ БІЗНЕС-СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан вносить суттєві корективи в діяльність підприємств, створюючи не лише нові виклики, але й потребуючи від держави ефективних механізмів підтримки та стимулювання бізнес-сектора, включаючи мале та середнє підприємництво. Вивчення фінансових аспектів такої підтримки, розробка та впровадження цільових програм і заходів, аналіз їх ефективності є ключовими для відновлення та подальшого прогресу національної економіки, залучення інвестицій та мінімізації негативних наслідків воєнного стану для економічного середовища держави. Проблемам підтримання та відновлення економічної діяльності в Україні в умовах воєнного стану присвячено чимало наукових досліджень. Однак більшість дослідників зосереджують увагу на відновленні економіки після закінчення війни, наприклад, Г. І. Костьовят, О. В. Куриліна, А. С. Гавриленко, А. Ю. Полчанов та С. В. Іванов. Слід зазначити, що аспекти фінансової підтримки українського бізнес-сектору в умовах воєнного стану через російсько-українську війну наразі залишаються невирішеними.

Значна кількість компаній понесли великі збитки, а деякі втратили все через окупацію та масштабні руйнування. Однак тим кому вдалося вижити, наразі головне завдання - це міцно утриматися на плаву та забезпечувати робочі місця. Лише за один місяць війни вітчизняний бізнес зазнав шкоди більше, аніж за два роки пандемії [1, с. 441]. Визначити масштаби збитків та довгострокові наслідки тяжко, так як бойові дії тривають. Дійсно, для бізнесу виникають численні перешкоди, які важко подолати самостійно через обмежену доступність до ресурсів, робочої сили та інвестицій (рисунок 1).

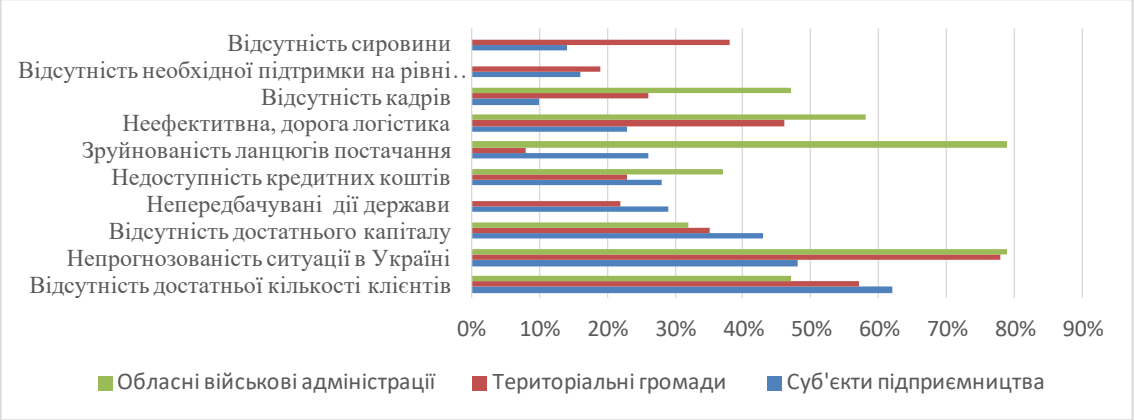

Рис. 1. Перешкоди для бізнесу на шляху відновлення у 2023 р.
Джерело: [2]

Війна спричинила значні виклики для української економіки. Збереження стабільності та працездатності країни в цих умовах неможливе без підтримки вітчизняного бізнесу. Наразі для стимулювання його розвитку необхідні такі кроки:

1. Оперативне впровадження нових стандартів і законів щодо соціально-економічного розвитку України, враховуючи фактори безпеки і бойових дій, так як країна навіть в умовах війни має повноцінно навчатися, розвиватися, працювати та розбудовуватися;
2. Розвиток стійких у кризових умовах каналів збуту вітчизняної продукції на експорт і запровадження системи податково-митного стимулювання експортних операцій [3, с. 36].
3. Посилення якісних та кількісних показників, а також розширення доступності існуючої фінансової підтримки для суб'єктів господарювання, поряд з впровадженням нових механізмів фінансової допомоги. Фінансова допомога може надаватись у вигляді субсидій, грантових програм, надання позик на пільгових умовах, що допоможе компаніям зберегти свою ліквідність і знизити фінансове навантаження.
4. Розробка оптимальної моделі податкової системи, яка буде гарантувати стабільність та надійність податкової сфери. Уряд також має продовжити надавання пільг на сплату податків або відстрочки їх погашення, що допоможе зменшити фінансове напруження на підприємства в умовах економічної нестабільності.
5. Швидше відновлення інфраструктури, включаючи енергетичну та транспортну, можливе завдяки залученню міжнародних грантів, фондів, траншів і допомоги.
6. Спрощення адміністративних перешкод і бюрократичних процедур може покращити бізнес-середовище та стимулювати підприємництво.
7. Розробка програм підтримки для інноваційних проєктів і досліджень є важливою складовою стимулювання розвитку бізнесу. Нові ініціативи мають сприяти упровадженню більш інноваційних і стійких практик, зокрема принципів циркулярної та зеленої економіки, досягненню

чистого нульового рівня викидів, зменшенню енергоємності виробництва та підтримці співпраці [4, с. 56].

8. Необхідно запровадити більш ефективну державну систему перекваліфікації населення, що буде відповідати наявним і перспективним потребам бізнес-структур.

9. Необхідно створити мережу інформаційно-консультативної підтримки підприємництва, яка надаватиме бізнес-структурам актуальну інформацію про стан військових дій, економічні умови, можливості розвитку та підтримки. Все це сприятиме зменшенню невизначеності щодо ситуації в країні і допоможе суб'єктам господарювання у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень.

Відновлення і розвиток українського бізнесу в умовах війни дійсно потребує детального планування та комплексного підходу. У найближчий час бізнес не зможе подолати наявні перешкоди самостійно, тому важливо, щоб органи державної влади різних рівнів, суб'єкти господарювання та міжнародні партнери об'єднали свої зусилля для сприяння економічному відродженню, шляхом трансформації бізнесу, розвитку нових ланцюгів постачання, встановлення ділових партнерств і співпраці, оптимізації витрат і надання фінансової підтримки. [4, с. 14]. У середньостроковому плані суб'єкти бізнесу будуть потребувати підтримки для сталого відновлення, що включатиме у себе упровадження інноваційних практик, залучення імпакт-інвестування та інвестування з урахуванням оптимальних екологічних, соціальних та управлінських факторів. Крім того, важливим є створення нових робочих місць та адаптація до правил і стандартів ЄС. Пріоритетним є сприяння розвитку галузей з високим потенціалом, щоб вони стали рушійною силою економічного розвитку, таких як сільське господарство та харчова промисловість, ІТ, будівництво та інфраструктура [4, с. 16].

Попри всі виклики та труднощі, війна також може спонукати підприємців до креативного мислення, пошуку нових можливостей та розробки стратегій виживання. Важливо пам'ятати, що під час кризи деякі компанії демонструють гнучкість та інноваційний потенціал, змінюють напрям своєї діяльності та навіть стають лідерами ринку після кризи. Компанії повинні усвідомлювати, що підходи до організації виробництва, просування на ринку та інструменти конкурентної боротьби, які були доречними та ефективними кілька років чи навіть місяців тому, зазнають кардинальних трансформацій. З огляду на це, розробка нових поведінкових сценаріїв для бізнесу є нагальним і важливим завданням.

Отже, оперативне адаптування законодавчої бази, підтримка експортної діяльності, забезпечення доступу до фінансових ресурсів, оптимізація податкової системи, відновлення інфраструктури, зменшення бюрократичних бар'єрів, стимулювання інновацій та розвитку зеленої економіки вважаються ключовими елементами ефективної підтримки. Налагодження міцної співпраці між державою, бізнесом і міжнародною спільнотою, а також акцент на інноваціях та адаптації до змін є критично

важливими для подолання кризи і закладення основ сталого розвитку економіки України в поствоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Круглов В. В. Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи* – 2022 : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 23–24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 440–442.

2. Тарнавська, Д., Бугас, Н. (2024). Розвиток вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану (на прикладі організації ТОВ «АТБ-маркет»). *Економіка та суспільство.* URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-95

3. Редзюк Є. В. Стан, проблеми і чинники гальмування розвитку бізнес- активності в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. 2022. Вип. 51. С. 35–49.

4. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні. 2022. 77 с.

УДК 336.71

Пилипів Н.І.
д.е.н, професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Рудий М. В.
аспірант
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА: РИЗИКИ ТА ЧИННИКИ УСПІХУ

Активний розвиток інформаційних технологій призвів до появи цифрової економіки, яка в свою чергу призвела до утворення нового технологічного напряму у фінансовому секторі – цифрових платіжних систем, розвиток яких суттєво вплинув на сферу фінансових послуг через створення нових можливостей електронних платежів, які поступово витісняють інші форми розрахунків і відповідають потребам сучасного споживача.

Дослідженню питань використання цифрових платіжних систем у сучасних умовах приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Є. О Сопін [1], Н. Б. Демчишак, Р. П. Гудима [2], Н. В. Трусова, І. О. Чкан [3], М. О. Устенко, А. О. Руських [4], А. Ю. Семеног , А. Г. Бухтіарова [5], С. Д. Щеглюк [6], T. Leipziga [7], R. M. Resendiz [8].

З огляду на важливість результатів проведених досліджень, слід зазначити, що існує потреба у подальших наукових дослідженнях, спрямованих на глибше розуміння впливу платіжних систем на підприємницьку діяльність для виявити їх ролі, виявлення та зменшення ризиків і максимізації чинників успіху для бізнесу.

Слід зазначити, що використання цифрових платіжних систем дає можливість суб'єктами підприємництва ефективніше здійснювати торгівлю як із вітчизняними, так із міжнародними партнерами у будь-якому регіоні світу.

Крім цього цифрові платіжні системи дозволяють забезпечити доступ до фінансових послуг для тих верст населення, які раніше могли бути відокремлені від банківської системи через різні обмеження, які перешкоджати доступу до традиційних банківських послуг. До таких обмежень можна віднести:

- географічні обмеження: мають особи, які проживають в малозаселених або віддалених районах через обмежений доступ до банківських філій. Однак завдяки цифровим фінансовим послугам, вони отримують доступ до банківських послуг через мобільні додатки , або інтернет;

- економічні обмеження: часто мають особи з низьким рівнем доходу через обмежений доступ до традиційних банківських послуг у зв’язку із високою комісією та мінімальними доходами. Однак цифрові технології зменшують ці бар'єри, надаючи доступніші або навіть безкоштовні послуги;

- соціальні обмеження: мають особи з обмеженими можливостями або ті, хто не має доступу до стандартних засобів ідентифікації, відповідно зазнають труднощів у доступі до традиційних банківських послуг. Однак цифрові фінансові послуги можуть надавати альтернативні методи ідентифікації та забезпечувати доступніший інтерфейс для використання.

Звідси випливає, що цифрові технології сприяють розвитку підприємницької активності, розширюючи доступність фінансових послуг і зменшуючи обмеження щодо них. Широкий доступ до цифрових платіжних систем дозволяє підприємцям здійснювати платежі ефективно та без зайвих перешкод. Безпека та надійність цих систем створюють сприятливі умови для залучення інвестицій, розширення ринків збуту та вдосконалення управління фінансами.

Враховуючи те, що цифрові платіжні системи утворюють мережу фінансових інститутів, правил, процедур, стандартів та технологій, вони забезпечують можливість проведення грошових переказів без

використання готівки та володіють перевагами, такими як швидкість операцій та низька вартість транзакцій. Однак розкриваючи переваги передових цифрових платіжних систем, слід вказати і на ризики, пов'язані з їх широким застосуванням. До таких ризиків відносять:

- кібер-ризики через збільшення кількості електронних транзакцій може збільшити ризик кібератак, які спрямовані на одержання конфіденційної інформації, або викрадення грошей;
- ризики фінансового шахрайства, коли зловмисники можуть використовувати цифрові платіжні системи для шахрайства, підміну особистих даних та інші види обману;
- ризики під час обробки персональних даних, коли збір та обробка особистих даних користувачів цифрових платіжних систем може стати об'єктом порушення недоторканості приватного життя та неправомірного використання персональних даних;
- регуляторні ризики, коли переведення фінансових операцій у цифрову сферу може потребувати створення нового або оновлення діючого законодавства та здійснення регуляції, що може призвести до неоднозначності у правових питаннях;
- технічні ризики, коли технічні недоліки у цифрових платіжних системах можуть призвести до втрати даних, збоїв у роботі сервісів або недоступності системи для користувачів;
- ризики тіньової економіки, коли використання цифрових платіжних систем може також сприяти розвитку тіньової економіки та відмиванню грошей через анонімні або менш регульовані канали.

Безумовно, що для забезпечення стабільного та безпечного розвитку цифрових платіжних систем необхідно керувати ризиками, що є важливим завданням для всіх учасників ринку як у сучасному періоді, так і у перспективі.

Тому, для подальшого використання цифрових платіжних систем для розвитку підприємництва необхідно враховувати різноманітні чинники успіху, які впливають на розвиток захисних механізмів, і які можна розділити на чотири основні групи:

- економічні, які включають в себе аналіз економічної стабільності, рівня доходів та споживчу активність, які впливають на процес прийняття рішень на підприємствах щодо використання цифрових платіжних систем через їх зручність та ефективність;
- технологічні, які зумовлені аналізом технологій та швидкими змінами, що відбуваються, що сприяє їх широкому використанню завдяки поширенню Інтернету та мобільних пристроїв;
- регуляторні, які включають в себе законодавство та правила, що регулюють фінансові операції та захист споживачів і, які визначають ефективність та довіру до цифрових платіжних систем;
- психологічні, які включають в себе довіру користувачів щодо цифрових платіжних систем, а також їхні побоювання та очікування, такі

як бажання мати контроль над своїми фінансами та захист особистих даних, які впливають на їх рішення щодо використання таких систем.

Врахування зазначених чинників є необхідним для забезпечення захисту інвесторів та користувачів, а також для запобігання таким можливим ризикам, які розглянуті вище, пов'язаним з широким використанням цифрових платіжних систем для підприємців будь-якого рівня, зменшуючи витрати і спрощуючи процеси оплати та фінансових трансакцій. Це ще більше сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу, особливо там де раніше був обмежений доступ до фінансових послуг.

Проте, для досягнення повного потенціалу цифрових платіжних систем необхідно посилювати захисні механізми із кібербезпеки, підвищувати довіру користувачів, вдосконалювати регуляторне середовище та збалансовувати зростання інновацій, зумовлених швидкістю технологічного розвитку із забезпеченням високого рівня захисту особистих даних користувачів, зокрема, таких як технології блокчейну. Тільки таким чином, поєднуючи переваги цих систем з ефективним керуванням ризиками, можна забезпечити стабільний та успішний розвиток підприємництва, зростання сучасного бізнесу та підвищення добробуту суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Сопін Є. О. Напрями цифровізації сектору фінансових послуг та забезпечення ефективності платіжних операцій у цифровій економіці. *Економічний простір*. 2021. № 174. С 50–57.

2. Демчишак Н. Б., Гудима Р. П. Розвиток фінтеху в Україні та світі на основі використання технологій блокчейну і штучного інтелекту. *Ефективна економіка.* 2021. № 6. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.6.2.

3. Трусова Н. В., Чкан І. О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. *Бізнес Інформ.* 2021. № 1. С. 257–263.

4. Устенко М.О., Руських А.О. Діджиталізація:основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту та промисловості.* 2019. № 68. С. 181–192.

5. Семеног А. Ю., Бухтіарова А. Г. Вплив платіжних фінансових технологій на рівень тіньової економіки. *Вісник Одеського національного університе- тету І. І. Мечникова. Серія Економіка.* 2020. Т. 25. Вип. 4 (83). С. 103–110.

6. Щеглюк С. Д. Морфологія цифрової економіки: особливості розвитку та регулювання цифрових технологічних платформ: науково-аналітична записка / ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2019. 18 с. URL: http://ird.gov.ua/irdp/e20190301.pdf.

7. Leipziga T. Initialising customer-orientated digital transformation in enterprises // Sustainable Manufacturing: In: 14th Global Conference. GCSM.

Procedia Manufacturing 8. 2017. P. 517–524.

8. Resendiz R. M. The role of payment systems and services in financial inclusion – the Latin American and Caribbean perspective. *IFC Satellite Seminar at the ISI World Statistics Congress on "Financial Inclusion"* (Marrakech, Morocco, 14 July 2017). Bank of Morocco, CEMLA, 2017. URL: https://www.bis.org/ifc/publ/ ifcb47l.pdf.

УДК 331.101.262

Шпикуляк О. Г.
д.е.н., професор, член-кореспондент НААН,
учений секретар Інституту,
завідувач відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції, національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ

Шеленко Д. І.
д.е.н., професор,
професорка кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Соціально-економічні зміни у розвитку територіальних громад, спричинені головним чином фактором воєнного стану в Україні, наслідують мотивації щодо посилення ролі комунального підприємництва – насамперед щодо формування потенціалу продовольчої безпеки. Інституційна невизначеність держави в умовах воєнних дій щодо спроможності забезпечити підтримку розвитку підприємництва призводить до зниження обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, тому потрібно вести пошук нових можливостей. Одним із чинників, якому варто приділити увагу вважаємо активне залучення у процеси сільськогосподарської діяльності ресурсу територіальних громад. Комунальні підприємства забезпечать відповідну інституційну й організаційно-економічну його консолідацію.

Вважається [1], що комунальні сільськогосподарські підприємства:

– є специфічними суб'єктами аграрних відносин, що функціонують з метою забезпечення інтересів територіальної громади;

– належать до юридичних осіб публічного права;

– наділені багатьма специфічними ознаками [1].

Крім того, історія їх існування є значно коротшою, адже комунальна

форма власності була законодавчо закріплена лише після прийняття Конституції України 1996 року, адже до того часу законодавством визнавалася власність адміністративно-територіальних одиниць лише як різновид права державної власності [1]. «Комунальні підприємства виконують соціальну місію, як форми організації соціального підприємництва, адже в пріоритеті – отримання доходів для наступного їх використання в організації системи формування гарантій продовольчої і навіть енергетичної безпеки на місцевому рівні» [2].

Зауважимо, що натепер мають місце актуальні приклади ефективної сільськогосподарської діяльності комунальних підприємств у Полтавській області [3] й Івано-Франківській [4], що у свою чергу, на наше переконання означає заходи з: оновлення та модернізації підприємств різних організаційно-правових форм в умовах різноукладності виробництва на селі [5], розвитку структурного плану інноваційної діяльності [6], зміни інституційних умов формування соціального капіталу в механізмі розвитку сільських територій [7].

Натепер у механізмі підприємницької діяльності відбулися зміни у спроможності підприємств забезпечувати функціонування через: бойові дії і тимчасову окупацію територій на яких розміщені виробничі потужності; подекуди релокацію бізнесу на безпечніші території; зміни у забезпеченні ресурсами, зокрема робочою силою; блокування доступу до каналів збуту продукції; сировинний характер економіки агросектору.

Основні проблеми, які виникають у процесі адаптації підприємницьких структур до функціонування в умовах воєнного часу полягають у порушенні каналів збуту сільськогосподарської продукції та розриві логістичних зв’язків. Тим самим для територіальних громад пріоритетними постали завдання в інституціоналізації пріоритетів соціально-економічного розвитку з утвердження виключної важливості заходів щодо:

– підтримки малого і середнього підприємництва в усіх доступних для задіяння секторах економіки;

– стимулювання розвитку малих фермерських господарств сімейного типу і кооперативів;

– створення соціальних підприємств та інших суб’єктів залучення інвестицій;

– формування структур, зокрема комунального статусу, з організації переробки аграрної продукції та відходів від її виробництва, що практично співвідноситься з можливостями розвитку сільськогосподарської діяльності комунальних підприємств.

Загалом можливість, перспектива розвитку комунального підприємництва в царині розширення сільськогосподарської діяльності комунальних підприємств територіальних громад устабільнюється завдяки актуалізації проблем формування місцевої продовольчої безпеки. Територіальні громади впроваджуватимуть ініціативи з пошуку

господарських спроможностей для задоволення потреб постійних жителів й внутрішньо переміщених осіб у товарах першої необхідності, зокрема в продовольстві. Тенденція зазначеного пріоритету чітко проглядається через призму наявних проблем на селі і спроможностей громад їх вирішувати.

Список використаних джерел:

1. Багай Н.О. Особливості правового статусу комунальних сільськогосподарських підприємств. URL: Pravo_2014_252-254.pdf (polissiauniver.edu.ua) (дата звернення: 29.03.2024)

2. Баланюк І.Ф., Шпикуляк О.Г., Шеленко Д.І., Семанюк І.М. Пріоритети розвитку територіальних громад в управлінні інвестиційним потенціалом на засадах стимулювання підприємництва. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2024. №1. URL: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-1-9611 (дата звернення: 29.03.2024)

3. Опішня-Агро реалізує органічну продукцію у великі торговельні мережі. AgroPortal.ua. 2023. URL: https://cutt.ly/IwL3CVdi (дата звернення: 24.12.2023)

4. Франківськ АГРО: вебсайт Комунального підприємства. URL: https://frankivskagro.if.ua/ (дата звернення: 20.12.2023)

5. Шеленко Д.І., Сас Л.С., Матковський П.Є. Особливості технології оновлення та модернізації підприємств різних організаційно-правових форм в умовах різноукладності виробництва на селі. *Економічний дискурс.* 2017. Вип. 4. С. 99-109. URL: http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/1807/1/ED-17-4-99-109.pdf (дата звернення: 28.03.2024)

6. Шпикуляк О.Г., Мазур Г.Ф. Інноваційна діяльність у механізмі стимулювання агропромислового виробництва. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 4. С. 73-77.

7. Шпикуляк О.Г., Мазур Г.Ф. Інституційні засади формування соціального капіталу в механізмі розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2014. № 8. С. 63-68.

УДК 339.138:005.936.43(043.2)

Шурпа С. Я.
к.е.н, доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Довбенко Ю. П.
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО АСОРТИМЕНТУ

Поняття «асортимент» у різних літературних джерелах має різні трактування, але все ж таки значення при цьому не змінюється. Деякі вчені визначають товарний асортимент дуже широко, а саме як сукупність товарів, які випускаються компанією, об'єднані за певними ознаками (назвами, видами, розмірами, гатунками), або ж навпаки, дуже вузько, так наприклад, як Балабанова Л.В.: «сукупність товарів, що може бути сформована різними способами» [1].

Класики маркетингу Г. Армстронг та Ф. Котлер більш детально конкретизують товарний асортимент, а саме, вони зазначають, що асортимент – це група товарів, тісно пов'язаних між собою схожістю принципів функціонування, продажем одним й тим самим групам покупців, реалізацією через аналогічні канали збуту або належністю до одного й того самого діапазону цін.

Під товарним асортиментом ми маємо розуміти систематизований перелік усіх асортиментних груп товарів і товарних одиниць, конкретизованих за певними ознаками, а також пов'язаних між собою схожістю принципів функціонування, продажем одним й тим самим групам покупців, реалізацією через аналогічні канали збуту, які виготовляються конкретним підприємством.

Першим кроком формування асортиментної політики підприємства є розробка такого асортименту, що відповідав б вимогам споживачів якнайбільше, тобто був би оптимальним. Оптимальний асортимент – це такий набір товарів, що якнайповніше відповідає вимогам як споживачів, так і його виробників.

В розумінні споживача, оптимальний асортимент являє собою сукупність товарів, що максимально задовольняють його потреби та відповідають його вимогам, а в розумінні виробника оптимальний асортимент – це такий набір товарів, виробництво якого є економічно доцільним, при його виробництві використання ресурсів є ефективним і економічним, виробництво такого набору товарів забезпечує підвищення ефективності виробництва [2].

Система формування оптимального асортименту включає наступні складові:

- визначення поточних і перспективних потреб покупців, аналіз особливостей купівельної поведінки споживачів;
- оцінка існуючих товарів-аналогів за тими ж напрямками;
- критична оцінка виробів, що випускаються, з позицій покупця;

– розгляд пропозицій щодо створення нових продуктів, удосконалення існуючих;

– розробка специфікацій нових або поліпшених продуктів відповідно до вимог покупців;

– вивчення можливостей виробництва нових чи удосконалених товарів, включаючи питання цін, рентабельності, собівартості;

– проведення випробувань нових продуктів;

– розробка рекомендацій для виробничих підрозділів підприємства щодо якості, ціни, найменування, упаковки, сервісу;

– оцінка та перегляд усіх асортиментних груп і позицій.

Формування оптимального товарного асортименту відбувається під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. До внутрішніх факторів формування оптимального асортименту можна віднести матеріально-технічну забезпеченість виробництва, рівень кваліфікованості персоналу, наявність у розпорядженні фінансових та інвестиційних ресурсів для виконання асортиментної програми. Одним із найважливіших внутрішніх факторів впливу на асортиментну політику підприємства є співвідношення між змінними та постійними витратами, що зумовлює рівень беззбитковості та фінансової міцності підприємства.

До зовнішніх факторів, а саме таких, що визначають напрямки асортиментної політики, можна віднести темпи зростання ринку, його насиченість, рівень конкуренції в галузі, відповідність товарного асортименту вимогам ринку, наявність синергетичного ефекту від присутності в асортименті певних товарних позицій. Також на формування оптимального товарного асортименту впливають взаємовідносини підприємства-виробника із представниками збутової мережі [3].

Необхідно зазначити, що функції управління асортиментом поєднують у собі техніко-економічний та маркетинговий аналіз. В свою чергу, сукупність техніко-економічних та маркетингових методів аналізу відповідно визначають внутрішні та зовнішні фактори формування товарного асортименту підприємства. При зіставленні даних, отриманих в ході двох видів аналізу отримуємо оптимальний асортимент.

Принципи оптимізації товарного асортименту:

1. Скорочення позицій (найменування продукції):

- з негативною рентабельністю, низьким вкладом на покриття і низьким або падаючим попитом;

- з негативною рентабельністю, високим вкладом на покриття і низьким попитом, що не дозволяють підвищити обсяг реалізації до точки беззбитковості.

2. Збільшення планових обсягів реалізації по позиціях:

- що мають негативну рентабельність, високий вклад на покриття і стійкий або зростаючий попит;

- що мають позитивну рентабельність, високий вклад на покриття, високий рівень операційного важеля до максимально можливого рівня,

який визначається попитом.

3. Скорочення обсягів випуску продукції з явною тенденцією до падіння попиту до рівня середньої рентабельності.

4. Збільшення ціни для товарів:

- що мають негативну рентабельність, невисокий вклад на покриття і зростаючий попит до досягнення рівня точки беззбитковості;

- що мають невисокий вклад на покриття і негативну еластичність попиту від ціни (при зниженні ціни знижується попит).

5. Зниження ціни для товарів, що мають позитивну рентабельність і хороший рівень попиту з тенденцією до зниження за наявності стійкої еластичності попиту від ціни.

Прийняття та виконання рішень щодо управління асортиментом залежить від фінансових можливостей підприємства, знання ситуації на ринку, стану конкуренції в галузі, а також купівельної спроможності споживачів. Тільки прийняття до уваги всіх чинників, як маркетингових, так і техніко-економічних, дозволить приймати обґрунтовані рішення [4].

Необхідно зазначити, що наразі більшість українських підприємств управляють своїм асортиментом інтуїтивно, з незначною мірою економічної аргументації, або взагалі не беручи до уваги економічні показники. Не можна стверджувати, що такі методи управління є недоцільними або неефективними. Практичний досвід багатьох підприємств доводить, що успіх при формуванні і управлінні асортиментом залежить від вміння правильно оцінити потреби клієнтів, їхню купівельну спроможність, частку ринку, як власну, так і конкурентів, вчасно виявити тенденції на найближче майбутнє та знайти ще незаповнені ніші на ринку.

Отже, сутність управління і планування асортименту полягають у тому, щоб втілити наявні та потенційні можливості та ресурси підприємства в такий набір виробів, який задовольнив би потреби покупців на вищому рівні, ніж набір товарів конкурентів та приносив би підприємству достатній обсяг прибутку, що означає формування оптимального товарного асортименту.

Список використаних джерел:

1. Балабанова Л., Брадіна О. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємства: монографія. Донецьк: Дон ДУЕТ, 2006. 203 с.

2. Кардаш В., Шафалюк О., Антонченко М. Маркетингова товарна політика. Київ: КНЕУ, 2009. 419 с.

3. Румянцев А. Окремі аспекти формування товарного асортименту компанії *Ефективна економіка*. 2011. № 4. URL: http: http://www.economy.nayka.com.ua

4. Трішкіна Н. Критерії та показники оцінки оптимальності товарної політики оптового підприємства. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. №3. С. 133-136.

УДК 338

Чернодубова Е. В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
м. Київ

Мельник А.В.
здобувач ОР бакалавр
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля
м. Київ

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Бізнес завжди стикається зі значними викликами, пов’язаними з економічною нестабільністю, політичними та правовими змінами, а також зміною споживчих смаків та уподобань. У сучасному бізнес-середовищі, що характеризується швидкими змінами та високою невизначеністю, управління ризиками стає одним із найважливіших факторів сталого розвитку підприємств. Тому що саме сталий розвиток зорієнтований на мінімізацію ризиків та загроз за трьома складовими – соціальною, екологічною та економічною. Концепція сталого розвитку передбачає запобігання загроз та подолання несприятливих наслідків життєдіяльності людини, настання яких можливе в майбутньому. В свою чергу ризик являє собою невизначеність, прояв наслідків якої можливий в майбутньому [1].

Існує багато типів ризиків з якими можуть зіткнутися сучасні підприємства. Фінансові ризики включають такі аспекти, як коливання валют, процентні ставки, кредитні ризики тощо. Операційні ризики пов’язані з виробничими процесами, технічними аспектами та ланцюгами поставок. Політичні ризики можуть включати зміни в законодавстві, регуляторному середовищі або геополітичну та економічну нестабільність. Ринковий ризик пов'язаний зі змінами попиту, конкуренції або цінової політики. Ризик репутації виникає через негативне сприйняття компанії або її продукції споживачами, громадськістю чи іншими зацікавленими сторонами Одним із ключових аспектів успішного управління ризиками є аналіз та виявлення потенційних бізнес-загроз. Цей аспект дозволяє зрозуміти, які конкретні загрози можуть вплинути на діяльність підприємства та як управляти цими ризиками [2].

Одним із ключових аспектів успішного управління ризиками є аналіз та виявлення потенційних бізнес-загроз. Цей аспект дозволяє зрозуміти, які

конкретні загрози можуть вплинути на діяльність підприємства та як управляти цими ризиками. Для оцінки цих ризиків використовуються як кількісні, так і якісні методи. Кількісні методи можуть включати статистичний аналіз минулих даних, обчислення ймовірності подій та їх впливу на діяльність підприємства. Методи якісної оцінки ризику часто включають експертне судження або аналіз сценаріїв. Наприклад, SWOT-аналіз використовують щоб визначити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливі загрози.

Після визначення та оцінки ризиків підприємство може розробити стратегії управління ризиками, щоб мінімізувати вплив цих ризиків на свою діяльність. Крім того, ефективне управління ризиками передбачає постійний моніторинг та оновлення стратегій управління ризиками на основі змін у бізнес-середовищі. Регулярний аналіз ризиків дозволяє суб'єктам господарювання швидко реагувати на зміни та максимізувати стабільність і прибутковість навіть у складних умовах [2].

Зрештою, ефективне управління ризиками є не лише важливим для виживання, але й ключовим фактором успіху для українських підприємств, які прагнуть довгострокового процвітання в умовах постійної зміни та невизначеності. Розробка та впровадження комплексної стратегії управління ризиками є важливим кроком у забезпеченні стабільності та успіху бізнесу в умовах невизначеності. Для цього можна використовувати різні методи та підходи. Наприклад, диверсифікація може передбачати розширення асортименту продукції або ринків збуту, тим самим зменшуючи залежність від одного джерела доходу та знижуючи ризик у разі негативних змін. Внутрішній контроль процесів спрямований на підвищення ефективності та безпеки виробничих та адміністративних процесів, щоб уникнути непередбачених ситуацій, які можуть виникнути. Інновації можуть допомогти підприємствам адаптуватися до змін навколишнього середовища шляхом впровадження нових технологій, продуктів або процесів, які знижують ризики або підвищують конкурентоспроможність.

Застосування методів запобігання ризикам є ще одним важливим аспектом управління ризиками. Хеджування дозволяє компаніям зменшити ризик за допомогою фінансових інструментів, таких як ф'ючерсні контракти, опціони або страхові поліси. Підприємства можуть використовувати ф'ючерсні контракти для захисту від коливань цін на товари або валюту, які можуть вплинути на його витрати або доходи. Опціони надають можливість придбати або продати актив за певною ціною в майбутньому, дозволяючи захистити себе від негативних коливань ціни [4].

Страхування є важливим інструментом управління ризиками, оскільки дозволяє підприємствам передавати частину своїх ризиків страховим компаніям в обмін на страхову премію. Страхування може охоплювати багато різних аспектів господарської діяльності, включаючи

фізичні ризики (такі як страхування майна та обладнання), юридичну відповідальність (страхування цивільної відповідальності), персонал (страхування від нещасних випадків, медичне страхування тощо), а також специфічні ризики, які можуть бути специфічними для певної галузі чи виду діяльності [3].

Крім страхування, існують альтернативні методи управління ризиками, такі як факторинг, лізинг і викуп. Факторинг полягає в передачі векселів або рахунків-фактур сторонній фінансовій установі в обмін на негайну оплату. Це дозволяє підприємствам забезпечити доступ до необхідних коштів та зменшити ризик неплатоспроможності покупців. Лізинг полягає в тому, що підприємство орендує обладнання або майно від третьої сторони замість придбання його. Це дозволяє підприємствам скористатися необхідними активами без необхідності значних початкових інвестицій та ризиків, пов'язаних з володінням цими активами. Викуп включає продаж векселів або інших фінансових інструментів сторонній установі з метою отримання негайної плати за них. Це може бути особливо корисним для підприємств, які мають довгострокові векселі або контракти та бажають отримати фінансування в найкоротший строк [4].

Усі ці методи можуть бути ефективними інструментами управління ризиками для українських підприємств, допомагаючи їм зменшити вплив негативних подій та забезпечити стабільність у складних умовах ведення бізнесу.

Сталий розвиток і ризики є прямо пов’язаними поняттями, оскільки при підвищенні значень індикаторів сталого розвитку зменшуються ризики та ймовірність їх настання, і навпаки, при погіршенні чи інших складових сталого розвитку ймовірність настання визначених ризиків зростає. Ретельно визначаючи, оцінюючи та пом’якшуючи ризики, підприємства можуть підвищити свою стійкість до несприятливих подій, покращити процес прийняття управлінських рішень і забезпечити сталий розвиток.

Список використаних джерел:

1. Нужна О., Тлучкевич Н., Писаренко Т. Оцінка економічних ризиків на підприємствах України: управлінський аспект. *Економічний форум.* 2023.№1. С. 87-93.

2. Дерід І.О., Телиженко А.В. Ризики країн в контексті міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022 № 42. С. 48-55.

3. Страхування: теорія та практика: навч.-метод. посіб. / Внукова Н.М., Успаленко В.І., Временко Л.В. та ін.; за загальною редакцією проф. Внукової Н.М. Харків: Бурун Книга, 2004. 376 с.

4. Управління ризиками: навч. посіб. для студ. М.О. Кравченко, К.О. Бояринова, К.О. Копішинська. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432 с.

УДК 339.1

Шурпа С.Я.
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і маркетингу
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Хоптій М.І.
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ БРЕНДУ

У сучасних умовах постійних технологічних змін, розвиток бренду стає однією з ключових стратегічних задач для підприємств. Інноваційні підходи до розвитку бренду набувають все більшої важливості у контексті змінюваних вимог споживачів та конкурентного середовища.

Процеси цифровізації стрімко розвиваються і впливають на форми та методи ведення бізнесу. В епоху розвитку інформаційних технологій кількість користувачів Інтернету зростає щодня, що призводить до зростання популярності соціальних мереж і використання маркетингових інструментів для просування товарів і послуг у віртуальному середовищі.

Інноваційні підходи до розвитку бренду передбачають впровадження новаторських стратегій та технологій з метою створення унікальної та конкурентоспроможної позиції на ринку. Сюди варто віднести нові методи взаємодії зі споживачами, створення інноваційних продуктів та послуг, а також використання передових маркетингових стратегій.

Сьогодні бізнес не зможе успішно працювати без використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет. Реалії теперішнього життя виводять потреби споживачів на якісно новий рівень, змушуючи підприємства коригувати свої маркетингові стратегії та розвивати комерцію.

Бізнес переходить в онлайн, що дуже зручно і прибутково. Порівнюючи традиційну рекламу і Інтернет, експерти вважають, що Інтернет має переваги. Важливо пристосовуватися до нових тенденцій електронної комерції, щоб реклама була ефективною.

Більшість сучасних бізнесів та неприбуткових організацій мають веб-сайти, блоги або сторінки в соціальних мережах. Проте створення мережевого ресурсу та заповнення його лише інформаційним контентом не гарантує його популярності. Необхідно цілеспрямовано працювати над його просуванням, SEO просуванням та збільшенням конверсій, що, фактично, роблять Інтернет-маркетологи.

Нещодавно активно розглядалися проблеми розвитку Інтернет-

маркетингу. Відомі вчені: Ф. Котлер, Г. Картаджая, А. Сетіаван розглядають у своїх працях основні питання наукового та практичного характеру цифрового маркетингу. Вони запропонували нове поняття маркетингу 3.0, яке визначає місце маркетингу в соціальних мережах [1].

Сьогодні найбільш адаптованими соціальними платформами для ведення бізнесу є Facebook та Instagram. Основною метою використання соціальних мереж для просування вашого бренду є створення дешевої реклами, яка транслюється безпосередньо потенційним споживачам.

Facebook є однією з найбільш швидкозростаючих рекламних мереж [2], містить значну кількість варіантів таргетингу реклами, а їх ефективність залежить від сегмента. Як і у випадку з Google Ads (Google AdWords), продуктивність Facebook може відрізнятися залежно від галузі.

Наразі існує ряд основних трендів, які почали розвиватися в соціальних мережах у 2023 році. Усі вони з'явилися через постійний інтерес користувачів до соціальних мереж. Це стало рушійною силою для інноваційних рішень у довгостроковій перспективі. Перше і, мабуть, головне — це Stories. Як і очікувалося, невеликі ролики як новий формат оповідання припали до смаку користувачам. Цей формат вперше з'явився на Snapchat у 2013 році, а з 2016 року активно просувається в Instagram [3]. Саме Stories вивела в тренд такі якості, які притаманні сучасним популярним ЗМІ, перше місце серед яких однозначно посідає Інтернет. Сьогодні Instagram став не тільки популярним додатком, а й продуктивною торговою платформою. Це змушує підприємців створювати свої профілі в Instagram, щоб ефективніше просувати свої продукти

У сфері розвитку бренду інноваційні підходи відіграють вирішальну роль у підтриманні актуальності, залученні споживачів і диференціації від конкурентів. Ці підходи охоплюють низку стратегій і методів, спрямованих на створення унікального досвіду бренду, побудову емоційних зв'язків із споживачами та адаптацію до ринкових тенденцій, що розвиваються.

До прикладу, експериментальний маркетинг зосереджений на створенні захоплюючого досвіду бренду, який активно залучає споживачів, часто через події, спливаючі активації або інтерактивні кампанії [4]. Дозволяючи споживачам безпосередньо взаємодіяти з брендом незабутніми способами, емпіричний маркетинг може сприяти глибшим зв'язкам і лояльності до бренду.

Контент-маркетинг передбачає створення та розповсюдження цінного, релевантного та послідовного контенту для залучення та утримання чітко визначеної аудиторії. Інноваційні стратегії контенту, такі як інтерактивні мультимедійні програми, додатки віртуальної реальності (VR) або доповненої реальності (AR), а також кампанії контенту, створеного користувачами, можуть допомогти брендам виділитися в переповненому цифровому середовищі.

Пристосування маркетингових повідомлень, продуктів і послуг до

індивідуальних уподобань і поведінки споживачів є ще одним інноваційним підходом до розвитку бренду. Розширена аналітика даних, алгоритми машинного навчання та механізми рекомендацій на основі штучного інтелекту дозволяють брендам надавати високоперсоніфікований досвід, який резонує з споживачами на рівні один-на-один.

Окрім того, слід звернути увагу на ефективне оповідання історій. Воно залишається потужним інструментом для створення бренду, але інноваційні підходи до оповідання сторітелінгу [5] передбачають вихід за рамки традиційних наративів. Бренди можуть використовувати такі нові формати, як інтерактивне оповідання, серіалізація контенту або трансмедійне оповідання, щоб захопити аудиторію на різних платформах і точках дотику.

Сучасні споживачі все частіше шукають бренди, які відповідають їхнім цінностям і підтримують соціальні чи екологічні причини. Прийняття цілеспрямованого підходу до брендингу передбачає інтеграцію соціальної відповідальності та сталого розвитку в ідентичність бренду та автентичне донесення цих цінностей до споживачів.

Залучення споживачів до процесу розбудови бренду через ініціативи спільного створення може призвести до інноваційних ідей щодо продуктів, співпраці щодо брендів і кампаній, керованих спільнотою. Розширюючи можливості споживачів робити внесок в еволюцію бренду, компанії можуть виховувати почуття власності та лояльності серед своєї аудиторії.

Використання таких нових технологій, як штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей (IoT), може відкрити нові можливості для інновацій бренду [4]. Створюючи інноваційні продукти, покращуючи взаємодію з клієнтами чи оптимізуючи внутрішні процеси, використання передових технологій може дати брендам конкурентну перевагу на ринку.

Зважаючи на те, що сучасний світ швидко змінюється, а разом з ним і вимоги споживачів, в 2024 році інноваційні підходи до розвитку бренду включають такі стратегії, як використання розширеної реальності (AR) і віртуальної реальності (VR) для створення іммерсивних брендових досвідів. Бренди запускають AR-ігри та VR-екскурсії, які дозволяють споживачам взаємодіяти з продуктами або послугами у віртуальному середовищі.

Окрім того, бренди використовують чат-ботів з AI для автоматизованої підтримки клієнтів і для надання персоналізованих рекомендацій щодо продуктів [5]. Бренди також активно займаються впровадженням зелених технологій, використовуючи відновлювані джерела енергії та зменшуючи вуглецевий слід свого виробництва.

Розробка інтерактивних контент-стратегій, таких як інтерактивні відеоролики, онлайн-голосування або конкурси з використанням штучного інтелекту. Це дозволяє брендам взаємодіяти з аудиторією у нових та цікавих способах.

Використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та надійності в управлінні ланцюгами постачання допомагає брендам

впроваджувати системи відслідковування продуктів від виробника до споживача та гарантувати їх якість та безпеку.

Таким чином, інноваційні підходи до розвитку бренду передбачають креативне мислення, впровадження нових технологій і пріоритетність залучення споживачів і автентичності. Застосовуючи ці підходи, бренди можуть залишатися на випередженні, налагоджувати міцніші зв'язки зі своєю аудиторією та забезпечувати довгостроковий успіх у бізнес-ландшафті, що постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. ELARTU – Інституційний репозитарій ТНТУ імені Івана Пулюя: Домівка. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/33083/2/MTPSNTS_2020_Chornous_I-Marketing_3_0-a_new_parading_28-29.pdf (дата звернення: 11.04.2024).

2. Як стати спеціалістом з таргетованої реклами Facebook - Genius.Space. Genius.Space. URL: https://genius.space/lab/yak-stati-spetsialistom-z-targetovanoyi-reklami-facebook/ (дата звернення: 11.04.2024).

3. Що таке Stories? Історія виникнення та розвитку. RaMediaplus. URL: https://ramediaplus.com.ua/shcho-take-storis/ (дата звернення: 11.04.2024).

4. E-Commerce. B2C E-Commerce. URL: https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commercesales. (дата звернення: 11.04.2024).

5. 2021 Digital Marketing Trends: The New vs the Tried and True. URL: https://www.wordstream.com/blog/ws/2021/03/26/digital-marketing-trends-2021. (дата звернення: 11.04.2024).

УДК 338.4 : 658.6

Яськів А.-М. Р.
Здобувач ОР бакалавр
Спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Ємець О. І.
к.е.н., доцент кафедри
підприємництва, торгівлі та прикладної економіки
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

АНАЛІТИКА УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПОСЛУГ

Аналітика українського ринку послуг може включати в себе

різноманітні сектори, такі як фінансові послуги, технологічні послуги, транспортні послуги, освітні та медичні послуги, послуги у сфері розваг та багато інших. Ось кілька ключових напрямків, які можна розглянути у звітності або аналізі українського ринку послуг: обсяг ринку, секторний аналіз, попит та споживацькі звички, регулювання та правове середовище, конкуренція.

Обсяг ринку. Аналіз обсягу ринку дозволить зрозуміти розмір та динаміку ринку послуг в Україні. Це може включати в себе загальний обсяг оборотів, прогнози розвитку та важливі тренди.

Секторний аналіз. Дослідження різних секторів ринку послуг, таких як фінансові послуги, технологічні послуги, туризм та гостинності, охорона здоров'я, освіта тощо. Це допоможе визначити ключові гравці, конкурентну ситуацію та перспективи розвитку.

Тенденції та інновації. Аналіз новітніх тенденцій та інновацій у сфері послуг, таких як цифрові технології, інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI), блокчейн тощо, і їх вплив на ринок послуг в Україні.

Попит та споживацькі звички. Вивчення попиту на різні види послуг та зміни споживацьких звичок в контексті соціальних, економічних та технологічних тенденцій.

Регулювання та правове середовище. Огляд регулювання та правового середовища, що впливає на ринок послуг, таке як фіскальні політики, ліцензування, стандартизація, трудове законодавство тощо.

Конкуренція. Аналіз конкурентного середовища на ринку послуг, включаючи основних гравців, їх стратегії та динаміку конкуренції.

Ці напрямки допоможуть створити повний образ українського ринку послуг та зрозуміти його потенціал та можливості для розвитку.

Сфера послуг в підприємництві та економіці – це широкий спектр видів діяльності, які не пов'язані з виробництвом або продажем товарів. Її суть полягає в наданні нематеріальних благ, які задовольняють потреби людей та організацій.

Ключовими характеристиками сфери послуг є:

− нематеріальність, оскільки послуги не мають фізичної форми, їх не можна побачити, до них неможливо доторкнутися або відчути до моменту їх надання;

− невідчутність: якість послуги не завжди можна оцінити заздалегідь;

− нерозривність: виробництво та споживання послуги відбуваються одночасно, що ускладнює контроль якості;

− минущість: послуги не можна зберігати, вони втрачаються, якщо їх не використати одразу;

− різноманіття: сфера послуг охоплює безліч різних видів діяльності, від транспортування та комунікацій до освіти та охорони здоров'я.

Сфера послуг в Україні відіграє надзвичайно важливу роль, адже вона становить близько 60% ВВП та дає роботу 70% працездатного

населення. Цей сектор не лише генерує значну частину доходів країни, але й виступає джерелом інновацій та стимулює економічне зростання. Сфера послуг сприяє розвитку інших секторів економіки, таких як промисловість та сільське господарство, а також створює нові робочі місця з різними кар'єрними можливостями. Крім того, вона надає людям доступ до важливих послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, транспорт та зв'язок, роблячи життя більш комфортним, безпечним та продуктивним. Вона також відіграє важливу роль у розвитку туризму, пропонуючи туристам широкий спектр послуг, та стає все більш важливою частиною експорту України, адже українські компанії надають послуги в багатьох галузях на світовому ринку [1].

Сфера послуг є однією з найбільш перспективних галузей економіки, охоплюючи широкий спектр діяльності від транспорту, туризму та інформаційних послуг до фінансування та різних видів посередництва. У більшості розвинених країн світу сфера послуг займає домінуюче положення. Наприклад, у США близько 65% валового національного продукту, 70% робочої сили та 50% бюджету сім'ї припадають на цей сектор. За останні роки попит на послуги значно зріс, особливо в контексті насиченого товарами ринку [2].

Існують кілька причин, що пояснюють це явище: швидкий прогрес науки та інформаційно-комунікаційних технологій, зміна темпу та стилю життя, глобалізація ринків і зростаюча конкуренція. Проте важливим фактором у цьому контексті є споживач. Навіть більше, саме споживач визначає, які сегменти ринку послуг розвиватимуться швидше, а які – повільніше.

В Україні ринок послуг перебував у процесі розвитку з початку 90-х років XX століття, але це пояснюється тим, що до цього він був майже відсутнім. Також, слід зазначити, що ринок послуг розвивається дуже нерівномірно. Якщо у великих містах спостерігається стрімкий розвиток цієї сфери, то у невеликих містах і сільській місцевості він майже відсутній [3].

Якщо розглядати динаміку кількості підприємств у сфері послуг, то протягом періоду з 2016 по 2021 рік спостерігається загальна тенденція до зростання кількості підприємств: у 2021 році на ринку послуг функціонувало 670567 юридичних осіб та їхніх відокремлених підрозділів. Це на 22068 одиниць більше, ніж у 2020 році, тобто на 3% зростання, і на 106799 одиниць або на 19% більше, ніж у 2016 році [4].

Якщо розглядати структуру розподілу підприємств за секторами надання послуг, то можемо спостерігати переважання розвитку в галузях: транспорту, складського господарства, професійної та наукової діяльності, організації харчової промисловості та інших видів послуг. Відсоткові співвідношення різних напрямів підприємництва практично не змінилося в періоді 2016-2020 рр. [4].

Для сучасної аналітичної структури ВВП України по галузях також

характерна швидко зростаюча частка сфери послуг. Найбільшими секторами сфери послуг є торгівля й ремонт автомобілів, транспорт та зв'язок, фінанси і кредит. Швидкими темпами розвиваються туристичний сектор, побутові послуги, послуги швидкого харчування, ремонтно-будівельні послуги та сектор послуг, пов'язаний з розважальними і видовищними заходами [1].

У структурі обсягу реалізованих послуг найбільшу питому вагу близько половини всього обсягу становить підприємства сфери послуг з транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності: майже 50% у 2016 р. і 43% у 2020 р. Також значну часту займають підприємства, що діють у сфері професійної, наукової та технічної діяльності – 23% у 2016 р. і 19% у 2020р. Третє місце посідають підприємства, які здійснювали операції з нерухомим майном – 13% у 2016 р. і у 2020 р. [2].

Існує низка факторів, що впливають на розвиток українського ринку послуг. Першим з них є низька платоспроможність населення, яка істотно стримує розвиток цього ринку. Звичайно, сфера послуг не є безкоштовною, та оскільки багато людей не можуть дозволити собі користуватись платними послугами, це обмежує попит і гальмує зростання галузі. Наступним фактором є нестабільність економічної та політичної ситуації. Це спричиняє невизначеність та ризики. Ситуація з війною негативно впливає на інвестиційний клімат і стримує розвиток нових бізнесів, в які залучені іноземні інвестиції. Також важливо згадати, що внаслідок війни багато кваліфікованих фахівців виїхали за кордон, що призвело до дефіциту кадрів у багатьох галузях, в тому числі й у сфері послуг. Вагомий вплив має тіньова економіка. Держава втрачає безліч податкових коштів, що мали б надходити до бюджету та натомість нелегальний бізнес досить сильно знижує конкурентоспроможність легального підприємництва. Фактор розвитку цифровізації має безпосередній вплив, оскільки зростання попиту на онлайн-послуги створює нові можливості для розвитку ринку. Це стимулює розвиток онлайн-сервісів та платформ, що робить послуги більш доступними для людей в будь-який час та в будь-якому місці. І останнім чинником є державна політика. Вона може стимулювати розвиток ринку послуг за допомогою податкових стимулів, покращення законодавчого регулювання, інвестування в інфраструктуру та освіту.

Безумовно всі ці фактори взаємопов'язані. Покращення економічної та політичної ситуації може призвести до зростання платоспроможності населення та зменшення тіньової економіки. Розвиток цифрових технологій стимулюватиме попит на онлайн-послуги. Ефективна державна політика може створити сприятливі умови для розвитку ринку послуг і таким чином мотивувати кваліфікованих спеціалістів розпочинати свою справу в Україні.

Український ринок послуг, подібно до багатьох інших країн, стикається з низкою проблем, проте має високий потенціал для розвитку.

Першочергово доцільно розглянути проблеми та способи їх вирішення:

1) незрілість ринкових механізмів: для України це може означає недостатню конкуренцію, відсутність прозорих правил гри та слабку захищеність прав споживачів. Недостатня конкуренція в деяких сегментах ринку. Недосконалість системи ціноутворення. Недосконалість системи захисту прав споживачів. Для подолання цієї проблеми потрібно активне впровадження антимонопольного законодавства, створення ефективних регуляторів та зміцнення правової бази.

2) структурні диспропорції: Україна може мати різницю в розвиненості різних секторів ринку послуг, що призводить до нерівності в доступі до них та умов конкуренції. Необхідно розвивати політику, спрямовану на зменшення цих диспропорцій через стимулювання розвитку менш розвинених секторів та підтримку малих та середніх підприємств.

Потенціал українського ринку послуг варто досліджувати через аналітику:

1) Зростання попиту на послуги: зростання попиту свідчить про можливість для ринку, але також може створювати проблеми з нестачею або якістю послуг. Важливо створити сприятливі умови для розвитку нових послуг та підтримати існуючі.

2) Розвиток інноваційних та креативних послуг: інновації є ключовим фактором у конкурентоспроможності. Україна повинна активно підтримувати дослідження та розвиток нових технологій, щоб стимулювати створення нових послуг та підвищувати якість і ефективність існуючих.

3) Збільшення експорту послуг: збільшення експорту може стати джерелом додаткового доходу та стимулювати розвиток внутрішнього ринку. Україні важливо зосередитися на підвищенні якості послуг та їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

4) Покращення інвестиційного клімату: покращення інвестиційного клімату може залучити більше інвестицій у розвиток ринку послуг в Україні. Це включає в себе поліпшення бізнес-середовища, зменшення адміністративних бар'єрів та забезпечення стабільності правового середовища.

Отже, український ринок послуг стрімко розвивається та займає важливе місце в економіці країни. Він потребує комплексного підходу, що включає в себе реформу правової та регуляторної бази, підтримку інновацій та підвищення якості послуг, а також створення сприятливих умов для інвестицій та експорту. Успішна модернізація та розвиток ринку послуг має потенціал позитивно вплинути на економічний розвиток країни та підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел:

1. Аналіз ринку сфери послуг в Екраїні. Пустовіт Н.В., 2021. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/154.pdf.

2. Дослідження тенденцій розвитку ринку послуг в Україні Л. С. Безугла, Т. В. Куваєва, 2022, URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2022/3/EV20223_069-078.pdf.

3. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку послуг України, Богачук А.В., 2016. URL:https://economics.net.ua/files/science/oblik/2016/11.pdf.

4. Статистичний щорічник України. За ред. І.Є. Вернера Відп. за вип. О.А. Вишневська. *Державна служба статистики України*. 2021. 455 с.

УДК 336.77:005.93

Солоджук Т.В.
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний стан розвитку економіки в Україні вимагає нових підходів до корпоративного управління у рамках кожного із об’єктів такого управління. До переліку об’єктів фінансового менеджменту відносять і активи підприємства. Правильне управління активами призводить до збільшення ефективності фінансово-господарської діяльності, одержання позитивного результату і формування фінансового потенціалу та резервів підприємства для здійснення ним діяльності у майбутніх періодах.

Управління активами являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, які пов’язані із вибором найкращих джерел їх формування, визначенням оптимальних їх розмірів, а також забезпечення ефективного використання для забезпечення фінансово-господарської діяльності суб’єкта господарювання [1].

З метою управління активи підприємства розподіляють на дві великі групи:

1) оборотні активи, що у свою чергу включають оборотні виробничі фонди (сировину, матеріали, покупні напівфабрикати, готову продукцію на складі) та фонди обігу (грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторську заборгованість, відвантажену готову продукцію);

2) необоротні активи – основні засоби (будівлі, споруди, передавальні пристрої, обладнання тощо), нематеріальні активи (права інтелектуальної власності, програмне забезпечення, патенти, ноу-хау), інвестиційну нерухомість.

Зважаючи на особливості, слід пам’ятати, що первісне формування активів підприємства здійснюється із врахуванням визначеної установчими

документами мети діяльності підприємства та включає в себе одноразові витрати на формування основних засобів, монтаж і налагодження обладнання, придбання технологій та одержання відповідних дозволів, а також придбання виробничих оборотних фондів для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємством протягом усієї кількості днів операційного циклу.

Надалі основні завдання щодо управління активами дещо видозмінюються.

Оскільки, активи являють собою ресурси підприємства, використання яких призведе до збільшення економічних вигод у майбутньому, то важливим завданням при поточному управлінні ними є формування їх у достатній кількості та при цьому дотримання оптимальної структури.

Варто розуміти, що кожен із об'єктів активів має свої особливості, які чинять безпосередній вплив на управління ними.

Отже, до таких особливостей можемо віднести наступні:

вартість – вартість основних засобів визначена у Податковому кодексі та повинна складати понад 20 тис. грн., дешеві активи відносимо до малоцінних активів;

термін використання: основні засоби використовуються у виробничому процесі понад один рік або більше одного операційного циклу, якщо його тривалість перевищує цей період та беруть участь у виробничому процесі багаторазово, на відміну від оборотних активів, що повністю споживаються протягом одного операційного циклу;

мобільність – елементи оборотних активів є значно мобільнішими за елементи основних засобів підприємства, що дозволяє оперативно змінювати їх структуру чи у разі потреби замінювати на якісніші, дешевші, чи інші аналоги;

здатність забезпечити потік платежів у разі погіршення фінансового результату діяльності підприємства: основні засоби, особливо нерухомість можуть підлягати здачі в оренду, у той час, як покупці на оборотні виробничі фонди знайти більш проблематично;

можливість інфляційного впливу для оборотних активів є значно вищою порівняно із основними засобами, бо їхня частина вже перебуває у вигляді грошових коштів.

Фінансове управління основними засобами суб'єкта господарювання передбачає здійснення стратегічного, тактичного і операційного планування, придбання та введення в дію їх об'єктів, аналіз та обґрунтування джерел забезпечення відтворювальних процесів, створення належних умов експлуатації основних засобів тощо.

Науковці пропонують стан управління основними засобами підприємства розглядати з кількох позицій:

– перша передбачає врахування ефективності використання виробничих процесів, таких як фондовіддача, фондомісткість та їх

змінність;

– друга, має на меті формування оптимальної амортизаційної політики підприємства, що дозволяє не лише коректно розподілити витрати за придбані основі засоби на виготовлену продукцію чи надані підприємством послуги, а й забезпечити відновлення основних засобів на простій основі;

– третя, введення результатів науково-дослідних та конструкторських розробок, інноваційних технологій у виробництво;

– четверта, формування чи вибір джерел коштів для здійснення розширеного відтворення основних засобів, забезпечення належної інтенсивності та належного рівня оновлення основних засобів;

– п’ята, формування оптимальної структури джерел фінансування, включаючи внутрішні та зовнішні джерела [3].

Управління оборотними активами, у свою чергу, обумовлює виконання наступних завдань: формування достатньої кількості запасів сировини і матеріалів для забезпечення безперебійного виробництва, збільшення оборотності оборотних активів з метою вивільнення грошових коштів з обороту (це дозволяє скоротити термін виробничого і операційного циклу), мінімізація ризиків та втрат, пов’язаних із елементами оборотних активів, забезпечення рентабельності оборотних активів.

Такий підхід при комплексній його реалізації дозволить забезпечити належний рівень результативності та ефективності господарської діяльності підприємства, фінансову стійкість та здатність відповідати викликам зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Бурдонос Л., Виноградня В. Управління активами підприємства в сучасних умовах. *Scientific Collection «InterConf»*. 202). №160. С. 37–43. URL: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3938

2. Солоджук Т.В. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. Івано-Франківськ. 2023. 237с. URL: http://hdl.handle.net/123456789/18018

3. Мостенська Т. Г., Ковтун О. А. Теоретичні підходи до управління основними засобами підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7695 (дата звернення: 13.05.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.94.

УДК 657

Шкромида Н. Я.
к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Малишев С. В.
здобувач третього рівня вищої освіти
спеціальності «Облік і оподаткування»
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ЗВІТ З УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції, здатність швидко реагувати на зміни і передбачати майбутні тенденції стає вирішальною для успіху бізнесу. Стратегічне управління допомагає визначати чіткі цілі, розробляти ефективні стратегії та координувати ресурси для їх досягнення. Це також сприяє підвищенню внутрішньої ефективності, що веде до зростання прибутковості та стійкості підприємства. Таким чином, стратегічне управління є необхідною умовою для сталого розвитку та процвітання будь-якої організації.

Стратегічне управління тісно пов'язане з потребою звітування про управління перед ключовими стейкхолдерами, оскільки воно забезпечує прозорість та підзвітність у прийнятті рішень та досягненні цілей. Регулярні звіти з управління дозволяють зацікавленим сторонам оцінювати ефективність стратегії та робити обґрунтовані інвестиційні та управлінські рішення. Крім того, звітування сприяє зміцненню довіри та підтримки з боку стейкхолдерів, що є критично важливим для успішного реалізації стратегічних ініціатив [1].

Добре підготовлений звіт з управління відіграє ключову роль у передачі інформації про виконання стратегії компанії ключовим стейкхолдерам, включаючи власників, акціонерів, клієнтів та партнерів. Таке звітування дозволяє зацікавленим особам оцінити, наскільки ефективно досягаються поставлені стратегічні цілі, та зробити відповідні висновки щодо подальших партнерських відносин. Звіт з управління надає стейкхолдерам необхідну інформацію для оцінки ризиків та можливостей, що можуть вплинути на успішність стратегії компанії. Встановлено, зв'язок між звітом з управління, який публікується на постійній основі, та обраною стратегією компанії забезпечує стабільність відкритих взаємин з оточенням і демонструє відповідальність бізнесу перед суспільством.

У ході проведеного дослідження виявлено, підготовка інформації та безпосередньо саме звітування про управління підприємством супроводжується рядом труднощів:

– відсутність усталених стандартів звітування. Станом на сьогодні є визначені міжнародні і національні стандарти звітування про управління. Такі ініціативи більше іменуються рекомендаціями з інтегрованого управління та пропонують порядок поєднання фінансової звітності,

екологічного звітування, соціальної відповідальності та інших аспектів діяльності бізнесу;

– складність збору та систематизації даних. Вказаний звіт вимагає включення різноманітної фінансової і нефінансової інформації з різних структурних підрозділів підприємства, що потребує узгодження даних, синхронізації і підтвердження;

– потреба у внутрішньо фірмовій координації підрозділів. Формування звіту з управління вимагає ефективної співпраці між різними підрозділами підприємства, такими як бухгалтерія, служба постачання, маркетингу та інші операційні відділи, щоб забезпечити правильне зіставлення та аналіз даних. На практиці дуже важко забезпечити достатньо детальну та якісну інформацію про всі сторони діяльності підприємства та включення її до звіту [2];

– необхідність відповідної освіти та підготовки персоналу. З'ясовано, формування звіту з управління вимагає високого рівня фахової компетенції, розуміння змісту звітування та очікуваних інформаційних потреб ключових заінтересованих сторін. Це вимагає від спеціалістів, які займаються формуванням звіту з управління, володіти новітніми знаннями з різних напрямків підготовки, бути експертом у відповідній галузі та на високому рівні вміти досліджувати ринок і його особливості.

Зрозуміло, наведені труднощі слід вирішувати, виходячи з специфіки діяльності підприємства, масштабів його діяльності та галузевої приналежності. Однак, рушійною силою подолання таких перепон є явні переваги від звітування про управління. По перше, при впровадженні означеного звітування підприємства отримують можливість покращити свою репутацію та зростає їхня привабливість для інвесторів. Наприклад, враховуючи рейтинги якості корпоративної звітності, стає очевидним, що інвестори докладають уваги не лише до фінансових показників, а й до питань стосовно стійкого розвитку, соціальної відповідальності та екологічної політики компанії. Це дозволяє бізнесу демонструвати свою турботу про навколишнє середовище, безпеку праці та формування соціальної значимості [3]. По друге, це є підвищення конкурентоспроможності підприємства, яке може бути досягнуте через збільшення прозорості та доступності інформації щодо умов ведення бізнесу. Представлення детальної інформації про використані матеріали та процеси виробництва сприяє підвищенню довіри споживачів та робить підприємство більш привабливим для співпраці. Крім того, розкриття інформації про умови праці, забезпечення її безпеки та якісне навчання персоналу створює позитивне враження про відповідального роботодавця, який може привернути увагу висококваліфікованих фахівців. По третє, звітування про управління опосередковано впливає на зростання фінансових показників підприємства, яке може бути досягнуте за допомогою систематичного представлення нефінансових звітів, що сприяє підвищенню інформаційної відкритості. Доведено, ця відкритість, у свою чергу, позитивно впливає на ставлення ключових стейкхолдерів до

підприємства, збільшуючи їхню лояльність та довіру. В результаті, зростають обсяги продажу і підвищується результативність діяльності підприємства, що у підсумку сприяє його фінансовій стабільності.

Як бачимо, переваг є достатньо для того, щоб зрозуміти важливість звітування з управління підприємством задля забезпечення успішного його функціонування та сталого розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Голов С. Ф., Костюченко В. М., Кузіна Р. В. *Інтегроване звітування: концепція, методологія та організація* : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 252 с.

2. Шкромида В. В., Шкромида Н. Я., Гнатюк Т. М. Інтегрована звітність у контексті інформаційного забезпечення ключових стейкхолдерів. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Т. 2 № 18. С. 23-30. DOI: https://doi.org/10.15330/apred.2.18.23-30

3. Жук В. М. Інтегрована звітність: ретроспектива і перспектива в Україні. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 20-27. DOI: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-20-27

УДК 330.341

Рущишин Н. М.
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів,
економічної безпеки, банківської справи та страхового бізнесу
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

Козак А. Р.
здобувач ОР бакалавр
ОПП “Фінанси, банківська справа та страхування”
спеціальність “Фінанси, банківська справа та страхування”,
Львівського торговельно-економічного університету
м. Львів

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ: ЕТАПИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ ТА ТИПИ

Сучасний світ характеризується стрімкими змінами в усіх сферах життя, і економіка не є винятком. Глобалізація, технологічні інновації, мінливі потреби споживачів – все це робить конкурентне середовище жорсткішим, а ринок – більш динамічним. У таких умовах вижити і досягти успіху лише ті підприємства, які мають чіткі стратегії інноваційного розвитку.

Стратегія інноваційного розвитку розглядається як комплексний

план дій, який визначає пріоритетні напрямки інноваційної діяльності підприємств, а також ресурси та механізми, необхідні для їх реалізації. Інноваційна стратегія враховує не лише базові процеси всередині підприємств, але й динаміку змін у зовнішньому середовищі, максимізуючи можливості росту їх інноваційного потенціалу. Перевагами впровадження стратегії інноваційного розвитку підприємств є: підвищення конкурентоспроможності, збільшення частки на ринку, зростання прибутку, створення нових робочих місць та підвищення іміджу та репутації.

Процес розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємств складається з наступних етапів:

1. Визначення цілей:

− встановлення місії, що акцентує на сприянні інноваційної активності;

− визначення мети інноваційного розвитку;

− створення “дерева цілей”.

2. Стратегічний аналіз:

− оцінка внутрішніх можливостей та інноваційного потенціалу;

− аналіз зовнішнього середовища та оцінка інноваційного клімату;

− визначення інноваційної позиції.

3. Вибір інноваційної стратегії:

− встановлення базових стратегій розвитку та їх інноваційних компонентів;

− розроблення та оцінка альтернативних інноваційних стратегій;

− вибір і обґрунтування найбільш перспективної інноваційної стратегії.

4. Реалізація інноваційної стратегії:

− розробка стратегічного проєкту та плану реалізації з урахуванням інноваційного характеру перетворень;

− організація стратегічного контролю над процесом реалізації проєкту;

− оцінка ефективності реалізації та проведення необхідних коригувань у стратегіях та цілях [1, с. 47].

Головна ідея формування стратегії інноваційного розвитку полягає в оптимальному використанні прерогатив підприємства, які надають йому конкурентну перевагу перед іншими учасниками. У зовнішньому середовищі – це означає максимальне використання сильних сторін підприємств, щоб забезпечити вигоди порівняно з конкурентами. У внутрішньому середовищі стратегія ґрунтується на використанні внутрішніх резервів підприємств та послідовному усуненні слабких сторін, що перешкоджають досягненню поставлених цілей [2, с. 59].

Немає універсальної стратегії, яка підходила б усім підприємствам, вона формується індивідуально, враховуючи позицію підприємства на ринку, його потенціал, темпи розвитку, поведінку конкурентів, економічний ефект, соціальне оточення та інші чинники. Кожна стратегія є

унікальною, адаптованою до конкретних умов і вимог ситуації.

Існують чотири типи стратегій, які підприємства можуть використовувати, а саме:

1) стратегія просування, яка характерна для підприємств, що утримують лідируючі позиції на ринку та збільшують свою частку. Ця стратегія можлива лише при наявності високої науково-дослідної бази.

2) оборонна стратегія властива для підприємств, які ставлять за мету займати стабільну позицію на ринку та її утримувати. Такі підприємства прагнуть підтримувати та покращувати характеристики продукції, але без радикальних змін.

3) стратегія інноваційного розвитку – це науково-обґрунтований підхід до розвитку підприємств, який дозволяє забезпечити стабільний інноваційний їх розвиток в цілому.

4) імітаційна стратегія використовується підприємствами, які успішно копіюють характеристики продукції лідерів ринку, не прагнучи стати інноваційними лідерами [3, с. 35].

Вибір стратегії підприємства значною мірою залежить від таких факторів як асортимент продукції, життєвий цикл товарів, рівень науково-технічного розвитку та інноваційний потенціал. Інноваційні стратегії виступають як основа для ефективного управління в умовах постійної зміни зовнішнього середовища. При розробленні таких стратегій ключове значення мають стратегічні управлінські рішення, які:

− дивляться у майбутнє, здатні адаптуватися до непередбачуваних змін оточення;

− вимагають великих матеріальних та інтелектуальних ресурсів для їх реалізації;

− є гнучкими та пристосованими до ринкових трансформацій;

− враховують неконтрольовані зовнішні впливи на підприємство.

− Основними напрямами вдосконалення формування стратегії інноваційного розвитку підприємств є наступні:

− необхідно залучати до роботи всіх зацікавлених сторін: керівництво, персонал, партнерів, інвесторів;

− стратегія повинна бути гнучкою та адаптованою до мінливих умов ринку;

− необхідний постійний контроль та оцінка одержаних результатів.

Отже, стратегія інноваційного розвитку є важливим інструментом, який дозволяє підприємствам адаптуватися до мінливих умов ринку, підвищувати свою конкурентоспроможність і досягати успіху в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Грабчук І., Бугайчук В., Аляб'єва В. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. *Економіка та суспільство*, 2022, Вип.44. С. 44-49.

2. Крамаренко К. М. Особливості формування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2020.№ 3. С. 58-61.

3. Єпіфанова І. Ю. Формування інноваційних стратегій промислових підприємств у сучасних умовах. *Підприємництво та інновації*. № 13. С. 33-39.

4. Lykholat S, Vinichuk M, Rushchyshyn N, Medynska T, Sapiński A. Вплив деструктивних чинників на інвестиційну та інноваційну привабливість України. *FINANCIAL AND CREDIT ACTIVITY: PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE*. 2021. №1 (36). P. 250-259.

УДК 336

Щур Р.І.
д.е.н, професор, професор кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Мацьків В.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ АГРОПРОМИСЛОВИХ КОМПАНІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах фінансовий капітал виступає важливою складовою національної економіки, особливо це стосується його ролі у створенні та розвитку суб'єктів господарської діяльності. Тому його управління вимагає глибокого розуміння фінансових процесів і стратегій, які дозволяють ефективно використовувати цей ресурс для забезпечення сталого розвитку підприємств.

В умовах нестабільності поточної економічної ситуації, а також умов військового конфлікту, процеси управління фінансовим капіталом суттєво ускладняються, а питання ефективності стратегічних підходів набуває особливого змісту.

З іншого боку, ефективне інвестування складових капіталу у фінансово-господарську діяльність призводить до збільшення чистого прибутку підприємства, що дає змогу збільшити частку складових власного капіталу, залучених за рахунок нерозподіленого прибутку. І це джерело капіталу набагато дешевше за інші, оскільки воно не вимагає від власників цього капіталу сплати відсотків чи дивідендів. Якщо підприємство залучає капітал на фінансовому ринку, то з усіх існуючих

варіантів за інших рівних умов вибирається найнижча ціна та розраховується оптимальний розмір необхідного капіталу. Ці два фактори дозволяють отримати від нього максимальну користь [1].

Відомо, що вони мають значний потенціал, незважаючи на низьку капіталізацію вітчизняної економіки загалом та аграрного сектору зокрема. Це пояснюється тим, що українська економіка, адаптувавшись до умов воєнного стану, ще не задіяла широкомасштабні механізми включення капіталу суб'єктів господарювання у виробничий процес, перетворення його на ресурси або перетворюється на «мертвий» капітал. Відомо, що капітал приносить дохід лише тоді, коли він використовується у процесі виробництва.

Причинами низької ефективності використання капіталу можна визначити наступні проблеми [1]:

1. Зростання заощаджень населення в грошовій формі, що призводить до знецінення грошового капіталу та обмежує можливості банків кредитувати економіку.

2. Складність залучення накопиченого капіталу в процес виробництва. Ще до масштабного вторгнення в Україні не було ефективного та достатньо розвиненого малого бізнесу, бракувало також високотехнологічних виробництв через відсутність достатнього фізичного та наукового потенціалу.

3. Неефективне використання праці. Через низький рівень економічного розвитку таланти висококваліфікованих працівників не можуть бути повною мірою використані, тому вони часто працюють в Україні на некваліфікованих роботах. В умовах війни, що триває, значна кількість фахівців покинула Україну або воює на фронті.

У складі стратегічних методів забезпечення фінансової безпеки підприємств важливу роль відіграє управління капіталом та його структурою. Це робить капітал центральним об'єктом стратегічного управління в системі управління фінансами.

Метою стратегічного управління капіталом є задоволення потреб підприємств в отриманні необхідних активів, оптимізації структури капіталу з урахуванням мінімізації його витрат і максимізації ринкової вартості при прийнятному рівні ризику.

До основних завдань належать: забезпечення відповідності обсягу залученого капіталу розміру сформованих основних і оборотних засобів підприємства; формування оптимальної структури капіталу з урахуванням ефективного функціонування з урахуванням переваг і недоліків власного та позикового капіталу; мінімізація витрат на формування капіталу підприємства; ефективне використання капіталу в господарській діяльності шляхом максимізації цільових показників фінансової рентабельності при заданому рівні ризику [1].

Отже, ми можемо стверджувати, що фінансовий капітал, як цілісна економічна система, являє собою інтеграцію різних секторів економіки,

включаючи виробництво та фінанси, з метою посилення впливу на виробництво та досягнення стабільного грошового потоку в інвестиційному процесі. В умовах війни та посилення конкуренції, а також ускладнення фінансово-економічних відносин в економіці проблема забезпечення суб'єктів аграрного сектора фінансовим капіталом стає ще більш актуальною. Тому, за цих умов розвиток фінансового капіталу в аграрному секторі може стати ключовим фактором забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємств. Розуміння природи фінансового капіталу та ефективне використання його можливостей стають важливими складовими успішної стратегії в умовах економічної нестабільності та військового конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Щур Р.І., Мацьків В.В., Солоджук Т.В. Стратегії формування фінансового капіталу в сучасних умовах: досвід аграрного сектору. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4 (36). С. 267-279.

УДК 338.1

Міщук В.Ю.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
студент групи ФБД-22-1с, факультет фінансів та цифрових технологій,
Державний податковий університет
м. Ірпінь

Рудая М.І.
кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник, доцент кафедри кримінального судочинства та аналітичної діяльності,
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ЗЛОЧИННІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ СТАБІЛЬНОСТІ

Економічна злочинність представляє серйозну загрозу для економічної безпеки суспільства. Вона відображає широкий спектр злочинних дій, спрямованих на отримання неправомірної вигоди через маніпуляції з фінансами, порушення законності та порушення стабільності фінансової системи. Економічна злочинність може включати такі дії, як фінансові маніпуляції, шахрайство, підробка, відмивання грошей, корупція, крадіжки і багато інших.

Ця форма злочинності завдає серйозних економічних збитків, які впливають на державу, підприємства і громадян. Втрати, спричинені економічною злочинністю, можуть бути великими і можуть включати в себе втрати через шахрайство, крадіжки, фінансові маніпуляції та інші недобросовісні дії.

Порушення законності і прав також є серйозною проблемою, пов'язаною з економічною злочинністю. Це порушує довіру громадян та підприємств до правоохоронних органів та системи правосуддя, що може вплинути на економічну стабільність та інвестиційний клімат.

Більш того, економічна злочинність може мати великий вплив на фінансову систему та міжнародну економіку. Наприклад, відмивання грошей може призвести до зміни курсів валют, знецінення фінансових активів та інших негативних наслідків.

Загроза економічній безпеці також включає можливість використання економічної злочинності для фінансування тероризму або інших злочинних дій, що загрожують національній безпеці.

Фінансові маніпуляції на фондовому ринку: Це може включати в себе маніпулювання цінами акцій, розповсюдження недостовірної інформації або неправильне використання конфіденційної інформації для отримання неправомірної вигоди.

Відмивання грошей: Це процес перетворення "грязних" грошей, отриманих від злочинних діянь, у "чисті" гроші шляхом їх впровадження у легальні фінансові потоки через різні операції.

Корупція: Це включає в себе неправомірне використання публічної влади або впливу для отримання особистої вигоди, в тому числі взятків, підкупів, використання державних ресурсів для особистої вигоди.

Фінансові шахраїства: Це може включати в себе різноманітні види обману та шахрайства, такі як підробка фінансових документів, підробка кредитних карток, ідентифікаційних документів тощо.

Кіберзлочинність: Це включає в себе кібератаки на фінансові установи, крадіжки конфіденційної інформації, шахрайство через Інтернет, використання шкідливих програм для отримання неправомірного доступу до фінансових даних.

Втрати для економіки: Злочинність в економіці призводить до значних втрат для економіки через втрати виробництва, збільшення витрат на безпеку, зменшення інвестицій та зниження довіри інвесторів.

Вплив на бізнес: Злочинність може негативно впливати на бізнес, зокрема на малі підприємства, через вимагання відшкодування захисту від злочинності та втрати через крадіжки, шахрайства та інші види економічних злочинів.

Злочинність у фінансовому секторі: Злочинність у фінансовому секторі, така як фінансові шахрайства, маніпулювання ринками та біржева шахрайство, може призвести до серйозних відмінностей у фінансовому ринку та втрат для інвесторів.

Зважаючи на різноманіття злочинних дій в економіці, давайте розглянемо приклад фінансового злочину, який має значний вплив на економічну стабільність: відмивання грошей.

Схема: Злочинні організації або індивіди, які здобули незаконний дохід, хочуть "відмити" ці кошти, тобто зробити їх вигляд легальними. Вони можуть використовувати нерухомість як засіб для відмивання грошей.

Кроки: Один з популярних способів - купівля нерухомості за допомогою готівки або незаконної криптовалюти. Після купівлі нерухомості, вартість якої завищена, злочинці можуть "продати" її іншому членові злочинної організації за аналогічно завищену ціну або навіть просто передати її безоплатно. Злочинці можуть вчинити різноманітні дії для здійснення корпоративного шахрайства.

Маніпулювання фінансовою звітністю: Це може включати заниження або завищення доходів, активів або заборгованості компанії з метою надмірного збільшення або зменшення її вартості на фондовому ринку.

Шахрайство з акціями: Злочинці можуть вчинити шахрайство з акціями, таке як фальсифікація документів для продажу або купівлі акцій компанії за завищеною або заниженою ціною.

Використання внутрішньої інформації: Злочинці можуть використовувати конфіденційну внутрішню інформацію для здійснення успішних інсайдерських операцій або маніпулювання ринком.

Заплутаність: Цей процес може бути заплутаний через використання компаній-фронтів, офшорних схем та інших методів, що ускладнюють виявлення справжніх власників нерухомості. Часто шахрайство важко виявити через складність фінансових операцій та великий обсяг даних. Злочинці можуть використовувати різні техніки для приховування своїх дій, що робить їх ще складнішими для виявлення

Вплив на економіку: Це може призвести до зростання цін на нерухомість у певних регіонах, збільшення нерівності доступу до житла і порушення ринкових умов. Також корпоративне шахрайство може призвести до спотворення ринкових цінностей, втрати довіри інвесторів, зменшення капіталізації компаній та загрози фінансовій стабільності.

Боротьба: Уряди використовують різноманітні заходи для боротьби з відмиванням грошей через нерухомість, включаючи зміцнення правових норм, збільшення прозорості в нерухомість і посилення контролю за фінансовими трансакціями. Для боротьби з корпоративним шахрайством важливо вдосконалювати регулятивні механізми, забезпечувати ефективний нагляд за ринками, підвищувати рівень прозорості та відкритості в корпоративному управлінні, а також зміцнювати внутрішні контрольні механізми в компаніях

Додатково можна відзначити, що економічна злочинність має тенденцію до поширення та еволюції в контексті технологічного прогресу. З появою нових технологій і Інтернету злочинці використовують нові

методи та засоби для вчинення злочинів, що ставить під загрозу економічну стабільність та безпеку. Тому, для боротьби з економічною злочинністю, важливо постійно оновлювати законодавство та заходи безпеки, а також активно впроваджувати нові технологічні рішення для виявлення та запобігання злочинним діям.

Крім того, ефективна боротьба з економічною злочинністю потребує співпраці між різними секторами суспільства, включаючи правоохоронні органи, урядові установи, бізнес-середовище, активістські групи та громадянське суспільство. Тільки шляхом об'єднання зусиль можна ефективно протистояти цій загрозі та забезпечити стабільність та розвиток економіки.

Боротьба з економічною злочинністю вимагає комплексного підходу та співпраці на рівні держав, міжнародних організацій та громадянського суспільства. Це включає в себе прийняття ефективних правових, регуляторних та адміністративних заходів для запобігання, виявлення та покарання злочинних дій, а також сприяння розвитку прозорих та стійких економічних систем.

Отже, Злочинність в економіці, така як корпоративне шахрайство та відмивання грошей через нерухомість, становить серйозну загрозу економічній стабільності. Ці види злочинної діяльності можуть спотворювати ринкові умови, порушувати довіру до фінансової системи та впливати на капіталовкладення та економічний розвиток. Для запобігання та боротьби з цими проблемами необхідно вдосконалювати правові механізми, зміцнювати регулятивні норми, підвищувати прозорість та контроль в економічних процесах і сприяти міжнародній співпраці у боротьбі з фінансовою злочинністю. Тільки шляхом спільних зусиль можна забезпечити стабільність економіки та підтримати розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1 Коваленко Є., Марченкова К. Економічна злочинність як загроза економічній безпеці України. URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/12503 (дата звернення: 08.04.2024).

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., переробл. та доповн. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Атіка, 2005. – 1064 с. (дата звернення: 08.04.2024).

3. Пчеліна О. В. Механізм вчинення економічних злочинів. *Право і Безпека*. 2009. № 4. С. 118−122. (дата звернення: 08.04.2024).

3. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 332.834.5

Благун І.І.
д.е.н, доцент, професор кафедри менеджменту і маркетингу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

В умовах кризових явищ креативні індустрії не часто отримують фінансування від традиційних фінансових установ через високі інвестиційні ризики. Цими кризовими явищами виступає пандемія коронавірусу ,а потім війна , яка впливає на структурну перебудову державного бюджету. Крім того, ринки, що розвиваються, з новою технологічною екосистемою також залучають обмежений обсяг венчурного фінансування порівняно з більш розвиненими країнами.

Фінансування на неефективних ринках (які характеризуються неоптимальним розподілом ресурсів, невизначеною поведінкою попиту та неспроможністю ринку) традиційно покладалися на поєднання різноманітних державних і приватних ресурсів. Одночасно існуючі учасники та нові учасники креативної економіки стикаються з новими можливостями та новими типами ризиків.

Наприклад, низькі відсоткові ставки приваблюють інвесторів до інноваційних компаній, які підтримуються фондами венчурного капіталу, інкубаторами (включаючи ті, що фінансуються державою) та послугами численних провайдерів краудфандингу [1].

Очікується, що новітні технології, зокрема краудфандинг на основі винагороди та однорангове кредитування на платформах, а також віртуальні валюти, що обробляються через технологію блокчейн, збільшать ефективність підприємницького фінансування шляхом зменшення трансакційних витрат та інформаційної асиметрії, також у креативні індустрії. Відомо, що окремі особи та фірми, які працюють у сфері креативних індустрій, демонструють небажання використовувати «чужі гроші», тоді як професійні спонсори висловлюють недовіру до мистецьких і творчих продюсерів, що свідчить про те, що нова парадигма фінансування сама по собі не виникає.

Останніми роками в багатьох національних законодавчих органах сфера креативних індустрій одночасно зазнала послаблення прямої державної допомоги та збільшення підтримки креативного та інноваційного підприємництва.

Сегменти сфери креативних індустрій, такі як видавнича галузь, орієнтовані насамперед на національні ринки, а суверенні держави

прагнуть розробити субсидовані стратегії виживання для забезпечення культурного розмаїття. Інші галузі, такі як ігрова, кіно та музична індустрії, є глобальними ринками, де переможець отримує все, на якому невелика частина великих фірм отримує астрономічно високі прибутки від інвестицій, тоді як інші виробники ледве зводять кінці з кінцями.

Перехід від прямого державного фінансування до непрямої підтримки або підтримки підприємництва з боку урядів, що супроводжується появою нових джерел приватного фінансування, призводить до нового ландшафту фінансування, також у креативних індустріях [2].

Ще один зсув у плані державного фінансування перемістився в бік сприяння самозайнятості та підприємництву. Позики засновникам, торговельні ярмарки, інновації та просування експорту, а також надання бізнес-консультацій все частіше використовуються різними рівнями влади. Програми інкубації та фінансування стартапів, ініційовані національними або регіональними агентствами економічного розвитку, спрямовані на підтримку комерційних структур.

Різниця між державною та приватною підтримкою зменшується, і кілька сучасних інструментів фінансування поєднують аспекти гранту, боргу та акціонерного фінансування. Прикладами цього є державні фонди венчурного капіталу, що діють за допомогою гібридних приватно-державних фондів.

Цифрова ера також створила ряд інвестиційних механізмів, які можуть змінити фінансування підприємництва. Початкові пропозиції монет (ICO) і невзаємозамінні токени (NFT) є двома формами токенізованого фінансування, обидві є частиною індустрії криптовалют [3]. Будучи програмованою системою для безпечної цифрової власності та більшої прозорості торгівлі, блокчейн і технології, натхненні блокчейном, ймовірно, вплинуть на орієнтовану на художника цифрову екосистему.

Незважаючи на те, що на креативні індустрії тривалий час впливав розвиток цифрових виробничих технологій, а потім цифрових технологій розповсюдження , які дозволяють віртуалізувати багато аспектів культури. Ці цифрові технології збору коштів дозволяють здійснювати фінансові операції в глобальному масштабі, що може принести користь не тільки цифровому виробництву та розповсюдженню культурного контенту, але й виробництву та розповсюдженню фізичного контенту, матеріального у випадку товарів і живого у випадку послуг.

У той час, коли фінанси оновлюються, було б цікаво побачити, де, як і чому відбуваються зміни у фінансах і фінансуванні, як ці зміни впливають на бюджети та споживацьку поведінку виробників і споживачів, як традиційні інституції (музеї, майданчики виконавських мистецтв, телерадіокомпанії, комерційні галереї тощо), і, зрештою, як і чому з’являються нові провайдери. Порівняння між країнами чи регіонами між фінансовими тенденціями, які збігаються, наприклад, із

цифровізацією, політичними пріоритетами з точки зору чесної практики і спостережуваним соціальним поворотом, можуть стати темами для майбутніх досліджень.

Крім того, важливо, щоб розглядалася неоднорідність підсекторів у сфері креативних індустрій. У креативних індустріях, коли йдеться про їхній інноваційний потенціал, а також доступ до різних видів фінансування виникає ряд відмінностей. Ці відмінності необхідно досліджувати далі, щоб розробити нові інструменти, спрямовані на різні потреби та умови підсекторів креативних індустрій. Музей, безсумнівно, сильно відрізняється від IT-фірми, і ця неоднорідність потребує подальшої оцінки.

Культурні та креативні індустрії стикаються зі значними проблемами, що загрожують ефективності та впливу їхньої роботи. Серед них – скорочення державного фінансування, відсутність стратегій фінансової диверсифікації, проблеми зі структурним фінансуванням, потреба в розвитку нових навичок і здатність долати цифрові та екологічні переходи. Ці проблеми загострилися через вплив коронавірусу , а потім війни. Спалах пандемії та відповідні карантинні заходи серйозно вплинули на виробництво та споживання мистецтва та культури. Серед багатьох середньо- та довгострокових наслідків, які криза передбачає, що їхня фінансова стійкість креативних індустрій буде під загрозою через зменшення зароблених доходів, благодійних внесків і спонсорства. Це буде навіть актуальніше для менших культурних організацій, які страждають непропорційно через брак або обмежене структурне державне фінансування.

Якщо говорити про майбутні перспективи після кризи, відновлення до «старої норми» не вважається життєздатним варіантом. Загальновідомо, що сфера креативних індустрій насправді потребує структурних перетворень у бік надійніших, справедливіших і фінансово стабільніших методів роботи. Іншими словами: системний перехід. Однак побудувати стабільну бізнес- і фінансову модель на основі цих інновацій буде складним викликом. Більшість закладів культури залишаються залежними від державних субсидій і намагаються розробити збалансоване фінансування. Лише обраним вдалося отримати значні доходи від розвитку свого бізнесу в цифровому просторі під час кризи.

Список використаних джерел:

1 Loots, Ellen. New forms of finance and funding in the cultural and creative industries. *Introduction to the special issue. Journal of Cultural Economics.* 2022. № 46.2. p. 205-230.

2. Landoni, Paolo. Business model innovation in cultural and creative industries: Insights from three leading mobile gaming firms. Technovation 92 2020. 102084.

3. Wang, Yun. Research on the Influencing Factors of Regional Cultural and Creative Brands. 2023 5th International Conference on Economic Management and Cultural Industry (ICEMCI 2023). Atlantis Press, 2024.

УДК 330

Бойко Р. В.
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Як відомо, інвестиційна політика є складовою загальної економічної політики держави / регіональних органів влади та місцевого самоврядування, в узагальненому вигляді покликаною задовольняти публічні та корпоративні потреби у фінансових та інших ресурсах, засобах і технологіях необхідних для реалізації важливих суспільних та господарських інвестиційних проєктів.

Відтак, для досягнення цієї мети органи державного управління організують та реалізують завдання, з одного боку, формування сприятливого інвестиційного середовища, що не перешкоджає, а, навпаки, стимулює, нарощує попит на капітальні вкладення, а, з іншого боку, розвитку фінансової системи регіонів, інвестиційного сектора, їх інфраструктури, суб'єктів й елементів, що розвиває пропозицію інвестиційного ресурсу.

Однак, це лише так звана результуюча частина мети державної інвестиційної політики, тоді як в її ході реалізується значно ширший перелік функцій і завдань регулювання. До прикладу, це питання впливу на процеси відновлення і нарощення основного капіталу, його перерозподіл між різними секторами економіки, видами економічної діяльності, стадіями суспільного відтворення, активізацію інноваційно-технологічного розвитку в регіонах чи галузевих економічних системах, збільшення виробничих потужностей і ефективізацію виробничо-господарських процесів, посилення потенціалу соціальної відповідальності економічних агентів тощо.

Більше того, однією з провідних ознак привабливого інвестиційного середовища, власне, є здорова конкуренція, відтак, у процесі впровадження механізмів й засобів державні / регіональні / місцеві органи влади одночасно реалізують й завдання формування конкурентного середовища в соціально-економічній системі відповідного рівня економічних відносин.

Таким чином, ефективна інвестиційна політика дозволяє не тільки сформувати належних обсягів і прийнятної доступності один зі провідних факторів виробництва – капітал, але й досягти під час його акумулювання, розподілу, раціонального й ефективного використання низки системних макроекономічних ефектів, включно зі структурними змінами та інституційними реформами.

Слід наголосити на тому, що попри на загал широке застосування поняття та загальне визнання його змістових характеристик, термін «державна інвестиційна політика» не є в повній мірі інституціалізованим у вітчизняному нормативно-правовому полі. Так, в Законі України «Про інвестиційну діяльність» [1], поняття інвестиційної політики держави безпосередньо не згадується, однак зазначається, що державне регулювання інвестиційної діяльності впроваджується і реалізується в системі заходів економічної, науково-технічної та соціальної політики у відповідності до стратегій та програм соціально-економічного розвитку країни, її територій, видів економічної діяльності та галузей національної економіки.

Відповідний потенціал і спроможності інвестиційної політики визначаються бюджетними можливостями, зокрема передбаченими обсягами фінансування інвестиційної діяльності. За такого підходу інвестиційна політика, по суті, не виділяється в окремий магістральний напрям політики розвитку регіонів країни, слугуючи лише окремою складовою економічного регулювання і характеризуючи відношення держави до інвестиційної діяльності, правил і принципів її реалізації. При тому, такий підхід поділяє й частина науковців, як от Л. Борщ, С. Герасимова [2], В. Марцин [3], О. Шевердіна [4] та ін.

Однак, все ж у більшості сучасних публікаціях, присвячених проблематиці формування та реалізації інвестиційної політики, науковці однозначно трактують її як самодостатній напрям (вид, елемент, вектор і т. п.) економічної політики, що реалізується державними / регіональними органами влади й місцевого самоврядування, має чітко визначену мету, стратегічні цілі, завдання, принципи, методи, механізми й інструменти реалізації, а результати такої політики, які виходять далеко за рамки суто залучення й використання капіталу для здійснення інвестиційних проєктів держави, бізнесу й суспільства, дозволяють справедливо виводити інвестиційну політику в ранг системних і комплексних, таких, що зачіпають і національні, і регіональні, і господарські економічні інтереси, стосуються всіх фаз економічного відтворення та сфер суспільства.

Отже, інвестиційна політика є складовою, окремим напрямом в межах економічної політики держави, що включає систему методів, форм, механізмів та заходів впливу (регулювання) на обсяги й структуру інвестування, перебіг інвестиційних процесів задля досягнення її мети, цілей та завдань.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України № 1662-XII від 18.09.1991 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text.

2. Борщ Л. М., Герасимова С. В. Інвестування: теорія і практика. К. : Знання, 2007. 685 с.

3. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України. *Актуальні проблеми*

економіки. 2007. № 5 (71). С. 52-53.

4. Шевердіна О. В. Інвестиційна політика України як об'єкт державної економічної політики. *Публічне управління: теорія та практика*. 2012. № 4 (12). С. 111-117.

УДК. 336.7

Вірт М.Ю.
аспірант кафедри економічної кібернетики,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Русин Р. С.
к. е. н., доц. кафедри економічної кібернетики,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Інвестиційна діяльність є однією з ключових складових економічного розвитку будь-якої країни. Вона визначається як спрямована діяльність з вкладення капіталу в різноманітні проекти та активи з метою отримання прибутку у майбутньому. Організаційно-економічне забезпечення інвестиційної діяльності належить до важливих аспектів функціонування як окремних підприємств, так і економічних систем в цілому. У контексті постійних змін у глобальній економіці, політичному середовищі та технологічних інноваціях, ефективне управління та забезпечення інвестиційної діяльності стає особливо актуальним завданням.

Ключовими аспектами такого забезпечення є правильний вибір інвестиційних проектів, оптимальне фінансування, розробку ефективної стратегії ризик-менеджменту, а також створення сприятливого інвестиційного клімату. Оскільки інвестиційна діяльність має значний вплив на економічний розвиток та підвищення конкурентоспроможності, вивчення та вдосконалення методів її організаційного та економічного забезпечення є надзвичайно важливим завданням як для академічного, так і для практичного дослідження.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиції - це види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [1]. А інвестиційна діяльності - це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Суб'єктами є громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держава в якості як інвесторів, так і учасника.

Особливою сферою ринкових відносин є ринок цінних паперів, де

здійснюється емісія, купівля-продаж цінних паперів та формується ціна на них. Зазвичай ринок цінних паперів асоціюється з поняттям фондового ринку, де визначаються учасники фондового ринку та правовідносини між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів) [2].

Державне регулювання ринку цінних паперів здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [3].

До ключових факторів організаційно-економічного забезпечення інвестиційної діяльності, які впливають на ринок цінних паперів, можна включити:

1) с*тратегічне планування інвестицій*, - вибір правильних інвестиційних проектів та стратегій, які відповідають цілям інвестора;

2) *фінансове управління,* - ефективне розподілення та використання фінансових ресурсів для інвестиційних цілей, включаючи вибір оптимальних джерел фінансування;

3) *ризик-менеджмент,* - розробка та впровадження стратегій для управління ризиками, пов'язаними з інвестиційною діяльністю [4];

4) *інформаційна прозорість,* - забезпечення доступності та достовірності інформації для інвесторів про фінансовий стан підприємства;

5) *політика дивідендів,* - розробка та впровадження політики щодо виплати дивідендів;

6) *податкове та правове середовище,* - оцінка податкових та правових аспектів інвестиційної діяльності;

7) *економічний та політичний контекст,* - оцінка економічної та політичної стабільності, рівня інфляції, процентних ставок та інших макроекономічних факторів тощо.

Висновки. Дані фактори спільно визначають ефективність та стабільність ринку цінних паперів і є важливими для успішного здійснення інвестиційних операцій. Отже, організаційно-економічне забезпечення інвестиційної діяльності має прямий вплив на динаміку та стабільність ринку цінних паперів, визначаючи його ефективність, ліквідність та привабливість для інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text

2. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text

3. Буртняк І.В., Русин Р.С. Аналіз динаміки фондового ринку. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: економічні науки*. Хмельницький, 2023, № 1 Том 1. С. 55-59. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-7

4. Русин Р.С. Управляння ризиком інвестиційного проекту. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний

університет імені Василя Стефаника», 5-9 квітня 2021 р., м. Івано-Франківськ. Електронне видання. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2021. С. 7-8.

УДК 336.1: 336.7

Лук'яненко І.Г.
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів**,**

Долінський Л.Б.
д.е.н., професор кафедри фінансів,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ЯК БАЗИСУ ЇЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Повоєнна відбудова та сталий розвиток економіки України вимагатиме значних обсягів довгострокових капітальних інвестицій. Джерелами формування останніх має стати не лише фінансова допомога від розвинених західних країн та міжнародних організацій-донорів, але й інвестиційні ресурси вітчизняного та міжнародного бізнесу. В цьому контексті, створення в Україні привабливого середовища для залучення інвестицій має бути одним з ключових пріоритетів фінансової політики та загальної стратегії соціально-економічного розвитку нашої держави.

Досліджуючи інвестиційне середовище країни, зазвичай виділяють 4 основні тісно взаємопов'язані компоненти: інвестиційний клімат, інвестиційна політика, інвестиційна привабливість та інвестиційний потенціал. Зрозуміло, що в умовах військового стану важко оцінювати поточний інвестиційний клімат, однак варто сподіватися, що за продуманої інвестиційної політики, Україна після Перемоги у війні матиме в майбутньому високу інвестиційну привабливість та потенціал.

Вивченню нетривіальних питань щодо інвестиційної привабливості присвячено багато вітчизняних та іноземних праць.

Так, наприклад, у статті [1] Ю. Уманців зі співавторами розглядають інвестиційну привабливість України через вплив політичних, економічних, фінансових та інституційних умов.

У праці [2] Б. Москаленко зі співавторами пропонують оцінювати інвестиційну привабливість України у розрізі 5 груп: соціально-економічних, інфраструктурних, інноваційних, енергетичних та аграрних чинників.

Зарубіжний вчений K. Gulbaxor [3] аналізує інвестиційну привабливість країни за рівнем соціально-економічного розвитку, географічного положення та резервів природних ресурсів тощо.

Безумовно, наша країна має вигідне географічне розташування,

значні запаси природних копалин та багаті аграрні ресурси, що у сукупності значно підвищують інвестиційний потенціал України. Однак, на нашу думку, з метою сталого розвитку національної економіки, необхідно зміщувати наголоси з сировинної та аграрної моделі розвитку на інноваційно-технологічні зміни та діджиталізацію економіки, оскільки саме цифрові та інформаційно-комунікаційні технології у сучасному світі створюють найбільшу додану вартість та мають найбільший соціально-економічний вплив.

В цілому, на наш погляд, *інвестиційну привабливість* країни можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних інституційних, економічних, інфраструктурних, інформаційно-технологічних та соціально-психологічних чинників, які разом дозволяють залучити нові ресурси у розвиток національної економіки.

Доцільно проаналізувати ключові чинники впливу на вітчизняний інвестиційний клімат, в аспекті майбутнього підвищення інвестиційної привабливості України. З цією метою відповідно розглянемо існуючи міжнародні рейтинги, ренкінги та ділові індекси, в яких присутня наша країна.

Глобальні іноземні інвестори, приймаючи рішення про капіталовкладення у певні юрисдикції, можуть використовувати *суверенний кредитний рейтинг*, який вказує на рівень ризику інвестиційного середовища країни.

Україна співпрацює з трьома найвідомішими міжнародними рейтинговими агентствами: Moody's, Standard&Poor's та Fitch Ratings, а також з японським агентством Rating and Investment Information (табл. 1).

Таблиця 1.

Суверенні кредитні рейтинги України

Рейтингова агенція	Рейтинг	Прогноз	Останнє оновлення
Standard & Poor's	CC	негативний	8.03.2024
Moody's Investors Service	Ca	негативний	10.02.2023
Fitch Ratings	CC		8.12.2023
Rating and Investment Information	CCC	негативний	23.01.2024

Джерело: [4]

З табл. 1 можна побачити, що на експертну думку трьох найвідоміших міжнародних рейтингових агентств інвестиції в Україну зараз оцінюються як надзвичайно спекулятивні, оскільки існує високий ризик дефолту. Однак, на нашу думку в Україні можливий лише вибірковий (технічний) дефолт, який не переросте у дійсний дефолт, оскільки Україна має домовитись зі своїми основними кредиторами про реструктуризацію та пролонгацію боргових зобов'язань. Також важливо відзначити, що комплексний рейтинговий аналіз враховує зокрема геополітичні та військові ризики, та до повномасштабного військового вторгнення рф суверенні кредитні рейтинги України були вищими, що підтверджувало нижчий рівень дефолту та кращий інвестиційний клімат.

Крім кредитних рейтингів, значну роль у прийнятті стратегічних інвестиційних рішень можуть відігравати загальновідомі ділові індекси та ренкінги, які ранжують за певними ознаками різні країни у глобальному світі (табл. 2).

Таблиця 2

Місце України у світових ділових індексах

Індекси/Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Індекс глобальної конкурентоспроможності	76/ 144	79/ 140	85/ 138	81/ 137	83/ 140	85/ 141
Індекс економічної свободи громадян	155/ 178	162/ 178	166/ 180	166/ 180	150/180	147/ 180
Індекс легкості ведення бізнесу	112/ 189	87/ 183	83/ 183	80/ 190	76/ 190	71/ 190
Індекс сприйняття корупції	142/ 174	130/ 168	131/ 176	130/ 180	120/ 180	126/ 180

Джерело: складено авторами

З таблиці 2 можна побачити, що до введення військового стану Україна поступово підвищувала власні позиції за легкістю ведення бізнесу, однак за економічною свободою громадян та сприйняттям корупції наша країна залишалася на дуже низьких місцях у світі, порівняно з розвиненими західними країнами.

Зазначимо, що покращення ситуації щодо легкості ведення бізнесу в Україні, спричинено зокрема поступовою діджеталізацією багатьох державних дозвільних послуг. Загалом, на нашу думку, у майбутньому інвестиційний потенціал країни значною мірою буде визначатися рівнем розвитку її цифрових технологій. Тому доцільним також буде розглянути світовий ренкінг цифрової конкурентоспроможності IMD (World Digital Competitiveness Ranking), який щорічно досліджує країни з усього світу на предмет цифрової забезпеченості технологіями, людським капіталом та готовністю до майбутніх інновацій (табл. 3).

Таблиця 3

Місце України в ренкінгу цифрової конкурентоспроможності IMD

Показник (по роках)	2017	2018	2019	2020	2021
Загальний рейтинг	*60*	*58*	*60*	*58*	*54*
Знання	45	39	40	38	37
Талант	57	55	57	52	46
Підготовка та освіта	26	22	21	19	18
Наукова концентрація	45	40	49	50	55
Технології	62	61	61	59	58
Нормативна база	56	54	54	54	46
Капітал	62	61	62	59	55
Технологічна основа	60	57	60	58	57
Готовність до майбутнього	61	61	62	61	58
Адаптивні установки	58	53	59	56	56
Бізнес-гнучкість	56	53	45	51	45
Інтеграція ІТ	60	61	61	62	61

Джерело: [5]

З табл. 3 можна побачити, що у 2021 році Україна зайняла 54 місце з 64 досліджуваних країн. У порівнянні з минулими роками ця позиція в цілому покращилася на 6 пунктів. Сильними сторонами України експерти вважають чинники, що входять до групи «знання», зокрема загальний високий рівень підготовки та освіти населення поміж досліджуваних країн. Слаборозвиненими експерти вважають чинники, що пов'язані з нормативною базою та капіталом. Починаючи з 2022 року, за умов військового стану, Україна не досліджувалась у ренкінгу через «обмежену надійність зібраних даних» [5].

Варто зазначити, що наприкінці 2019 року, тобто ще до оголошення військового стану в Україні, на думку експертів Національного інституту стратегічних досліджень [6], основними перешкодами реалізації масштабних міжнародних інвестиційних проектів в Україні були, зокрема:

1. Недостатня відповідальність та низький рівень ефективності роботи, що виконується кадрами, залученими до імплементації проектів.
2. Наявність бюрократії у підготовчому процесі проектів.
3. Корумпованість, переважно у державних органах.
4. Недостатня (або відсутня) прозорість використання коштів.
5. Низький рівень обґрунтування цільового спрямування проектних коштів та подальшого планування.

Відповідно, у післявоєнні часи, для покращення інвестиційної привабливості України необхідно зробити важливі кроки щодо верховенства права, протидії корупції, зниження бюрократичного тиску на бізнес та підвищення компетентності виконавців (особливо у державних органах). Про ці глобальні кроки щодо покращення інвестиційного клімату України йдеться як у звітах міжнародних експертів [7] так і в звітах ЄБРР, Світового Банку та інших Міжнародних фінансових організацій, які на сьогодні виступають донорами українського державного бюджету.

Підсумовуючи, варто зазначити, що для покращення інвестиційної привабливості України потрібно сконцентрувати зусилля на системній роботі, спрямованої на проведення структурних економічних та юридичних реформ для побудови стійкої та ефективної інституційної архітектури, модернізації економіки країни та суспільства загалом.

Список використаних джерел:

1. Iurii Umantsiv, Ivan Cherlenjak, Volodymyr Prikhodko, Yuliia Sonko and Maryna Shtan. Integrated evaluation of investment attractiveness in the context of economic sectors: Ukraine as a case study. *Investment Management and Financial Innovations*. 2021. № 18(2). P. 118-129. doi:10.21511/imfi.18(2).2021.10

2. Moskalenko B., Lyulyov O., Pimonenko T. The investment attractiveness of countries: coupling between core dimensions. Forum Scientiae Oeconomia. 2022. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/89610/1/Moskalenko_et.al_investment.pdf

3. Gulbaxor K. I. Some Aspects of Assessing Investment Attractiveness in the Digital Economy. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*. 2022. URL: https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/view/1345/1112

4. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini

5. Denmark excels in ranking that measures how well economies are exploring new tech. IMD. 2022. URL: https://www.imd.org/news/updates/denmark-excels-in-ranking-that-shows-economies-exploring-new-tech/.

6. Вікторія Колосова. Аналіз реалізації інвестиційних проектів міжнародних фінансових інституцій в Україні виявив проблеми їх впровадження: думка експертки НІСД. Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/analiz-realizacii-investiciynikh-proektiv-mizhnarodnikh-finansovikh-instituciy-v

7. Nick Fenton, Andrew Lohsen. Corruption and Private Sector Investment in Ukraine's Reconstruction. Center for Strategic & International Studies. 2022. URL: https://www.csis.org/analysis/corruption-and-private-sector-investment-ukraines-reconstruction

УДК 330.34:330.322

Кропельницька С.О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

Александрович О.Л.
здобувач ОНР доктор філософії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

В сучасному світі сталий розвиток та ефективне бізнес-середовище є ключовими складовими економічного прогресу країни. Інвестиційна підтримка в цих сферах набуває все більшої важливості, особливо для країн, що знаходяться на шляху реформ та розвитку, таких як Україна.

У зв'язку з воєнним станом та складними політичними та економічними умовами в Україні, питання сталого розвитку та реформування бізнес-середовища набувають ще більш особливого

значення. Війна призвела до значних економічних втрат, зруйнувала інфраструктуру та порушила стабільність національного господарства. Тому інвестиційна підтримка для відновлення та розвитку бізнесу стала необхідною як ніколи раніше.

В умовах війни потреба у сталому розвитку стає більш актуальною, оскільки від нього залежить відновлення та подальший розвиток країни. Залучення інвестицій стає ключовим для відновлення інфраструктури, підтримки малих та середніх підприємств, стимулювання інновацій та створення нових робочих місць.

Крім того, з урахуванням геополітичної ситуації, Україна шукає шляхи диверсифікації своїх економічних зв'язків та залучення іноземних інвестицій для розвитку своєї економіки. Особливу увагу при цьому слід приділити сталому розвитку, зеленим технологіям та екологічно чистим інвестиціям, що відповідає сучасним трендам у світовій економіці.

Таким чином, питання особливостей інвестиційної підтримки сталого віднолення та розвитку бізнес-середовища в Україні стає важливим не лише для відновлення економічного потенціалу країни, але й для забезпечення її майбутнього сталого розвитку в умовах складних викликів та кризових ситуацій.

Визначення необхідності сталого розвитку бізнес-середовища в Україні потребує аналізу впливу інвестиційних проектів на економічні, соціальні та екологічні показники країни. За допомогою цього аналізу можна забезпечити збалансованість інвестиційних рішень, спрямованих на досягнення сталого розвитку [1].

Роль інвестицій у сталому відновленні бізнес-середовища полягає не лише у фінансовій підтримці, але й у створенні умов для інновацій та підвищення продуктивності праці. Інвестиції сприяють розвитку нових технологій, які забезпечують ефективне використання ресурсів та зменшення впливу на навколишнє середовище [2].

Стабільне правове та регуляторне середовище є ключовим фактором для приваблення інвестицій та забезпечення їхньої ефективної реалізації. Підтримка ділового середовища через прозорість, захист прав власності та регулярність правових норм сприяє покращенню інвестиційного клімату [3].

Залучення іноземних інвестицій не лише збільшує фінансові ресурси країни, але й сприяє обміну досвідом та технологіями. Іноземні інвестиції можуть стати каталізатором для модернізації виробництва, зростання експорту та підвищення конкурентоспроможності [4].

Розвиток фінансових інструментів для зеленого розвитку є важливим кроком у стимулюванні інвестицій у проекти, спрямовані на збереження природних ресурсів та зменшення викидів. Венчурний капітал, зелені облігації та інші інструменти можуть забезпечити додаткові ресурси для розвитку зелених технологій та інфраструктури [5].

Узагальнюючи, важливо зазначити, що розвиток стійкої інвестиційної підтримки для сталого відновлення та розвитку бізнес-

середовища в Україні вимагає комплексного підходу та системних заходів. Дослідження в напрямках вдосконалення законодавства, розвитку фінансових інструментів та залучення іноземних інвестицій буде сприяти ефективному забезпеченню сталого розвитку української економіки.

Список використаних джерел:

1. Іванова О. Сталість інвестиційного клімату в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка та управління*. 2020. №2(14). С. 25-32.
2. Степаненко В. Інвестиційне забезпечення сталого розвитку бізнес-середовища в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2019. №4(22). С. 56-62.
3. World Bank. Doing Business 2021: Making a Difference for Entrepreneurs. Washington, DC: World Bank Group. 2021.
4. UNCTAD. World Investment Report 2020: International Production Beyond the Pandemic. United Nations Conference on Trade and Development.
5. Хоменко І. Розвиток інвестиційних фінансових інструментів для зеленого розвитку. *Економіка і управління підприємствами*. 2018. №2(24), с. 110-115.

УДК 337.652

Мовчун С.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінанових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Книш Д.А.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Наразі міжнародна економічна система України має тенденцію до трансформації, тому підвищення конкурентоспроможності української економіки шляхом інноваційної модернізації її технічного, технологічного та інтелектуального потенціалу є одним із найважливіших стратегічних завдань. Інноваційний розвиток держави включає створення інноваційного підприємництва, залучення міжнародних інвестиційних ресурсів для фінансування освітніх програм і досліджень, а також створення креативного людського потенціалу шляхом реформування освітніх систем.

З огляду на розподіл управлінських повноважень між вищим органом державної влади та міністерствами у сфері науково-технічної та інноваційної політики відмітимо, що організація більшості міністерств не пристосована до послідовної реалізації інноваційної політики. Водночас, основний стовп інноваційної політики, Закон «Про інноваційну діяльність», хоча і сприяє організації інноваційної діяльності, але все ще не містить ключових її аспектів, а головне завдання – фундаментальні інновації – відсутнє. Крім цього він не може набути чинності до прийняття Закону «Про пріоритетні напрями інноваційного розвитку економіки України» та створення системи державних органів підтримки інноваційної діяльності [1]. Однак, навіть за таких нормативно-правових неузгодженостей у 2022 році Україна посідала 49-те місце серед 132 економік, 76-е місце з запровадження інновацій і 37-е місце за результатами інноваційної діяльності, згідно з Global Innovation Index [2]

Сьогодні пошук більш прибуткових сфер вкладення капіталу в умовах зниження середньої норми прибутку зумовлений технологічними інноваціями. Адже механізм ринкового стимулювання інновацій не працює в умовах розриву виробничого та фінансового капіталу, а відтік науковців за кордон є ще однією із перешкод для інноваційного зростання. Внаслідок цього Україна щороку втрачає понад 1 млн дол США. Тому, збільшення фінансування сфери науки, шляхом поповнення бюджету та зміни ставлення уряду до науки, є одним з найефективніших способів зменшити відтік наукових талантів за кордон. Першим кроком до побудови конкурентоспроможної економіки є перехід від моделі з низькою заробітною платою до моделі з високою заробітною платою. Якщо професійний рівень робочої сили зростатиме разом із заробітною платою, то інноваційний розвиток підприємств також зростатиме. Ще одним негативним фактором є відсутність повної інформаційної бази про інноваційні проекти, що унеможливлює організацію роботи учасників інноваційної діяльності.

Отже, інноваційний розвиток України повинен базуватися на:

1. Забезпечені інтеграції структурної та інноваційної політики через цілеспрямовану національну промислову та інвестиційну політику, яка спрямована на зміцнення інновацій як ключової складової загальної національної стратегії соціально-економічного розвитку.
2. Створенні сприятливих інституційних умов для інновацій в країні, включаючи законодавче забезпечення інноваційних дій підприємств; впровадження ефективних програм підтримки інновацій.
3. Підтримці національного ринку, виробництва та капіталу, стимулюванні їхнього розвитку та стимулюванні інновацій.
4. Послідовному збільшенні сукупного попиту, що призведе до вдосконалення ринкової інфраструктури та зростання частки складних, інноваційних товарів у особистому та виробничому споживанні [3, с. 62-70].

У цьому контексті модернізацію української економіки на засадах

інноваційного розвитку необхідно забезпечувати комплексним використанням усіх наявних інструментів економічної політики для вирішення стратегічних і поточних завдань, уникаючи суперечностей між досягнутими результатами. За таких умов інноваційні стратегії можуть сприяти збільшенню прибутків публічних компаній і створювати реальний простір для багатогранної співпраці між державою та компаніями.

Список використаної джерел:

1. Романчик Т. В., Романчик А. В. Особливості інноваційної діяльності підприємств : thesis. 2018. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/38877 (дата звернення: 08.04.2024).

2. Сайт Державної служби статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua (дата звернення: 08.04.2024).

3. Makarenko S. M., Oliinyk N. M., Rybachok S. A. Удосконалення державної інвестиційної політики як основи впровадження інноваційних технологій на вітчизняних підприємствах. *Economic innovations*. 2019. № 21.3 (72). С. 62–70.

УДК 336.76

Огородник В.О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород

Варцаба В.В.
аспірант кафедри економіки та підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Українська економіка протягом останніх років зазнала значних потрясінь, зумовлених низкою факторів, зокрема, військовою агресією РФ. Це призвело до суттєвого скорочення обсягів інвестицій, як з боку вітчизняних, так і іноземних інвесторів та змусило їх утримуватися від розгортання нових проектів. Руйнування значної частини інфраструктури країни через військові дії ускладнює бізнес-процеси та збільшує ризики. Багато місцевих підприємців та інвесторів вивезли свій капітал з України через нестабільність політичної та економічної ситуації, що знизило рівень довіри іноземних інвесторів.

Для забезпечення стабільного економічного розвитку як країни, так і

регіонів, необхідно створити та підтримувати сприятливий інвестиційний клімат, що привертає потенційних інвесторів. Інвестиційна привабливість є ключовим фактором, що спонукає інвестиційні процеси, проте сучасна ситуація в Україні робить її малопривабливою для інвесторів.

Протягом останніх років в Україні спостерігалося загальне зниження індексу інвестиційної привабливості. Значення цього індексу зменшилося з 3,1 бала в першому півріччі 2018 року до 2,44 бала в другому півріччі 2023 року (рис. 1).

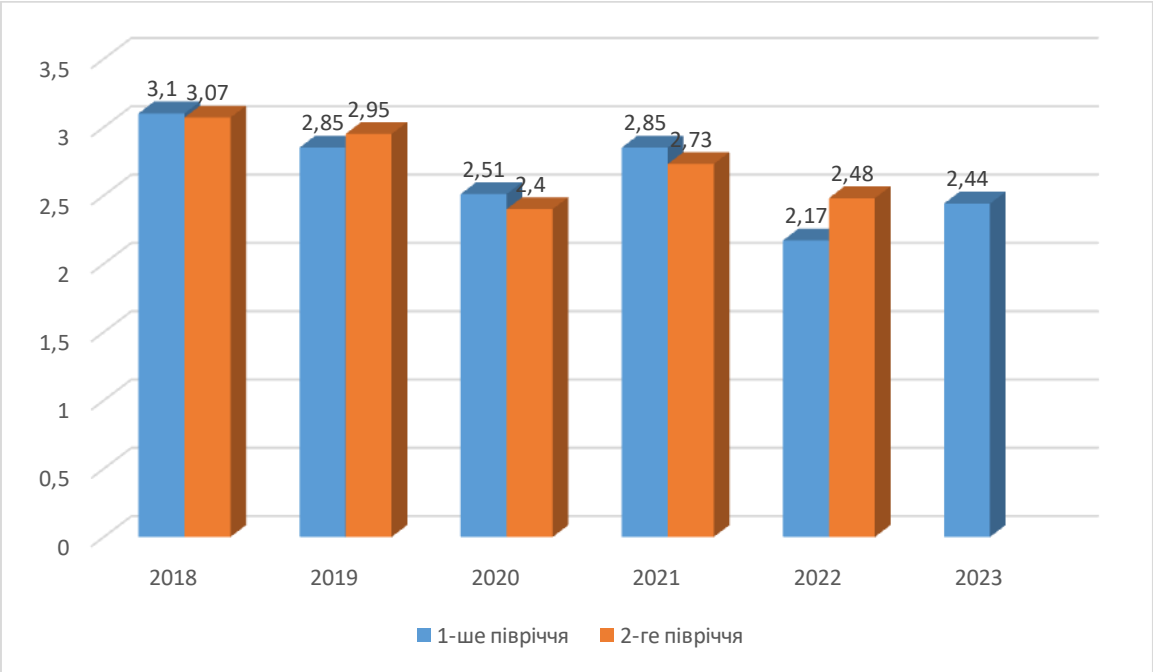

Рис. 1. Динаміка Індексу інвестиційної привабливості України в рейтингу ЕВА за період 2018-2023 рр.*

** Побудовано автором за даними [1]*

Найбільш значне зниження індексу відбулося в першому півріччі 2022 року, ймовірно, через початок повномасштабної війни. У 2023 році інтегральний показник індексу інвестиційної привабливості України зазнав незначного зниження, становлячи 2,44 бали з можливих 5 (у порівнянні з 2,48 балами у другій половині 2022 року).

Свідченням про погіршення інвестиційного клімату є також те, що Україна втратила позиції в багатьох рейтингах міжнародних організацій, які, на думку автора, впливають на вибір інвесторів, як безпосередньо, так і опосередковано. Україна займає низькі позиції в рейтингах Doing Business, Economic Freedom, Corruption Perception Index та інших.

Однією з ключових передумов для стабілізації економічної та політичної ситуації в Україні, а також для залучення інвестицій, є завершення військового конфлікту та відновлення територіальної цілісності країни. Звісно, що вкрай необхідним є проведення економічних реформ, які мають бути спрямовані на боротьбу з корупцією, покращення захисту прав власності, дерегуляцію бізнесу та створення сприятливого

інвестиційного клімату. Відновлення зруйнованої інфраструктури є також необхідною умовою для відновлення економіки та залучення інвестицій. Відкрита та прозора державна політика сприятиме підвищенню довіри інвесторів, а запорукою захисту інвестицій та довіри бізнесу має стати ефективна та незалежна судова система.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що військова агресія Росії проти України суттєво підірвала інвестиційну привабливість країни. Для її відновлення необхідні комплексні заходи, спрямовані на стабілізацію економічної та політичної ситуації, проведення реформ та створення сприятливого інвестиційного клімату. Тільки за таких умов Україна зможе залучити необхідні інвестиційні ресурси для відновлення економіки та забезпечення її стійкого зростання.

Список використаних джерел:

1. Європейська Бізнес Асоціація (EBA). Офіційний сайт. URL: https://eba.com.ua/research/doslidzhennyata-analityka

УДК 330:334:658.8

Кропельницька С.О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

Кіт С.Ф.,
здобувач ОНР доктор філософії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

Морицан М.О.,
здобувачка ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО МАРКЕТИНГУ ЧЕРЕЗ СТВОРЕННЯ ВІРТУАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ

Використовуючи принципи ринкової організації та управлінської централізації кластерів, у сучасних умовах господарювання розвиток визначається як фактор функціонування. Кластери представляють собою комбінацію конкуренції і кооперації, перетворюючи їх на точки розвитку

національної економіки [1, с. 231]. Дослідження економік розвинених країн підтверджують, що економічна кластеризація підвищує рівень підприємництва суб'єктів економічної діяльності таких як, - підприємства, міста, окремі території, регіони, країни, через використання переваг суспільного поділу праці і ущільнення їх науково-виробничої взаємодії через утворення кластерних об'єднань. Ці об'єднання, які у зазначених країнах представляють собою складну систему взаємозв'язків між суб'єктами економіки, є ефективним інструментом її організації та дозволяють одержати корисний ефект від підприємницької діяльності в цілому.

Кластеризація вітчизняної економіки є складним і багатовекторним процесом, який визначає економічні інтереси різних суб'єктів економічної діяльності і їх позиції в конкурентному середовищі.

Каніщенко Н.Г. вважає, що передумовами, важливими чинниками формування кластерів, рушійними силами механізму функціонування кластерної взаємодії і оцінки соціально-економічних наслідків розвитку кластерів в умовах України можна вважати:

- потужний інноваційний потенціал.

- мультигалузева структура, що створює умови для розширення функціонального розвитку кластерних систем.

- кількісну і якісну адекватність національних параметрів економічного розвитку світовим вимогам і стандартам.

- природно-географічні чинники, що впливають на базові та перспективні конкурентні позиції залучених до кластеру економічних суб'єктів.

- розвиток коопераційних зв'язків між підприємствами, що є традиційним атрибутом та історичним результатом розвитку української економіки.

- наявність висококваліфікованих менеджерів планової школи управління, які ще не втратили досвіду спільного інтегрованого розвитку та набули певних навичок комерційно обґрунтованої поведінки в різних сферах підприємницької діяльності [2, с.72].

Сучасні можливості Інтернету як глобальної мережі та Інтранету як внутрішньої локальної мережі внутрішнього спілкування всередині підприємства або об'єднання підприємств сприяли виникненню нових форм організації бізнесу, таких як віртуальні підприємства, віртуальні організації та їх об'єднання (ВО) [2].

Віртуальне підприємство може розглядатися як спільна кооперація діяльності незалежних підприємств різної галузевої належності, форм і розмірів власності. Таке підприємство створюється на тимчасовій основі без утворення юридичної особи з метою взаємного використання ресурсів, зниження витрат і розширення ринкових можливостей.

Віртуальні організації дозволяють координувати взаємопов’язані дії, залучати у разі потреби нових партнерів і не перешкоджати конкуренції між існуючими в них фізичними підприємствами. У такому вигляді віртуальні підприємства можна розглядати як виробничі системи нового типу з нечітко окресленими межами і часто змінюваним елементним

складом [3].

За суттю, це виробничі системи, що реалізовують функціональні процеси, які виконуються окремими підприємствами для спільного розв'язання проблем, ефективного виробництва конкретної наукомісткої продукції або послуг.

У результаті такої кооперації зникає межа між зовнішніми і внутрішніми складовими промислового підприємства, власними і чужими ресурсами, великими і малими підприємствами, переглядаються структури організаційних побудов підприємств, місце їх дислокації.

У теорії та практиці управління все більше уваги приділяється категорії «віртуальне підприємство», яке розуміється як «спеціальна форма багатосторонньої кооперації (мережі) самостійних підприємств». Це визначення базується на тому, що пов'язані замовленням партнери, здійснюючи виробничі модулі певних послуг у процесі створення доданої вартості, основаної на кооперації (вертикальній і горизонтальній) і розподілі праці, спільно досягають результату [4].

Окремим типом віртуального підприємства, або віртуального об'єднання, є віртуальний кластер. Це змодельований аналог реального промислового кластера, що містить інформацію про кожного учасника реального кластера у межах, необхідних для організації бізнес-процесів усередині системи як цілісної організації.

Застосування системного підходу в процесі створення віртуального кластера дозволяє запропонувати концепцію інтегрованого маркетингу з переорієнтацією всіх учасників кластерного об'єднання на спільні маркетингові цілі і стратегії задоволення потреб місцевого та глобальних ринків.

У цьому аспекті можна спостерігати певні труднощі, пов'язані з різною базовою маркетинговою концепцією потенційних учасників, з різними рівнями зацікавленості до інтеграції та ризиками, що виникатимуть у процесі створення та діяльності віртуальних кластерів.

З метою подолання труднощів і організації віртуального кластера запропоновано створити уповноважену на це віртуальну організацію, наприклад, Віртуальний координаційний центр (ВКЦ), який буде носити міжгалузевий характер і охоплюватиме спільні маркетингові сфери діяльності членів кластера [5].

Функції Віртуального координаційного центру:

- формування інтегрованої маркетингової політики;
- організація технологічного ланцюжка маркетингових комунікацій між партнерами по бізнесу;
- підготовка фахівців – маркетингових менеджерів з новими компетенціями, такими як уміння застосовувати інструменти інтернет-маркетингу в фізичному і віртуальному просторі;
- ВКЦ концентрує функції, якими окремо не наділений жоден з учасників кластера, тоді як він не володіє всією повнотою функцій,

властивих кожному окремо взятому підприємству-партнерові;

За підсумками першого етапу роботи повинно бути досягнуто бачення «ідеального стану кластера», його місії, правил і норм роботи, визначено загальні витрати і прибутки, враховано усі можливі ризики у ході спільної діяльності.

Після створення web-платформи на другому етапі починає функціонувати Віртуальний координаційний центр. На цьому етапі важливу роль буде відігравати механізм взаємної довіри між партнерами, побудований на стратегії інтегрованих маркетингових комунікацій (ІМК).

На останньому етапі розробляється технологічний ланцюжок ІМК, що дозволяє максимально мінімізувати витрати на кожному з етапів виробничого циклу створення цінностей кластера як у вигляді нових товарів і послуг для споживачів, так і у вигляді нових знань, інформації для потреб регіонального бізнесу, науки, влади, громади.

Даний процес охоплює всі сфери діяльності кластера: від маркетингових досліджень потреб ринку, пошуків і залучення сировини, матеріалів, енергії, виробництва готової продукції, логістики і складування до підготовки кадрів, спільної наукової діяльності, транспортування, повного спектру банківських, страхових і соціальних послуг. Пошук і найбільш ефективне використання зовнішніх ресурсів (аутсорсинг) дозволить значно збільшити додану вартість продукції (послуг) кластера.

Використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій дасть можливість ВКЦ відстежувати у режимі реального часу основні бізнес-процеси і швидко реагувати на зміни, що відбуваються всередині системи.

Інформація про базову компетенцію вимагає структуризації маркетингових рішень, забезпечення конкурентоспроможності кластера таким чином, щоб була можливість вивчити і здійснити підбір у кластер партнерів, які відповідають рівню компетенції створюваного віртуального кластера.

Принципово важливим моментом є розуміння учасниками того, що вступ до кластера для кожного із них завжди супроводжується відмовою від якихось функцій і прийняття на себе додаткових зобов’язань.

Процес створення віртуального кластера на практиці може бути пов’язаний із рядом проблем, зокрема таких, як забезпечення необхідного і достатнього рівня інформаційних і комунікаційних технологій усім учасникам кластера.

Аналізуючи територіальний розподіл потенційних можливостей розвитку мережного технічного забезпечення можна спостерігати, що західні прикордонні території України мають кращий стан розвитку сучасних волоконно-оптичних ліній зв’язку, що свідчить про позитивні тенденції створення ІКТ-інфраструктури для розвитку ділової активності віртуальних кластерів прикордонних регіонів. Надмірна залежність від компетенцій партнерів кластера пов’язана з вузькою спеціалізацією членів мережі; небезпека надмірного ускладнення процесів координації також вимагає пошуку нових підходів і маркетингових інструментів управління.

Узагальнивши та підсумовуючи, реальними умовами виникнення віртуальних кластерних утворень у регіонах України є:

- готовність регіонального бізнесу до використання інформаційно-комунікаційних технологій для отримання прибутку та потреба у цьому на об'єктивному підґрунті;
- достатньо високий рівень розвитку мережних технологій національних секторів мережі Інтернет, у тому числі й Інтранет; забезпеченості фахівців персональними комп'ютерами, ліцензійним програмним забезпеченням, тобто відносно високий рівень інформатизації суспільства;
- позитивна динаміка збільшення відсотка користувачів мережі Інтернет у регіонах України;
- наявність платоспроможного попиту на інноваційну продукцію віртуальних підприємств (ІТ-продукти, послуги, технології);
- принципові зміни у ставленні до власної роботи місцевого населення, осмислення ним питань якості праці, акцентування на її індивідуалізації, підвищенні робочих інформаційних навичок фахівців;
- необхідність підвищення загальної культури менеджменту та інтегрованого маркетингу на регіональному рівні з формуванням відповідних ІТ-компетенції;
- підтримка державними органами управління процесу формування і функціонування національної мережної інфраструктури за рахунок встановлення низького рівня витрат на телекомунікації, забезпечення їх доступності й надійності.

Список використаних джерел:

1. Портер М. Конкуренція. К : Вильямс, 2001. С. 495.
2. Каніщенко Н.Г. Сучасні підходи до визначення кластерів та їхньої ролі в економіці. *Економіка та управління*. 2020.
3. Іванова О.С. Віртуальні підприємства: теорія та практика. *Вісник економічної науки*. 2019.
4. Іванов П.С. Маркетингові стратегії віртуальних кластерів: підходи та перспективи. *Менеджмент та підприємництво*. 2023.
5. Сидоренко С.А. Створення та функціонування віртуальних кластерів: сучасні аспекти. *Економічні науки*. 2022.

УДК 330.322:338.43

Судук Н. В.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Ковтуник Б. А.
аспірант спеціальності 051 «Економіка»
кафедри економічної кібернетики
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У контексті аграрного сектору інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни, розвитку галузей та охороні навколишнього середовища. Покращення економічної ситуації в Україні залежить не лише від відновлення повноцінного аграрного інвестиційного процесу, але й від забезпечення рівня інвестиційної активності, спроможної компенсувати нестачу інвестицій минулого десятиліття та відповідати поточним потребам у інвестиційних ресурсах.

Пріоритетність розвитку агропромислового сектору України і його провідних галузей дає можливість забезпечити: промисловість – сировиною, населення – продовольчими товарами, зовнішню торгівлю – експортними товарами. Аграрний сектор економіки України, зокрема і сільське господарство, не може розвиватися без ефективного використання інвестицій, так як ефективність залучення іноземних інвестицій тісно пов’язана з підвищенням економічної ефективності галузі. Сільське господарство, яке має циклічний та сезонний характер виробництва, технологічно відстале порівняно з промисловістю та послугами, потребує значних капіталовкладень, при цьому приносить меншу віддачу. Ці особливості також впливають на інвестиційні процеси в галузі, враховуючи необхідність у резервних фондах для управління ризиками, пов’язаними з природними лихами та епідеміями [1].

Підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору в економіці країни обумовлене наявністю значного потенціалу для масштабного виробництва сільськогосподарської продукції. Україна має можливість не лише забезпечувати власну продовольчу безпеку, але й активно розвивати експорт продовольства. Специфічною привабливістю для інвесторів є напрями вирощування зернових та олійних культур, які є орієнтовані на експорт.

Враховуючи масштаби збитків та втрат, яких уже зазнав аграрний сектор в Україні внаслідок повномасштабного російського вторгнення, повне відновлення потенціалу галузі потребує значних інвестицій. Найбільшою категорією збитків серед активів є пошкоджена та знищена сільськогосподарська техніка та устаткування. Відтак виділяють дві великі категорії потреб – потреби у реконструкції та потреби у відновленні (табл. 1). Потреби у реконструкції є спрямованими на заміну пошкоджених активів, а потреби у відновленні – відображають ресурси, які потрібні для

відновлення сектору шляхом вирішення проблем, з якими стикається сектор, разом з розвитком виробництва з доданою вартістю, із підвищенням екологічності виробництва та підтримкою інституцій. Потреби у відновленні охоплюють три категорії: підтримка негайного відновлення виробництва, підтримка довгострокового відновлення та підтримка державних інституцій [2].

Таблиця 1

Потреби реконструкції та відновлення агросектору

Потреби реконструкції	Потреби відновлення		
Підтримка реконструкції	Підтримка негайного відновлення сільськогоспо-дарського виробництва	Підтримка довгострокового відновлення сільського господарства	Підтримка сільськогоспо-дарських інституцій
– сільгосп техніка; – зерносховища; – багаторічні насадження тощо.	– часткові кредитні гарантії для сільського господарства; – гранти та фактори виробництва для малих сільськогосподарсь ких виробників; – повні та співфінансовані гранти на виробництво альтернативної енергії; – рекультивація пошкоджених сільгоспугідь; – зернові рукави тощо.	Інвестиційні гранти для: – просування climate-smart crop production (включаючи механізацію); – на розвиток climate-smart livestock production; – садівництва та овочівництва; – рибальства та аквакультури; – інтегрованих харчовоенергетич них систем, включаючи виробництво біогазу тощо.	Перелік інституцій: – Міністерство аграрної політики та продовольства України, – Держпродспо-живслужба, – лабораторії, – дослідницькі установи; – освітні установи.

Примітка: розроблено автором на основі [2].

Інвестиції важливі для створення сучасних умов праці, підтримки розвитку новітніх технологій та сталого розвитку аграрного сектору, відновлення технічної та технологічної баз, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції, особливо в умовах війни коли держава змушена витрачати більшість свого економічного потенціалу для захисту країни і «лишніх» коштів просто немає [3].

Варто відзначити, що багато аграрних підприємств в Україні стикаються з проблемами відсутності необхідного технологічного устаткування, а також старіння та застарілості інфраструктури

(відсутність відводу води, сучасних систем зрошення, доріг, сховищ та інших інфраструктурних об'єктів), що ускладнює розвиток аграрного сектору та очевидно знижує його конкурентоспроможність. За таких умов використання сучасних сільськогосподарських технологій, таких як прецизійне землеробство, сільськогосподарська автоматика, вирощування органічної продукції, розвиток біотехнологій, створення екологічно чистих та енергоефективних рішень у виробництві потребує залучення інвестицій.

Особливу увагу варто приділити інвестуванню галузей аграрно-продуктового виробництва, які стабільно задовольняють потреби суспільства в аграрно-продовольчій продукції згідно з науково-обґрунтованими нормами споживання. Також важливо виробляти натуральні товари повсякденного вжитку, виготовлені з власної сільськогосподарської продукції та її промислової переробки. Аграрно-продуктове виробництво відіграє ключову роль у системі зовнішньоторговельних відносин, складаючи до 80 % обороту в товарній структурі зовнішньої торгівлі. Тому першочергові інвестиції слід спрямовувати в аграрно-продуктове виробництво як основу не лише продовольчої безпеки, але й національної безпеки країни в цілому [4].

Таким чином, інвестиції в аграрному секторі є ключовим елементом для вдосконалення підприємств, модернізації виробництва, будівництва ферм, систем складських приміщень та ангарів. Це сприяє збільшенню обсягів виробництва та підвищенню продуктивності, сприяє розвитку соціальної сфери та інфраструктури в сільських районах. Забезпечення потреб у аграрному секторі на основі залучення інвестицій сприяє досягненню продовольчої і національної безпеки країни та її економічного зростання і розвитку в майбутньому.

Список використаих джерел:

1. Безп'ята І. В. Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки. *Економіка і суспільство*. 2016. № 4. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/4_ukr/9.pdf

2. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення: Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр). URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf

3. Кушнір С. О., Журавльова А. К. Інвестиції в сільськогосподарську галузь України: реалії та перспективи у зв'язку з відкриттям ринку землі. *Підприємництво та інновації.* 2020. № 12. URL: http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/309

4. Сегеда С. А. Інвестування національного господарства України: сучасний стан та пріоритетні напрями. *Економіка і організація управління*. 2023. № 2(50). URL: https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14132

УДК 339:332 (075.8)

Кропельницька С.О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

Рудик Р.А.
здобувач ОНР доктор філософії
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ТА ІНФРАСТРУКТУРНИМИ ПРОЄКТАМИ ВІДБУДОВИ В УКРАЇНІ

Управління інвестиційними та інфраструктурними проєктами відбудови в Україні стає все більш актуальною проблемою в контексті необхідності модернізації та розвитку інфраструктури для стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни [1]. Ситуація посилилася через війну в Україні, спричинену повномасштабним вторгненням росії на територію нашої держави та її наслідками, що обумовило значні збитки в економіці та інфраструктурі країни, а також змінило стратегічні пріоритети та потреби в реконструкції та розвитку

Одночасно з цим, необхідно забезпечити ефективне управління інвестиціями та ресурсами для відновлення постраждалих територій та забезпечення життєво важливих потреб мешканців, що стали жертвами військових дій. Таким чином, ефективне управління інвестиційними та інфраструктурними проєктами відбудови стає ключовим фактором для відновлення та стабілізації ситуації в Україні, яка стала жертвою агресії з боку російської федерації [5].

Зважаючи на актуальність і нагальність вирішення проблем, що постали, особливими аспектами управління інвестиційними та інфраструктурними проєктами є такі:

Необхідність реформування управління проєктами: Управління інвестиційними та інфраструктурними проєктами в Україні потребує системного реформування з урахуванням міжнародних стандартів та кращих практик. Розвиток ефективної системи управління сприятиме збільшенню швидкості впровадження проєктів та покращанню їхньої якості [1].

Фінансування та приватно-громадське партнерство: Залучення приватного капіталу та розвиток приватно-громадських партнерств є ключовими для успішної реалізації інвестиційних та інфраструктурних

проєктів, особливо в умовах військового стану та економічної нестабільності [2].

Регуляторна політика: Необхідно розробити та впровадити ефективну регуляторну політику, спрямовану на спрощення процедур та зниження бюрократичних бар'єрів для інвесторів, зокрема з урахуванням військових ризиків та нестабільності в регіоні [3].

Управління ризиками: Ефективне управління ризиками є важливою складовою успішної реалізації інвестиційних проєктів в умовах військового стану та повоєнної відбудови. Держава повинна розробити механізми зменшення політичних, економічних та фінансових ризиків для інвесторів [4].

Управління інвестиційними та інфраструктурними проєктами відбудови в Україні вимагає комплексного підходу та системних змін, особливо з урахуванням військового стану та економічної нестабільності. Необхідно продовжувати дослідження у напрямках реформування управління, вдосконалення фінансування, регуляторної політики та управління ризиками для створення сприятливого інвестиційного середовища в країні.

Список використаних джерел:

1. Іванов А.М. та ін. Управління інвестиційними проєктами. Київ: Видавництво «Либідь». 2019.
2. World Bank. Public-Private Partnerships in Infrastructure. 2021. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/publicprivatepartnerships.
3. OECD. Regulatory Policy in Ukraine: Towards a More Evidence-Based Approach. 2020. URL: https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-outlook-ukraine-2020-ukr.pdf.
4. Шевчук О.В. Управління ризиками інвестиційних проєктів. Київ: Видавництво «Наукова думка». 2018.
5. Wilson A. War in Ukraine: Economic Impact and Challenges. 2022. URL: https://www.wilsoncenter.org/article/war-ukraine-economic-impact-and-challenges.

УДК 338.33

Доценко І. О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ

Інвестування в цінні папери вважаються альтернативним способом

отримання доходу та спряють примноженню наявного капіталу. Процес інвестування завжди супроводжується двома невід'ємними аспектами: доходністю та ризиком. Тому важливим аспектом є збалансування цих категорій при прийнятті рішень під час інвестиційної діяльності. Диверсифікація інвестицій вважається ключовим методом для зниження ризику й показує, що навіть при рівнозначному розподілі інвестицій ризик зменшується зі збільшенням кількості активів. Тому, на сьогодні, з урахуванням динамічних змін ризиків та доходності будь-якого інвестиційного портфеля, саме диверсифікація є способом побудови портфеля, за яким можна зменшити ризик, не знижуючи його дохідність.

Інвестиційним портфелем називається сукупність всіх інвестицій фізичної або юридичної особи. Створення надійного та збалансованого інвестиційного портфеля – завдання, яке вимагає значних зусиль та є ключовим для комерційного успіху інвестицій і служить запорукою високої рентабельності інвестицій. Тому під час розроблення оптимальної структури портфеля інвестори віддають перевагу стратегії диверсифікації, що означає розподіл власності між різноманітними та різноплановими активами. Суть самої концепції диверсифікованого інвестиційного портфеля полягає в тому, що для зниження ризику під час інвестування капіталу інвестор розподіляє свої кошти між декількома активами різного характеру, уникаючи залежності від одного типу об'єктів.

Якщо інвестор вкладає свої заощадження тільки в один тип фінансового активу, до прикладу, акції одного підприємства, то в разі погіршення фінансово-економічного стану цього активу, інвестор може зазнати значних збитків, а його можливості отримання прибутку з інвестицій опиняться під загрозою. У такому випадку інвестування в різнорідні активів виявляється набагато привабливішим та зменшує ризик настання загрозливих ситуації. Ймовірність того, що всі активи інвестора одночасно потраплять під вплив несприятливих економічних чинників, дуже низька. Водночас якщо якийсь з фінансових активів виявиться під загрозою, збитки від його функціонування можуть бути успішно компенсовано за рахунок роботи інших активів.

В економічній літературі найбільш розповсюдженим є представлення диверсифікації, як процесу розподілу інвестиційного портфеля між різними фінансовими інструментами та іншими активами, визначаючи при цьому основну мету – зниження ризику [1].

Розглядаючи ризики портфельного інвестування як ймовірність ненастання очікуваного результату (отримання доходності), ще в 1952 р. Г. Марковіц розробив модель, яка вивчає оптимальний спосіб розподілу капіталу між різними фінансовими активами з урахуванням ризику та очікуваної доходності. Ця модель базується на припущенні, що інвестори оцінюють ризики та очікувану доходність кожного активу і розуміють, що різні активи можуть вести себе по-різному в різні часи. Науковець створив формулу, яка дозволяє інвестору математично узгодити схильність до

ризику та очікування винагороди, в результаті чого формується ідеальний портфель. Ця теорія базувалася на двох основних концепціях [2]:

– метою кожного інвестора є максимізація доходу при будь-якому рівні ризику, тобто можливість досягнення певного рівня доходності при мінімальному ризику, або досягнення максимальної доходності при заданому рівні ризику;

– ризик може бути зменшений шляхом диверсифікації портфеля в розрізі окремих, не пов'язаних між собою цінних паперів.

Модель Марковіца допомагає інвесторам приймати ефективні інвестиційні рішення, вибираючи оптимальний спосіб розподілу капіталу між різними активами з урахуванням їх ризику та доходності.

Ще однією моделлю, яка використовується для формування оптимального портфеля цінних паперів, є модель ціноутворення капітальних активів (акцій) (CAPM), яка припускає, що необхідну доходність вкладень в конкретну акцію можна визначити, порівнюючи ризик вкладення в дану акцію із ризиком вкладень у диверсифікований портфель. В основі моделі лежить коефіцієнт Шарпа, який допомагає підвищити прибуток і знизити волатильність портфеля. Коефіцієнт Шарпа розраховується як відношення різниці дохідності активів та дохідності безризикових активів до волатильності (ризику) активу [3].

Коефіцієнт Шарпа є мірою ефективності інвестиції, оцінюючи прибутковість в порівнянні з ризиком. Чим вище коефіцієнт Шарпа, тим ефективніше інвестиція. Традиційно безризиковим активом вважаються короткострокові облігації федерального резерву США. Ефект диверсифікації можна спостерігати, порівнюючи значення коефіцієнта Шарпа для окремих класів активів зі значенням для портфеля, складеного з них. Об'єднуючи декілька ризикових активів у портфель, можна отримати більшу дохідність при значному зниженні інвестиційного ризику, оскільки кореляція між окремими активами портфеля зазвичай низька. Таким чином, коефіцієнт Шарпа, що образно називають винагородою за ризик, для портфеля значно вище.

Чим більш широкий перелік різних активів включений до портфеля, тим більше ризиків розпорошуються в цьому портфелі. Це важливий ефект диверсифікації, який допомагає знизити загальний ризик інвестиційного портфеля. При належному розподілі активів можна зменшити вплив негативних факторів на один конкретний актив, оскільки інші активи можуть показати кращі результати або компенсувати можливі втрати. Такий підхід дозволяє інвесторам створювати більш стійкі та стабільні портфелі і зменшує загальний ризик інвестування.

Дохідність портфеля цінних паперів визначають як добуток дохідності окремого цінного паперу та частки цього паперу у вартості інвестиційного портфеля. За цією формулою визначається як фактична так і очікувана дохідність портфеля цінного паперу. На практиці, знайти цінні папери з від'ємною кореляцією дуже важко (майже неможливо). Тому навіть ті портфелі, що поєднують дуже велику кількість пакетів цінних

паперів, містять певну міру ризику. Але в будь якому разі інвестиційний ризик буде меншим, ніж за умови вкладення коштів у цінні папери одного емітента.

Сьогодні модель Марковіца використовується в основному на першому етапі формування портфеля цінних паперів при розподілі інвестованого капіталу за їх різними типами. Модель Шарпа використовується на другому етапі, коли капітал, інвестований у певний фінансовий інструмент, розподіляється між окремими конкретними інвестиційними інструментами, які складають вибраний сегмент. Таким чином, модель CAPM є макроекономічним узагальненням теорії Марковіца. Основним результатом моделі CAPM стало встановлення співвідношення між доходністю та ризиком активів для рівноважного ринку. При цьому важливим виявився той факт, що при виборі оптимального портфеля інвестор повинен враховувати не весь ризик, пов’язаний з активами (ризик за Марковіцем), а тільки його частину, названу «несистематичним», тобто недиверсифікованим ризиком. Ця частина ризику активів тісно пов’язана із загальним ризиком в цілому і кількісно представлена коефіцієнтом «бета», введеним Шарпом у його моделі. Інша його частина (так званий «несистематичний», тобто «диверсифікований» ризик) ліквідується вибором відповідного (оптимального) портфеля. Диверсифікований ризик – ризик, що пов'язаний з окремими специфічними подіями фінансової установи: звільнення ключових менеджерів, невдачі при запуску нових продуктів, страйки, форс мажорні обставини тощо. Цей ризик також називають несистематичним, адже його можна уникнути, формуючи диверсифікований портфель. Даний ризик визначається оцінювачем. На даний ризик впливають такі фактори як розмір установи та специфічні ризики установи, коефіцієнт «бетта» уже враховує галузеві ризики та фінансовий важіль установи [4].

Таким чином, диверсифікація покладена в основу оптимізації портфеля цінних паперів, що зменшує ризик втрати інвестиційного капіталу. Процес ефективного формування диверсифікованого інвестиційного портфеля пропонуємо здійснювати у чотири етапи:

– перший етап включає встановлення інвестиційної якості окремих інвестиційних активів та вибір фінансових інструментів для створення портфеля;

– другий етап полягає у встановленні нижньої та верхньої межі інтервалу очікуваної прибутковості для різних варіантів портфеля, сформованого з певної множини фінансових інструментів;

– на третьому етапі обчислюється оптимальний портфель для кожного значення очікуваної прибутковості з припустимого інтервалу, відповідно до можливих та середніх доходностей. При цьому інвестор одержує необхідну інформацію для вибору тієї або іншої структури портфеля;

– четвертий етап полягає в пошуку оптимальної структури

сформованого портфеля з урахуванням вимог диверсифікації ризику. Вибір конкретної структури портфеля залежить від суб'єктивної оцінки інвестора щодо корисності, яку він отримав від формування портфеля з певним співвідношенням між прибутковістю та ризиком.

Наведені рекомендації щодо підвищення результативності інвестиційного портфеля шляхом вибору напрямів диверсифікації інвестицій дозволять вирішувати складні економічні проблеми інвестування, а саме: встановлювати ризикові об'єкти в сфери інвестування, прогнозувати майбутні доходи та витрати за інвестиційними операціями, оцінювати ефективність вкладення капіталу, активно впливати на можливість отримання додаткового доходу від інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бойко В. О. Формування стратегії управління інвестиційним портфелем. *Електронний збірник наукових праць «Е-Кономіка»*. 2020. № 1 (4). С. 9-12.

2. Мажара Г. А., Крикун Є. О. Моделювання оптимального інвестиційного портфеля орієнтованого на мінімізацію ризику. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2023. № 38. С. 69-75.

3. Богуславський Є. І., Опаріна О.В. Диверсифікація інвестицій. *Інвестиції: практика та досвід.* 2016. № 21. С. 40-48.

4. Черкашика К. Ф., Сотник О. О. Диверсифікація інвестиційного портфеля приватного інвестора як спосіб зниження його диверсифікованості. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2019. 3 (214). С. 40-47.

4. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО ТА НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

UDC 336

Sakhno L.A.
Candidate of Sciences (Economic), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation
Tavriya State Agrotechnological University named after Dmitry Motornogo,
Zaporizhzhya city

CHALLENGES FOR THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE DURING MARTIAL LAW

The banking system is one of the most important components of the economy not only in times of war. After all, a prerequisite for the successful functioning of the economy, the efficient conduct of business activities by business entities and the livelihoods of the population is the necessary amount of money in circulation, which should increase or decrease in line with changes in demand for money, and the transformation and stabilisation functions of the banking system should be properly performed. In addition, an effective mechanism should be developed to ensure the efficient formation of means of payment, the provision of loans, and the identification of additional sources of funds. This is why a comprehensive approach to solving existing problems and the high-quality fulfilment of obligations to households, entrepreneurs, businesses and organisations, and state and local authorities is needed. This will increase the efficiency of the use of funds, which is a targeted way to stabilise the socio-economic situation in our country.

Table 1.

Number of commercial banks in Ukraine from 2008 to 2024

Period, years	Number of operating banks	Of these, with foreign capital	Including those with 100% of foreign capital
as of 1 January 2008	175	47	17
as of 1 January 2024	63	27	19
Deviations +-	-122	-20	+2

Developed by the authors on the basis of [1].

Table 1 shows that the number of operating banks has recently decreased by almost 2.7 times, mainly due to banks with domestic capital, but the banking system as a whole has responded steadily not only to the first military challenges, maintaining controllability and uninterrupted payments, but also

survived for a longer period of time.

During the war, only 6 banks left the market, three of which were owned by Russian shareholders: state-owned MR Bank (Sberbank), Prominvestbank, and private Bank Forward, as well as 3 domestic banks: Megabank and Bank Sich and Ibox Bank.

In general, the national banking system is going through hard times. There are currently five main challenges that are relevant to all participants in the country's banking market [2].

The first challenge is the decline in income relative to expenses. The second is the growing share of non-performing loans. The third is that some banks, with a share of 15 per cent, are dependent on the NBU's already expensive refinancing. The fourth is the mass migration of people abroad, which has a negative impact on economic activity and the volume of operations in Ukraine and makes it impossible to visit branches when necessary. The fifth challenge is the loss of some staff either through migration or mobilisation.

Other key factors affecting the transformation of the Ukrainian banking market include an increase in the share of state-owned banks in the banking services market and a significant increase in fee and commission income amid a decline in interest income, as well as a change in the structure of banks' assets due to an increase in the share of NBU certificates of deposit.

In Ukraine, given the existing institutional gaps, the state's monetary policy should contribute more to the positive dynamics of the economy, while the central bank's ability to achieve price stability through interest rate regulation is significantly limited.

The main exogenous issues for the Ukrainian banking system that need to be addressed are: an abnormal budget deficit; a significant amount of non-performing loans; the need to compensate for the increased risks of investment lending; the need to lend for reconstruction, to ensure price stability, taking into account the "price of sustainability"; and the need to overcome "problematic canopies" (resolving tariff difficulties). Ukraine is also facing increasing pressure from budget spending on the money supply. Increased defence spending is driving up the volume of household demand deposits, which, in the face of slower bank lending, leads to money "hanging" in the banking system. This raises the problem of the lack of a mechanism for converting these liabilities into term deposits and insurance savings.

There is also the problem of significant amounts of foreign currency being withdrawn from Ukraine by individuals who found themselves abroad at the outbreak of the war. The regulator records these funds as "travel" or imports of travel services. Since 2022, there has been a sharp increase in this figure - it has exceeded the volume of private remittances from migrant workers to Ukraine and is significantly worsening the balance of payments. In this regard, there is a need to reduce the amount of unproductive currency outflows from the country, taking into account the needs to protect the interests of IDPs abroad.

Another challenge in the monetary sphere in Ukraine is that banks prioritise high-yield investments in government securities. The solution to this

problem involves, among other things, reducing the yield on NBU certificates of deposit, developing alternative proposals for banks to invest their excess liquidity, and determining the limits of banks' participation in the purchase of domestic government bonds.

Perhaps the most painful thing for banks in times of war is the growing share of non-performing loans in their loan portfolios. In this situation, the government, in coordination with banking institutions, should avoid "economic punishment" of war victims; address the problem of loans to temporarily displaced persons; and prevent the seizure of pledged fixed assets during martial law. There is also a need to redistribute the problem of "bad" loans to specialised financial institutions. The ultimate goal of these measures should be to relieve banks of the burden of bad loans.

Given the weak effective demand for new loans and the increase in non-performing loans (NPLs) to 38.1%. Businesses and households are not yet ready to pay high interest rates and take on additional liabilities in a time of war.

The credit freeze is somewhat mitigated by the growth of lending to the agricultural sector by state-owned banks, in particular through the mechanism of the budget support programme "Affordable Loans 5-7-9%" [3].

The volume of concessional loans from the government has already reached one third of all corporate loan balances in the national currency.

The banking system has been negatively impacted by the sharp decline in GDP; high inflation; devaluation pressure on the hryvnia, which has led to the need to use a fixed exchange rate in the non-cash foreign exchange market; and a radical increase in the key policy rate, which has led to an increase in the yield on NBU certificates of deposit. Banks also occasionally face delays in the government's fulfilment of its obligations under government loan programmes. With regard to the transformation of the structure of assets and liabilities of the banking system, the key trends that characterise these changes are: an increase in the amount of funds on bank accounts of legal entities and individuals; and an increase in the amount of NBU deposit certificates in the banks' portfolio amid a reduction in all types of loans. Thus, the banking system is largely working for the budget rather than the economy as a whole.

At the global level, the main factors of the monetary sphere are transforming due to a shift in the focus of government attention: from inflation control to financial stability; from the use of mainly monetary regulatory instruments to fiscal ones; from the dominance of market mechanisms to the active use of administrative intervention tools. Monetary support to governments by central banks is also growing globally, which is reflected in the growing share of public debt held by central banks. Thus, there is a gradual shift from the classical monetary model to a model that can be described as "latent Keynesianism".

The key factors behind the transformation of Ukraine's banking market are: an increase in the share of state-owned banks in the banking services market, a significant increase in bank fee and commission income amid a

decline in interest income, and a change in the structure of banks' assets due to an increase in the share of NBU certificates of deposit. In our country, it is advisable to create a second-tier state bank (similar to the EBRD) that will provide loans for strategic programmes.

Equally significant are the problems of adequacy of banks' capital in terms of their loan portfolios; the need to reduce lending rates despite high inflation; and energy saving, which is manifested in the increasing share of nuclear power generation amid rising costs of "green" energy.

In Ukraine, it is necessary to determine the feasibility of further adherence to the inflation targeting regime against the background of the gradual abandonment of this practice by some economically developed countries. The state-owned bank sector also needs to be reformed.

Ways to stabilise the system include improving the NBU's electronic payment system, which operates 24/7, and starting in 2024, the time for a bank payment to be processed within the country should not exceed 1 hour. The regulator has also strengthened its control over information risks (including cyber risk). Banks are obliged to document information on the cooperation of clients with residents of the aggressor country.

List of references:

1. Ministry of Finance. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/ (accessed 17.04.2024)
2. Main trends of the banking market for 12 months of war. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/ (accessed 17.04.2024)
3. Key performance indicators of banks. National Bank of Ukraine. Official website. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1 (accessed 17.04.2024).

УДК. 336.7

Буртняк І.В.
д. е. н., проф. кафедри економічної кібернетики,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Малицька Г.П.
к. е. н., доц. кафедри математичного і функціонального аналізу,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Століттями суспільство, бажаючи розвиватися, позичає гроші на різні цілі, починаючи від простих покупок і закінчуючи великими інвестиціями [1]. У певний момент життя кожному доводиться користуватися навіть найпростішою банківською послугою, наприклад, такою, як відкриття

рахунку. Навіть у цьому випадку кожна людина намагається вибрати найбільш вигідну фінансову установу. Цьому вибору часто допомагають рекламні оголошення, які пропонують нові рішення та безпеку довірених коштів. Банк, як і будь-яке підприємство, орієнтований на прибуток, який він отримує, надаючи послуги інституційним та роздрібним клієнтам. Це призводить до ефективності результатів послуг, що пропонуються банком, та продажу рекламованих банківських продуктів. Клієнт може вільно обирати банк. У наш час, поряд із зростаючими фінансовими потребами клієнтів, зростає конкуренція на ринку фінансових послуг та кількісні і якісні зміни в банківській діяльності, котрі спричиняють необхідність в дієвому управлінні ефективністю. Така дослідження має важливе значення, оскільки воно надає інформацію про ефективність банківської діяльності та впливає на основний результат – задоволеність клієнтів, що може відображатися кількістю клієнтів, наприклад, у формі відкритих рахунків, наданих позик або депозитів.

Ефективність, поряд зі свободою, рівністю та справедливістю, є основною категорією оцінки в економіці. Термін походить від латинської мови і пов’язаний із поняттям *effectus*, що означає «пристрій, досягнення, результат, досягнення, причина», а також «ефективність». Дослідження ефективності в економіці пов’язані насамперед з оптимізацією розподілу ресурсів. Це питання є загальною проблемою дослідження класичної школи економіки. А. Сміт першим підняв цю тему, потім В. Парето порушив проблему відбору та розподілу ресурсів. Повертаючись, однак, до років, наближених до сьогодення, на початку 1950-х років американські економісти провели дослідження ефективності В. Парето та підняли його на рівень окремих виробничих підрозділів. Купманс запропонував твердження, що «одна система виробництва є ефективною лише в тому випадку, якщо збільшення будь-якого результату або зменшення витрат можливі тільки за рахунок зменшення іншого результату або збільшення інших витрат». Це твердження називається ефективністю Парето-Купманса. Ефективність у даному розумінні пов'язана з використанням технічних виробничих можливостей. З цієї причини обговорювану концепцію ефективності зараз прийнято називати технічною (або технологічною).

Термін «економічна ефективність» вперше використав М. Дж. Фарелл, який вивчав відмінності між заявленим рівнем виробництва та реальними можливостями даної системи. Результатом цих досліджень стала розробка концепції визначення технологічної межі виробничих можливостей для даного суб'єкта, яка є еталоном в оцінці ефективності. У концепції Фарелла максимізація ефекту пов’язана не тільки з повним використанням потенціалу, вона також є результатом оптимальної конфігурації витрат з урахуванням їх цін та рівня технологій. Фарелл описує цей аспект як цінову ефективність [2].

Висновки. Концепція технічної ефективності нині є основою

досліджень у галузі економічної ефективності в межах економіки. Це також основа сучасної загальної концепції ефективності як орієнтації на максимізацію результату та зменшення витрат. У цьому й полягає ефективність у її первинному значенні. Представлена концепція ефективності знайшла своє широке відображення в теорії та практиці управління [3]. Вона є основою економічного аналізу підприємства, розроблена на основі бухгалтерського обліку, фінансового управління та економіки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Буртняк І.В., Благун І.С. Моделювання ефективності функціонування банків за допомогою фінансових потоків. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки*. 2020. №4. С. 51-57.
2. Буртняк І.В. Використання методів аналізу середовища функціонування для оцінки ефективності комерційних банків. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 309-315.
3. Буртняк І.В., Благун І.С. Моделі аналізу та оцінки діяльності банків в умовах нестабільного економічного середовища. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки*. 2020. №4. С. 41-45.

УДК 336.71

Баріда Н.П.
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківської справи та страхування,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ

РОЛЬ ІНФЛЯЦІЙНИХ ОЧІКУВАНЬ В СУЧАСНІЙ МОНЕТАРНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Згідно із очікуваннями МВФ, глобальна інфляція знизиться у середньорічному вимірі з 6,8% у 2023 р. до 5,8% у 2024 р. та 4,4% у 2025 р. Прогноз передбачає, що у 2024 р. темпи інфляції уповільняться у 80% країн, зокрема, у розвинених країнах – на 2 %. п. до 2,6%, в країнах, що розвиваються, – на 0,3 %. п. до 8,1%. Отже, МВФ вважає, що пріоритетом для центральних банків на найближчу перспективу має стати забезпечення «плавної посадки», тобто уникнення передчасного зниження ставок та, водночас, недопущення його надмірного відтермінування.

Натомість, основний акцент в пріоритетах макроекономічної політики робиться на необхідності бюджетної консолідації. Центральні банки, цілком очікувано, схильні пов’язувати зниження темпів інфляції з власними діями щодо посилення жорсткості монетарних умов. Деякі з них

(зокрема, Національний банк України) у 2023 р. вже перейшли до циклу зниження ставок.

Водночас, є всі підстави вважати, що мали рацію ті економісти, які з початку 2022 р. переконували, що інфляційний сплеск був зумовлений не надмірним попитом, а переважно негативними шоками пропозиції, і намагання його подолати за допомогою підвищення ставок є малоефективним [1].

Отже, питання ефективності інфляційного таргетування та ролі інфляційних очікувань в сучасної монетарній економіці, потребує поглибленого дослідження та додаткової аргументації.

Згідно правилами інфляційного таргетування, рішення щодо монетарної політики ухвалюються з урахуванням прогнозу інфляції. Основним монетарним інструментом і операційним орієнтиром за такого монетарного режиму є процентна ставка. Якщо прогнозована інфляція знаходиться вище цільового рівня, то для її стримування проводиться політика "дорогих грошей", тобто процента ставка підвищується. І навпаки – при нижчому прогнозованому показнику інфляції порівняно з цільовим рівнем проводиться політика "дешевих грошей" і процентна ставка знижується.

Змінюючи ставки за своїми операціями з банками, центральний банк впливає на умови, за якими банки укладають угоди між собою на грошовому ринку, і, таким чином, на вартість короткострокових кредитних коштів. Через механізми переміщення капіталу між різними секторами фінансового ринку вартість короткострокових коштів впливає на процентні ставки банків за кредитними та депозитними операціями з підприємствами та населенням, обмінний курс гривні та ціни інших фінансових активів.

У кінцевому підсумку за допомогою зміни процентної ставки центральний банк безпосередньо впливає на інфляційні очікування суб’єктів ринку, а також, опосередкованою, на такі макроекономічні показники, як ВВП та інфляція.

Індикативним прикладом сучасних концепцій інфляційного таргетування є Правило Тейлора. Це правило таргетування в монетарній політиці, запропоноване в 1992 році американським економістом Джоном Б. Тейлором для використання центральними банками з метою стабілізації економічної активності шляхом відповідного встановлення короткострокових процентних ставок. Зазначене правило враховує ставку федеральних фондів, рівень цін і зміни реального доходу. Правило Тейлора дає можливість обчислити оптимальну ставку за федеральними фондами на основі розриву між бажаним (цільовим) рівнем інфляції та фактичним рівнем інфляції, а також розриву між фактичним та природним рівнем виробництва. На думку Тейлора, монетарна політика стабілізується, коли номінальна процентна ставка вища/нижча за зростання/зниження інфляції. Таким чином, правило Тейлора передбачає відносно високу

відсоткову ставку, коли фактична інфляція вища за цільовий показник інфляції. Основна перевага загального правила таргетування полягає в тому, що центральний банк має змогу, на власний розсуд, застосовувати кілька засобів для досягнення поставленої мети [2].

Правило Тейлора, протиставляється дискреційній грошово-кредитній політиці, яка спирається на особисті погляди органів грошово-кредитної політики. Правило Тейлора часто піддається критиці через обмежену кількість факторів, які враховуються.

З середини 1970-х років цільові показники грошової маси використовуються в багатьох країнах для досягнення цільових показників інфляції. Багато розвинених економік, таких як США та Великобританія, зробили свої облікові ставки в цілому відповідними правилу Тейлора в період «Великої поміркованості» (Great Moderation) між серединою 1980-х і початком 2000-х років. Цей період характеризувався обмеженою інфляцією/стабільними цінами. Першою пішла Нова Зеландія, яка прийняла цільовий показник інфляції в 1990 році. Резервний банк Нової Зеландії був реформований, щоб надати пріоритет ціновій стабільності, отримавши при цьому більше незалежності. Банк Канади (1991 р.), а до 1994 р. банки Швеції, Фінляндії, Австралії, Іспанії, Ізраїлю та Чилі отримали мандат на таргетування інфляції [2].

З початку 2000-х років фактична процентна ставка в країнах з розвиненою економікою, особливо в США, була нижчою за ту, яку передбачало правило Тейлора. Відхилення можна пояснити тим, що центральні банки повинні були пом'якшити наслідки фінансових крахів, при цьому використовуючи інтервенції лише з урахуванням інфляційних очікувань. Економічні потрясіння супроводжувалися зниженням ставок.

Інфляційні очікування стосуються очікуваних майбутніх рівнів інфляції, які очікують окремі особи, компанії та інвестори в економіці. Інфляційні очікування мають вирішальний вплив на ефективність функціонування монетарної економіки, через формування економічної поведінки суб’єктів ринку, формуючи рішення щодо витрат, заощаджень та інвестицій.

Можна виокремити такі детермінанти і наслідки інфляційних очікувань:

- Ефективність комунікаційної політики Центральних банків.
- Обмінні курси. Очікування щодо майбутніх обмінних курсів можуть вплинути на інфляційні очікування. Знецінення валюти може спричинити очікування вищих цін на імпорт, сприяючи інфляції.
- Глобальні економічні фактори. Глобальні економічні тенденції та умови можуть впливати на внутрішні інфляційні очікування. Економічні зміни в основних торговельних партнерах або на міжнародних ринках можуть мати побічні ефекти.
- Зростання заробітної плати. Очікувані зміни заробітної плати відіграють певну роль у формуванні інфляційних очікувань. Якщо люди очікують вищих майбутніх заробітних плат, вони також можуть очікувати

вищих цін на товари та послуги.

– Ціни на сировинні товари. Коливання цін на сировинні товари, особливо товари першої необхідності, такі як нафта та продукти харчування, можуть вплинути на інфляційні очікування. Зростання цін на сировинні товари може призвести до очікувань вищої інфляції.

– Стійкість інфляції. Минулі тенденції інфляції сприяють очікуванням. Якщо інфляція була стабільно високою або низькою, люди можуть відповідно скоригувати свої очікування.

Інфляційні очікування мають суттєвий вплив на динамку монетарних та економічних показників і процесів, зокрема на:

– Поведінку споживачів. Інфляційні очікування впливають на споживчі звички. Високі очікування можуть призвести до збільшення витрат, оскільки люди намагаються уникнути вищих цін у майбутньому, тоді як низькі очікування можуть призвести до відстрочки покупок.

– Інвестиційні рішення. Компанії приймають інвестиційні рішення на основі своїх очікувань щодо майбутніх витрат і доходів. Якщо вони очікують вищої інфляції, вони можуть скорегувати стратегії ціноутворення та інвестиційні плани.

– Ефективність монетарної політики. Центральні банки часто використовують інфляційні очікування, як орієнтир для монетарної політики. Якщо очікування добре закріплені, це може полегшити центральним банкам досягнення цільових показників інфляції.

– Номінальні процентні ставки. Очікування щодо майбутньої інфляції можуть вплинути на номінальні процентні ставки. Якщо очікується зростання інфляції, процентні ставки можуть зрости, щоб компенсувати зниження купівельної спроможності грошей.

– Рівень заробітної плати. Профспілки та роботодавці можуть враховувати інфляційні очікування під час переговорів щодо контрактів щодо заробітної плати. Очікування вищої інфляції можуть призвести до вимог вищого підвищення заробітної плати.

– Грошові потоки на фінансових ринках. Інфляційні очікування впливають на фінансові ринки, впливаючи на прибутковість облігацій, ціни акцій і вартість валюти.

Висновки. Розуміння інфляційних очікувань і управління ними мають вирішальне значення для підтримки економічної стабільності та досягнення цільових показників інфляції. Центральні банки часто використовують комунікаційні стратегії та використовують різні економічні показники, щоб впливати на інфляційні очікування та закріплювати їх відповідно до цілей їх монетарної політики. Саме такий, неочевидний, причинно-наслідковий зв'язок – від очікувань учасників ринку до інфляційного таргету та формалізованих, публічно задекларованих очікувань регулятора, до фактичного рівня інфляції, є сучасним механізм інфляційного таргетування та проявом поведінкової економіки на макроекономічному рівні.

Список використаних джерел:

1. Помста інфляційних голубів - Проект Синдикат. URL: https://www.project-syndicate.org/onpoint/the-revenge-of-the-inflation-doves?barrier=accesspaylog;
2. Інфляційні очікування: детермінанти та наслідки - Основна доповідь, Бен Бернанке, конференція «Інфляційні очікування та монетарна політика», 2022р. URL: https://www.nber.org/lecture/2022-inflation-expectations-determinants-and-consequence-keynote-ben-bernanke-inflation-expectations
3. Європейський центральний банк. Дослідження та публікації. Офіційний сайт. URL: https://www.ecb.europa.eu/pub/html/index.en.html
4. Національний банк України. Монетарна політика. Офіційний сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/monetary

УДК 336.7

Квасницька Р. С.
д.е.н, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький

Войтішин Є. І.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький

Швець С. А.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький

СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Банківська система України функціонує сьогодні в умовах різноманітних викликів як фінансово-кризового характеру, що притаманні світовій фінансовій системі, так і викликів, що спричинені війною, яка була розпочата росією 24.02.2022 р. шляхом віроломного вторгнення на територію суверенної України. Звичайно, в цих умовах функціонування банківської системи держави видозмінюється відповідно до загроз та можливостей, які висуває сьогодення воєнного стану, що діє в Україні. При цьому, варто зауважити, що «банківська система загалом стійко відповіла не лише на перші воєнні виклики, зберігши керованість та безперебійність платежів, а й втрималась на довшій дистанції» [1].

З метою збереження фінансової стабільності держави, Національний банк України щороку визначає системно важливі банки, діяльність яких впливає на стабільність усієї банківської системи, та здійснює посилений нагляд за ними. Основними характеристиками системно важливих банків є:

1) занадто великий, щоб збанкрутувати. Розпад системно важливого банку негативно б вплинув на інші фінансові установи або навіть на всю фінансову систему й реальний сектор економіки. Фінансова криза є хорошим прикладом: Федеральна резервна система й уряд США врятували Citibank та інших системно важливих банків шляхом своєчасного надання коштів;

2) занадто взаємопов'язаний, щоб збанкрутувати. Системно важливими банками у торгівлі на фінансових ринках є дуже активними та утворюють тісні відносини з іншими банками через кредитування бізнесу, що дає їм можливість легко поширювати системний ризик на інші банки або фінансові установи;

3) занадто важливий, щоб збанкрутувати. Таке твердження зумовлене двома аспектами:

– по-перше, існуванням зв'язку між системно важливим банком і державою, що проявляється в наявності морального ризику;

– по-друге, системно важливий банк використовує своє монопольне становище з метою впливу на ринок, що дає йому змогу, зокрема, підвищувати ціни на кредитні та знижувати на депозитні послуги, що ставить інші банки в невигідні конкурентні умови» [2, с.378];

4) складний щодо заміни. Системно важливі банки є такими, «без яких функціонування фінансової системи значно ускладняється, а відновлення рівноваги системи є досить тривалим» [3, с.25]. «Взаємозамінність системно важливого банку визначається його унікальністю, що може проявлятися також набором послуг, що надає така установа, в результаті чого виявляється наскільки сильний є вплив банку на систему і чи може остання функціонувати у разі його банкрутства» [4, с.80];

5) складний щодо здійснюваних операцій (обсяг та складність операцій, масштаб надання послуг), щодо розгалуженої мережі філій (мережева складність) та інше. Банк, «який має складну структуру власності, розподілену на фінансовому ринку між значною кількістю інших фінансових інститутів системи, який у випадку банкрутства/виходу з ринку може спровокувати негативні наслідки для системи та економіки, можна вважати системно важливим» [5].

Так, згідно даних Національного банку України, кількість системно важливих банків в Україні коливалась від восьми у 2015 році до трьох у 2016 році і до п'ятнадцяти у 2023-2024 роках. При цьому, їх частка у загальній кількості банків банківської системи України зросла за 2016-2024 рр. від 5,52% до 22,32%. Розглядаючи історичний ракурс визначення НБУ системно важливих банків (табл. 1), можна зробити висновок про те, що

найбільша кількість системно важливих банків визначена саме у 2023-2024 роках (15 банків).

Варто відмітити, що щороку, починаючи з 2018 року, Національний банк України проводить оцінку стійкості банків. У 2023 році Національний банк провів оцінку стійкості найбільших банків України після річної перерви, спричиненої повномасштабним вторгненням. Минулого року оцінку стійкості проходили 20 банків, що разом мають більше 90% активів банківської системи. Оцінка стійкості здійснювалася Національним банком та включала оцінку якості активів (далі AQR), верифікацію вартості найбільших об'єктів застави за кредитами, екстраполяцію результатів AQR (за потреби) та розрахунок показників діяльності банку на наступні три роки. Розрахунок показників діяльності фактично замінив традиційне стрес-тестування. Його здійснено лише за базовим макроекономічним сценарієм на основі макропрогнозу Національного банку. Цей сценарій був помірно консервативним, щоб виявити можливий вплив основних ризиків на діяльність банків за їх поточного стану [6].

Отже, у 2023 р. оцінювались 20 банків, які є лідерами за сукупністю показників обсягу зважених на ризик-активів, депозитів та кредитів фізичних осіб. Серед цих банків оцінювались і всі 15 системно важливі банки.

Таблиця 1

Історичні зміни переліку системно важливих банків України

Банк	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
ПриватБанк	+	+	+	+	+
Ощадбанк	+	+	+	+	+
Укрексімбанк	+	+	+	+	+
Райффайзен Банк	+	+	+	+	+
Укргазбанк	+	+	+	+	+
Альфа-банк	+	+	+		
ПУМБ	+	+	+	+	+
Укрсиббанк	+	+	+	+	+
Таскомбанк	+	+	+	+	+
Універсал банк	+	+	+	+	+
Кредобанк	+		+	+	+
ОТП банк	+	+	+	+	+
Південний	+	+	+	+	+
А-Банк	+	+	+	+	+
Креді Агріколь Банк				+	+
Сенс банк				+	+
	14 банків	13 банків	14 банків	15 банків	15 банків

Складено авторами за даними [7].

Варто зауважити, що три системно важливі банки (АТ "Укрексімбанк", АБ "УКРГАЗБАНК", АТ "СЕНС БАНК") мали рівень достатності капіталу, що нижчий за мінімальний нормативний. Національним банком України визначено, що «головною причиною виникнення потреби в капіталі для цих банків стала їхня значно нижча за середню для сектору операційна ефективність. Майже всі ці банки мали низьку процентну маржу та високе співвідношення операційних витрат та доходів у звітному періоді, який охоплював три останніх квартали 2022 року та І квартал 2023 року. Суттєвий негативний вплив на капітал декількох банків спричинили розрахункові втрати від кредитного ризику» [6]. При цьому, зазначимо, що сценарії оцінювання (стрес-тестування) розроблено НБУ так, щоб виявляти можливий вплив основних ризиків на діяльність окремого банку за його поточного стану.

Список використаних джерел:

1. Корнилюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни. *Економічна правда*. 2023. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/ (дата звернення: 10.04.2024).

2. Бура В.І. Науковий феномен системно важливого банку. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С.375-381.

3. Литвиненко О. Теоретичні засади визначення сутності системно важливих банків. *Фінансовий простір*. 2019. № 2 (34). С.74-84.

4. Приказюк Н. Компоративізм понять «системно важливі» та «системно утворюючі фінансові інститути». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. №5 (194). С. 22-29.

5. Bernanke B. Financial reform to address systemic risk. federalreserve.gov. URL: http://surl.li/hiukb (дата звернення: 30.04.2023).

6. Звіт про оцінку стійкості банків у 2023 році. Офіційний сайт НБУ. URL: http: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-otsinku-stiykosti-bankiv-u-2023-rotsi (дата звернення: 15.04.2024).

7. Історичні зміни переліку системно важливих банків. Офіційний сайт НБУ. URL: http: https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib/chronology-sib (дата звернення: 15.04.2024).

УДК 368.01

Чернодубова Е. В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів та банківської справи
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
м. Київ

Келюхова Ю. В.
здобувач бакалавр
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля
м. Київ

РИНОК СТРАХУВАННЯ: ВИКЛИКИ ТА РОЗВИТОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан суттєво змінив структуру попиту на страхові послуги - зріс попит на страхування життя, майна від військових ризиків, медичне страхування, водночас знизився попит на певні традиційні види страхування. Страховики вимушені пристосовуватися до викликів війни - переглядати умови договорів, тарифи, андерайтинг, врегулювання збитків, тому важливо проаналізувати їхні стратегії розвитку. Для підтримки ринку держава запровадила низку тимчасових регуляторних заходів, наслідки яких потребують оцінки. Критично важливо визначити шляхи мінімізації негативного впливу війни і забезпечити стійкий розвиток страхування в повоєнний період відбудови економіки. Отже, дана тема є актуальною як в теоретичному, так і практичному вимірах для страховиків, регуляторів та інших учасників страхового ринку в умовах воєнного стану і при підготовці до повоєнної відбудови.

Повномасштабна російська агресія, що почалася 24 лютого 2022 року, поставила ринок страхування України перед глобальним викликом. В умовах невизначеності ринку необхідно було розробити та впровадити політику, яка спрямована на зміну державних економічних і господарських процесів. Страхові компанії в Україні зіткнулися з абсолютно новими викликами. Окупація територій, релокація бізнесу та знищення нерухомості призвели до скорочення кількості центрів обслуговування клієнтів [1]. Зменшується кількість страхових внесків у страхові компанії життя, а також ускладнюється процес здійснення страхових виплат, особливо у випадках смерті застрахованих осіб на окупованих територіях. На 1 жовтня 2022 року в Державному реєстрі фінансових установ (ДРФУ) обліковувалося 140 страховиків, з яких 13 були компаніями зі страхування життя (табл. 1). У ДРФУ кожен страховик має ліцензію.

Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні в 2019-2022 рр. [1]

	2019	2020	2021	01.10.2022
Загальна кількість	233	210	155	140
СК «non-Life»	210	190	142	127
СК «Life»	23	20	13	13

Страховому ринку вдалося не лише вистояти, але й налагодити

роботу в умовах воєнного часу. Водночас на ринку залишається чимало викликів, пов'язаних із безпрецедентно складними умовами, в яких доводиться працювати страховикам, їх клієнтам та регулятору [2].

Національний банк прагне створити платоспроможний, стабільний та прозорий ринок, який може виконувати зобов'язання перед клієнтами. З цієї причини Національний банк постійно змінює свої регуляторні вимоги, щоб вони відповідали поточним потребам і умовам діяльності. Ці вимоги були зменшені на початку повномасштабного вторгнення. Це дозволило ринку продовжувати працювати під час війни. Враховуючи чітке розуміння негативного впливу будь-якого послаблення регуляторних вимог на ринок, такі заходи планувалося запровадити на досить обмежений період часу. Згодом регулятор почав фіксувати ознаки порушення деякими компаніями важливих фінансових правил і діяльності, яка є ризикованою. Регуляторні процедури були переглянуто та відновлено, щоб запобігти подальшому погіршенню ситуації та ослабленню ринку.

Багато страховиків запровадили можливість надання онлайн-консультацій у регіонах, де фізично важко дістатися до лікарні. На початку війни Національний банк запропонував страховикам спростити управління випадками, пов'язаними зі страховкою. Зокрема, страховики повинні віддавати перевагу копіям необхідних документів і електронним документам. У сфері добровільного медичного страхування зобов'язання страховика виконуються за допомогою дистанційних методів урегулювання страхових випадків. Що стосується більш спокійних регіонів, страховики змогли швидко адаптувати свої бізнес-процеси до вимог воєнного часу та продовжувати надавати послуги з добровільного медичного страхування, як це було раніше.

Страхування українців, які виїхали за кордон, щоб уникнути війни, є ще одним викликом у воєнний час. Від початку війни українські страховики запропонували переселенцям можливість укладати договори страхування онлайн, розуміючи труднощі комунікації та транспортування. Йдеться як про договори страхування подорожуючих, так і про міжнародні договори «автоцивілки» або «Зеленої картки». Більшість страховиків скасували вимоги щодо того, щоб страхувальники перебували на території України під час оформлення полісу, особливо на початку війни. Крім того, багато страхових компаній розширили свої послуги для клієнтів, які перебувають за кордоном. Наприклад, вони дали клієнтам можливість продовжити дію своїх полісів страхування подорожуючих і КАСКО дистанційно шляхом онлайн-оформлення та оплати банківською карткою, надати телемедицину з українськими лікарями та спростити процедуру вирішення страхових випадків, які сталися в іншій країні.

Планування подальших етапів розвитку ринку страхування є найбільшим викликом, який виникає під час тривалої війни. Незважаючи на труднощі, робота продовжується. Задля цього Національний банк постійно спілкується з учасниками ринку. Страховики повинні бути залучені до

убезпечення ризиків у пріоритетних напрямах розвитку економіки післявоєнного відновлення України. Зокрема, у сферах будівництва, сільського господарства, енергетики, відновлення інфраструктури, логістики, перевезень, іпотечного кредитування, лізингових послуг, інформаційних технологій і інвестицій. Очікується, що особисте страхування стане більш популярним. Зокрема, Національний банк всебічно сприяє створенню широких можливостей для медичного страхування. Перехід на закупівлю послуг державою в закладах охорони здоров'я дозволить фінансувати вторинні та третинні ланки медичної допомоги. Звичайно, можна говорити про зміни в асортименті страхових послуг, розширення обсягів страхового покриття та включення до нього актуальних ризиків, особливо військових.

Страхові виплати за ризиковими видами страхування у І кварталі 2023 року склали 3,5 млрд грн, це на 16,6 % більше ніж у І кварталі 2022 року. 2,7 млрд грн сплатили учасники НАСУ. КАСКО покриває більшість виплат. Страхові резерви зросли майже на 10% до 23,6 млрд грн. Основним фактором зростання страхових резервів є різке зростання продажів Зеленої картки з початку війни (у два рази більше), а збитковість значно перевищила довоєнні показники. На кінець І кварталу 2023 року активи страховиків по ризиковому страхуванню становили 48,2 млрд грн, що більше, ніж на кінець довоєнного 2021 року. З іншого боку, за останній квартал цей показник дещо знизився через вихід деяких страховиків з ринку. Загалом активи страховиків мають тенденцію до постійного зростання, що свідчить про збільшення капіталу на ринку страхових послуг [3].

На відміну від ринку ризикового страхування, ринок страхування життя відновлюється швидше. Це результат структурних змін на ринку праці. Людям стає складніше планувати своє майбутнє під час воєнного стану [3]. Втрати громадян також змінюються. У першому кварталі 2023 року страхові премії зі страхування життя склали 1,3 млрд грн, що на 13,3% менше, ніж у тому ж періоді 2022 року. Страхові виплати зросли на 286 млн грн, на відміну від премій. Це найвищий квартальний показник страхових виплат за останні два роки, включаючи довоєнний період 2021 року. У першому кварталі 2023 року страхові резерви страховиків життя зросли до 17,6 млрд грн, а активи становили 21,3 млрд грн. За всіма критеріями частка учасників НАСУ в показниках ринку страхування життя становить понад 97% [3].

У складний воєнний час строковики продовжують справлятися з економікою України, сплачуючи податки до бюджету. Незважаючи на прогнози Меморандуму про економічну та фінансову політику щодо зниження корпоративних прибутків у 2023 році, страховики вже сплатили 383 млн грн податку на прибуток до бюджету за І квартал 2023 року [3]. Це незважаючи на те, що очікується зменшення надходжень від податку на прибуток. Страховий ринок сприяє нашій перемозі, надаючи страхові послуги, які вимагають бізнес, громадяни та держава.

Попри складні умови війни, українські страховики демонструють стійкість та продовжують сплачувати податки та здійснюють вагомий внесок

до бюджету. Хоча ринок страхування життя відновлюється повільнішими темпами через структурні зміни на ринку праці та зміну пріоритетів витрат громадян, сегмент ризикового страхування демонструє зростання обсягів страхових резервів та активів порівняно з довоєнним періодом.

Отже, з вище сказаного, можна зробити висновок, що повномасштабне вторгнення стало випробуванням для вітчизняного страхового ринку, змусивши його кардинально переосмислити підходи, але водночас відкриваючи нові перспективи розвитку в майбутньому, особливо на етапі відбудови економіки.

Список використаних джерел:

1. Попович Д. В., Біда М. С., Закорко К. К. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5791/5666

2. Бурбель Л. Шість головних викликів, з якими зустрівся страховий ринок упродовж шести місяців війни. URL: https://interfax.com.ua/news/blog/856594.html

3. НАСУ. Ключові тенденції страхового ринку України у 2023-2024 роках. URL: https://www.nasu.com.ua/klyuchovi-tendencziyi-strahovogo-rynku-u/

УДК 336.711

Криховецька З.М.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Дейпук Х.Р .
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ДЕРЖАВНІ БАНКИ ТА ЇХ РОЛЬ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

У сучасних умовах глобальних економічних трансформацій та постійних викликів, дослідження діяльності державних банків в Україні стає важливим завданням. Державні банки України є невіддільною складовою фінансової системи країни. Їх роль полягає в забезпеченні фінансової стабільності, фінансовій підтримці реалізації важливих соціально-економічних проєктів та ефективності економіки в цілому.

В Україні станом на початок 2024 року працювало 63 банки, серед яких 5 державних банків, які володіють переважною часткою загальних активів (рис.1), що вказує на значні масштаби діяльності цих банків.

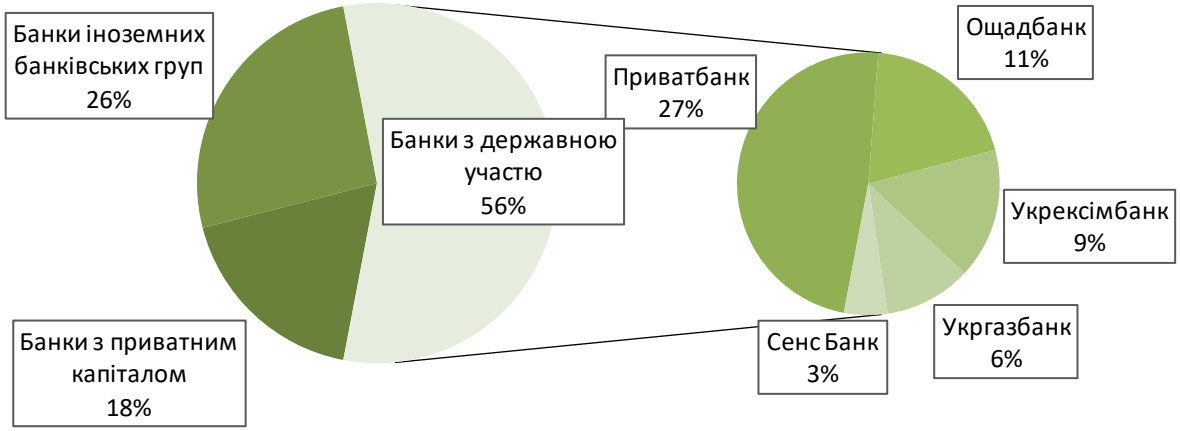

Рис. 1. Місце державних банків у структурі банківської системи України (за обсягами активів) станом на 01.09.2023 р.

Розраховано за даними [1]

З рис.1 видно, що активи банків із державною часткою займають 56% всієї банківської системи, зокрема велика частина з них належить Приватбанку (27%). Також державні банки займають велику частку в структурі власного капіталу – 47,7%. На них припадає 51,9% кредитів, 53,8 % – клієнтських коштів, 63,2% – прибутку банківської системи (табл. 1). Крім того, станом на 2024 рік за результатами щорічного перегляду НБУ, усі п’ять державних банків входять до списку системно важливих.

Розглянемо детальніше основні показники діяльності державних банків в розрізі окремих (табл.1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності державних банків України на 01.01.2024 р., млн. грн.(% у банківській системі)

Банк	Кошти клієнтів	Власний капітал	Кредити	Прибуток
Приватбанк	549 686 (22,6%)	83 294 (28,1%)	95 637 (13,9%)	37 764 (43,6%)
Ощадбанк	298 969 (12,3%)	26 892 (9,1%)	89 109 (12,9%)	4 752 (5,5%)
Укрексімбанк	212 986 (8,7%)	9 176 (3,1%)	75 604 (11,0%)	5 217 (6,0%)
Укргазбанк	154 079 (6,3%)	10 913 (3,7%)	63 332 (9,2%)	1 936 (2,2%)
Сенс Банк	95 143 (3,9%)	11 445 (3,9%)	33 856 (4,9%)	5 039 (5,8%)
Всього по державних банках	1310863 (53,8%)	141720 (47,7%)	357538 (51,9%)	54708 (63,2%)
Банківська система	2 435 959 (100%)	296 796 (100%)	688 375 (100%)	86 545 (100%)

Розраховано за даними [1]

Як видно з табл. 1, серед державних банків найбільші обсяги кредитів, залучених коштів клієнтів, власного капіталу припадали на Приватбанк. Приватбанк також показав виняткову прибутковість, заробивши 37,7 мільярда гривень (43,6% у прибутку банківської системи), що показує значну відстань між ним та іншими державними банками, такими як Ощадбанк (4,7 мільярда гривень), Сенс Банк (5 мільярда гривень), Укрексімбанк (5,2 мільярда гривень) та Укргазбанк (1,9 мільярда гривень). Це фінансове лідерство ПриватБанку вказує на його важливу роль у банківському секторі України та може бути результатом добре організованих стратегій та управління банком. Варто звернути увагу що жоден з державних банків не зазнав збитків, що є позитивним показником.

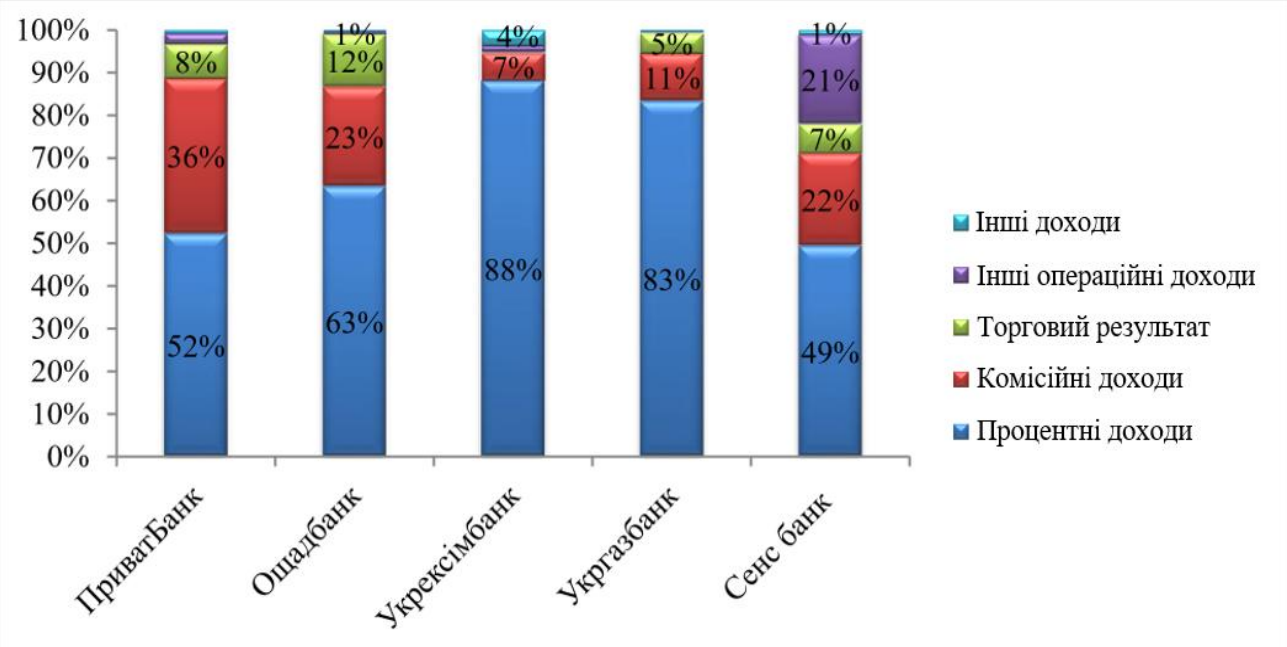

Рис. 2. Структура доходів державних банків

Структура доходів відрізняється для кожного банку, вказуючи на різні стратегії та обсяги діяльності. Високі процентні доходи у банків (Ощадбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк) свідчать про активну кредитну діяльність. Комісійні доходи та торговельні також мають значний вплив на загальні доходи у окремих банках (Приватбанк, Ощадбанк, Сенс банк). Інші операційні та інші доходи є важливим елементом для Сенс Банку, вказуючи на різноманітність їхньої діяльності.

Для оцінки фінансової стійкості державних банків та їх потенційні ризики слід розглянути рейтинг від Мінфіну за 4 квартали 2023 року, який може бути корисним для інвесторів, клієнтів. Рейтинги стійкості визначаються на основі аналізу різних аспектів фінансової діяльності банку і його здатності витримувати різні фінансові виклики та стреси.

Таблиця 2

Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 кварталу 2023

Банк	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в ренкінгу за депозитами фізосіб
Приватбанк	4,09	3,45	4,6	4,63	1
Ощадбанк	3,65	2,73	4,3	4,56	2
Сенс Банк	3,89	3,33	4,6	3,89	5
Укрексімбанк	3,86	3,32	4,4	4,11	8
Укргазбанк	3,64	3,2	3,9	4,19	9

Складено за даними [2]

Важливими є результати ренкінгу за депозитами фізичних осіб, оскільки на сьогодні банки будують моделі бізнесової діяльності за клієнтоорієнтованим підходом. Бачимо, що державні банки входять в першу десятку за популярністю для клієнтів. Результати ренкінгу по депозитах фізичних осіб свідчать про високий рівень довіри до державних банків із боку вкладників. Всі державні банки знаходяться в лідерах по вкладах, така довіра свідчить про те, що у період очищення банківської системи України в умовах кризи та економічної нестабільності, коли значна кількість банків має фінансові проблеми, юридичні та фізичні особи довіряють фінансовим установам, діяльність яких підтримується та гарантується державою. Таким чином, державні банки, на відміну від банків із приватним капіталом, мають перевагу на ринку банківських послуг. Порівнюючи отримані показники спостерігається що АТ КБ “ПриватБанк” є лідером майже за всіма показниками.

Висновки. Державні банки в Україні, незважаючи на нестабільність та ризики, що пов'язані з сучасною ситуацією в країні, мають потенціал для активного впровадження інноваційних підходів у свою діяльність. Очікується, що їх розвиток буде спрямований на поліпшення якості обслуговування та впровадження передових технічних новацій.

Зростання конкуренції між фінансовими установами за клієнтів може стати стимулом для впровадження інноваційних рішень та покращення обслуговування. Це відкриває перспективи для виникнення нових послуг та збільшення доступності фінансових послуг для громадян. Однак, розглядаючи перспективи, слід врахувати проблеми, пов'язані з політичним впливом на розподіл активів у державних банках. Ця проблема вимагає уваги до якості корпоративного управління та ефективності моніторингу регулятора.

Для подальшого розвитку державних банків обґрунтовано необхідність максимізації доходів через орієнтацію на цільові клієнтські

групи та оптимізацію операційних моделей. Важливими шляхами вдосконалення є оптимізація фінансового управління та підвищення ефективності моніторингу за діяльністю банків.

Загальною тенденцією є потенціал для успішного розвитку державних банків, який може бути реалізований шляхом ретельного впровадження стратегій та інновацій у фінансовій сфері. Стабільність, адаптивність та ефективне управління ризиками визначають їхню важливу роль у фінансовій системі країни та перспективи для покращення обслуговування клієнтів та зміцнення конкурентоспроможності на ринку.

Отже, незважаючи на виклики, перед якими стоять державні банки, можна зазначити, що вони мають можливості для подальшого розвитку та покращення своєї ролі в економіці України.

Список використаних джерел:

1. Згруповані балансові залишки (у розрізі банків). URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist (дата звернення: 12.03.2024)
2. Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 кварталу 2023. URL: https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/ (дата звернення: 12.03.2024)

УДК 336.73

Мовчун С. В.
к.е.н.,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Черненко В. В.
здобувач ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ТРЕНДИ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ НЕБАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Небанківський фінансовий сектор в Україні включає страховий ринок, небанківські кредитні установи, недержавні пенсійні фонди, фінансові та лізингові компанії, ломбарди тощо. Дані про кількість посередників, їхні активи та обсяг наданих послуг показують поточний стан і динаміку ринку [1].

Так, станом на кінець січня 2024 р. в Україні було зареєстровано 945 фінансових установ із их 100 страхових компанії, 129 кредитних спілок, 125 ломбарди, 528 фінансових компаній, 63 банки (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості небанківських фінансових установ, 2021–2024

Фінансова установа	2021	2022	2023	2024 (станом на 31.01)
Страховики	155	128	101	100
Кредитні спілки	278	162	133	129
Фінансові компанії	922	760	559	528
Ломбарди	261	183	146	125
Банки	71	67	63	63
Всього	1687	1300	1002	945

Джерело: сформовано на основі [2]

Виходячи із поданих даних таблиці можна зробити наступні висновки щодо динаміки кількості небанківських фінансових установ в Україні за період 2021–2024 роках.

У зазначений період на фінансовому ринку відбувається найбільш суттєве скорочення фінансових компаній, а саме їх кількості – з 922 одиниць у 2021 році до 528 одиниць на початок 2024 року.

На другому місці зменшення кредитних спілок – з 278 одиниць у 2021 році до 129 одиниць на початок 2024 року.

Кількість страхових компаній та ломбардів також демонструє стійку тенденцію до скорочення.

Єдиний сектор небанківських фінансових установ, де спостерігається відносна стабільність – це банки, їх кількість залишається на рівні 63 одиниць протягом 2021–2024 років.

Активи небанківського фінансового сектору так само змінювалися в умовах COVID-19 2021 році та повномасштабної війни 2022–2023 рр. Станом на кінець 2023 р. активи небанківських фінансових посередників становили 3 273 042 млрд грн. (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка активів небанківських фінансових установ, 2021–2023, млн грн

Фінансова установа	2021	2022	2023
Страховики	64 737	70 298	74 335
Кредитні спілки	2 317	2 330	1 422
Фінансові компанії	216 406	243 997	250 631
Ломбарди	4 289	4 101	3 848
Банки	2 053 232	2 353 939	2 942 806
Всього	2 340 981	2 674 665	3 273 042

Джерело: сформовано на основі [2]

Дані таблиці 2 ілюструють у цілому збільшення активів фінансових установ у період 2021-2023.

Зазначимо, що найбільшу частку в активах небанківського фінансового сектору займають фінансові компанії. Їх активи мали тенденцію до зростання з 216,406 млн грн у 2021 році до 250,631 млн грн у 2023 році.

Значні активи також мають страхові компанії, обсяг яких збільшується з 64,737 млн грн у 2021 році до 74,335 млн грн у 2023 році.

Активи кредитних спілок демонструють спадну динаміку,

скорочуючись з 2,317 млн. грн у 2021 році до прогнозованих 1,422 млн. грн у 2023 році.

Ломбарди також поступово зменшують обсяг активів - з 4,289 млн. грн у 2021 році до 3,848 млн. грн у 2023 році.

Активи банків, на відміну від інших небанківських установ, демонструють стабільне зростання протягом аналізованого періоду - з 2,053 млн. грн у 2021 році до 2,943 млн. грн у 2023 році [2].

Сьогодні розвиток небанківського фінансового сектору в Україні підтримується кількома трендами та факторами:

1) Цифрові технології – як і в багатьох інших країнах прискорюють розвиток небанківських фінансових послуг. Мобільні додатки, онлайн-платформи та електронні системи платежів надають зручність та доступність для клієнтів.

2) Фінтех і інновації - компанії фінтех активно розвиваються, надаючи нові фінансові послуги та інструменти, такі як платіжні системи, краудфандинг, розрахункові системи на основі блокчейну тощо.

3) Регулятивне середовище - зміни в законодавстві та регулюванні стимулюють розвиток небанківського сектору. Наприклад, регулятори можуть спрощувати процедури ліцензування для фінтех-компаній або створювати спеціальні правила для інноваційних фінансових послуг.

4) Попит на фінансові послуги - зростання доходів і фінансова грамотність населення сприяють збільшенню попиту на широкий спектр фінансових послуг, які надаються не лише банками, але й іншими фінансовими установами.

5) Фінансова включеність - державні програми та ініціативи спрямовані на збільшення фінансової включеності населення, що може включати у себе розвиток мікрофінансових установ, кредитних спілок та інших альтернативних фінансових послуг для малозабезпечених шарів населення.

6) Глобалізація - збільшення міжнародних торгівельних зв'язків та інвестиційної активності сприяє зростанню міжнародного фінансового сектору в Україні, включаючи іноземні фінансові послуги та інвестиції [3].

За період з 2021 по 2024 рік виявився значний спад у кількості небанківських фінансових установ в Україні. Найбільш помітне зменшення спостерігалося серед фінансових компаній та кредитних спілок. Цей тренд відображається і в активах цих установ, які також зменшувалися або збільшувалися на значно меншому рівні порівняно з банками. Банківський сектор залишався стабільним у цей період, що може свідчити про його відносну стійкість в умовах економічної нестабільності.

Несприятлива економічна ситуація, пов'язана з пандемією COVID-19 та конфліктом, вплинула на динаміку цих ринків. Однак, незважаючи на це, деякі сегменти, такі як банки, змогли відстояти свої позиції.

Насамкінець, тренди розвитку небанківського фінансового сектору в Україні включають цифрові технології, фінтех і інновації, регулятивне

середовище, зростаючий попит на фінансові послуги, фінансову включеність та глобалізацію. Ці фактори будуть визначальними для подальшого розвитку цього сектору в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Глущенко С. В., Піддубний І. Д. Тренди та фактори розвитку небанківського фінансового сектору в україні. *DSpace Repository :: Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository*. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2f0b30e0-b35e-4c8d-8fa6-e967810ccda7/content (дата звернення: 09.04.2024).

2. Національний банк України. У січні на ринку небанківських фінансових послуг з'явилося три нових гравці, 65 – залишили ринок. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2024-03.pdf?v=7 (дата звернення: 09.04.2024).

3. Щур Р. І., Мацьків В. В., Плець І. І. Особливості функціонування небанківських фінансових установ в умовах воєнного стану. *ICI Journals Master List*. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1714637 (дата звернення: 09.04.2024).

УДК 336:368

Шірінян Л. В.
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ

КОНКУРЕНТНА ПОЗИЦІЯ СТРАХОВИКА НА РИНКУ СТРАХУВАННЯ

Питання визначення конкурентної позиції на ринку послуг залишається відкритим для страховиків. Згідно з Законом про конкуренцію, монопольна ринкова позиція страховика досягається за умови 35% охоплення ринку страхування. Законодавчі норми не є достатніми і мають бути запропоновані нові якісні і кількісні критерії охоплення ринку страхування (далі РС).

Конкурентна позиція страховика може розглядатись з позицій рейтингу його серед інших компанії [1]. Рейтингові агентства A. M. Best, Standard & Poor's (тощо) мають власні методики на основі фінансового аналізу і мають високу вартість для українських страховиків. Наведені приклади дають можливість визначити фінансовий стан страховика та

порівнювати з іншими страховиками, однак не визначають ринкове місце та ступінь охоплення страховими послугами.

Метою дослідження є розробка та впровадження нового методу оцінювання конкурентної позиції страховика на ринку страхування за допомогою набору показників охоплення ринку, розмірів, масштабів діяльності, експансії та критеріїв ефективності.

Виклад основного матеріалу. Кожний страховик має на меті максимально охопити РС. Тому показники ринкової позиції мають визначати, наскільки цю мету реалізовано на практиці.

Нещодавно було запропоновано нову методику визначення конкурентної позиції страховика для українського ринку ризикового страхування [2, с. 100].

Ми адаптували цей підхід для визначення конкурентної позиції life-страховиків на ринку страхування життя [3, с. 177]. Наведені дві публікації визначають два підходи: і) для ринку ризикового страхування, іі) для ринку страхування життя, і дають змогу постійно моніторити конкурентну позицію кожного страховика на РС. В свою чергу, потенційні клієнти і зацікавлені особи матимуть достовірну і актуальну інформацію про кожного постачальника.

В рамках наведених підходів запропоновано набір показників охоплення ринку страхування, серед яких є такі:

- частка страховика на РС за страховими преміями,
- частка страховика на РС за кількістю підрозділів,
- частка страховика на РС за кількістю договорів страхування,
- частка страховика на РС за кількістю штатних співробітників,
- рентабельність адміністративних витрат страховика.

В рамках узагальнення підходу запропоновано зведений індекс для вимірювання і порівняння конкурентної позиції страховика відносно конкурентів і виконано апробацію на прикладі 6 страховиків.

Новий підхід дає змогу страховикам будувати власну стратегію з управління компанією таким чином, щоб покращити позицію на ринку.

Список використаних джерел:

1. Шірінян Л. В. Рейтингова система і рейтинг-оцінка фінансової стійкості страхових компаній України. *Світ Фінансів*, 2007. 2 (11), 152-163.

2. Шірінян А. А. Конкурентна позиція страхової компанії на ринку страхових послуг. *Формування ринкових відносин в Україні*, 2023. 12 (271), 97-107.

3. Шірінян Л. В. Нова методика визначення конкурентної позиції компанії зі страхування життя на ринку страхування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал.* Острог : Вид-во НаУОА, 2024. № 32 (60). С. 115-120.

УДК:336.7

Кохан І.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Дорош Є.І.
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ АКБ «ЛЬВІВ»

Для банківських установ важливо ефективно здійснювати управління кредитною діяльністю банку, а саме: оцінкою кредитного портфеля, адже кредитна діяльність приносить основні прибутки банківській установі. З огляду на воєнний стан в Україні та економіко-політичну ситуацію у світі, на сьогодні постає питання ефективного управління кредитною діяльністю банку. Неефективне управління кредитним портфелем та зростання проблемних кредитів призводить до підвищення ризиків здійснення кредитних операцій, що призводить до настання збитків та втрати вкладених ресурсів, тому основне завдання управління банківською установою – це вдосконалення механізму управління кредитним портфелем.

Комерційні банки - це установи, функцією яких є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, касове та розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій, передбачених законом. Вони виступають важливою ланкою кредитної системи України, що належать до другого рівня банківської системи [1].

Станом на 1 січня 2024 р. розмір кредитного портфеля становив 6794,99 млн.грн. Основні принципи, за якими формується кредитний портфель банку - принцип максимальної диверсифікації кредитного портфеля між індивідуальними позичальниками та за видами господарської діяльності (секторами економіки).

Банк щомісячно здійснює аналіз концентрації кредитного ризику за сумами кредитів, наданими у сектори економіки. Такий аналіз визначає найбільшу концентрацію кредитів у кредитному портфелі за видами економічної діяльності та є невід'ємною складовою управління кредитним ризиком [2].

Загальна сума кредитів 10 найбільших позичальників Банку на 31 грудня 2022 року становила 529 234 тис. грн., або 11% від кредитного портфеля до вирахування очікуваних кредитних збитків, на 31 грудня 2021 року - 525 466 тис. грн. (11%) [3].

Проаналізуємо темп приросту статтей структури кредитів за видами економічної діяльності за 2021-2022 роки (табл. 1):

Таблиця 1

Структура кредитів за видами економічної діяльності за 2021-2022 роки, тис. грн. [3]

Вид економічної діяльності	31.12.2022		31.12.2021		Темп приросту, у %
	сума	%	сума	%	
1	2	3	4	5	6
Торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1 499744	32%	1 445876	31%	3,72
Переробна промисловість	1 055397	22%	958 816	21%	10,07
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	765 227	16%	733 318	16%	4,32
Фізичні особи	356 023	8%	406 670	9%	-12,45
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг	343 821	7%	356 479	8%	-3,55
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	258 920	5%	252 899	5%	2,38
Будівництво	120 366	3%	114 782	2%	4,86
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	50 443	1%	61 042	1%	-17,36
Державне управління	610	0%	933	0%	-34,62
Інші	300 046	6%	320 510	7%	-6,38
Усього кредитів та заборгованості клієнтів без резервів	4 750597	100%	4 651325	100%	2,13

На кінець звітного року АТ АКБ «ЛЬВІВ» мав достатній рівень ліквідності, що підтверджується перевищенням граничних розмірів нормативів ліквідності комерційних банків, встановлених НБУ:

- значення коефіцієнту покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio - LCR) за всіма валютами становило 237,11% та в іноземній валюті - 847,53% (норматив - не менше 100%).

- значення коефіцієнту чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio - NSFR) складало 124,12% (нормати - не менше 90%).

Станом на 31.12.2022 АТ АКБ «ЛЬВІВ» дотримується усіх нормативних вимог НБУ: значення нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) складає 16,55 % від регулятивного капіталу (нормативне значення не більше 25 %), нормативу великих кредитних ризиків (Н8) -52,34 % (нормативне значення - не більше 800 %), максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов’язаними з банком особами (Н9) - 1,49 % (нормативне значення - не більше 25 %).

Таким чином, кредитна діяльність АТ АКБ «Львів» здійснюється під

впливом нестабільної фінансово-економічної та соціальної ситуації. Внаслідок впливу воєнних дій банки змушені оперативно реагувати на зовнішні зміни та застосовувати сучасні методи управління ризиками. Під час аналізу кредитного портфеля АТ АКБ "Львів" виявлена позитивна динаміка кредитування фізичних осіб, що свідчить про збільшення довіри населення, а також про ефективну політику банку щодо управління кредитними ризиками. Також, банк пропонує послуги фізичним та юридичним особам, які розділяють його принципи довгострокового економічного зростання та розвитку Західної України. Основна увага приділяється обслуговуванню малого та середнього бізнесу. Особливий наголос акцентується на виробничому секторі, зокрема на виробниках сільськогосподарської продукції, які роблять вагомий внесок в економіку України за обсягами виробництва та кількістю робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Андрущак Є.М., Фуфалько В.С. Вплив фінансово-економічних чинників на управління кредитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ АКБ "Львів". *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2021. № 64. С. 25–30.

2. Левандівський О.Т. Криховецька З.М., Кохан І.В. Сучасні тенденції функціонування банківської системи України. Агросвіт. №3-4. 2023. С.97–104. Електронний ресурс. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1077/1087

3. Офіційна фінансова звітність АТ АКБ «Львів». URL: https://www.banklviv.com/finansova-zvitnist

УДК 336.7

Мацьків В.В.
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Петрук В.В.
здобувачка ОР магістр
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ЕФЕКТИВНИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ПОТРЯСІНЬ

Сучасна українська економіка переживає один із найскладніших періодів за свою новітню історію. Війна та демографічні зміни призвели до

значного погіршення фінансово-економічного стану країни, що негативно впливає на всі сфери бізнесу, зокрема і страховий сектор. В цих умовах страхові компанії стикаються з серйозними викликами, які потребують рішучих дій та впровадження нових підходів до управління. Це дозволить їм не лише адаптуватися до змін, але й максимізувати свою вартість та інвестиційну привабливість.

Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до управління фінансовими ресурсами страхових компаній. Динамічний характер страхового ринку України вимагає від компаній оцінки умов роботи з клієнтами, здійснення перерахунку тарифів та посиленого контролю за ризиками страхової діяльності [1, с. 120].

Вплив триваючої війни на страховий сектор є значущим і має декілька важливих аспектів. По-перше, спостерігається збільшення як кількості, так і обсягу страхових виплат, пов'язаних із збитками на житловому, комерційному майновому фонді та транспортних засобах, особливо в районах активних бойових дій. По-друге, змінюється попит на різні види страхових продуктів. Наприклад, зростає попит на автострахування, особисте страхування, медичне страхування та страхування відповідальності, у зв'язку зі зростанням ризиків внаслідок воєнних подій, що змушує страхові компанії підвищувати тарифи для забезпечення адекватного покриття ризиків та збитків. По-третє, спостерігаються зміни в страховому законодавстві та регулюванні, які спрямовані на вирішення нових викликів, що виникають у зв'язку з війною. Крім того, страхові компанії активно розробляють нові стратегії ризикового менеджменту та впровадження інноваційних страхових продуктів для зменшення впливу воєнних ризиків [2, с. 220].

Дослідження практики ведення бізнесу в розвинених країнах свідчать про те, що першочерговою метою страхових компаній стає максимізація їхньої вартості. Цей принцип лягає в основу концепції вартісно-орієнтованого управління, що поступово впроваджується в Україні.

Впровадження вартісно-орієнтованого підходу передбачає не лише оптимізацію фінансових показників, але й системну трансформацію всіх аспектів діяльності страхової компанії. Це потребує безперервного та послідовного використання методів та інструментів, які забезпечують адаптацію фінансових механізмів до динамічних змін ринкової економіки.

В умовах політичної нестабільності, посилення конкуренції та ризиків ведення бізнесу основним завдання є дотримання принципів системності на комплексності. Саме це забезпечує створення ефективних та якісних механізмів управління фінансовими ресурсами. Рівень фінансового потенціалу та кон'юнктура фінансового ринку можуть підвищувати або знижувати здатність страхових компаній залучати достатній обсяг фінансових ресурсів. Все це є підставою для розробки

ефективної політики управління фінансовими ресурсами страхових організацій.

Впровадження ефективної стратегії та тактики управління ресурсами страхових компаній є вкрай важливим, оскільки ринок характеризується як мінливим, невизначеним та ризикованим.

Фінансовий стан компанії – є відображення між обсягом сформованих резервів та реальною потребою у виплатах страхових відшкодувань.

Найбільшу частку у складі власного капіталу займає статутний капітал страхової компанії, який є фінансовою основою діяльності компанії. На початковому етапі діяльності страхової компанії «статутний капітал є єдиною гарантією платоспроможності компанії». Тому процедури формування статутного капіталу страхової компанії та підтримання його розміру потребують відповідного регулювання.

Оцінка фінансового стану страхової компанії є ключовим елементом для забезпечення її сталого розвитку та досягнення стратегічних цілей. Цей процес включає в себе не лише оцінку фінансових показників, але і своєчасне та достатнє забезпечення компанії коштами та ефективне їх використання. Регулярна оцінка фінансового стану дозволяє керівництву компанії належним чином реагувати на зміни та визначати потребу в додатковому фінансуванні, що є важливим для підтримки фінансової стійкості та успішного функціонування на ринку.

Структура фінансових ресурсів в певній мірі залежить від інвестиційних на фінансових факторів, а також від режиму національної економіки. Тому слід враховувати всі наслідки, перш ніж приймати фінансові рішення, оскільки це може стати як позитивним моментом для роботи страхової компанії, так і негативним [3].

Впровадження ефективного фінансового менеджменту є критично важливим для забезпечення стійкості та розвитку українських страхових компаній в умовах війни. Завдяки цьому вони зможуть не лише вижити в цей складний період, але й зберегти свою конкурентоспроможність та закласти міцне підґрунтя для майбутнього зростання.

Список використаних джерел:

1. Хропонюк Д. О., Длугопольський О. В. Сучасні проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України. *Innovation and Sustainability*. 2023. № 1. С. 118-126.

2. Добрик Л., Абрамов М., Рябінін І. Воєнний вплив на страховий ринок України: аналіз перешкод та реструктуризація фінансового ландшафту. *REVIEW OF TRANSPORT ECONOMICS AND MANAGEMENT*. 2024. №10(26), С. 218-229. URL: https://doi.org/10.15802/rtem2023/292851.

3. Житар М. Тенденції розвитку страхового ринку України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3733/3655.

5. ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

УДК 336.1:338.2:330.341

Бондарук Т.Г.
д.е.н, професор, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національної академії статистики, обліку та аудиту
м. Київ

Ковернінська Ю.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національної академії статистики, обліку та аудиту
м. Київ

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасних реаліях розвитку суспільства різноманітні цифрові технології стали невід'ємною частиною різних сфер соціального та економічного життя. Трансформуючи традиційні моделі взаємодії у зовсім нові форми, цифрові технології закривають низку важливих потреб суспільства та в сукупності забезпечують досягнення певного мультиплікаційного ефекту. Однією з надважливих сфер, які потребують розширення використання цифрових технологій, є сфера управління державними фінансами.

Відповідно до досліджень МВФ використання цифрових технологій може сприяти реалізації урядових цілей щодо досягнення високого економічного рівня розвитку та стабільного економічного зростання країн[1].

Наразі основними проблемами у сфері використання цифрових технологій задля управління державними фінансами є:

–відсутність єдиної інтегрованої бази даних з актуальною інформацією, доступною для органів, які задіяні у процесах управління державними фінансами;

–застарілість деяких платформ;

–відсутність уніфікованого та автоматизованого інформаційного обміну з ключовими державними установами;

–низький рівень автоматизації процесів внутрішнього документообігу, використання значного обсягу паперових носіїв;

–недостатність кадрового забезпечення.

Вирішенню визначених проблем в частині розширення використання інформаційно-цифрових технологій повинна сприяти практична реалізація ключових пропозицій наступних стратегій : «Стратегія здійснення

цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року» [2] та «Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки» [3].

Зокрема, Стратегія реформування визначає, що одним з ключових напрямків реформування є використання інформаційних технологій в сфері управлінні державними фінансами задля підвищення рівня прозорості та підзвітності. Одним з значимих інструментів реалізації даного завдання є ґрунтовне запровадження ІТ-рішень та автоматизація вже існуючих процесів [3].

У рамках реалізації Стратегії здійснення цифрового розвитку передбачено впровадження єдиних ІТ-стандартів, що сприятиме централізації управління ІТ; забезпечення захисту єдиної інформації на належному рівні; розширення переліку електронних послуг; мінімізація людського чинника у сфері автоматичної обробки інформації та її захисту; підсилення кадрового потенціалу тощо [2].

Таким чином, центральним меседжем чинних стратегій є створення єдиного спільного інтегрованого інформаційно-комунікаційного середовища у сфері управління державними фінансами, яке дозволить здійснювати в режимі реального часу централізований обмін необхідною інформацією у сфері державних фінансів, характеризуватиметься високим рівнем захисту даної інформації та сприятиме здійсненню належного рівня моніторингу та контролю у даній сфері. Така система покликана спростити та зробити більш обґрунтованим процес прийняття управлінських рішень у сфері державних фінансів.

Отже, за умов виваженого використання цифрових технологій у сфері управління державними фінансами, вони здатні стимулювати розвиток не лише окресленої сфери, але й економіки держави в цілому, оптимізуюючи ключові аспекти її функціонування. В даному контексті Україна вже здійснила певні кроки, що тяжіють до позитивних зрушень у напрямку підвищення ефективності системи управління державними фінансами. Зокрема, такими кроками стало прийняття низки відповідних стратегій на державному рівні, які за умов їх практичної реалізації сприятимуть покращенню моніторингу та контролю у сфері управління державними фінансами та зроблять процес прийняття рішень у даній сфері більш обґрунтованим.

В цілому, активізація використання цифрових технологій у сфері управління державними фінансами може надати низку переваг як для держави, так і для громадян та бізнес-структур, а саме: для держави – підвищити ефективність мобілізації державних доходів та забезпечити прозорість і підзвітність здійснення державних витрат; для бізнес-структур та громадян підвищити якість та доступність державних послуг тощо.

Список використаних джерел:

1. Amaglobeli D., Mengistu A., Moszoro M., Pattanayak S. Transforming

Public Finance Through GovTech. 2023. *IMF eLibrary.* URL : https://doi.org/10.5089/9798400245480.006 (дата звернення: 14.04.2024).

2. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Каб. Міністрів України № 1467 від 17.11.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 15.04.2024).

3. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації : Розпорядження Каб. Міністрів України № 1805-р від 29 грудня 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text (дата звернення: 15.04.2024).

УДК 336.717+336.69:004.891

Горват Д.
Здобувачка ОР бакалавр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород

ЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ПЕРЕКАЗУ КОШТІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ MONEYGRAM

MoneyGram є другою найбільшою компанією у світі з міжнародних грошових переказів за обсягами діяльності, поступається вона лише системі Western Union. MoneyGram - це провідна міжнародна платіжна система, яка має широку мережу з більш ніж 357 тисячами пунктів обслуговування у понад 200 країнах світу. Заснована в 1940 році у Міннеаполісі, США. Станом на 2021 рік у MoneyGram було близько 380 тис. платіжних точок по всьому світу, тоді як у Western Union ця кількість становила приблизно 500 тис [1, 2].

MoneyGram підходить для широкого кола користувачів, включаючи [2]:

- Мігрантів, які хочуть відправити гроші своїм родичам за кордон;
- Студентів та їх батьків, які оплачують навчання та проживання за кордоном;
- Туристів, які перебувають у непередбачуваних ситуаціях та потребують швидкого доступу до грошей;
- Всіх, кому потрібен надійний та швидкий спосіб відправлення грошових коштів за кордон.

Платіжна система підтримує різноманітні способи переказу, а саме: банківські перекази на банківські рахунки або картки; готівкові перекази у

відділеннях MoneyGram; доставку грошей за конкретною фізичною адресою. На окремих ринках є можливість переказу на рахунок мобільного телефону, що робить процес ще більш зручним для користувачів.

Відправлення коштів від фізичних осіб (резидентів та нерезидентів) фізичним особам за кордон, виплата переказів відбувається в євро та доларах. Комісія за переказ коштів стягується з відправника грошей. Величина комісії залежить від суми переказу, країни відправлення та спрямування коштів, а також від обраного способу переказу.

Для користування платіжною системою необхідно пройти реєстрацію, здійснивши такі кроки: [2]:

- У відділенні надати менеджеру свої дані (прізвище, ім’я, по батькові, адресу та номер телефону) і дані отримувача (прізвище, ім’я, по батькові та країну отримання переказу), а також вказати суму грошового переказу. Якщо користувач надсилає кошти на банківський рахунок, то необхідно вказати назву банку та номер адресата переказу. Якщо ж користувач відправляє кошти на мобільний гаманець – номер мобільного телефону отримувача з міжнародним телефонним кодом;
- Надати документ, який посвідчує особу;
- Заповнити форму для переказу коштів і віддати точну суму коштів, які надсилаються, разом з комісією працівнику відділення;
- Квитанцію, на якій буде вказано 8-значний номер переказу, потрібно зберегти для того, щоб адресат міг отримати кошти, повідомивши цей код.

Грошовий переказ буде опрацьований протягом декількох хвилин.

Крім відвідування відділення MoneyGram, в Україні також можна отримати грошовий переказ в один із таких способів: через систему Приват24, у терміналах самообслуговування, за допомогою мобільного додатку, у банкоматах ПриватБанку, у відділеннях ПриватБанку [3].

До того ж, MoneyGram надає користувачам можливості отримати бонуси. Це реферальна програма, яка дозволяє отримати безкоштовні перекази за допомогою реферального посилання. Крім того, є програма "Плюс+Бонуси", де можна отримати знижки на комісію до 40% після певної кількості транзакцій. Наприклад, на другу транзакцію ви отримуєте 20% знижку, а після кожної п'ятої – 40%.

MoneyGram – це безпечна платіжна система, яка регулюється Національним банком Бельгії та отримала ліцензії у багатьох країнах, включаючи США, Великобританію та інші. Для неї притаманні високі стандарти безпеки, включаючи вимоги до капіталу, агентський нагляд і резерви для захисту активів користувачів. MoneyGram інвестує значні кошти у програму дотримання нормативних актів (вкладає $50 млн у власну програму), що робить її однією з найбільш надійних платіжних систем для грошових переказів [2].

Перевагами MoneyGram є достатньо висока швидкість переказів, можливість відправки та отримання готівки через систему, а також доступність без відкриття банківського рахунку. Деякі країни мають

мобільний додаток для зручності користувачів.

Недоліки пов'язані з комісією за переказ та обмінні операції, які є різними залежно від країни та суми переказу, обмеженнями щодо способів оплати у США та Канаді, фіксованою максимальною сумою переказу ($10 тисяч в місяць), вищою вартістю послуг порівняно з онлайн-провайдерами, а також з непрозорими курсами конвертації [2].

Отже**,** MoneyGram є зручною платіжною системою, яка відповідає потребам тих, хто шукає швидкий спосіб відправки грошей за кордон. Отримати грошовий переказ можна легко через пункти видачі, сайт або додаток, а також через банки, що працюють з MoneyGram.

Важливою перевагою є швидкість обробки транзакцій, що дозволяє отримати гроші незабаром після їх відправлення. MoneyGram також підходить для отримання переказу готівкою та не вимагає відкриття банківського рахунку або картки, що робить її зручним вибором для багатьох користувачів.

Список використаних джерел:

1. MoneyGram. Сайт компанії. URL: https://moneygram.ua
2. MoneyGram в Україні. MoneyGram: проста та багатозадачна електронна платіжна система. MixFin. URL: https://mixfin.com/ua/emis/moneygram.
3. Перекази MoneyGram. ПриватБанк. URL: https://privatbank.ua/sistemy-denegnih-perevodov/money-gram?utm_source=google&utm_medium=ac_ret_money_gram_search_category_cpc&utm_campaign=gid_152561378838_g_c&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwtqmwBhBVEiwAL-%20__zWqFIaLje3RI4QAvD_BwE/

УДК 336.1

Дахно К. Ю.
Здобувач ОР бакалавр
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ

Козарезенко Л. В.
доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів
Державного торговельно-економічного університету
м. Київ

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ

В цілях забезпечення цифрового розвитку кожна країна розробляє власні цифрові інструменти, які допомагають підвищити ефективність

виконання бюджетних програм та автоматизувати бюджетний процес. У світовій практиці одним із цифрових інструментів, що здатні автоматизувати бюджетний процес є технології SAP (англ. Systems, Applications, and Products in Data Processing). Програми пропонують рішення в таких галузях, як управління державними фінансами, бюджетне планування, до того ж такі програми допомагають керувати бюджетом, рухом коштів, а також контролювати діяльність різних підрозділів. Серед країн, які застосовують такі програми, – Німеччина, Австралія, Швейцарія та інші. Реальним прикладом є використання SAP для виконання соціальних програм, як-от виплати допомоги внаслідок COVID-19. Програма в рази скоротила час на опрацювання заяв, що дало змогу виконувати роботи з документами за кілька днів замість кількох місяців. Також платформа на основі SAP дає змогу створити єдину базу даних по країні, де міститься інформація за кожним об'єктом, за який відповідають розпорядники бюджетних коштів [1].

Так, Міжміністерський директорат із цифрових питань Франції (DINUM) розробив низку інструментів для автоматизованого збору та обміну необхідною бюджетною інформацією. Зокрема, API Entreprise для інформації про підприємства, API Particulier для складання єдиної бази й підвищення ефективності роботи фонду допомоги сім'ям, FranceConnect, що полегшує доступ до державних і приватних послуг для громадян Франції, та інші програми. Відповідні програми запровадила також Естонія, такою є EEBone – мережа для передавання даних між державними установами, що забезпечує обмін документацією між розпорядниками бюджетних коштів [2].

В Україні активні заходи щодо модернізації бюджетного процесу були вжиті з початком впровадження програми EU4PFM, проєкту, що передбачав застосування досвіду країн Європейського Союзу в галузі управління державними фінансами в рамках євроінтеграції. Основними напрямами EU4PFM у галузі бюджетування є удосконалення процесів планування, в тому числі макроекономічного прогнозування та управління ризиками. Значну увагу приділено Загальному стандарту звітності CRS, на основі якого здійснюватиметься автоматичний обмін інформацією про рахунки фінансових установ. В тому числі, розпочато роботу над цифровими інструментами для ІТС «Міжнародний автоматичний обмін інформацією». Також значних успіхів досягнуто в регламентуванні обліку в державному секторі [3]. Саме за сприяння EU4PFM у листопаді 2021 р. Уряд України схвалив Стратегію цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року [4]. Документ містить положення щодо розробки і введення в експлуатацію цифрових інструментів з метою побудови ефективної системи управління інформаційними технологіями. Зокрема, стратегія передбачала впровадження нових цифрових засобів, як-от інформаційної системи управління плануванням та виконанням місцевих бюджетів «LOGICA» (далі – ІАС «LOGICA»). Програма спрямована на

автоматизацію складання прогнозу місцевих бюджетів, а також різних бюджетних документів. Також за допомогою ІАС «LOGICA» можливо забезпечити обмін інформацією між учасниками бюджетного процесу на основі мережі електронних довідників, зокрема, між Міністерством фінансів України, Державною казначейською службою України, Державною податковою службою України та органами місцевого самоврядування. Водночас засобом для автоматичного складання звітів, запитів та інших документів може бути ІПК «Місцевий бюджет». Це програмне забезпечення, що дає змогу складати кошториси, плани асигнувань, формувати бюджетні запити в електронному форматі. За допомогою програми здійснюють контроль за складанням звітності для подальшого подання до Державної казначейської служби України [5].

Окреме місце серед інструментів, що здатні полегшити бюджетний процес, став єдиний портал державних послуг Дія. Це абсолютно новий підхід до системи надання електронних послуг. Платформа надає громадянам та бізнесу вичерпну інформацію про наявні державні е-послуги, список яких невпинно розширюється. Зокрема, завдяки порталу стало можливим швидкісне опрацювання заяв від населення для виконання різноманітних бюджетних програм як для громадян, так і для бізнесу, серед яких, зокрема, забезпечення соціального захисту, державне кредитування та запозичення за рахунок облігацій внутрішньої державної позики, сплата податків, отримання грантів тощо [6].

Важливе місце в бюджетному звітуванні посідає Єдиний вебпортал використання публічних коштів (Є-data), на якому оприлюднюється інформація щодо використання бюджетних коштів. У межах порталу діє кілька модулів, серед яких «Open Budget», що розміщує інформацію щодо планування та виконання бюджету на державному й місцевому рівнях. Вебпортал «Spending», на якому детально розкрито відомості про використання публічних коштів бюджетів розпорядниками. Також вагоме місце посідає модуль «IFIs projects», де оприлюднено реєстр проєктів соціального та економічного розвитку держави, що фінансуються за рахунок міжнародних фінансових організацій. Завдяки платформі Є-data було забезпечено прозорість і відкритість бюджетного процесу, що дає змогу запобігати зловживанням у бюджетній галузі [7].

Окрім вищезазначених інструментів, уряди країн розглядають можливість застосування в бюджетних процесах засобів штучного інтелекту (далі – ШІ). Це може допомогти державним органам покращити процес ухвалення рішень та надання послуг громадянам. Доцільно розглянути потенціал ШІ як особистого асистента. Боти на основі когнітивних технологій можуть обробляти запити громадян, перевіряти інформацію про громадян і передавати їх до відповідного офісу, без залучення людського ресурсу. ШІ здатні аналізувати документи і формувати звіти, базуючись на них. Завдяки можливостям ШІ уряди можуть легко інтегрувати свої системи та застосунки з будь-якими передовими технологіями чи постачальниками

хмарних технологій, щоб сприяти цифровій трансформації та ефективному використанню ресурсів [8].

Подальші заходи в межах цифрової трансформації змінюватимуть бюджетні процеси. Очікувано, що в майбутньому буде розроблено нові цифрові засоби, які дадуть змогу підвищити ефективність бюджетного адміністрування. Для забезпечення повної автоматизації урядам доцільно масштабувати наявні проєкти, а також упроваджувати реформи для поглиблення процесів цифровізації. Зокрема, необхідно забезпечити населення відповідними засобами для належного доступу до державних цифрових систем. Необхідно розробити нормативно-правову базу, зокрема в галузі когнітивних технологій, з метою їх регламентованого застосування у сфері державного бюджету та економіки загалом. Розвиток цифрових технологій і зростання до них довіри та обізнаності користувачів може призвести до того, що цифрові засоби відіграватимуть провідну роль у бюджетному адмініструванні, що, як наслідок, підвищить ефективність формування та виконання бюджету.

Список використаних джерел:

1. Government software. SAP. Дата оновлення: 13.04.2024 URL: https://www.sap.com/industries/government.html (дата звернення 13.04.2024)
2. Digital Public Administration factsheets – 2023 //NIFO – National Interoperability Framework Observatory. European Commission. Дата оновлення 19.07.2023. URL: https://joinup.ec.europa.eu/collection/nifo-national-interoperability-framework-observatory/digital-public-administration-factsheets-2023 (дата звернення 14.04.2024)
3. EU4PFM – EU4PFM Website. EU4PFM Дата оновлення 15.04. 2024. URL: https://eu4pfm.com.ua/ (дата звернення 15.04.2024)
4. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text (дата звернення 13.04.2024)
5. ІПК «Місцевий бюджет» – автоматизація бюджетних процесів місцевих бюджетів України. Інформаційно-програмний комплекс «Місцевий бюджет». URL: https://ipkmb.org.ua/ (дата звернення 14.04.2024)
6. Дія – Державні послуги онлайн. Єдиний портал державних послуг Дія. Дата оновлення: 14.04.2024. URL: https://diia.gov.ua/ (дата звернення 14.04.2024)
7. Є-data – платформа відкритих даних у сфері публічних фінансів. ІАС «Прозорий бюджет». Дата оновлення: 13.04.2024. URL: https://edata.gov.ua/ (дата звернення 14.04.2024)
8. C. Dilmegani Intelligent Automation in Government. Research Studies on AIMultiple. Дата оновлення 12.01.2024. URL: https://research.aimultiple.com/intelligent-automation-in-government/ (дата звернення 13.04.2024).

УДК 336.7

Дудник М. Р.
здобувач ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Мовчун С. В.
к.е.н., доцент кафедри
фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

Динамічний прогрес цифрових технологій визначає сучасність і перетворює різні сфери життя, розкриваючи нові можливості. Швидка еволюція та широке поширення штучного інтелекту, машинного навчання та Інтернету перетворили їх із нововведень на стандарти, які переписують правила в бізнесі, освіті та медицині. Іншою ключовою тенденцією є значне збільшення обсягів даних та їх обробка. Бізнес, організації та держави швидко нагромаджують величезні обсяги інформації, що потребує вдосконалених методів збору та аналізу. Розвиток технологій відкриває нові можливості для обчислень та криптографії, що сприятиме більш ефективній обробці даних.

Впровадження урядових технологій (GovTech) в сфері публічних фінансів має великий потенціал для досягнення значних соціальних вигод. Ефективне планування та управління цифровими трансформаціями у цій сфері може максимізувати користь і мінімізувати ризики технологічних та економічних змін. Використання цифрових технологій управління дозволяє посилити функціонування державних фінансів та поліпшити надання ключових послуг. Наприклад, GovTech-рішення для адміністрування доходів можуть значно підвищити їх збір. Автоматизація бюджетних платежів може покращити управління бюджетом, а впровадження електронних платформ закупівель сприятиме збільшенню фіскальної прозорості [1].

Цифрова трансформація також може позитивно вплинути на ефективне використання коштів у галузі охорони здоров'я та освіти. У сфері охорони здоров'я GovTech може покращити якість послуг, розширити охоплення населення та зменшити невикористання ресурсів. Використання цифрових технологій для казначейських платежів може сприяти розширенню програм соціальної допомоги для найбідніших населених районів [1].

Останні роки свідчать про значний прогрес у розвитку системи управління публічними фінансами та впровадженні ефективних механізмів

контролю на державному рівні. Наприклад, інформаційна система управління плануванням та виконанням місцевих бюджетів «LOGICA» сприяє плануванню та моніторингу бюджетів на місцевому рівні та забезпечує додержання бюджетного законодавства на всіх етапах бюджетного процесу. Елементи цифрового контролю за публічними фінансами також впроваджено на Єдиному вебпорталі використання публічних коштів (spending.gov.ua) та Державному вебпорталі бюджету для громадян України (openbudget.gov.ua), що забезпечує публічний доступ до інформації про витрати бюджетних коштів і планування та виконання бюджетів. Розширений доступ до сервісів Єдиного вебпорталу використання публічних коштів, наданий Держаудитслужбі, підвищує ефективність державного фінансового контролю та аналізу витрат бюджетних коштів. Також діє єдиний казначейський рахунок, що об'єднує кошти з різних субрахунків, і забезпечує звірення стану державних фінансів у режимі реального часу [3].

Сьогодні в Україні запроваджено платформу цифрової трансформації громади «Дія. Цифрова громада», спрямовану на поліпшення цифрової інфраструктури на місцевому та регіональному рівнях. Серед елементів цифровізації, які вже існують, зокрема:

- Система електронної взаємодії між органами виконавчої влади.
- Система автоматизованого е-документообігу для органів виконавчої влади та міжвідомчого документообігу.
- Електронні петиції та засоби електронної звітності.
- Електронні журнали та щоденники для шкіл.
- Механізми консультації з громадськістю.
- Електронні сервіси для взаємодії між органами влади та мешканцями громад.
- Платформа для збирання коментарів, опитувань та обговорення проєктів нормативно-правових актів.
- Механізми громадського бюджетування.
- Відкриті платформи для спілкування між громадянами та органами влади та комунальними підприємствами.
- Інтегрована інформаційна система "Соціальна громада" та інші [2].

Уряд може успішно використати переваги цифрової трансформації, якщо врахує відповідні передумови. Плани реформ, визначені в національних цифрових стратегіях, можуть сприяти впровадженню цифрових технологій у всіх галузях економіки, враховуючи рівень зрілості цифровизації. Ефективне впровадження цифрових рішень у державні фінанси передбачає повне використання функціоналу інформаційної системи користувачами, а також відповідні правові та інституційні реформи. Для забезпечення довіри та захисту даних необхідно встановити ефективні гарантії конфіденційності та кібербезпеки. Підкреслюючи важливість громадянського орієнтування в проектуванні та співпрацюючи з усіма зацікавленими сторонами, GovTech може допомогти вирішити ці виклики та максимально реалізувати свій потенціал у покращенні

суспільних послуг для громадянства.

Список використаних джерел:

1. Криниця С. Сучасні тренди розвитку цифрових технологій та їх вплив на публічні фінанси. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2023. №2. С. 82–120. https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2023.82-120

2. Лапоша Д. Впровадження цифрових технологій при здійсненні контролю за публічними фінансами в територіальній громаді. *Управління розвитком складних систем*. 2022. № 51. С.58–68. https://doi.org/10.32347/2412-9933.2022.51.58-68

3. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80

УДК: 336.741.243

Заїчко І. В.
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національна академія статистики, обліку та аудиту
м. Київ

Федина В. В.
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національна академія статистики, обліку та аудиту
м. Київ

ЦИФРОВА ВАЛЮТА ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ: ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.

Наразі світовий економічний розвиток характеризується нарощенням тенденцій збільшення популярності фінансових технологій і криптовалют у реалізації мети диверсифікації платіжних засобів. Однак центральні банки мають забезпечувати збереження своєї ключової ролі провідних фінансових інституцій а також реалізовувати інноваційні заходи в грошово-кредитній системі, тому ними розглядаються можливості введення цифрової валюти (CBDC (central bank digital currencies)). В багатьох країнах, включаючи Україну, спостерігається зменшення використання готівкових коштів. FinTech сприяють поширенню нових методів здійснення електронних платежів, котрі не вимагають

використання платіжних карток та банківських послуг. Крім того, державними регуляторами фіксується зростання популярності «стейблкоінів», що представляє собою «другу хвилю» криптоактивів. Тому, центральні банки проводять активну роботу для збереження своєї головної ролі в платіжній системі, адаптації цілей грошово-кредитної політики до непередбачуваних ризиків та дестабілізаційних проявів [1], а також забезпечення доступу громадян до цифрових валют з одночасним стимулюванням впровадження інновації у фінансовий сектор. Саме поява цифрової валюти центрального банку стала їх відповіддю зростаючому попиту на приватні гроші та криптовалюти, котре викликане економічною кризою після 2008 року та зменшенням рівня недовіри до традиційних банківських послуг.

Цифрова валюта центрального банку представляє собою електронний аналог національної фіатної валюти, яка є гарантованою та підкріпленою державою і становить основу її надійності. На відміну від неї, криптовалюти та приватні гроші не забезпечуються державою.

Слід зазначити, що цифрова валюта центрального банку (CBDC) не замінює безготівкові розрахунки, але доповнює їх. В свою чергу, обіг цифрових грошей здійснюється через спеціальну цифрову систему, що гарантує швидке проведення трансакцій та їх безпеку завдяки захисту криптографічними протоколами. В сучасних умовах центральні банки отримують розширені повноваження, які включають не лише забезпечення цінової стабільності, а й забезпечення фінансової стійкості та економічного зростання. Це, в свою чергу, призводить до появи тенденції в інституційних змінах та функціонуванні центральних банків [2]. Тому, основною метою і мотивацією центральних банків для введення в обіг цифрової валюти полягає у бажанні контролювати монетарну політику. Не менш важливою причиною є створення універсального платіжного засобу або розрахункового активу в системі децентралізації фінансової інфраструктури, а також отримання релевантного інструменту впливу на фінансову систему держави.

Національний банк України з 2016 року активно проводить вивчення можливостей запровадження в Україні цифрової гривні та на початку 2022 року ним було презентовано концепцію цифрових грошей НБУ - е-гривні для учасників ринку платежів та віртуальних активів. Планується, що е-гривня стане електронною формою національної грошової одиниці з прямим зобов'язанням від НБУ [3, с. 355]. Вона буде використовуватися для безготівкових розрахунків, включаючи сферу віртуальних активів та транскордонні платежі. Перевагами цифрової валюти центрального банку доцільно відзначити надійність, тому що її емітентом виступає сам центральний банк, котрий має зобов'язання забезпечення цього платіжного засобу [4]. Доцільно відмітити і зменшення вартості та збільшення швидкості трансакцій, через те, що перекази коштів у цифровій системі характеризуються наявністю меншої кількості проміжних етапів і можуть існувати поза міжбанківським рівнем.

Слід зазначити, що використання цифрової валюти центрального банку може породжувати серйозну конкуренцію для традиційних платіжних систем, таких як Visa та Mastercard, але поряд з цим, може сприяти протидії відмиванню грошей, отриманих злочинним шляхом .

Звісно, впровадження е-гривні покликане забезпечувати сприянню цифровізації економіки та зростанню довіри до національної валюти. Проте, для успішної реалізації концепції потрібно вирішити ряд фундаментальних питань щодо моделі впровадження та забезпечення оптимального балансу між свободою користування та безпекою системи.

Цифрова валюта будучи електронним еквівалентом фіатної валюти, претендує на висування її в число найбільш безпечних цифрових активів, що є загальнодоступними для широкого загалу, та розширенням способів здійснення транзакцій і функціонування грошової системи в цілому. Проблеми, що виникають при введенні цифрової валюти центрального банку можуть полягати у забезпеченні безпеки, фінансової стабільності і захисту особистих даних користувачів. Але поряд з цим, її впровадження може призвести до більш продуктивної та економічно вигідної діяльності фінансової системи. В Україні запровадження е-гривні має сприяти оновленню і модернізації фінансової системи країни та може стане черговим кроком в побудові сучасної економічної моделі з стійкими та інноваційними параметрами.

Список використаних джерел:

1. Заїчко І. В. Особливості та основні напрямки грошово-кредитної політики України в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics.* 2023. №2. URL: https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/95

2. Заїчко І. В., Мигович Т.В., Криховецька З. М. Роль монетарної політики та банківського сектору в системі антикризового фінансового управління. *Економіка та суспільство.* 2024. № 59. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3375/3302

3. Грицай С.О. Перспективи та тенденції появи CBDC в Україні: проект «е-гривня». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. №1. С354-359 URL:http://www.lsej.org.ua/1_2024/82.pdf

4. Павлюк Я. Майбутнє цифрових грошей в Україні. *Економічна правда.* URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/12/699012/

УДК 657.1

Кузьмін Т.Л.
доктор філософії PhD, асистент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Коман А.В.
здобувач ОР бакалавр
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасні інформаційно-комп'ютерні технології стрімко трансформують всі сфери життя, в тому числі й бухгалтерський облік. Цифровізація обліку несе в собі як значні переваги, так і певні ризики, які необхідно ретельно вивчити та врахувати.

Поява і розвиток різноманітних цифрових сервісів, технологій призводить до скорочення витрати часу на процес збору й обробки інформації та зростання обсягів їх зберігання. Цифровізація дозволяє мінімізувати ризик помилок з роботою облікових даних та оптимізувати роботу персоналу. Завдяки доступу до великих обсягів облікових даних і їх аналітиці управлінські рішення приймати стало легше [1, с. 71]. Цифрові платформи полегшують співпрацю між бухгалтерами, аудиторами, податковими органами та іншими учасниками облікового процесу. Перспективи розвитку та впровадження у бухгалтерський облік цифрових технологій відповідає вимогам сьогодення, які продиктовані цифровим розвитком економіки. Слід, відмітити, що існуюча практика організації бухгалтерського обліку свідчить про зростання ролі та вигод від використання автоматизованих інформаційних систем.

Цифровізація бухгалтерського обліку крім переваг, приховує і ряд ризиків для бізнесу, пов’язаних із використанням цифрових технологій. Найважливіша небезпека – це кібератаки. Ризик кібератак та втрати даних є одним з ключових викликів цифровізації. Згідно зі звітом Всесвітнього економічного форуму, кібератаки належать до п’ятірки головних небезпек, що загрожують людству. За останні роки кіберзлочинність зросла в десятки разів [2]. Ще один з недоліків полягає в тому, що впровадження та обслуговування цифрових систем потребує значних інвестицій, саме тому є значна кількість суб’єктів господарювання на сьогодні не мають фінансових можливостей здійснити цифрову трансформацію обліку [3, с. 11]. Також є ризики, пов’язані з підвищенням рівня складності бізнес-моделей і відсутністю кваліфікованих кадрів через недостатній рівень знань облікового персоналу в частині роботи з цифровими технологіями.

Цифровізація бухгалтерського обліку несе в собі значні можливості для покращення його ефективності та якості, а саме:

– використання цифрових інструментів дозволяє автоматизувати багато рутинних процесів, що зменшує час, необхідний для виконання роботи, та ризик помилок;

– цифрові системи можуть забезпечити високу точність обліку, мінімізуючи можливість помилок та шахрайства;

– завдяки цифровим платформам і хмарним технологіям бухгалтери можуть легко отримувати доступ до даних у будь-який час та з будь-якого місця;

– цифрові системи дозволяють створювати детальні аналітичні звіти та прогнози на основі накопичених даних, що допомагає приймати кращі управлінські рішення;

– цифрові бухгалтерські рішення часто можуть легко інтегруватися з іншими програмами та системами управління, що полегшує обмін даними та спільну роботу між різними відділами підприємства;

– завдяки цифровим технологіям, бухгалтери можуть працювати віддалено, що робить співпрацю більш гнучкою та ефективною.

Дані переваги роблять цифрові інструменти незамінними для сучасного бухгалтерського обліку. Проте, важливо ретельно зважити всі переваги та недоліки, а також вжити заходів для мінімізації ризиків, пов'язаних з впровадженням нових технологій.

Список використаних джерел:

1. Безручук С.Л., Грабчук І.Л. Основні концепції впливу цифровізації на якість бухгалтерського обліку. *Облік і оподаткування*. 2021. № 4 (98). С. 69-74.

2. Баланюк І. Ф., Кузьмін Т. Л., Смушак М. В., Вовчук В. І., Кобилянський В. В. Обліково-аналітичне, матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств у системі управління маркетингових досліджень та економічного контролю. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2024. №2. https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-9665

3. Баланюк І.Ф., Іванюк Т.Л. Застосування цифрових технологій в консалтингу з обліку і оподаткування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 8-15.

УКД 004.75

Олініченко І.В.
к.е.н., доц., доцент кафедри
девелопменту нерухомості, фінансів,
обліку та маркетингу
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
м. Дніпро

Свічкар Н.М.
к.е.н., доц., доцент кафедри
девелопменту нерухомості, фінансів,
обліку та маркетингу
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
м. Дніпро

Черкашин М.О.
здобувач першого (бакалаврського) рівня спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
м. Дніпро

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ НА СУЧАСНУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

Світ стрімко змінюється, і ця динаміка вже не може залишатися непоміченою. Те, що колись вважалося символом стабільності і надійності (банківські установи, державні інституції), поступово втрачає свою привабливість під тиском новітніх технологічних рішень. Це вказівка на природний прогрес, коли старі системи посідають місце новим, що краще відповідають сучасним потребам суспільства.

Якщо до 2020 року процес змін відбувався рівномірно та поступово, то пандемія COVID-19 стала несподіваним каталізатором для розквіту цифрових технологій, що спричинило їх швидке та більш ефективне впровадження. Криза завжди виступає як період, коли інновації отримують стимул до прискореного розвитку. [1].

Видимий прогрес спостерігається у фінансовому секторі, де зросла популярність альтернативних методів розрахунків, зберігання та інвестування коштів. За даними Forbes, капіталізація ринку криптовалют помітно зросла протягом 2020 року, і це пояснюється збільшеним інтересом великих інституційних інвесторів, які вчасно реагують на ці тенденції.

Причини таких змін можна пояснити наступним. По-перше, традиційна банківська система має свої недоліки у вигляді централізованого монополіста, що проявляється у високій рівні бюрократизації процесів, значних комісіях, відсутності гарантії конфіденційності банківської інформації та повному контролі над коштами клієнтів.

По-друге, значне збільшення обсягів доларової емісії призвело до неконтрольованого росту інфляції, що змусило людей шукати нові рішення для збереження вартості своїх коштів.

По-третє, економічні та політичні суперечності між США та Китаєм ускладнюють процеси міжнародних торгівлі та розрахунків. Одночасно, наростаюча технологічна конкуренція прискорює впровадження фінансово-технічних рішень на усіх рівнях. Виникнення цих проблем сталося не раптово, проте криза підкреслила їхню актуальність і стимулювала бізнес до пошуку нових, більш ефективних рішень, менш залежних від зовнішніх факторів [2].

Одним із таких рішень стало застосування можливостей цифрових валют (криптовалют) та технології розподіленого реєстру (блокчейну).

Криптовалюта - це цифровий або віртуальний актив, який

використовує криптографічні методи для забезпечення безпечних та анонімних транзакцій і контролю створення нових одиниць. Вона функціонує на основі технології блокчейн, що забезпечує децентралізовану систему обліку та забезпечує надійність та невідворотність транзакцій. Криптовалюти можуть використовуватися як засіб обміну, зберігання вартості або як інвестиційний актив.

Блокчейн - це розподілена база даних, яка забезпечує зберігання і передачу даних за допомогою блоків, з'єднаних між собою в ланцюг. Кожен із блоків включає перелік операцій, а також унікальний код, який ідентифікує блок і посилається на попередній блок у ланцюжку. Це створює невідворотність і надійність даних, тому що будь-які намагання викривити дані у блоках потребуватиме зміни всієї послідовності блоків, що важко здійснити в розподіленій мережі. Технологія блокчейн використовується в криптовалютах для запису транзакцій та забезпечення безпеки та довіри у цифровому середовищі, а також застосовується у різних галузях, таких як фінанси, логістика, медицина та інші, для забезпечення надійності обміну даними та транзакціями.

Фіатні валюти, як традиційний засіб обміну і збереження вартості, втрачають актуальність у зв’язку з низкою факторів. Розрахунки здійснюються під повним контролем держав і фінансових установ, що призводить до високих витрат та неефективності враховуючи складність і наявність посередників.

В результаті, функція збереження вартості стає предметом сумнівів, оскільки сучасні валюти, окрім прихильності суспільства, не мають жодного реального покриття, і повністю підпорядковані державній політиці, що призводить до інфляції через неконтрольовану емісію.

Крім того, система банківських установ не в змозі забезпечити безпроблемне зберігання коштів з числа різних причин, включаючи той факт, що кошти, на період зберігання банком, власнику не належать фізично, тому він мусить повністю довіряти банку без вибору.

Отже, криптовалюти мають ряд переваг порівняно з традиційними фіатними валютами. Як і у фіатних валют, вони підкріплені довірою користувачів, проте їх вартість визначається ринковими механізмами, а не монетарною політикою держави [3].

Емісія криптовалют здійснюється умовно рівномірно, передбачувано і часто обмежено, базуючись на алгоритмах, функціонуючи автономно від людини.

Процес обміну засобами проходить без залучення посередників, що, як правило, призводить до зменшення витрат на операції. Інформація про транзакції та зберігання коштів зберігається в незалежному реєстрі, що має високий рівень безпеки і не піддається зламу. Доступ до активів можливий лише при використанні особливого коду, а отже, відслідковування наявності та збереження активів керується їх власником і не залежить від сторонніх осіб. Застосування криптогрошей як засобу платежу та

зберігання коштів не вимагає розголошення особистої інформації, що гарантує приватність користувачів.

Нарешті, доступність криптовалют стала значно простішою, оскільки вони можуть бути збережені та керовані на смартфоні через спеціальні мобільні додатки, такі як незалежний багатовалютний Trustee Wallet.

Твердження про те, що криптовалюти вже найближчим часом замінять фіатні валюти, наразі може бути передчасним. Однак, вже зараз очевидно, що біткойн уособлює новий рівень фінансової незалежності, який поки що сприймається дещо скептично.

Влітку 2020 року G30 презентуючи свою доповідь «Digital Currencies and Stablecoins: Risks, Opportunities, and Challenges Ahead» [4] визначила, що саме цифро-валюти значно впливатимуть на формування світової фінансової системи в найближчих роках. Тому держави та фінансові органи не можуть ігнорувати ці процеси.

Фахівці, які визначають глобальну фінансову стратегію, представники традиційних економічних сфер, визнають, що цифро-валюти є невід'ємною частиною нашого сучасного світу. Вони вважають важливим їх прийняття та розглядають шляхи взаємовигідного застосування.

З цією метою необхідно:

- центральні банки та міністерства фінансів повинні взяти на себе керівну роль у процесі стандартизації та створенні інфраструктури для функціонування цифрових валют;

- важливо провести тестування різноманітних платіжних систем, щоб забезпечити адекватну конкуренцію на ринку;

- потрібно активно розширювати використання існуючих технологій, які сприяють швидкому здійсненню роздрібних платежів;

- під час вивчення можливості впровадження CBDC (цифрових валют центральних банків) важливо врахувати, що суворий державний контроль та наявність традиційних кредитних посередників можуть сповільнити розвиток технологій. Необхідно уважно врахувати ризики та переваги перед їх впровадженням;

- в умовах цифрової економіки важливо забезпечити конфіденційність користувачів платіжних систем та знайти баланс між захистом персональних даних та здійсненням державної функції з дотримання законності;

- необхідно розробити міжнародні стандарти і правила використання та обміну даними для регулювання зростання транскордонного використання цифрових валют.

Все це підкреслює важливість криптовалюти та розкриває перспективи її розвитку для провідних країн у цьому секторі. Темпи інновацій постійно прискорюються, тому наявність відповідних стратегій та швидка адаптація виявляються все більш важливими.

Список використаних джерел:

1. Official site. Investing.com. URL: https://www.investing.coni/
2. Official site. Binance.com. URL: https://www.binance.com/ua/
3. Біткоїн має великий потенціал: озвучений прогноз на найближче майбутнє.Politeka. 2019. 8 січня. URL: https://politeka.net/ua/news/economics/864516-bitkoin-imeet-bolshoj-potencial-ozvuchen-prognoz-na-blizhajshee-budushhee.
4.Digital Currencies and Stablecoins: Risks, Opportunities, and Challenges Ahead / The Group of Thirty. URL: https://group30.org/images/uploads/publications/G30_Digital_Currencies.pdf

УДК 336.1:352

Небесенко А. О.
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Мовчун С. В.
к. е. н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ЦИФРОВІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ

Цифровізація – це використання технологій та інформаційних систем для сталого розвитку в усьому світі, що має значний вплив на сталий розвиток місцевих громад. Її можна розглядати як інновацію в державному управлінні, впроваджену в публічну практику через механізми інформаційного суспільства та слугуючою допоміжною ланкою в складних відносинах державного управління.

У контексті фіскальної децентралізації цифровізація може допомогти в управлінні місцевими фінансами шляхом залучення жителів до бізнес-середовища та фінансового планування.

Зміни в технологічному середовищі відкрили багато можливостей для розвитку інфраструктури та підвищення ефективності процесів. Нові технології можуть допомогти громадам покращити доступ до інформації та надати жителям більш якісні та доступніші послуги. Цифрові інструменти, такі як веб-сайти та мобільні додатки, полегшують спілкування між жителями та владою. У цьому відношенні цифровізація сприяє розвитку інформаційного суспільства в місцевих громадах, надаючи жителям інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих рішень [1].

З огляду на стратегічні пріоритети цифрового розвитку України, євроінтеграційний курс та реалії тотальної війни, цифрові технології є одним з інструментів підвищення ефективності управління місцевими

фінансами в умовах дефіциту бюджетних коштів та необхідності зміцнення фіскальної спроможності місцевих громад. Місцеві публічні фінанси – це елемент державних фінансів, роль якого у забезпеченні життєздатності місцевих громад стає все більш важливою у зв'язку з реформами децентралізації та розширенням повноважень органів місцевого самоврядування. Цифрові технології сприяють ефективному управлінню, відкритості, прозорості, соціальній інтеграції та відповідальності в управлінні місцевими фінансами. Однак, впровадження цифрової трансформації в сільській місцевості значно затримується через обмежене фінансування, неналежне технічне забезпечення, недостатню обізнаність про можливості цифрових інструментів та брак спроможності ефективно використовувати цифрові технології у професійній діяльності. Для подальшого впровадження цифровізації в практику місцевого самоврядування необхідно подолати цифрові бар'єри.

До прикладу, додаток «Дія» відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності управління місцевими фінансами та цифровізації всієї громади. Це національна онлайн-платформа, яка включає в себе «Дія. Цифрова освіта», проекти «Дія. Місто», «Дія. Бізнес», «Дія. Цифрова громада». Крім того, що «Дія» дозволяє громадянам отримувати доступ до цифрових документів через смартфони та електронні сервіси, цей додаток також має на меті підвищити рівень цифрової грамотності, проводити та керувати національними опитуваннями з певних тем процес. Він організовує досвід цифровізації місцевих громад, найкращі практики та проекти, надає інформацію про національні програми та гранти, нормативні акти та правові інструменти, а також надає стратегічні рішення та практичні інструменти для впровадження цифрових інструментів розробки. Дана програма реалізується Skidna Foundation Europe та підтримується програмою EGAP, що фінансується Швейцарією [2]. Платформа містить інструкції щодо впровадження цифрових інструментів, таких як електронні петиції, публічні консультації, партиципаторний бюджет, платформа «Свої» та відкриті міста.

З метою посилення автоматизації процесів управління місцевими фінансами, контролю за дотриманням бюджетного законодавства та покращення інформаційного обміну з Мінфіном розроблено та впроваджено комп'ютерну програму «Інформаційно-аналітична система управління плануванням та виконанням місцевих бюджетів Logica» [3]. Це дослідницький проект, спрямований на впровадження електронного документообігу між учасниками бюджетного процесу на місцевому рівні, підвищення якості та ефективності аналізу інформації, яку отримують працівники, структурування та контроль управління фінансовий бюджет за рахунок поліпшень. Контроль бюджетних процедур, контроль ефективного використання бюджетних коштів. За допомогою LOGICA бюджетну інформацію можна публікувати як відкриті дані, підвищуючи прозорість і відкритість використання державних коштів.

Згідно з дослідженням Міністерства цифрової трансформації,

основними перешкодами для розвитку цифрових технологій є брак місцевих фахівців, які хочуть і можуть впроваджувати цифрову трансформацію, бюрократичні перепони в комунікації між державою та місцевими органами влади, а також відсутність успішного досвіду цифрової трансформації в місцевій громаді [4].

Опрацювавши даний матеріал, можна зробити висновки, що для подальшої цифрової трансформації управління муніципальними фінансами ми повинні спочатку встановити тісну та чітко скоординовану взаємодію між державними та місцевими органами влади. У воєнний час необхідно своєчасно вирішувати нові виклики щодо доступу до Інтернету та забезпечення безпеки кіберпростору. Доступ до високошвидкісного Інтернету, комп'ютеризація та базові цифрові навички є наріжними каменями цифрової трансформації у тристоронніх відносинах між урядами, підприємствами та громадянами. Органи місцевого самоврядування мають відігравати активну лідерську роль у цифровій трансформації з креативним мисленням та інноваційними підходами до вирішення проблем місцевого розвитку. Цифровізація управління місцевими фінансами важлива, оскільки має сприяти розвитку сучасних послуг у місцевих громадах, роблячи їх більш зрозумілими, зручними та відкритими для жителів, громадян, бізнесу та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел:

1. Пасмор Ю. В. Цифрова трансформація науки – драйвер сталого розвитку. Сорокові економіко-правові дискусії : міжнар. наук.-практ. Інтернетконф., 24 верес. 2019 р. Львів, 2019. С. 54-57.

2. Мінцифра презентувала платформу Дія.Цифрова громада для цифрових лідерів у регіонах. URL: https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-prezentuvala-platformu-diyatsifrova-gromada-dlya-tsifrovikh-lideriv-uregionakh

3. Міністерство фінансів впровадило в дослідну експлуатацію ІАС «LOGICA». URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ministerstvo-finansiv-vprovadilo-v-doslidnu-ekspluataciyu-iac-logica

4. Результати моделювання екосистеми. Як швидко та ефективно трансформувати великі міста в смарт міста? URL: https://drive.google.com/drive/folders/1qvnxjdYvw841YaGhP0fjF9KPbhSmE5FX

УДК 336

Аронець Б.О.
аспірант кафедри економічної кібернетики,
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Буртняк І.В.
д.е.н., професор кафедри економічної кібернетики
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ У ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ.

Враховуючи сучасні реалії, досить складно уявити соціально адаптовану особу, без регулярного використання продуктів фінансової системи. Готівкові розрахунки, оплата банківськими картами, використання електронних платіжних систем та сервісів по переказу та обміну грошей чи їх еквівалентів - це сучасні реалії, без яких доволі непросто уявити життя. Точну кількість людей, які щодня користуються грошима, важко визначити через різні фінансові системи та країни. Проте враховуючи що населення Землі нещодавно перетнуло 8млрд. людей навіть 40-50% від цієї поділки буде значною позначкою для кількості користувачів. Аналогічно, дані щодо щоденної кількості банківських транзакцій у світі зазвичай не публікуються загальнодоступно, оскільки це інформація є конфіденційною. Проте можна сказати, що ця кількість є достатньо значною, оскільки банківські транзакції відбуваються по всьому світу мільярдами кожен день. Транзакції можуть включати перекази, платежі за товари та послуги, зняття готівки з банкоматів, інвестиційні операції та інше.

До слова, за даними НБУ у 2022 році кількість клієнтів українських банків становила 79млн. осіб і щорічний їх приріст складає близько 10%.

Технологічний прогрес не оминає, на щастя, фінансовий сектор і це значно спрощує та покращує комфорт використання як грошей так і різних фінансових інструментів, будь це конвертація чи інший вже звичний процес роботи з фінансами. Власне за рахунок інновації значні покращення приходять не лише для користувачів, а й для емітентів та регуляторів. Важливо в цих умовах зберігати чіткий контроль за функціонуванням сектору в цілому, а також забезпечення надійності використання системи, будь які нововведення повинні бути не лише функціональнішими, але й надійнішими. До передових технологій, крайніх 10 років, можна сміливо віднести blockchain який активно інтегрується у фінансовий сектор. Це технологія, яка дозволяє створювати безпечні цифрові записи (блоки), які автоматично зв'язані та захищені за допомогою криптографії. Нещодавно НБУ офіційно заявив про початок другого етапу тестування “е-гривні” - це цифрова версія національної валюти, що працює на базі технології блокчейн. Віртуальний актив, що емітується Нацбанком, виконує всі функції фіатної грошової одиниці, доповнює готівкову і безготівкову гривні та має аналогічну вартість. Для цього було обрано фінтех-компанію Bitt та Stellar Development Foundation, як стратегічних партнерів. Національна цифрова валюта - CBDC (Central Bank Digital

Currency),

досить поширений тестовий процес для багатьох центральних банків світу. За даними Банку міжнародних розрахунків (Bank for International Settlements), у 2021 році 14% центральних банків різних країн розгортали пілотні проєкти з її впровадження. Враховуючи потенціал даної технології, вважаю що її інтеграція позитивно вплине на розвиток фінансової системи і нижче наведу декілька ключових переваг над традиційною системою:

1. Безпека та надійність даних. Технологія blockchain надає унікальні рівні безпеки та надійності, оскільки кожна транзакція підтверджується мережею вузлів, що ускладнює можливість маніпуляції даними.

2. Прозорість. Блокчейн дозволяє кожному учаснику мережі перевіряти та відстежувати кожну транзакцію, що забезпечує високий рівень прозорості та фінансових операцій. Перевага для платників податків у можливості контролю обігу державних коштів, перевага для держрегулятора за обігом коштів платників податків та дотриманням закону.

3. Швидкість та ефективність. В ході транзакцій у блокчейні, немає необхідності участі посередників, що дозволяє проводити операції швидше та ефективніше, порівняно з традиційними фінансовими системами. А також значно здешевлює цей процес, оскільки відсутня посередницька комісія.

4. Міжнародні перекази та глобальний доступ. Блокчейн дозволяє здійснювати міжнародні перекази коштів миттєво та безпосередньо, оскільки операція відбувається напряму між сторонами угоди, для цього потрібен лише доступ до інтернету. Це робить фінансові послуги доступними у будь-якій точці світу.

5. Пропускна здатність та масштабування. Наразі технологія блокчейн має значно вищу пропускну здатність, порівняно з традиційними банківськими системами. Про це свідчать порівняльні дані стосовно опрацювання кількості запитів за 1 секунду системою, та час на виконання транзакції.

Перше місце займає блокчейн “Solana” з пропускною здатністю 120000 tps і з часом підтвердження 2,46 секунди. Для порівняння VISA - 24000 tps, MasterCard - 5000 tps.

6. Перевага емісії грошей. Щороку з державних бюджетів витрачається чимала кількість коштів для виведення з обігу непридатних для розрахунку банкнот чи монет, окрім цього це займає чимало часу, а також значного використання людського ресурсу. За допомогою технології блокчейн, уникається низка зайвих факторів, оскільки процес регулюється всередині електронної системи за допомогою спеціаліста. Це відкритіше, ефективніше та раціональніше в загальному.

Варто відзначити, що процес інтеграції інноваційних технологій завжди несе в собі непередбачуваних ризиків, які можуть проявлятись на

дистанції.

Саме тому, скурпульозний підхід зі сторони уповноважених інституцій стосовно вивчення, освоєння механізмів впровадження даного напрямку в соціум займає стільки часу.

Список використаних джерел:

1. https://www.epravda.com.ua/news/2023/04/4/698762/
2. https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=806012884902693&id=100064819655579
3. https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vitaye-pilotniy-proyekt- ministerstva-tsifrovoyi-transformatsiyi-schodo-vipusku-programovanih-elektronnih- groshey
4. https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/12/699012/
5.https://pontem.medium.com/a-detailed-guide-to-blockchain-speed-tps- vs-80c1d52402d0

УДК 336.1

Фадєєва І.Г.
д.е.н. професор,
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Протягом останніх років цифрові технології міцно увійшли до практично усіх галузей економіки. Зараз не лише виробничий, а й фінансовий та банківський сектори стали активними користувачами нових технологій. Цифрові технології – це новий елемент глобальної економіки, який ще більше підвищує мобільність фінансових ресурсів, збільшує можливості фінансування, але одночасно підвищуює і глобальні ризики.

Якщо на початку XXI століття інформаційні технології радикально змінили системи обліку, організації та контролю технологічних та виробничих процесів, то зараз цифрові рішення та розробки проникли не тільки в управлінські процеси, а й у самі основи діяльності фінансових організацій та регуляторів, оскільки вони трансформують такі сфери як грошовий обіг та функціонал платіжних систем. Ці механізми тепер обслуговують весь господарський оборот країни, прискорюють процес мобілізації капіталів, прискорюють глобальне пересування засобів, розширюють географію перетоків капіталу.

З іншого боку, цифрові технології створюють великі можливості для маніпуляції ринком, формування «бульбашок», посилюючи ризики обвалення ринків. Проте зазначені процеси пов'язані також з ризиками, що

виникають, кіберзлочинністю, відмиванням грошей та ін., що робить зазначену сферу предметом пильного контролю регуляторів різних сфер діяльності. А зміни у цій сфері можуть набувати стратегічного характеру, впливаючи на економічну безпеку країни та на економічний стан суспільства загалом [1].

Найбільш просунутими країнами у сфері застосування цифрових технологій на даний час є США та Китай, які отримують значні вигоди від їх застосування. Інші країни суттєво відстають від них. За оцінками UNCTAD, на США і Китай припадає 75% усіх патентів, пов'язаних з технологіями блокчейн, 50% світових витрат на Інтернет речей, понад 75% ринку застосування хмарних технологій і 90% ринкової капіталізації 70 найбільших у світі компаній, функціонуючих з урахуванням цифрових платформ [2].

Домінування глобальних цифрових платформ у світі, контроль над даними з боку обмеженої кількості країн, а також здатність цих технологій створювати та отримувати вигоди, на думку UNCTAD, не сприяють зменшенню нерівності між країнами, а навпаки, призводять до подальшого посилення концентрації та консолідації. У результаті країни, що розвиваються, можуть перетворитися на постачальників необроблених даних, яким при цьому доведеться платити за «цифровий інтелект», створюваний за допомогою інформації, що ними поставляється [3]. Як наслідок порушується фактична рівність конкурентних умов, які мають створювати реально однакові змогу учасників. У цьому випадку СОТ буде змушена запроваджувати обмежувальні заходи щодо вирівнювання умов конкуренції (прецеденти подібних дій у результаті судових позовів низки учасників, чиї можливості були обмежені, вже існують).

Також певні неоднозначні наслідки матиме і впровадження в обіг криптовалют, що емітуються національними регуляторами. Випуск національних криптовалют у всьому світі знаменує якісний перехід від дещо поверхневого аналізу можливого впливу криптовалют, що випускаються комерційними організаціями, на економіку та грошово-кредитну політику, до конкретних кроків провідних регуляторів, націлених на участь у технологічних змінах. Нинішній етап змін, ймовірно, визначить ступінь участі та роль регуляторів у сфері обігу криптовалюти. Національні криптовалюти у зв'язку з цим можуть і, ймовірно, стануть ключовим фактором, що визначає правила діяльності у цьому сегменті.

Серед можливих наслідків впровадження криптовалюти, що емітується регулятором, слід зазначити подальшу централізацію персональних даних в єдиному центрі, а також зниження ролі комерційних банків, оскільки регулятор все більшою мірою зможе кредитувати цільових позичальників безпосередньо, оминаючи сьогоднішніх посередників. Збереження персональних даних, як у приватних, так і у державних центрах зберігання інформації, досі залишається об'єктом

обґрунтованої критики, а обсяг цих даних, що наростає, буде робити таку критику ще гострішою, якщо ситуацію із захистом не вдасться змінити на краще.

Зазначимо, що вже зараз стає очевидним, що місце комерційних банків у міру неминучого наступу цифрових валют в найближчому майбутньому змінюватиметься. Зміни можливі у трьох напрямках:

– цифрові валюти та їх емітенти (включаючи центральний банк) доповнюють існуючий функціонал комерційних банків та обидві категорії співіснують із деяким звуженням клієнтської бази банків та їх функціоналу;

– цифрові валюти та їх емітенти замінюють банки у платіжному сегменті, але банки успішно конкурують за вклади (наприклад, через високу волатильність криптовалют);

–банки трансформуються в інвестиційні фонди через масовий відплив вкладів.

Слід зазначити, що зміни неминуче торкнуться України і українському регулятору також доведеться конкурувати з емітентами цифрових валют. Причому такі цифрові валюти конкуруватимуть не лише з традиційною валютою, а й із випущеними у перспективі криптовалютами центральних банків.

Слід також ретельно опрацювати механізми оподаткування, інвестування, грошово-кредитної політики у новому електронному середовищі. Найважливішими є також механізми, що нейтралізують зовнішні ризики, зменшуючи можливий дестабілізуючий ефект на вітчизняну фінансову систему та економіку в цілому.

Список використаних джерел:

1. Дука А.П. Цифровізація фінансової сфери. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/download/206/181

2. UNCTAD. Digital Economy Report 2023. URL: https://unctad.org/meeting/unctad-eweek-2023-shaping-future-digital-economy

3. UNCTAD. E-Commerce and Digital Economy Programe. URL: https://unctad.org/publication/e-commerce-and-digital-economy-programme-year-review-2023

4. Сундук Т. Ф., Бабенко-Левада В. Г., Скорба, О. А., Чорновол А. О. Щодо розвитку цифрових технологій в фінансовому секторі (український кейс). *Академічні візії*. 2023. №17. URL: https://academyvision.org/index.php/av/article/view/253

5. Чуницька І., Богріновцева Л. ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-60

УДК336.1:354

Скрипник Г. О.
к.е.н., доцент, доцент
Державного податкового університету
м. Ірпінь
Якименко В. П.
здобувачка ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ЕТАПИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація стала не лише ключовим трендом, але й критичною необхідністю для розвитку сучасних економічних систем. У сучасному світі фінансова сфера не може залишатися осторонь від цього процесу. Для України, яка прагне зайняти своє гідне місце на світовій арені та забезпечити стабільний економічний розвиток, цифрова трансформація фінансової системи є важливим завданням.

Перехід до цифрової фінансової системи передбачає послідовні етапи, кожен з яких має свою вагу та відповідальність. Розуміння цих етапів та їх впливу на розвиток економіки дозволяє ефективно планувати та впроваджувати відповідні стратегії.

У даному дослідженні ми розглянемо ключові етапи цифрової трансформації фінансової системи України, а також визначимо стратегічні кроки, які необхідно здійснити для успішної реалізації цього процесу. Розвиток цифрової інфраструктури, впровадження нових технологій та створення відкритого та інноваційного середовища є важливими аспектами, які вимагають уваги та підтримки як уряду, так і приватного сектору.

Серед ключових етапів цифрової трансформації фінансової системи України можна виділити наступні:

1. *Створення цифрової інфраструктури*. Це перший і, можливо, найважливіший етап. Він передбачає розвиток та модернізацію інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що є базовою складовою цифрової економіки. Важливо забезпечити швидкий та стабільний доступ до інтернету для всіх громадян та бізнесу, а також розвинути безпеку та захист особистих даних [1, с. 96-97].

2. *Впровадження електронних платіжних систем*. Побудова ефективної системи електронних платежів є ключовою складовою цифрової трансформації фінансової сфери. Даний етап характеризується розробкою та впровадженням цифрових платіжних рішень, які забезпечують зручність, безпеку та доступність для всіх користувачів.

3. *Впровадження фінтех-інновацій*. На цьому етапі створюються

сприятливі умови для розвитку фінтех-компаній та стартапів, тобто створюються спеціальні програми підтримки та регуляторні ініціативи, спрямовані на стимулювання інновацій в фінансовому секторі, такі як блокчейн, штучний інтелект, аналітика даних тощо (див. рис. 1) [2, с. 63-64].

Рис. 1. Рівень розвитку глобальних напрямів фінтеху в Україні (кількість компаній), станом на 2020 рік

*Джерело: [3].

4. *Кібербезпека та захист від кіберзагроз*. Оскільки цифрова трансформація призводить до збільшення кількості цифрових операцій, важливо забезпечити адекватний рівень кібербезпеки та захисту від кіберзагроз, що включає розробку та впровадження ефективних систем моніторингу, виявлення та реагування на потенційні загрози кібербезпеці [4].

5. *Розвиток регуляторного середовища*. Регуляторні органи повинні адаптувати свої політики та нормативно-правові акти до вимог цифрової економіки, а отже, удосконалити законодавство про кібербезпеку, електронні гроші, блокчейн та інші технології та оптимізувати або запустити роботу спеціальних органів для регулювання цифрового фінансового ринку.

Ці етапи взаємопов'язані та вимагають комплексного підходу з боку уряду, фінансових установ, приватного сектору та інших зацікавлених сторін. Від їх успішної реалізації залежить конкурентоспроможність фінансової системи України та її здатність до інноваційного розвитку.

Для успішної реалізації цифрової трансформації фінансової системи України необхідно спрямувати зусилля на кілька ключових стратегічних кроків. По-перше, важливо розробити детальну стратегію цифрової трансформації, яка визначатиме мету, пріоритети та ресурси для впровадження цифрових ініціатив [5, с. 222]. По-друге, необхідно

зосередитися на розвитку цифрової інфраструктури (широкосмуговий інтернет та електронні платіжні системи), для забезпечення доступності та ефективності цифрових послуг у фінансовій сфері.

Додатковою складовою є підтримка фінтех-інновацій та створення сприятливого середовища для розвитку фінтех-компаній та стартапів (рис. 2).

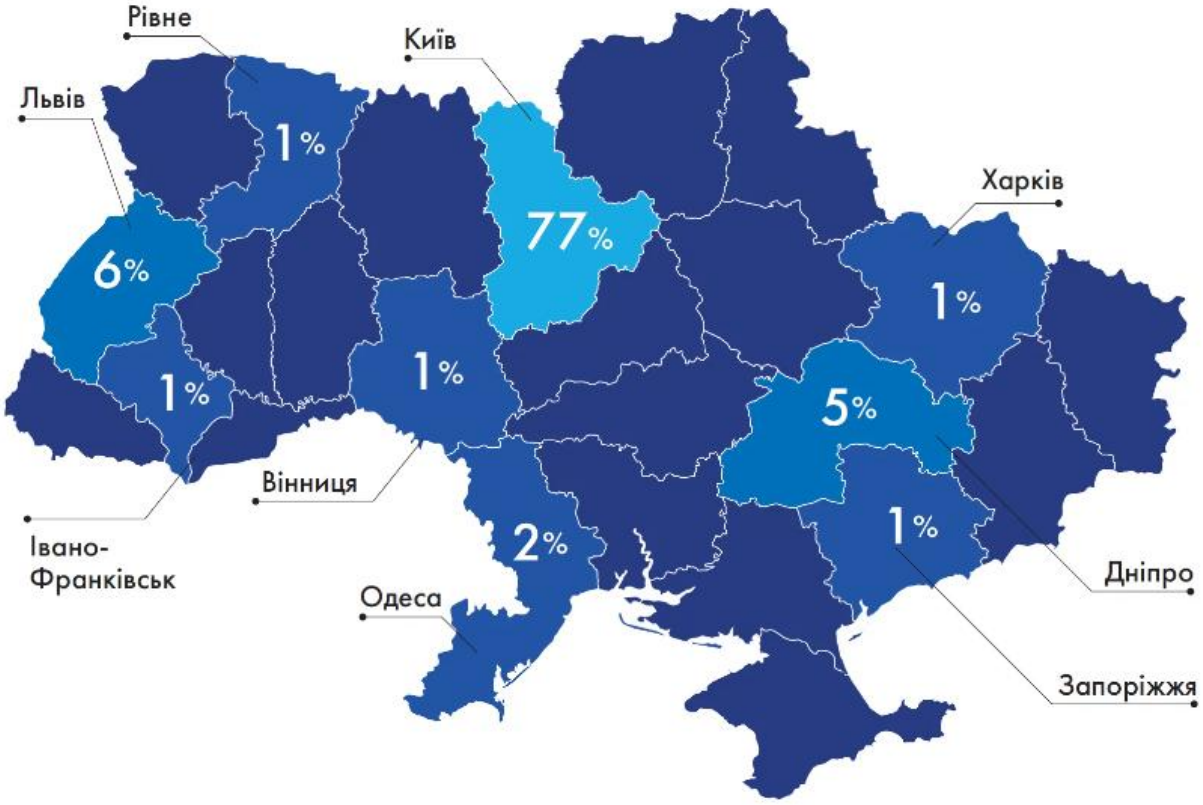

Рис. 2. Територіальне розміщення фінтех-компаній України, станом на 2023 рік

*Джерело: [6]

Розвиток систем кібербезпеки також має велике значення, оскільки він гарантує безпеку та захист фінансових даних та транзакцій. Ці стратегічні кроки є важливими для забезпечення ефективності фінансової системи України в умовах глобальної цифрової економіки.

Отже, цифрова трансформація фінансової системи України вимагає не лише технологічних інновацій, але й стратегічного бачення, ефективної регуляторної бази, забезпечення кібербезпеки та захисту даних, використання інноваційних технологій та активної участі всіх зацікавлених сторін. Виконання цих умов створить основу для стійкого та ефективного розвитку фінансової системи, що підтримується технологічним прогресом та забезпечує конкурентоспроможність української економіки.

Список використаних джерел:

1. Дубина М., Попело О., Тарасенко О. Інституційні трансформації

фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. Вип. 1(25). С. 91-110.

2. Теслюк. С., Михальчук Б. Вплив трансформаційних тенденцій та стратегічних викликів у сфері фінтех-інновацій на фінансовий сектор України. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українк.* 2024. Вип. 3(35). С. 61–67.

3. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України: Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. 2020. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-roku (дата звернення 16.04.2024).

4. Трусова Н. В., Чкан І. О. Кіберзахист банківської системи України в умовах цифрових трансформацій. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки).* 2023. Вип. 1(47). С. 151-163.

5. Нечипоренко А. В. Цифрова трансформація фінансової системи України. *Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління.* 2023. С. 222-224.

6. Український каталог фінтех-компаній 2023. *Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній:* веб-сайт. URL: https://fintechua.org/fintech-catalog-2023 (дата звернення 16.04.2024).

УДК 336.7

Мовчун С. В.
к.е.н, доцент кафедри фінансових ринків та технологій Державного податкового університету
м. Ірпінь Київської обл.

Коваль С. Ю.
здобувачка ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь Київської обл.

ЕВОЛЮЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасному економічному контексті процеси цифрової трансформації швидко змінюють практично всі аспекти функціонування держави, включаючи систему фінансового управління. Цей швидкий розвиток інформаційних технологій і поширення цифрових інструментів відкривають перед державою ряд можливостей для значного підвищення ефективності фінансової системи. Проте такі трансформації також породжують нові виклики і проблеми, пов'язані з потребою адаптації держави до динамічних змін технологічного середовища та забезпеченням належного рівня безпеки і надійності фінансових даних. Зокрема, суттєвою

проблемою в цьому контексті є потреба у високому рівні кібербезпеки та захисту фінансових даних, оскільки відкриття нових цифрових каналів збереження та обробки інформації збільшує ризик несанкціонованого доступу, що може призвести до фінансових втрат.

Враховуючи об'єктивні виклики, уряд України вирішив створити Міністерство цифрової трансформації України шляхом перетворення Державного агентства з питань електронного урядування. Кабінет Міністрів України у Постанові «Питання Міністерства цифрової трансформації» від 18 вересня 2019 року [1] затвердив Положення про Міністерство цифрової трансформації України, яке визначає основні пріоритетні напрями цифровізації, включаючи сферу державної політики.

Впровадження цифрових технологій у фінансову систему України розпочалося з моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та прийняття Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства на 2018-2020 роки [2], де акцентовано увагу на позитивний вплив застосування цифрових технологій на надання фінансових онлайн-послуг, що забезпечить їх високу ефективність і стандартизованість. Для забезпечення стабільності фінансової системи України та розробки ефективної стратегії її розвитку була розроблена Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Ця стратегія визначає п'ять стратегічних напрямків: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток, кожен з яких має свої цілі та індикатори виконання [3]. Метою реалізації цієї стратегії є сприяння сталому економічному зростанню країни, забезпечення макрофінансової стабільності, підвищення надійності та технологічності фінансової системи, досягнення європейських стандартів на фінансовому ринку, підвищення довіри до фінансового ринку та виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також інших міжнародних договорів України. З огляду на стратегічні напрямки, визначені Стратегією розвитку фінансового сектору України до 2025 року, була розроблена Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [4].

Зокрема, у рамках стратегічного напрямку «Фінансова інклюзія» визначені такі цілі фінансової державної політики: 1) підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами; 2) посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; 3) підвищення рівня фінансової грамотності населення. Важливими є питання доступності фінансових послуг, співпраця держави з бізнесом, підвищення фінансової грамотності населення з метою активної участі у функціонуванні фінансової системи країни.

Головною стратегічною метою є забезпечення фінансової інклюзії, яка означає здійснення заходів для забезпечення всебічного доступу до різноманітних фінансових послуг для всіх верств суспільства. Це досягається через впровадження як існуючих, так і новаторських методів, включаючи фінансову освіту та підвищення фінансової грамотності

населення, а також захист прав споживачів фінансових послуг.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р схвалено Концепцію розвитку цифрових компетентностей [5], де цифрова компетентність визначена як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та навчальну діяльність із використанням таких технологій. Основною метою Концепції є визначення пріоритетних напрямів і основних завдань з питань розвитку цифрових навичок та компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення. Фінансова грамотність населення важлива для загальної стабільності фінансової системи країни.

У цьому контексті, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року була схвалена Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2025 року та затверджений план заходів щодо її реалізації [6]. Мета Стратегії полягає у побудові сучасної та ефективної системи управління інформаційними технологіями для забезпечення підтримки та подальшого цифрового розвитку ефективної та прозорої системи управління державними фінансами. Це розпорядження сприятиме подальшій якісній цифровій трансформації системи управління державними фінансами, автоматизації бізнес-процесів, а також у сфері державного внутрішнього контролю, моніторингу та оцінки фіскальних ризиків.

Важливо зауважити, що цифрова трансформація фінансової системи відкриває широкі можливості для її ефективного функціонування та подальшого розвитку. Вона сприяє зменшенню недекларованих потоків капіталу за межами бюджету, що збільшує довіру до України у фінансовому світі. Також вона сприяє підвищенню прозорості та відповідальності використання коштів, обмеженню корупції та ухиленню від сплати податків, а також полегшує взаємодію громадян з місцевими та державними установами. Загалом, цифровізація фінансової системи сприяє покращанню надання послуг у сфері охорони здоров’я та освіти, сприяє соціальній інтеграції та забезпечує задоволення потреб та інтересів громадян.

Список використаних джерел:

1. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р.

2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р.

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року URL: bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do2025-roku-7686

4. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-fintehu-v-ukrayini-do-2025-

roku--kurs-na-staliy-rozvitok-innovatsiy-keshles-ta-finansovu-gramotnist

5. Концепція розвитку цифрових компетентностей. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text

6. Стратегія здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text

УДК 657:004

Шкромида В.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасному світі, де цифрові технології впливають на всі аспекти нашого життя, бізнесу важливо не тільки адаптуватися до змін, але й активно використовувати ці технології для покращення своєї діяльності. Доведено, що впровадження цифрових бізнес-процесів на підприємствах відкриває нові можливості для розширення клієнтської бази, збільшення обсягів продажів та покращення сервісного обслуговування. Це, в свою чергу, допомагає зменшити витрати та підвищити ефективність бізнесу в цілому.

В ході дослідження було встановлено, що цифрові технології значно впливають на методи збору, обробки, зберігання та використання облікової інформації. Ці тенденції сприятливо впливають на обліково-аналітичні процеси, адже вони сприяють поступовому та незворотному переходу від традиційних методів обліку до впровадження сучасних і ефективних систем обліково-аналітичного забезпечення. Застосовуючи цифрові інновації, обліково-аналітичні системи в майбутньому стануть потужним інструментом для управління, підтримуючи прийняття оперативних і стратегічних рішень. В цьому контексті важливо усвідомити переваги сучасних інформаційних технологій і відповідним чином адаптувати теоретико-методичні основи обліку та аналітики до потреб зацікавлених сторін.

Цифровізація обліково-аналітичних процесів на підприємствах активно розвивається завдяки впровадженню сучасних технологічних інновацій, таких як ERP-системи, штучний інтелект, машинне навчання, блокчейн, великі дані та дата-аналітика. Цей перелік технологій постійно змінюється та оновлюється, оскільки розвиток цифрових рішень

відбувається швидкими темпами та не зупиняється на досягнутому.

Значна автоматизація обліково-аналітичних процесів досягається завдяки широкому використанню систем планування ресурсів підприємства. Ці ERP-системи є об'ємними та інтегрованими з різними базами даних, що дозволяє керувати та координувати всі ресурси підприємства. Вони охоплюють усі процеси на підприємстві, автоматизуючи їх, та дозволяють генерувати аналітичну інформацію в різних часових режимах: ретроспективно, в реальному часі та на майбутнє [1]. Таким чином, всі бізнес-процеси підприємства, заплановані або вже здійснювані через ERP-систему, своєчасно реєструються бухгалтерами і оперативно піддаються аналітиці.

Сьогодні бізнес активно впроваджує та широко використовує штучний інтелект і машинне навчання. Це новітні технології, які дозволяють комп'ютерам виконувати завдання, зазвичай властиві людському інтелекту, такі як розпізнавання образів, розуміння мови, аналітичні розрахунки та прийняття рішень. У процесах обліку та аналізу штучний інтелект автоматизує багато рутинних завдань, зокрема розпізнавання та класифікацію господарських операцій, генерування інформаційних потоків для подальшого аналізу тощо. Машинне навчання особливо корисне в аналітиці бізнесу для виявлення незвичайних операцій у діяльності підприємства. Це дозволяє швидко виявляти нетипові витрати або підозрілі транзакції, що сприяє запобіганню шахрайству та помилкам.

Крім вищезгаданих цифрових інновацій, швидко набирає популярність технологія блокчейн. Завдяки своїм функціональним можливостям, блокчейн дозволяє зберігати та обмінюватися інформацією без необхідності довіри до централізованого посередника. У сфері обліку та звітності ця технологія може бути використана для створення безпечних і незмінних облікових документів, які слугують підтвердженням фінансових операцій та інших бухгалтерських даних [2].

Варто зазначити, що цифровізація обліково-аналітичних процесів на підприємствах активно здійснюється за допомогою хмарних технологій. Бізнесу пропонуються різні способи впровадження обліково-аналітичних програм – від десктопних клієнтів до веб-версій. Хмарні сервіси дозволяють масштабувати обсяги зберігання даних, автоматично створювати резервні копії для забезпечення їх безпеки та доступності в разі виникнення проблем.

Автоматизація обліково-аналітичних процесів значно зросла завдяки розвитку технологій великих даних та дата-аналітики. Сучасний бізнес генерує великі обсяги даних, що відкриває нові можливості для розширення бухгалтерського спостереження та об’єктів аналізу. Технології великих даних дають змогу збирати та аналізувати величезні обсяги як структурованих, так і неструктурованих даних з різноманітних джерел. Завдяки швидкому доступу до цих даних і можливості їх аналізу, фахівці можуть оперативніше виявляти та вирішувати фінансові і податкові питання [3]. Програмні рішення у сфері дата-аналітики сприяють швидкій

обробці великих обсягів даних і забезпечують вищий рівень деталізації інформації.

Загальний висновок полягає в тому, що активне використання цифрових технологій у обліково-аналітичних процесах приносить значні переваги для бізнесу та його зацікавлених сторін. Однією з ключових переваг є ефективне використання часу та зниження витрат на обробку, збереження та аналіз облікової інформації. Автоматизація бухгалтерського обліку і аналізу дозволяє зменшити необхідність у ручній праці, що підвищує якість та швидкість обробки даних. Цифровізація обліково-аналітичних систем також сприяє підвищенню безпеки даних, оскільки електронні системи можуть бути надійно захищені від несанкціонованого доступу. Це важливо для підтримки репутації та довіри до компанії серед ключових зацікавлених сторін.

Список використаних джерел:

1. Chukwuani V.N. Virtual reality and augmented reality: Its impact in the field of accounting. *Journal of Management*. 2022. 4(2). P. 35-42.
2. Шкромида В.В., Шкромида Н.Я., Гнатюк Т.М. Модифікація документування у контексті цифровізації бухгалтерського обліку. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. 2(19). С. 69-78.
3. Guney A. Role of technology in accounting and e-accounting. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2014. 152. P. 852-855.

УДК 336:004

Скрипник Г. О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри публічних фінансів
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Тітова А. Ю.
здобувачка ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Для кожного суб'єкта економічних відносин сутність фінансової безпеки різна. Для держави фінансова безпека може означати стабільність бюджету та платіжного балансу, для підприємства - фінансову стійкість та платоспроможність, а для домогосподарств - достатній рівень доходів та заощаджень.

Загальне значення фінансову безпеки держави можна визначити як -

стан фінансової системи, при якому створюються необхідні умови для стабільного соціально-економічного розвитку, забезпечується стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність фінансової системи ефективно функціонувати та динамічно розвиватися для задоволення потреб суспільства та держави. Таким чином, фінансова безпека держави характеризує спроможність фінансової системи ефективно виконувати свої функції та розвиватися, забезпечуючи умови для сталого економічного і соціального прогресу [1].

Фінансова безпека держави є комплексною категорією, яка включає в себе такі взаємопов'язані складові:

1. Банківська безпека - стійкість банківської системи, її здатність ефективно функціонувати та протистояти внутрішнім і зовнішнім дестабілізуючим факторам.
2. Безпека небанківського фінансового сектору - рівень розвитку фондового та страхового ринків, що забезпечує задоволення потреб суспільства у відповідних фінансових інструментах та послугах.
3. Боргова безпека - оптимальний рівень внутрішнього та зовнішнього боргового навантаження, ефективне управління державними запозиченнями.
4. Бюджетна безпека - стан державних фінансів, що гарантує платоспроможність та фінансову стійкість, дозволяє органам влади ефективно виконувати свої функції.
5. Валютна безпека - стабільність національної валюти, довіра до неї, створення сприятливих умов для розвитку економіки та інтеграції до світової системи.
6. Грошово-кредитна безпека - стан грошово-кредитної системи, що забезпечує доступність та якість кредитних ресурсів для економічного зростання.

Цифрові технології є потужним інструментом для підвищення ефективності функціонування складових фінансової безпеки. Сьогодні сучасний світ звик до найпоширеніших інновацій у сфері платежів, базованих на цифрових технологій, можна виділити різні складові, включаючи мобільні платежі, електронні гаманці, безконтактні трансакції, технології перевірки особистості, а також застосування штучного інтелекту та машинного навчання для забезпечення безпеки [2].

Впровадження інноваційних фінансових технологій відкриває нові можливості: мобільні банківські застосунки та онлайн-платформи забезпечують значно вищу фінансову доступність, дозволяючи як фізичним особам, так і компаніям ефективніше управляти своїми фінансами, зменшення бар'єрів для входу на фінансові ринки завдяки фінтех-технологіям сприяє загальному підвищенню рівня фінансової інклюзивності та безпеки [1].

Необхідною для фінансової безпеки стала технологія блокчейн характеризується безпрецедентним рівнем прозорості та підзвітності фінансових операцій, що робить її особливо актуальною в галузях, де

достовірність походження активів та їх відповідність нормативним вимогам має першочергове значення, зокрема у сфері управління ланцюгами постачання.

Використання принципів блокчейну дозволяє підприємствам суттєво зміцнити довірчі відносини між усіма зацікавленими сторонами та мінімізувати ризики фінансового шахрайства. Захищений від підробок характер блокчейну забезпечує високий рівень достовірності та прозорості господарських операцій [3].

Щодо централізованих технологій зберігання даних в Україні, цифровізація державних фінансів отримала найбільший розвиток у сфері бюджетного процесу. А саме, впровадження системи "Прозорий бюджет" та створення веб-порталів "spending.gov" та "openbudget.gov.ua" суттєво підвищило прозорість бюджетних коштів на рівні як державного, так і місцевих бюджетів. Також була впроваджена реалізація принципів інформаційної відкритості через офіційний сайт Міністерства фінансів України посилила прозорість державної боргової політики. Цифровізація бюджетної сфери та державного боргового менеджменту сприяла підвищенню рівня підзвітності та довіри до управління державними фінансами [2].

Також, слід врахувати фінансові технології, що формують можливості зміцнення фінансової безпеки держави - хмарні технології. Хмарні обчислення кардинально змінили підходи до доступності та колаборації в управлінні фінансовими ризиками. Шляхом хмарних рішень стало можливим здійснювати обмін фінансовою інформацією та звітами про оцінку ризиків у реальному часі між різними відділами та географічними зонами. Ця характеристика сприяє прозорій колаборації між різними групами та підвищує рівень свідомості про ризики в усій структурі організації. Хмарні платформи забезпечують масштабовані можливості зберігання та відновлення даних після непередбачених подій, що сприяє зменшенню ймовірності втрати інформації у випадку несподіваних обставин [3].

В управлінні економікою значно підвищує ефективність технологія Big Data. Великі дані (Big Data) – позначення структурованих и неструктурованих даних величезних обсягів і значного розмаїття, що піддаються ефективній обробці програмних інструментів, які горизонтально масштабуються та з’явились у кінці 2000-х років, і альтернативних традиційних систем управління базами даних і рішенням класу рішень Business Intelligence. Вона дозволяє працювати в реальному часі, відстежує економічні умови та вимірює інфляцію на основі визначених діапазонів показників (наприклад, ціни в інтернет-магазинах, динаміка ринку праці, нерухомості, бізнес-очікування і т. д.), що покращує якість аналізу та прогнозів, створює можливості для раннього виявлення проблем і забезпечує більшу гнучкість і маневреність монетарної політики [1].

Окрім значних масивів даних, важливу роль у зміцненні фінансової

безпеки відіграють передові технології штучного інтелекту (Artificial intelligence, AI) та машинного навчання (Machine Learning, ML), якими корстуються центральні банки. Ключовими аспектами їх користування вважається:

1. AI та ML дозволяють проводити точніше економічне прогнозування та аналіз на основі великих масивів даних.

2. AI-системи можуть виявляти динаміку змін валютних курсів, цін на цінні папери та інші активи.

3. Здатні комплексно оцінювати фінансову стабільність та виявляти потенційні ризики.

4. Використання чат-ботів на основі AI. Це покращує обслуговуванняклієнтів фінансових установ.

Отже, цифрові технології, такі як блокчейн, машинне навчання та штучний інтелект, забезпечують ряд переваг у зміцненні фінансової безпеки. Вони полегшують ведення та аудит фінансових записів, що сприяє дотриманню регуляторних норм. Прозорість та простежуваність транзакцій, забезпечена цими технологіями, ускладнює незаконні фінансові операції, такі як відмивання коштів та фінансування тероризму. Крім того, вони допомагають виявляти та запобігати шахрайству та іншим видам фінансової злочинності. Застосування цих технологій також забезпечує надійність та цілісність фінансової інформації, що підвищує довіру до фінансової системи та сприяє загальному підвищенню фінансової стабільності. Таким чином, цифрові технології є необхідним інструментом для ефективного зміцнення фінансової безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Пантєлєєва Н.М., Фінансова безпека в умовах цифрової економіки: очікування і реальність. *Фінансовий простір*. 2020. No 2. С. 23-37. URL: https://doi.org/10.18371/fp.2(38).2020.209289

2. Єфремова К. В., Технології цифрової економіки та фінансова безпека. *Право та інновації.* No 2. 2023. С. 7-11. URL: https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/982/733

3. Захаркін О. О., Бойко А. В., Сокол Л. В., Цифрові технології та інструменти забезпечення фінансової безпеки бізнесу. *Проблеми сучасних трансформацій*. *Серія: економіка та управління*. № 10. 2023. URL:https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/93343/1/Zakharkin_digital_innovation.pdf

6. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

УДК 336.7

Мовчун С.В.
к.е.н, доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Соболь М.С.
здобувач першого бакалаврського рівня освіти
Державного податкового университету
м. Ірпінь

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

На сучасному етапі розвитку української економіки все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиціях шляхом акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів.

Фінансовий ринок - це сукупність відносин обміну та перерозподілу, пов'язаних з процесом купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності [1].

Досконалий фінансовий ринок – це той, що безпомилково та оперативно відображає співвідношення попиту та пропозиції на фінансові ресурси. Завдяки посередникам він зводить постачальників та споживачів грошей або капіталу з мінімальними витратами. Окрім того, фінансовий ринок слугує своєрідним економічним барометром. Його ефективне функціонування можливе за умов низької інфляції в країні, динамічного розвитку економіки, стійкої законодавчої та нормативної бази, сприятливого політичного клімату та певного балансу інтересів у суспільстві.

На фінансовому ринку відбувається перерозподіл коштів, коли вони переходять від тих, хто володіє їх надлишком, до тих, хто потребує інвестицій. Зазвичай це означає, що кошти перенаправляються від тих, хто не може використовувати їх ефективно, до тих, хто може їх продуктивно застосувати. Це не лише сприяє зростанню продуктивності та ефективності економіки загалом, але й покращує добробут кожного члена суспільства.

Виникнення фінансового ринку було зумовлено потребою в додаткових механізмах мобілізації коштів для фінансування розвитку держави. Важливо зазначити, що ключову роль у формуванні фінансового ринку мають заощадження домогосподарств. Проте в Україні економічна активність населення залишається досить низькою. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема:

- низьким рівнем довіри до державних інституцій, банківської системи та фондового ринку. Ця довіра відновлюється повільно і залежить від політичної стабільності в країні;
- недостатньою фінансовою грамотністю населення. Багато людей не володіють знаннями про те, як у ринкових умовах розпоряджатися вільними коштами.

Ці фактори негативно впливають на ефективність функціонування фінансового ринку України.

Фінансовий ринок складається з двох основних частин: ринку грошей та ринку капіталів.

Ринок грошей – це місце, де можна безпосередньо купити або позичити гроші. Його функціонування забезпечується кредитною системою, яка включає в себе банки та інші кредитні установи, такі як ломбарди, кредитні спілки та каси взаємодопомоги.

Ринок капіталів – це місце, де торгують не лише грошима, але й цінними паперами, які дають право власності на активи або частку в прибутку. Основним інструментом ринку капіталів є акції, які засвідчують право власності на частину акціонерного капіталу компанії [1].

Для ефективної роботи фінансового ринку в ринковій економіці необхідна чітка система державного регулювання відносин між його учасниками. Саме держава має встановлювати правові основи ринкових відносин, зокрема права власності, а також базові правила економічної взаємодії учасників ринку.

Державне регулювання фінансового ринку та грошового обігу є одним з найважливіших, але й водночас найскладніших завдань держави. Створення ефективно функціонуючого фінансового ринку, здатного мобілізувати та перерозподіляти інвестиційні ресурси, є ключовим завданням регулювання національної економіки [2].

Державне регулювання та функціонування фінансового ринку України має ґрунтуватися на принципах, визначених міжнародними організаціями у сфері контролю та нагляду за фінансовими ринками.

Рівень розвитку фінансового ринку визначається кількістю фінансових посередників та різноманітністю фінансових інструментів. В Україні формування фінансового ринку відбувається в умовах трансформаційних процесів в економіці, а його механізм функціонування впливає на економічні можливості країни.

Наразі створення фінансових інститутів – учасників фінансового ринку в Україні не є рівномірним, що заважає їх ефективному функціонуванню та підриває довіру з боку власників заощаджень.

Розвиток фінансового посередництва – один з найперспективніших напрямків реструктуризації вітчизняного фінансового ринку. Створення збалансованого та ефективного механізму фінансового посередництва в Україні стане свідченням переходу на кардинально новий етап розвитку фінансового ринку країни. Завданням фінансових посередників першого рівня є акумуляція тимчасово вільних фінансових ресурсів фізичних та

юридичних осіб, зазвичай у невеликих обсягах, та їх перетворення на значні інвестиції для емітентів – суб'єктів господарювання, місцевих органів самоврядування та уповноважених державних органів.

Український фінансовий ринок формується в умовах трансформації економічних відносин, а його механізм функціонування визначає можливості впливу на економіку країни. Без створення ефективно діючого фінансового ринку, який залучає інвестиційні ресурси, кардинальні економічні реформи не можна вважати завершеними. Масштабні економічні перетворення, що відбуваються в Україні в процесі структурної перебудови, потребують колосальних фінансових коштів, яких не можуть надати ні бюджетна система, ні внутрішні джерела фінансування суб'єктів господарювання. Тому роль фінансового ринку є надзвичайно важливою [3].

В сучасних умовах очевидно, що фінансовий ринок має системний характер. З одного боку, він представляє собою сукупність економічних відносин, що виникають між його учасниками з приводу обігу фінансових ресурсів та інструментів. З іншого боку, він є специфічним способом організації та взаємодії елементів системи фінансового ринку – емітентів, інвесторів, фінансових посередників та посередників, що функціонують у межах інфраструктури.

Ситуація на сучасному фінансовому ринку України не сприяє залученню та інвестуванню фінансових ресурсів фізичних та юридичних осіб у проекти, які стимулюють економічне зростання. Це призводить до дефіциту фінансових ресурсів на ринку та їх високої вартості, що ускладнює для багатьох позичальників реалізацію своїх стратегічних планів розвитку бізнесу. Тому існує гостра потреба у зміні інвестиційного клімату.

Важливу роль у цьому відіграють банки та інші фінансові інститути, які акумулюють та розміщують фінансові ресурси. Наразі їх діяльність не відповідає потребам економіки в інвестиційних ресурсах і не стимулює інвестиційні процеси. Основна функція фінансового ринку – трансформація тимчасово вільних фінансових ресурсів у капітал – залишається незмінною.

Існують різні моделі функціонування фінансового ринку, які залежать від того, кому належить домінуюча роль в інвестуванні реального сектора економіки: банківській системі через кредитування чи ринку капіталу через емісію та обіг цінних паперів [4].

Фінансовий ринок України знаходиться на стадії вирішальних зусиль для переходу із статусу механізму обслуговування процесів перерозподілу капіталу в повноцінний сегмент економіки, який є індикатором розвитку та багатства країни, механізмом залучення та збереження коштів населення, засобом нагромадження та перерозподілу активів від неефективних до ефективних галузей та суб'єктів господарювання. Україна на сьогодні є учасницею глобалізаційних процесів, що відбуваються у світовій

економіці. Динаміка показників фінансових потоків, що формуються в Україні, свідчить про те, що фінансовий ринок країни розвивається досить інтенсивно і відповідно вимагає удосконалення системи управління зростаючими фінансовими активами країни.

Список використаних джерел:

1. Гаврилюк Д.А, Півнюк М.М. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ. *Проблеми та перспективи забезпечення фінансової стабільності національної економіки*. 2023. Т. 6, № 1. С. 195. URL: https://www.researchgate.net/profile/VadymPolishchuk/publication/372128812_Teoretikoprikladne_doslidzenna_pensijnogo_reformuvanna_v_Ukraini/links/64a579c2c41fb852dd53e706/Teoretiko-prikladne-doslidzenna-pensijnogo-reformuvanna-v-Ukraini.pdf#page=195 (дата звернення: 15.04.2024).
2. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг URL: http://nfp.gov.ua (дата звернення: 15.04.2024).
3. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025(дата звернення: 15.04.2024).
4. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_ financovogo_sectoru_ua.pdf. (дата звернення: 15.04.2024).

УДК 336.7

Богріновцева Л. М.
к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національної академії статистики, обліку та аудиту
м. Київ

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ РИНКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

У сучасних умовах глобальних фінансових трансформацій та розширення інструментів управління ризиками, ринок похідних цінних паперів набуває все більшої вагомості у світовій фінансовій системі. За останні десятиліття, які відзначилися стрімкими змінами та інноваціями, цей ринок став необхідною складовою для ефективного функціонування економіки та забезпечення стабільності фінансових установ. Економічні виклики та вимоги глобального ринку вимагають не тільки активного використання, але й постійного вдосконалення і розвитку інструментів ринку похідних цінних паперів.

Ринок похідних цінних паперів включає такі фінансові інструменти, як форварди, ф'ючерси, опціони, свопи та варанти. Ринок похідних цінних

паперів привертає увагу різноманітних учасників, включаючи комерційні банки, інвестиційні фонди, корпорації та інші фінансові установи. Індивідуальні та інституційні інвестори також стають активними гравцями, використовуючи похідні інструменти для захисту від ризиків та отримання додаткового доходу. Похідні цінні папери або деривативи надають можливість учасникам ринку ефективно управляти ризиками, пов'язаними з коливаннями цін активів та обмінними курсами [1]. Проте, існує ряд факторів, які впливають на його функціонування та розвиток (рис. 1):

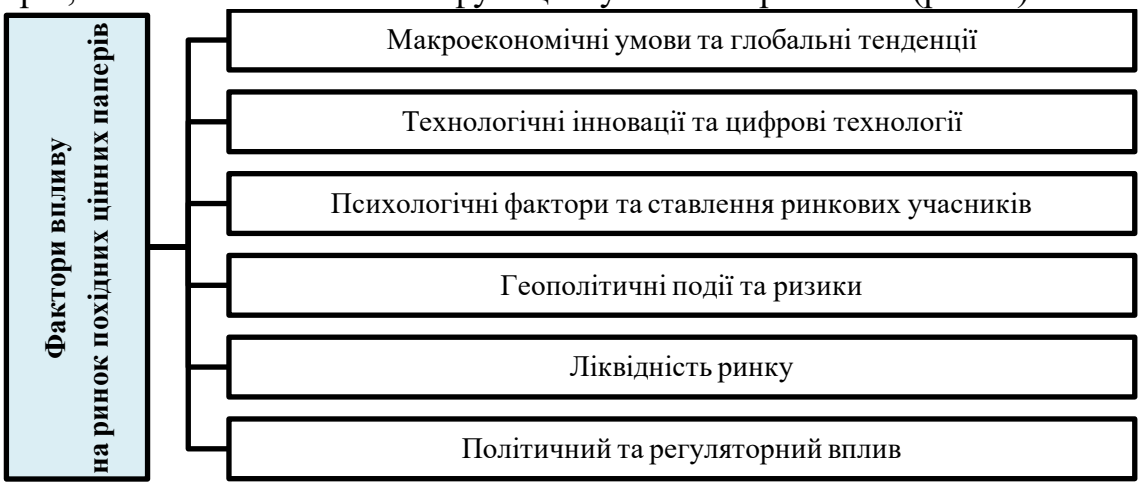

Рис. 1. Фактори впливу на ринок похідних цінних паперів

Джерело: побудовано автором.

- макроекономічні умови та глобальні тенденції. Макроекономічні фактори, такі як зміни в економічному зростанні, рівень інфляції, ставки дисконтної політики та глобальні економічні тенденції, мають значущий вплив на ринок похідних цінних паперів. Наприклад, зростання процентних ставок може вплинути на вартість фінансових активів та стратегії управління ризиками.
- технологічні інновації та цифрові технології. Розвиток технологічних інновацій, зокрема блокчейн-технологій та штучного інтелекту, може значно змінити ландшафт ринку похідних цінних паперів. Впровадження цифрових технологій може поліпшити ліквідність, зменшити вартість трансакцій та ризики обміну.
- психологічні фактори та ставлення ринкових учасників. Ринкова психологія, ставлення інвесторів та їхні очікування можуть суттєво впливати на динаміку ринку. Феномени, такі як «ірраціональні ексцеси» або великі зміни настроїв ринкових учасників, можуть призводити до несподіваних коливань цін.
- геополітичні події та ризики. Глобальні геополітичні події, такі як конфлікти, торговельні війни або економічні санкції, можуть стати важливими факторами впливу на ринок похідних цінних паперів. Нестабільність на міжнародній арені може викликати неспокій серед інвесторів та призвести до ризикованого поведінки на фінансових ринках.
- ліквідність ринку. Рівень ліквідності ринку похідних цінних

паперів визначається доступністю фінансових інструментів для купівлі та продажу без суттєвого впливу на їхню ціну. Недостатня ліквідність може обмежувати можливості учасників ринку та збільшувати вартість трансакцій.

- політичний та регуляторний вплив. Зміни в політиці та регулюванні можуть суттєво впливати на ринок похідних цінних паперів. Введення нових нормативів, зміни в регуляторному середовищі або політичні нестабільності можуть викликати коливання цін та зміну стратегій учасників ринку.

Фактор політичного та регуляторного впливу зараз має найбільше значення на ринку похідних цінних паперів в Україні, так як повномасштабне вторгнення у 2022 році негативно позначилось на торгівлі деривативами, зокрема, відбулося скорочення у 2022 році, порівняно із 2021, а у 2023 році взагалі торги деривативами не здійснювалися (рис. 2).

Рис. 2. Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу, млн грн

Джерело: побудовано автором за даними [2].

З рис. 2 можна побачити, що обсяг торгів деривативами зменшувався навіть протягом тих років, де загальний обсяг торгів збільшувався. У 2022 році обидва показники зменшились через повномасштабне вторгнення. А у 2023 році взагалі не відбувалося торгів інструментами ринку похідних цінних паперів на операторах організованих ринків капіталу України. Натомість, світовий ринок деривативів сягнув рекордного обсягу торгів у 2022 році – 1,23 трлн доларів США.

Одним із важливих аспектів ринку є система регулювання та нагляду. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України відіграє ключову роль у забезпеченні чесності та прозорості на ринку, розробляючи та впроваджуючи відповідне законодавство та стандарти. Регулятори фінансового ринку України вже стали на шлях розробки, а також прийняття і реалізації законодавчих актів, котрі адаптовані до світових та європейських стандартів, зокрема у 2020 році було прийнято Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [3].

Даний закон сформував більш системне і чітке законодавче поле щодо здійснення операцій з похідними цінними паперами.

Отже можна зробити висновок, що вітчизняний ринок похідних цінних паперів все ще перебуває та стадії свого становлення. Для його ефективного функціонування, перш за все, необхідним є удосконалення нормативно-правової бази, яка б чітко визначала операції з похідними цінними паперами; створення освітніх центрів, які б навчали використовувати похідні цінні папери, оскільки вони виконують функцію хеджування, що, в свою чергу, допомагає отримати прибуток та знизити ризики; запозичення міжнародного регулятивного досвіду щодо здійснення операцій із похідними цінними паперами; організація торгів та консультування покупців щодо переваг похідних цінних паперів.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий ринок : підруч.: у 2-х т. / кер. авт. кол. і наук. ред. Ю.М. Коваленко. Ірпінь: УДФСУ, 2018. Т. 1. 442 с.
2. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. Інформаційні довідки щодо розвитку фондового ринку України протягом 2018-2023 років. Національна комісія із цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/
3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text

УДК 336.7

Мовчун С. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Брянська Ю.О.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державного податкового університету
м. Ірпінь

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі фінансовий ринок має такі передумови, як перетворення на високоефективний механізм, який забезпечує необхідні інвестиції для економічних потреб [1, с. 38]. Головною проблемою у розвитку фінансового ринку України є недостатність фінансових інвестицій, відсутність системного підходу до реформ. Ця проблема може бути вирішена шляхом залучення населення до інвестування за допомогою

їхніх заощаджень. Забезпечення розвитку фінансового ринку негативно впливають на економічний стан країни, формування економічної політики. Фінансовий ринок включає як пряме, так і опосередковане фінансування, яке враховує участь фінансових посередників у переміщенні капіталу між різними учасниками ринку [2, с. 5].

Фінансовий ринок - це сукупність установ, осіб та механізмів, що забезпечують купівлю-продаж, обмін та управління фінансовими активами та інструментами, такими як акції, облігації, валюта, деривативи тощо. На фінансовому ринку здійснюються інвестиції, розподіл капіталу та ризику, а також формується цінова формація для фінансових інструментів.

В Україні розвиток фінансового ринку починається з моменту її незалежності, а саме з депозитних сертифікатів та акцій. Отже, очікувати помітних позитивних результатів за такий короткий період необґрунтовано. Розвинуті фінансові системи країн світу сформувалися як результат довготривалої праці, що тривала кілька десятиліть. У сучасний час інвестиції в країни з перехідною економікою є привабливими, оскільки такі країни мають високий потенціал для зростання економіки [3, с. 64]. Фінансовий ринок України характеризується надзвичайною нестабільністю, проявляючи високий рівень втрати фінансових ресурсів та низький рівень фінансового посередництва. Ця нестабільність зумовлена пандемією корона вірусом, війною в країни, фінансовими кризами, різкими змінами курсів валют та все це впливає на стан фінансового ринку. Також не прийнятний рівень розвитку фінансової культури та фінансової грамотності у суспільстві, низька активність у депозитах, велика кількість невідшкодованих кредитів, які обумовлені недовірою громадян до банківських установ та несприятливим ставленням до нових фінансових інструментів та послуг на фінансовому ринку [3, с. 2].

Також існує альтернативна структуризація фінансового ринку, яка базується на використанні конкретних видів фінансових активів. За цим критерієм більшість вітчизняних експертів ділять фінансовий ринок на такі сегменти: страховий сегмент ринку фінансових послуг, ринок капіталу, валютний ринок, грошовий ринок, ринок цінних паперів, ринок землі та нерухомості, ринок дорогоцінних металів, каміння та антикваріату. Слід зауважити, що однією з визначальних рис внутрішнього фінансового ринку є те, що основними учасниками, які концентрують значну частину фінансових ресурсів держави, є комерційні банки, фондові біржі та страхові компанії. Найактивнішими учасниками фінансового ринку України є комерційні банки. На початку 2016 році комерційних банків складало 117, що на 42 рази більше ніж в 2020 році. За останні п’ять років спостерігається зменшення [4, с. 3].

Щоб вирішити основні проблеми фінансового ринку необхідно проводити моніторинг діяльності фінансових установ, реагувати на їх неплатоспроможність, здійснювати заходи щодо покращення фінансової системи, забезпечувати ефективне функціонування системи нагляду, яка сприятиме ефективному функціонуванню фінансової системи в цілому.

Для покращення банківськими установами власних позицій на фінансовому ринку, потрібно покращити ліквідності через взаємодію з посередниками та торговцями цінних паперів. Для досягнення цієї мети можна використовувати такі заходи: впровадження нестандартних стратегій співпраці з іншими учасниками банківського ринку; застосування неформальних підходів у відносинах з клієнтами, таких як індивідуальні графіки погашення боргів та заміна застави; організація угод між вкладником і позичальником за вигідних умов для банку та інформування клієнтів про такі можливості; підвищення стандартів надання традиційних банківських послуг; розробка інноваційних банківських продуктів і послуг; формування позитивного іміджу банку тощо [5, с. 3].

Отже, можна зробити висновок, що фінансовий ринок України має достатньо велику кількість проблем та потребує впровадження послідовний дій щодо його розвитку. Ефективний розвиток фінансового ринку України відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та продуктивності всієї національної економіки. Це особливо важливо через його інституційну структуру, яка відповідає за виконання ключових функцій, таких як перерозподіл фінансових ресурсів у часі й просторі, оцінку фінансових ризиків, управління ними та згладжування наслідків фінансових криз. Фінансовий розвиток в Україні залежить від стану економіки в країні. Фінансовий ринок призначений для торгівлі фінансовими ресурсами між покупцями та продавцями, об'єднує в собі різні сегменти, такі як фондовий, кредитний, валютний та ринок дорогоцінних металів. Банки повинні активно залучати інвесторів та вкладників до процесів, пов'язаних із зростанням фінансової глобалізації. Головне завдання на сьогодні в Україні є запровадження та розроблення постійно діючого механізму вдосконалення й розвитку фінансового ринку з урахуванням світових тенденцій сучасної епохи.

Список використаних джерел:

1. Якимчук І.О. Розвиток фінансового ринку в Україні. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6d1bd4cf-1fe4-4d9e-8395-bb68fb1cdc49/content

2. Аврамчук Л.А., Волков А.Ю. Основні засади розвитку фінансового ринку в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_1_2019ua/3.pdf

3. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2380

4. Іоргачова М.І., Ковальова О.М., Коцюрубенко Г.М. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/92.pdf

5. Богданюк Тетяна. Равлюк Тетяна. Сучасний розвиток

фінансового ринку України: можливості, виклики, загрози. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34912/2/FMZKPNES_2021_Bogdanyuk_T-Features_and_problems_of_79-81.pdf.

УДК:658.155

Демченко В.О.
к.е.н., доцент кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ

МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ: СПІВПРАЦЯ ТА КООРДИНАЦІЯ ЗАХОДІВ

Глобальна фінансова система – це складна мережа фінансових установ, зацікавлених сторін та ринків, які взаємодіють на глобальному рівні. Ефективне функціонування цієї системи має вирішальне значення для стабільності національних економік та світової економіки в цілому. Тому забезпечення стабільності системи фінансової безпеки є фундаментальним викликом, який вимагає міжнародної співпраці та координації заходів між країнами. У цій публікації розглядається міжнародний аспект системи фінансової безпеки та важливість співпраці та координації для підтримання фінансової стабільності.

Фінансова безпека - це стан, коли фінансова система, включаючи фінансові установи, ринки та інфраструктури, здатна витримувати ситуації та розкриття фінансових дисбалансів. Це означає, що система фінансової безпеки відіграє вирішальну роль у підтриманні економічного зростання, сприянні зайнятості та підтриманні загальної стабільності суспільства.

Міжнародний аспект системи фінансової безпеки стосується глобальної взаємозалежності фінансових ринків та установ. Він охоплює міжнародні регулятивні рамки та установи, що регулюють міжнародні фінанси, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Банк міжнародних розрахунків (БМР) [1].

Міжнародна співпраця у сфері фінансової безпеки має величезне значення, оскільки фінансові кризи не визнають національних кордонів. Глобальна фінансова криза 2008 року підкреслила необхідність посилення міжнародної співпраці у підтриманні фінансової стабільності. Криза продемонструвала, що відсутність координації та співпраці між країнами може посилити фінансову нестабільність та призвести до важких глобальних економічних спадів.

Координація заходів у системі фінансової безпеки передбачає узгодження дій, які різні нації приймають для захисту своїх фінансових систем. Це може включати ряд діяльності, такої як узгодження регулятивних стандартів, обмін інформацією та кращими практиками, координацію реакцій

на фінансові кризи та спільну боротьбу з фінансовими злочинами.

Існує кілька міжнародних платформ для співпраці та координації у сфері фінансової безпеки. Наприклад, Рада з питань фінансової стабільності (FSB) сприяє міжнародній фінансовій стабільності, координуючи національні фінансові органи та міжнародні органи з встановлення стандартів. Вона також контролює та робить рекомендації щодо глобальної фінансової системи.

Базельський комітет з питань банківського нагляду (BCBS) - це ще одне ключове міжнародне тіло для співпраці у сфері фінансової стабільності [1]. Він надає форум для регулярної співпраці серед своїх членів-країн у питаннях банківського нагляду, покращуючи розуміння ключових питань нагляду та сприяючи високоякісному банківському нагляду.

Зі сказаного вище можемо зазначити, що фінансова безпека є невід'ємною складовою стабільного функціонування економічних систем. Вона передбачає здатність фінансової системи витримувати різноманітні ситуації та дисбаланси, забезпечуючи при цьому економічне зростання, зайнятість і загальну стабільність суспільства. Міжнародний аспект фінансової безпеки на сучасному етапі є надзвичайно важливим, оскільки глобальна взаємозалежність фінансових ринків та установ вимагає координації та співпраці між країнами.

Міжнародна співпраця в цій сфері підкреслюється роботою таких міжнародних організацій, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Рада з питань фінансової стабільності та Базельський комітет з питань банківського нагляду. Їхні зусилля спрямовані на узгодження регулятивних стандартів, обмін інформацією, координацію реакцій на фінансові кризи та запобігання фінансовим злочинам. У цьому контексті міжнародна співпраця стає ключовим елементом забезпечення стабільності та ефективності фінансової системи на глобальному рівні. Такі організації надають форум для спільного вирішення проблем та розробки стратегій, спрямованих на зміцнення фінансової безпеки у всьому світі.

Міжнародний аспект системи фінансової безпеки має вирішальне значення для стабільності глобальної економіки. Фінансові кризи не обмежуються національними кордонами, тому міжнародна співпраця та координація заходів між країнами є невід'ємними для підтримання фінансової стабільності. Завдяки цим спільним зусиллям ми можемо забезпечити стійкість глобальної фінансової системи проти шоків та криз, тим самим гарантуючи сталий розвиток наших економік.

Список використаних джерел:

1. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. М30 Фінансова безпека держави : навч. посібник. Львів, 2020. 356 с. ISBN 978-617-511-305-9chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2964/1/FinansovaBezpeka_30-04_2020.pdf

УДК 336.76

Демінська Д. В.
здобувач ОР бакалавр
Державного податкового університету
м. Ірпінь

Мовчун С.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансових ринків та технологій
Державного податкового університету
м. Ірпінь

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

У політичному та економічному контексті, фінансовий ринок - це сфера, де зустрічаються попит та пропозиція різних фінансових ресурсів. Це місце, де учасники можуть купувати та продавати фінансові інструменти, зокрема гроші, які можуть бути використані як тимчасово, так і постійно. Фінансовий ринок визначається складною структурою, у якій беруть участь різні гравці, такі як фінансові посередники та споживачі фінансових послуг, які встановлюють економічні зв'язки та оперують різними фінансовими інструментами.

Вітчизняний фінансовий ринок є необхідною складовою сучасної ринкової економіки України. Його особливістю є те, що він функціонує на етапах розміщення та перерозподілу фінансових ресурсів і фондів, сприяючи процесу розширеного відтворення. Таким чином, фінансовий ринок визначається як сфера специфічних грошових відносин, що виникають під час переміщення коштів між країнами, юридичними та фізичними особами за участю професійних фінансових установ.

Розвиток фінансового ринку в Україні почався з моменту отримання країною незалежності, коли почали активно використовуватися акції та депозитні сертифікати. Важливо розуміти, що за такий короткий період часу неможливо очікувати значних позитивних результатів. Розвинений рівень фінансових систем у розвинених країнах світу є продуктом тривалої праці протягом кількох десятиліть. В сучасний час інвестиції в країни з перехідною економікою вважаються привабливими, оскільки вони мають значний потенціал для росту цієї економіки [1, с.64].

Сучасний стан фінансового ринку України є дуже нестабільним, його основними характеристиками є високий рівень втрати фінансових ресурсів та низький рівень фінансового посередництва. Війна в державі, фінансова криза, спричинена пандемією коронавірусу, різкі коливання валютних курсів - все це негативно впливає на стан фінансового ринку. Також існує серйозний дефіцит у розвитку фінансової культури та фінансової грамотності суспільства, низька активність у зберіганні коштів на депозитах, велика кількість неповернених кредитів, які виникають внаслідок недовіри громадян до банківських установ та відмови від нових

фінансових інструментів та продуктів на ринку фінансових послуг.

Фондовий ринок є одним з важливих компонентів фінансового ринку в будь-якій країні. Український ринок цінних паперів значно відстає від фондових центрів більшості розвинених країн. Стабільність цього сектору може сприяти стійкому економічному зростанню шляхом приваблення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки. Український фондовий ринок діє в умовах політичної та економічної нестабільності, що робить проведення комплексного аналізу його стану надзвичайно актуальним[3].

Ключові показники, що відображають стан фондового ринку, - це обсяги торгів і фондовий індекс. В Україні традиційно для оцінки ринку використовується індекс Першої Фондової Торговельної Системи (ПФТС). Цей індекс розраховується щодня на основі середньозважених цін операцій та угод, проведених на ПФТС. Визначення списку акцій для розрахунку індексу здійснюється Індексним комітетом ПФТС з урахуванням різних факторів, таких як ринкова капіталізація, обсяг торгів, кількість угод і т.д. [2]. На сьогодні індекс ПФТС є основним показником стану фінансового ринку в Україні.

У 2022 році індекс ПФТС розпочав зі стрімкого зниження і з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну був зафіксований на рівні – 519,2009. Тому за підсумком 2023 року індекс ПТФС закрився зі значенням -0,68[5]. Отже, сьогодні фондовий ринок в Україні досі перебуває на стадії відновлення. Тому пріоритетом розвитку країни має стати створення сприятливих умов для функціонування фондового ринку, а також його розвитку та розширення, що у свою чергу допоможе економіці краще функціонувати.

Загалом на сьогодні в Україні існує 3 основні проблеми функціонування та розвитку фінансового ринку: мобілізація ресурсів, нерозвиненість та недосконалість фінансової системи, відсутність узгодженого законодавства.

Нині в Україні спостерігається економічна криза, яка в основному характеризується довгостроковою не збалансованістю доходів і витрат бюджету, активним зростанням державного боргу, не обґрунтованою структурою видатків та незадовільним рівнем податкових пільг при складанні бюджету [3].

Формування фінансового ринку, який може ефективно мобілізувати внутрішні фінансові ресурси, є критично важливим для будь-якої країни. Однією з проблем українського фінансового ринку є відсутність достатніх фінансових ресурсів для забезпечення інвестицій з боку реального сектору економіки. Для вирішення цієї проблеми необхідно створити умови, що дозволять додатково залучати фінансові ресурси, зокрема заощадження населення та тіньовий капітал країни, а також створити привабливі умови для іноземних інвесторів.

Однією з ключових проблем розвитку фінансового ринку в Україні є

нерозвиненість та недосконалість фінансової системи. З огляду на складну економічну ситуацію в країні, проблема стабілізації залишається досить актуальною. Це відображено у низькій капіталізації банків, яка свідчить про їхню низьку конкурентоспроможність на міжнародному рівні. У контексті структурних та технологічних диспропорцій в економіці, монополії виробництва та катастрофічного зносу основних фондів, спостерігається позитивна диференціація платоспроможного попиту, оскільки значна частина накопичень зосереджена у фінансовому секторі економіки та підприємствах нефінансового сектору, які спеціалізуються на обміні.

Фінансовий ринок в Україні відіграє ключову роль, оскільки він має значний вплив на розвиток всіх секторів економіки країни. Ефективний страховий ринок, пенсійні фонди та не банківський сектор безпосередньо впливають на економічні процеси. У сучасних умовах найефективнішими учасниками фінансового ринку України є банки та страхові організації, оскільки вони формують основну частку фінансових ресурсів країни. За даними Національного банку України, кількість банків протягом останніх років має тенденцію до скорочення. Фінансовому ринку України притаманний низький рівень капіталізації, що в основному зумовлено не збалансованою системою підприємницької діяльності та низьким рівнем корпоративного управління[5]. Тому для покращення стану фінансового ринку необхідно розглядати вдосконалення кожного учасника окремо. Для банків потрібно підвищити рівень контролю та вдосконалити систему гарантування вкладів населення, оскільки низька довіра громадян є основною проблемою банківських установ. Для страхових організацій було б корисно впровадити накопичувальну систему пенсійного забезпечення, що значно розширило б інструментарій на внутрішньому фінансовому ринку країни.

Ще однією проблемою українського фінансового ринку є неузгоджене законодавство та недоліки у державному регулюванні. Нормативно-правова база, призначена для регулювання професійної діяльності на фінансовому ринку, не враховує його особливостей, що призводить до суперечностей та неповноцінності. Для вирішення цієї проблеми було б корисно впровадити в довгостроковій перспективі стратегію розвитку фінансового сектору.

В Україні існує проблема з функціонуванням небанківських фінансових посередників та розвитком фондового ринку. На жаль, українська фондова біржа має дуже низькі обороти, хоча проводяться операції з державними цінними паперами. Це підкреслює важливість розвитку фондового ринку України для подальшого розвитку фінансового ринку в цілому[4].

Низькі інвестиції становлять основну проблему фінансового ринку України. Завдяки обмеженому асортименту фінансових інструментів, розміщення коштів в українській економіці вважається менш привабливою інвестиційною можливістю для фінансових установ. Завдяки низькому

рівню розвитку ринків спільного інвестування, страхування життя та недержавної пенсійної системи Україна не може повністю залучати заощадження населення.

Отже, можна зробити висновок, що фінансовий ринок України стикається зі значною кількістю проблем та потребує послідовного впровадження заходів щодо його розвитку. Однією з основних проблем ринку є економічна та політична нестабільність, яка ускладнює його нормальне функціонування та підриває рівень довіри користувачів. Крім того, можна виділити наступні основні проблеми фінансового ринку України: низький рівень ефективної мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів, відсутність належної законодавчої бази, недосконаліть фондового ринку, обмежена участь населення у використанні цінних паперів, недостатність інвестицій та низький рівень капіталізації.

Список використаних джерел:

1. Ганзюк С. М. Фінансовий ринок: конспект лекцій. Кам’янське : ДДТУ, 2022. 64 с.

2. Індекси акцій. Параметри ЦП Індексу ПФТС. Офіційний сайт біржі ПФТС. URL: http://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes.

3. Машлій Г., Галюк М. стан та перспективи розвитку фінансового ринку України. URL:http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-3776/

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: https://minfin.com.ua/

5. Офіційний сайт НБУ. URL: https://bank.gov.ua/

УДК 336.761

Ковернінська Ю. В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національної академії статистики, обліку та аудиту
м. Київ

Павленко І. Л.
здобувач ОР бакалавр
Національної академії статистики, обліку та аудиту
м. Київ

РОЗВИТОК ПЕРВИННОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЯХ

Для будь-якої країни однією з надважливих складових залучення додаткових інвестицій задля економічного розвитку є наявність ефективно діючого первинного ринку цінних паперів. Саме тому існує необхідність

перманентного відстеження ключових тенденцій розвитку даного ринку на різних етапах його функціонування з врахуванням зовнішніх чинників, що впливають на нього. Важливо розуміти як наразі розвивається національний фондовий ринок в цілому та його первинний сегмент, з якими труднощами він зіштовхується в сучасних воєнних реаліях.

Чинне законодавство України визначає фондовий ринок (ринок цінних паперів) як «сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів)» [1]. Щодо поділу на первинний та вторинний ринок, то він не регламентується чинним законодавством, але часто зустрічається в науковій та практичній літературі. В контексті нашого дослідження визначимо первинний ринок як такий, в рамках якого центральне місце займають операції щодо випуску та первинного розміщення цінних паперів.

Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі НКЦПФР) ухвалила рішення № 144 від 08.03.2022 р. (наразі втратило чинність), відповідно до якого з початком війни було тимчасово зупинено ключові операції на вітчизняному фондовому ринку (були лише торги військовими облігаціями) [2].

Варто зауважити, що український фондовий ринок в цілому та його первинний сегмент ще до початку повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави був не достатньо диверсифікованим, а початок війни ще більш ускладнив ситуацію. Основними цінними паперами, що випускаються та обертаються на фондовому ринку, виступають державні цінні папери. Вони здатні забезпечити досить прийнятний рівень ризикованості, а також дохідності. Інші цінні папери ще в довоєнний період становили не більше 10 відсотків від загального обсягу випусків. Зазначимо, що якби не відбулося обмеження операцій на фондовому ринку в період початку військових дій, то це могло б завдати значної шкоди економіці України.

Згодом НКЦПФР замість рішення №144 було ухвалено рішення № 1053 від 04.08.2022, яке скасовувало більшість обмежень щодо роботи товарного ринку та ринку капіталів [2].

Для того, щоб краще зрозуміти нинішню ситуацію було здійснено аналіз деяких основних статистичних даних первинного сегменту фондового ринку: обсяг та кількість випуску акцій та облігацій підприємств.

Щодо ринку акцій в Україні, то в 2022 році було здійснено 20 випусків акцій на загальну суму 35,05 млрд грн., а в 2023 році було здійснено 30 випусків акцій на загальну суму 9,15 млрд грн. Проте показник 2023 року є значно меншим, а саме на 25,90 млрд грн., що свідчить про значний спад активності на ринку акцій в Україні [3]. Також важливе значення має порівняння обсягів випуску акцій з 2019 по 2023 рік,

оскільки це показує більш повну картину того, як війна вплинула на активність на українському фондовому ринку.

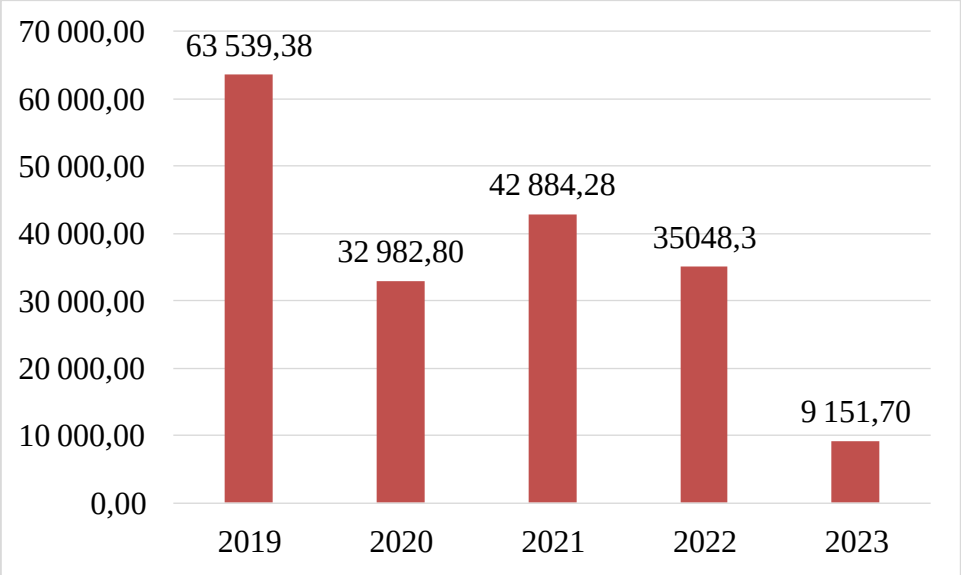

Рис. 1 Обсяги випуску акцій, зареєстрованих НКЦПФР з 2019 по 2023 рік, (у млн. грн)

Джерело: побудовано на основі [3]

З графіку стає дуже добре видно, що обсяги випуску акцій «просіли» в 2020 році (у зв'язку з пандемією COVID-19) та в 2023 році (через наслідки повномасштабного вторгнення росії).

Також важливо розуміти, які обсяги випуску облігацій підприємств було здійснено з 2019 по 2023 рік, оскільки це показує більш повну картину того, як повномасштабне вторгнення вплинуло на рівень активності на українському ринку цінних паперів.

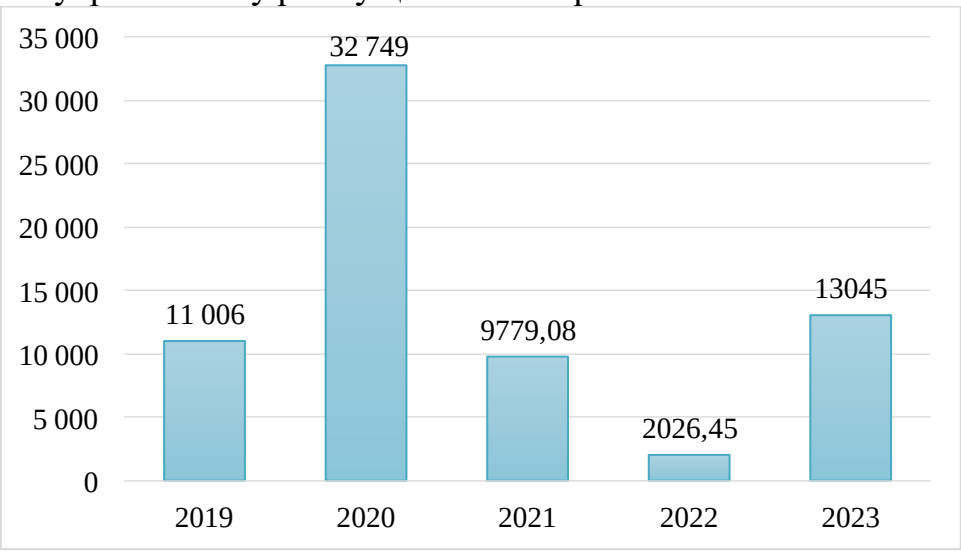

Рис. 2. Обсяги випуску облігацій підприємств з 2019 по 2023 рік (у млн. грн)

Джерело: побудовано на основі [3]

Якщо проаналізувати ситуацію щодо облігацій підприємств (дані представлено на рис. 2), то з 2019 по 2023 рік можна помітити наступне: різке збільшення випуску в 2020 році, що було спричинено необхідністю залучення додаткових коштів для підтримки діяльності в умовах пандемії COVID-19; незначні обсяги випуску в 2022 році через повномасштабне вторгнення росії проти України, а також цілеспрямовану політику НКЦПФР.

Незважаючи на значне підвищення деяких значень у 2023 році, більшість з них ще не досягають значень до початку повномасштабного вторгнення. Наприклад, обсяг випуску акцій у 2021 року становив 42884,28 млн грн, а кількість випусків – 60 шт. Проте є показник, який перевищує значення за 2021 рік. Це обсяг випусків облігацій підприємств. Його значення за 2021 рік становило 9779,08 млн грн, а за аналогічний період 2023 року 13045 млн грн, хоча кількість випусків зменшилася з 113 до 24 відповідно [3]. Проте в цілому фондовий ринок України зараз переживає не найкращі часи.

Важливим елементом ділового життя для будь-якої країни є ефективність роботи фондового ринку та його первинного сегменту, а чим швидше відновлюється ділове життя та доступність операцій, які є звичними для мирних часів, тим краще буде наповнюватися бюджет і спроститься процес залучення інвестиційного ресурсу в нашу країну після перемоги.

Після завершення війни варто очікувати на значні обсяги інвестицій від закордонних партнерів. Частина буде у вигляді прямих інвестицій, а інша пройде через банківський механізм.

До закінчення війни ризики є досить високими, тому заохочення для первинного фондового ринку повинні бути вагомими. Кожен інвестор звертає увагу на ризик і прибуток. Тобто, якщо є необхідність стимулювати процеси на фондовому ринку, але при цьому не має можливості здійснити значний вплив на рівень ризикованості в бік зниження, то має бути забезпечення достатньо високого рівня прибутку. Зараз Україні активно надають допомогу західні партнери і як результат – наша держава отримує значну частину грошових коштів. До того як завершиться війна та будуть надані інвестиції на відбудову важливо, щоб вітчизняний фондовий ринок та його первинний сегмент пройшли процес відповідної трансформації. Це необхідно зробити для того, щоб внутрішнім та зовнішнім інвесторам забезпечити можливість інвестувати.

Отже, щодо особливостей розвитку первинного ринку цінних паперів у сучасних воєнних реаліях варто підсумувати : 1) спочатку пандемія COVID-19, а потім війна завдала значної шкоди ринку; 2) важливо наразі мінімізувати вплив негативних чинників, які спричинені повномасштабним вторгненням, а також підготувати всі необхідні умови для активного розвиту національного ринку після перемоги України.

Список використаних джерел

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 29.05.2006 р. № 3480-VI. Дата оновлення: 08.03.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text
2. Про упорядкування проведення операцій на ринках капіталу на період дії воєнного стану: Рішення НКЦПФР від 08.03.2022 р. № 144. URL: https://bit.ly/3UlMmKa
3. Про впорядкування провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках у період дії воєнного стану: Рішення НКЦПФР від 04.08.2022 № 1053. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1053863-22#Text
4. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. *Офіційний веб-сайт НКЦПФР.* URL: https://bit.ly/3Q9BLzh

УДК:336.7

Мовчун С. В.
к.е.н, доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет
м. Ірпінь

Радкевич У. В.
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Державний податковий університет
м. Ірпінь

КІБЕРБЕЗПЕКА У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В умовах інноваційного розвитку та колосального використання цифрових технологій проблема кіберзлочинності набула глобального масштабу, а збитки від діяльності кібернетичних шахраїв сягнули десятків мільярдів доларів. До кіберзлочинів у фінансовій сфері можуть належати такі дії, як фішинг (шахрайство з використанням електронної пошти та інших електронних засобів комунікації), шахрайство з використанням банківських карток, атаки на банківські системи та електронні платіжні системи, кібервикрадення криптовалют, розповсюдження шкідливих програм для отримання конфіденційної фінансової інформації тощо[3, с. 124].

Для боротьби з кіберзлочинністю у фінансовій сфері України, діє комплекс заходів, які включають у себе законодавчу базу, встановлення стандартів безпеки, захист інформації та проведення аудитів безпеки інформаційних систем. Крім того, важливу роль в боротьбі з кіберзлочинністю грають також співпраця з міжнародними організаціями

та координація дій з іншими країнами.Фінансові організації, такі як банки, страхові компанії та інші фінансові установи, мають велику кількість конфіденційної інформації про своїх клієнтів, включаючи персональні дані та фінансові дані. Тому дуже важливо забезпечити високий рівень кібербезпеки для захисту цієї інформації від несанкціонованого доступу, крадіжки або зламу.

Основні принципи кібербезпеки у фінансовій сфері включають:

1. Захист мереж та інфраструктури: це включає захист мережі від атак, використовуючи різноманітні технології, такі як брандмауери, антивірусні програми та інші заходи.
2. Аутентифікація та авторизація: це включає перевірку та підтвердження ідентифікації користувачів та їх прав доступу до інформації.
3. Шифрування даних: це включає захист даних шляхом їх шифрування для запобігання несанкціонованого доступу до них.
4. Моніторинг та виявлення: це включає використання різноманітних інструментів моніторингу для виявлення підозрілих активностей та негайного реагування на них.
5. Тренування персоналу: це включає проведення навчання та підвищення кваліфікації персоналу, щоб вони були здатні розпізнавати підозрілі активності та реагувати на них [1].

Україна має розвинену систему кібербезпеки, яка включає у себе різні організації та ініціативи, такі як державні органи, підприємства, навчальні заклади та громадські організації. Головною метою забезпечення кібербезпеки в Україні є створення спеціальних органів, такі як Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національний кіберцентр з питань кібербезпеки та інші. Завданнями цих органів є розробка та впровадження заходів щодо захисту інформаційних ресурсів держави, а також координація дій у разі кібератак та інших кіберзагроз [4].

Нині, Україна виявилася особливо вразливою до кібератак через військовий конфлікт з російською федерацією. На жаль, українські фінансові установи стали жертвами багатьох кібератак під час війни, що триває в Україні з 2014 року. За даними Національного банку України, з 2017 року фінансові установи країни зазнали втрат від кібератак у розмірі понад 2 млрд грн. Зокрема, в 2017 році – понад 1 млрд грн, у 2018 році – більше500 млн грн, а в 2019 році – понад 400 млн грн [5, с. 8–10].

Серед найбільш відомих кібератак на фінансові установи України можна відзначити атакина такі банки України, як:«Ощадбанк»у грудні 2016 року, «Південний» у січні 2018 року й«Укргазбанк»у серпні 2020 року.

Крім того, в 2017 році в Україні відбулася велика кібератака, яка отримала назву «Петрякової війни». Ця атака спричинила великі технічні проблеми на багатьох підприємствах, включаючи фінансові установи.

Загальні втрати від кібератак на українські фінансові установи є великими, і вони постійно зростають, що ставить під загрозу фінансову

стабільність країни. Уряд України зробив кроки для запобігання подібним атакам, проте це залишається важливим завданням для українських органів влади та фінансових установ.

Уряд України та фінансові установи активно працюють над зміцненням кібербезпеки у фінансовій сфері. Зокрема, створено спеціальні структури, які мають на меті протидіяти кіберзагрозам і забезпечити захист від кібератак. Також були розроблені законодавчі акти, що регулюють питання кібербезпеки у фінансовій сфері, включаючи вимоги до кібербезпеки та відповідальність за її порушення.

СьогодніУкраїна отримує велику підтримку від багатьох країн у сфері кібербезпеки та фінансової безпеки. Наприклад, США надає Україні допомогу в боротьбі з кіберзагрозами, включаючи участь у програмі кібербезпеки «Незворушні спільноти» та надання технічної підтримки для захисту фінансових систем; Канада підтримує Україну через програму Global Affairs Canada, яка забезпечує фінансування проектів з кібербезпеки та навчання фахівців; Японія допомагає Україні у відновленні фінансової стійкості та забезпеченні кібербезпеки через технічну підтримку та надання фінансової допомоги. Україна має багато партнерів та друзів, які допомагають їй у забезпеченні кібербезпеки та фінансової стійкості в умовах війни.

Найбільш тісний зв’язок, у сфері кібербезпеки та фінансової безпеки, Україна підтримує з Польщею. Один з прикладів допомоги поляків полягає в тому, що Польща входить до числа країн, які надають фінансову підтримку Україні через різні проекти, які спрямовані на поліпшення кібербезпеки та фінансової безпеки. Наприклад, польські фахівці допомагають українським колегам в розробці та впровадженні кібербезпекових стратегій та заходів. Також Польща надає фінансову допомогу українським компаніям, які займаються розробкою та впровадженням інноваційних технологій в галузі кібербезпеки. Крім того, Польща тісно співпрацює з Україною в рамках НАТО та Європейського Союзу, де обговорюються питання кібербезпеки та фінансової безпеки.

Кіберзлочинність – це проблема, з якою зіштовхнулась планета у 21 столітті, і яка значно зростає та поглинає все більше коштів. Тому, забезпечення кібербезпеки у фінансовій сфері України є надзвичайно важливою задачею, особливо під час війни. Українські фінансові установи вживають заходів для запобігання кібератакам та захисту фінансової інформації. Установи розробляють та впроваджують комплексні кіберзахисні стратегії, включаючи моніторинг та аналіз кіберзагроз, захист мережі та даних, автоматизацію кіберзахисту, планування та реалізацію заходів для запобігання кібератакам [2].

Список використаних джерел:

1. Горбаченко С. Кібербезпека як складова економічної безпеки України. Опубліковано 17.08.2020. С. 180-186. URL:

https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/903.pdf

2. Кіберзлочинність в Україні. Опубліковано 04.04.2023. URL:http://kolisa.ucoz.ru/news/kiberzlochinnist_v_ukrajini/2014-04-07-7

3. Коротунова А.Г. Кіберзлочинність у фінансовій сфері України. С. 124-126. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6736/1/zbirnyk_tez_03_19_44.pdf

4. Питання кібербезпеки в умовах воєнного часу в України. 2022. URL: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/ua/pdf/2022/03/KPMG-cyber-considerations.pdf

5. Стратегія кібербезпеки України (2021-2025 роки). Безпечний кіберптостір – запорука успішного розвитку країни. *Проєкт.* С. 1-27. URL: https://www.rnbo.gov.ua/files/2021/STRATEGIYA%20KYBERBEZPEKI/proekt%20strategii_kyberbezpeki_Ukr.pdf

УДК 336.7

Нечипоренко А. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
м. Київ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фінансовий ринок відіграє важливу роль у фінансовій системі кожної країни і від його належної організації залежать взаємовідносини між основними суб'єктами та рівень розвитку окремих секторів національної економіки. Кожен із сегментів фінансового ринку має свій специфічний вплив на формування регулятивного потенціалу фінансового ринку. В цьому контексті зростає роль моніторингу та контролю за діяльністю учасників фінансового ринку [1].

Сучасні умови господарювання та виклики, що пов'язані зокрема й з повномасштабним вторгненням рф, зумовлюють певні трансформації на фінансовому ринку України. За таких умов його стан є нестабільним, а характерними особливостями є високий рівень вилучення фінансових ресурсів та слабкий рівень фінансового посередництва. Фінансова криза, що зумовлена пандемію COVID-19, воєнний стан в країні через збройне вторгнення рф, різкі коливання курсів валют, недосконаліть вітчизняного законодавства суттєво впливають та погіршують стан фінансового ринку [2].

Доцільно відмітити, що одним з ключових сегментів фінансового ринку виступає фондовий ринок. В Україні він має відносно невелику історію свого розвитку й в сучасних реаліях значно відстає та поступається фондовим центрам більшості розвинених країн світу. Водночас розвиток саме цього сегменту може створити економічне зростання через залучення

інвестицій у реальний сектор економіки [2]. Однак нині фондові біржі України не можуть вирізнятися повноцінним функціонуванням. Водночас з початку воєнного стану стали проводитися більш активно операції з державними цінними паперами й таким чином фондовий ринок виступив як джерело наповнення державного бюджету.

Злагоджена діяльність всіх учасників ринку є базисом для ефективної роботи фінансового ринку країни. В таблиці 1 представлено дані щодо кількості учасників фінансового ринку України станом на 31.03.2024. Так, кількість учасників небанківського фінансового ринку в березні 2024 року зменшилась з 1060 (станом на 29 лютого 2024 року) до 1056 (станом на 31 березня 2024 року), кількість банків залишилась незмінною – 63 [3].

Варто відмітити, що 1 січня 2024 року введено в дію Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (від 14 грудня 2021 року № 1953-IX) та оновлений Закон України «Про страхування» (від 18 листопада 2021 року №1909-IX).

Станом на 31 березня 2024 року на небанківському ринку працювали 589 фінансових компаній (у лютому було 586), 86 страховиків non-life, 12 life-страховиків, один страховик зі спеціальним статусом, 123 ломбарди (було 125), 127 кредитних спілок (було 129), 5 лізингодавців (було 10), 39 страхових брокерів (було 37), 74 колекторські компанії [3].

Таблиця 1

Фінансовий ринок України у цифрах станом на 31.03.2024

Структура ринку	Кількість учасників	Учасники фінансового ринку
6%	63	Банки
94 %	1056	Учасники небанківських фінансових послуг: - фінансові компанії (589); - кредитні спілки (127); - ломбарди (123); - страхові компанії (99); - колекторські компанії (74); - страхові брокери (39); - лізингові компанії (5).

Джерело: складено автором за даними [3]

Щодо тенденцій, які спостерігаються на фінансовому ринку України, то слід виділити наступне: цифровізація фінансових послуг, що сприяє їх зручності та доступності для населення; підвищення вимог до капіталізації та платоспроможності, корпоративного управління й управління ризиками страхових компаній; розвиток ринку державних цінних паперів (активне залучення фінансування через випуск облігацій внутрішньої державної позики); поступове наближення українського фінансового законодавства до норм та стандартів ЄС. Водночас необхідним є подальше реформування та вдосконалення законодавчої бази; боротьба з корупцією і тінізацією економіки; підвищення рівня фінансової грамотності населення;

забезпечення стабільності національної валюти та контроль над інфляцією тощо [4]. Подолання цих викликів є важливим для розвитку національного фінансового ринку.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що розвиток фінансового ринку є важливим для економічного зростання та фінансової стійкості. Попри виклики український фінансовий ринок продовжує функціонувати. Адаптація бізнесу та державних органів до воєнних реалій дозволила зберегти макрофінансову стабільність. Проте розвиток фінансового сектору буде значною мірою залежати від результатів військових дій та відновлення економіки в повоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Онишко С. В. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів : монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С. В Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 452 с.

2. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-21

3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

4. Kuzheliev M., Zherlitsyn D., Rekunenko I., Nechyporenko A., Nemsadze G. The impact of inflation targeting on macroeconomic indicators in Ukraine. *Banks and Bank Systems.* 2020. №15(2). P. 94–104.

УДК 336.1

Мовчун С. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет
м. Ірпінь

Руденко Ю. В.
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Державний податковий університет
м. Ірпінь

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасна глобальна економічна інтеграція вимагає від країн відкриття фінансових систем та приведення їх у відповідність до міжнародних вимог. Це вимагає від уряду країн значних зусиль для удосконалення своєї фінансової системи та її адаптації до європейських стандартів. Для України це не просто

один із векторів стратегічного курсу, а й каталізатор модернізації та удосконалення різних сфер життя країни, включаючи фінансовий сектор.

У цьому контексті виникає необхідність пошуку інноваційних підходів, які спрямовані на модернізацію фінансової системи України. Адже інноваційні підходи не тільки дозволяють підвищити конкурентоспроможність фінансового сектору, але й забезпечують його стабільність, прозорість та ефективність.

Так, «Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року» втілювалася впродовж 3,5 років Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб (з 2019 року і до початку повномасштабного вторгнення російських агресорів, а саме до 24 лютого 2022 року). Саме в ній було встановлено пріоритети та цілі розвитку фінансового сектору у 2020–2023 роках. Її мета полягала у забезпеченні подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик й імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС й іншими міжнародними зобов'язаннями України. Вона посіла місце Комплексної програми розвитку фінансового сектору до 2020 року, яка визначала пріоритетні реформи регуляторів протягом попередніх п'яти років. Попри вплив повномасштабної військової агресії росії та світової пандемії COVID-19, фінансовим регуляторам вдалося досягати прогресу у втіленні Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Однак, стратегія втратила чинність у зв'язку з затвердженням нової Стратегії розвитку фінансового сектору України, сфокусованої на спротив російській агресії та відновленні країни [1].

Відповідно до нової Стратегії, реформи у фінансовому секторі сприятимуть підтримці захисників України та створенню передумов для її стійкого відновлення та розвитку. Однією з головних цілей Стратегії є забезпечення надійності та стабільності фінансової системи за будь-яких умов, а також встановлення європейських стандартів у сфері фінансових послуг та інтеграції у внутрішній ринок ЄС.

У планах на майбутнє передбачено посилення регулювання та нагляду у фінансовому секторі, поступову лібералізацію фінансових ринків і повернення до інфляційного таргетування монетарної політики. Також передбачається скоординоване згортання надзвичайних пруденційних заходів, введених під час конфлікту з росією та реагування на можливі майбутні потрясіння у фінансовому секторі.

Реалізація Стратегії сприятиме макрофінансовій стабільності, сталому економічному зростанню, підвищенню технологічності фінансової системи та виконанню міжнародних договорів. Забезпечення цілісності фінансової системи, стабільності валютного обмінного курсу та захисту прав кредиторів, споживачів та інвесторів, що також є важливими аспектами стратегії.

Загалом Стратегія спрямована на досягнення п'яти стратегічних

цілей: макроекономічної та фінансової стабільності, відновлення країни через функціонування фінансової системи, розвиток сучасних фінансових послуг і підвищення інституційної спроможності регуляторів [1].

Повертаючись до світових глобалізаційних процесів зауважимо, що сьогодні розвиток сучасних національних фінансових систем неможливий без запровадження та широкого використання ІТ-технологій та цифровізації, що спонукає до появи нових фінансових інституцій та інструментів на фінансовому ринку. Тому виникнення віртуальних грошей, а саме криптовалюти стало потужною інновацією у фінансовому світі. Сьогодні в Україні криптовалюта набуває все більшого розповсюдження, як інноваційний вид фінансової системи. Навіть в умовах повномасштабного вторгнення вона не втрачає свою популярність, а навпаки стає більш поширеною та актуальною. Не без участі криптовалюти українці вже понад другий рік поспіль наближають нашу перемогу. Адже криптовалюта є цифровим активом та об'єктом транзакцій, який функціонує в криптомережах і має еквівалент у грошовій формі. Серед найпопулярніших криптовалют на часі є Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) та Tether (USDT). Ці активи володіють взаємозамінністю, аналогічно звичайній валюті. У зв'язку з початком військової агресії з боку Росії, в українському криптоспівтоваристві викликало значний інтерес анонімне пожертвування NFT Cryptopunk #5364 на адресу криптовалютного гаманця Мінцифри України. Ця подія стала однією з найбільш відомих українських криптовалютних подій, при цьому держава змогла реалізувати цей актив за 90 ETH (приблизно $101 тисяч на момент продажу) [2].

Перевага, яку надає криптовалюта, полягає у можливості швидко та анонімно пересилати кошти, уникаючи бюрократичні обмеження банківської системи. Це особливо актуально у благодійних справах, особливо коли йдеться про міжнародні перекази, і саме це допомагає збирати значні суми коштів на підтримку української армії по всьому світу вже з перших місяців війни. Важливим стало створення офіційних криптогаманців на урядовому рівні для перерахування коштів, а також утворення Криптовалютного фонду благодійних організацій України у співпраці з Мінцифрою, Міністерством цифрової трансформації та Міністерством оборони. Три основні функції криптовалюти у війні України з росією:

1. Швидкий, анонімний та міжнародний засіб для збору благодійної допомоги.
2. Метод збереження активів громадян у зворотному випадку інфляції та недостатньої стабільності фінансової системи держави.
3. Репутаційні стимули: використання криптовалюти для благодійних дій підвищує репутацію України як передової цифрової держави.
4. Однак, відкритим залишається питання про законодавче врегулювання обігу криптовалюти, яке потребує подальшого

вдосконалення та узгодження з міжнародними стандартами. Використання криптовалюти в благодійних справах та як інструменту збереження активів набуває все більшої популярності, але його регулювання залишається викликом для правової системи України [3].

Отже, у контексті стрімкого розвитку та євроінтеграції України, фінансова система стає критично важливою складовою для досягнення стратегічних цілей країни. Зусилля України у модернізації і удосконаленні фінансової системи зорієнтовані на відповідність міжнародним стандартам та вимогам, що випливають з процесу європейської інтеграції. Відкриття та модернізація фінансових ринків України, а також впровадження інноваційних підходів є ключовими чинниками для забезпечення стабільності та ефективності фінансового сектору. Продовження реформ у цих напрямах сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та стабільності країни в європейському та глобальному контексті.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

2. Мандрик В., Мороз В. Законодавче регулювання обігу криптовалют в Україні. Проблеми та перспективи їх розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2019. № 4. С. 29–35.

3. Фурман А., Горбатенко А. Біткоїн і війна: як Україну рятує крипта і чи допомагає росії обійти санкції? *Юридична Газета*. 2023. №1–2 (759–760).

URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/bitkoyin-i-viyna-yak-ukrayinu-ryatue-kripta-i-chi-dopomagae-rosiyi-obiyti-sankciyi.html

УДК 368

Матвійчук Л.О.
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницького національного університету
м. Хмельницький

РИНОК ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

В умовах реформування системи пенсійного забезпечення в Україні фінансування Пенсійного фонду є однією із найважливіших проблем сучасної соціальної політики. Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1] система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів.

Перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених цим Законом.

Другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі - накопичувальна система пенсійного страхування), що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах - суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законом.

Третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Другий та третій рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему накопичувального пенсійного забезпечення.

Недержавне пенсійне забезпечення, як передбачено законодавством, здійснюється:

– недержавними пенсійними фондами (НПФ) шляхом укладення пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками таких фондів;

– страховими організаціями шляхом укладення договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника фонду;

– банківськими установами шляхом укладення договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень у межах суми, визначеної для відшкодування вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

За даними Пенсійного фонду України [2] середня державна пенсія в Україні у 2024 році складає 5 743,27 гривень. При цьому 70% пенсіонерів – отримують мінімальну пенсію. Розмір мінімальної пенсії, по суті, є розміром прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. У 2024 році цей показник збільшили з 2093 грн до 2361 грн.

В таких умовах саме страхові компанії відіграють важливу роль в організації пенсійного страхування для громадян та сприяють зростанню рівня їх доходів.

Відповідно до Закону України «Про страхування» пенсійне страхування належить до класу 23 [3].

Клас страхування 23 «Пенсійне страхування» включає ризик у межах класу страхування - пенсійне страхування, пов'язане з пенсійним забезпеченням застрахованої особи.

Клас страхування 23 передбачає страхування на визначений строк або довічно та характеризується:

1) наявністю основного ризику дожиття застрахованою особою до визначеного договором пенсійного страхування віку чи дати, що передбачається таким договором;

2) наявністю основного ризику смерті застрахованої особи з будь-якої причини протягом періоду між початком дії договору пенсійного страхування та дожиттям застрахованою особою до визначеного таким договором віку чи дати, що передбачається договором пенсійного страхування;

3) здійсненням рівномірних страхових виплат у формі ануїтету.

Умови договору пенсійного страхування за класом страхування 23 повинні передбачати одну з таких умов страхування:

1) страхування довічної пенсії з урахуванням вимог законодавства України у сфері недержавного пенсійного забезпечення;

2) страхування додаткової пенсії, що передбачає здійснення страхових виплат у формі ануїтету (регулярних виплат) довічно або протягом визначеного таким договором страхування періоду в разі дожиття застрахованою особою до визначеного таким договором віку чи дати за умови, що такий вік (або вік застрахованої особи на визначену договором дату) не може бути меншим більше ніж на 10 років від пенсійного віку, який надає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням.

За класом страхування 23 забороняється визначення в договорі пенсійного страхування умов гарантованого інвестиційного доходу.

Умови договору пенсійного страхування за класом страхування 23 можуть передбачати в разі настання страхового випадку такі форми здійснення страхової виплати:

1) у разі дожиття застрахованою особою до визначеного договором пенсійного страхування віку чи дати - у формі ануїтету: довічно шляхом здійснення рівномірних страхових виплат протягом усього життя застрахованої особи або протягом визначеного договором пенсійного страхування періоду (на визначений строк);

2) у разі смерті застрахованої особи у формі: одноразової виплати в розмірі страхової суми або її частини чи з поверненням страхової премії або її частини або ануїтету протягом визначеного договором пенсійного страхування періоду (на визначений строк) [4].

Ринок пенсійного страхування перебуває на стадії розвитку. Загальний обсяг страхових премій за пенсійним страхуванням у 2022 році склав 85209 тис. грн. Обсяг сформованих резервів за такими видами страхування у 2022 році склав 379905 тис. грн. Загальний обсяг страхових

премій за пенсійним страхуванням у 2023 році становив 103877 тис. грн. (+21,9 % у порівнянні з 2022 роком). Обсяг сформованих резервів за такими видами страхування у 2023 році склав 480571 тис. грн. (362,6 % у порівнянні з 2022 роком). За даними Форіншурер лідерами серед компаній зі страхування життя за обсягом страхових премій з пенсійного страхування у 2023 році стали: ТАС (91318 тис. грн), PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ (12021 тис. грн), ФОРТЕ ЛАЙФ (242 тис. грн), АСКА-ЖИТТЯ (222 тис. грн), КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП (73 тис. грн).

Таким чином, в сучасних умовах господарювання, поряд з державним пенсійним забезпеченням, постає необхідність подальшого розвитку та розширення можливостей системи недержавного пенсійного страхування. Особливо це стосується страхових компаній, які не лише сприяють вирішенню проблем із пенсійним забезпеченням населення, але й окрім накопичення коштів, дозволяють отримати додатковий страховий захист, що є запорукою забезпечення стабільного та гідного життя у похилому віці. Ринок пенсійного страхування в Україні перебуває на стадії зародження, про що свідчать низький рівень страхових премій за такими видами страхування та недостатній обсяг сформованих резервів.

З метою популяризації пенсійного страхування доцільно підвищити рівень страхової культури населення, підвищити рівень фінансової надійності страховиків, які надають послуги пенсійного страхування, унормувати нормативно-законодавчу базу пенсійного страхування в частині створення фонду гарантування виплати пенсій у разі неплатоспроможності страхових компаній (на кшталт фонду гарантування вкладів фізичних осіб). Створення такого фонду не лише сприятиме захисту прав і законних інтересів страхувальників, а й зміцнить довіру до страхового ринку України.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 року № 1058-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text (дата звернення 15.04.2024 року)

2. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: https://portal.pfu.gov.ua/ (дата звернення 15.04.2024 року)

3. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 року № 1909-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n6 (дата звернення 15.04.2024 року)

4. Про затвердження Положення про характеристики та класифікаційні ознаки класів страхування, особливості здійснення діяльності зі страхування та укладання договорів за класами страхування: Постанова Правління Національного банку України 25.12.2023 № 182. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0182500-23#n368 (дата звернення 16.04.2024 року)

УДК 336.7

Шуляковський О.М.
здобувач ОР бакалавр 2-го року навчання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ФІНТЕХУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фінтех індустрія невпинно розвивається та проникає в усі сфери фінансової діяльності та демонструє клієнтам нові й зручні фінансові сервіси та інструменти. Завдяки цьому сучасний споживач кардинально змінює своє ставлення до фінансових послуг. Він прагне дистанційності, легкості та безпеки в управлінні власними фінансами. Тому ці виклики відкривають і нові можливості щодо інтенсивного розвитку ринку фінансових інновацій.

Фінансові технології (фінтех) – це технології, що застосовуються в фінансових службах та роблять фінансову систему гнучкою і зручною для використання й застосовуються на всіх її рівнях – від купівлі квитків на літак до міждержавних банківських розрахунків [6].

Фінансова криза 2008 року зумовлює стрімкіший розвиток фінтеху, а в період світової пандемії в Україні існувало вже понад 110 фінтех компаній, з яких 84% вже вели операційну діяльність. Вплив повномасштабної війни не спинив розвиток фінтех індустрії і станом на 2023 рік ця сфера налічувала 246 компаній на ринку [4, с. 164; 3, с. 16]. *Проте, п*очаток війни змусив вітчизняні фінтех компанії подбати про безпеку своїх співробітників, а частина з них стала до лав ЗСУ, що вплинуло на продуктивність компаній та перерозподіл зобов'язань робітників. В свою чергу задля збереження існування певних компаній їх керівники вживали комплекс заходів, таких як: мінімізація втрат у період війни, чіткий облік грошей, зберігання коду на резервних серверах, стабільний мобільний зв'язок та комунікація з командою для перерозподілу обов'язків, оптимізація витрат [1].

Черговим етапом випробування на міцність даної сфери діяльності став жовтень 2022 року після масованих ракетних ударів по об'єктах інфраструктури України, внаслідок чого підприємства зіткнулися з регулярними відключеннями електроенергії, а також перебоями з мобільним зв'язком та інтернетом. Для мінімізації цього впливу фінтех компанії забезпечувалися необхідною кількістю резервних джерел живлення, зміщували графік коли відключень немає. Внаслідок атаки протягом жовтня трафік зменшився на 5-8% через атаки та віялові відключення [5].

Серед значних факторів впливу на фінтех-ринок є й ініціативи державних органів. Так, НБУ та Міністерство цифрової трансформації України впродовж 2023 року підтримували фінтех-ринок численними

ініціативами, які чинили прямий чи опосередкований вплив на галузь. Серед досягнень НБУ та МЦТУ є:

✓ розпочато Всеукраїнську інформаційну кампанію з платіжної безпеки #ШахрайГудбай;

✓ підписано Меморандум про технічне співробітництво з Агентством з нагляду за фінансовими послугами Республіки Хорватії (Hanfa);

✓ в Україні почали працювати PayPal, Revolut та Klarna, відкриваються представництва Palantir та SpaceX;

✓ за ініціативи Президента запустили фандрейзингову платформу UNITED24, за допомогою якої станом на теперішній час люди зі 110 країн світу задонатили вже понад $625млн. для допомоги України.

У майбутньому очікується продовження змін в фінтех-ландшафті. А завдяки початку роботи фінтех-пісочниць (середовище, в якому банки та фінтех-компанії можуть експериментувати з інноваційними фінансовими продуктами чи послугами та тестувати їх на невеликих групах споживачів під контролем фінансових регуляторів), можливості відкриття та ведення рахунків, карткової емісії та емісії електронних грошей небанківськими фінансовими установами, прогнозується поява безлічі нових компаній. Це дозволить гравцям фінтех-ринку пропонувати своїм клієнтами нові продукти та впроваджувати нові бізнес-моделі [3, с. 17-18].

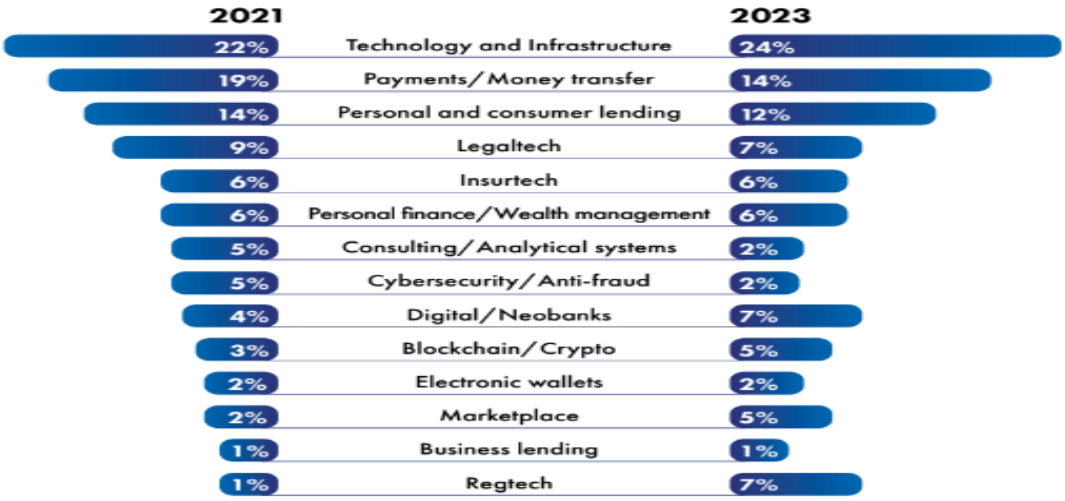

Рис. 1. Розподіл сфер діяльності фінтех-компаній України протягом 2021-2013 років [3, с. 20]

Так, на наведеному рис. 1 показано розподіл сфер діяльності фінтех компаній зроблений УАФІК. За допомоги аналізу анкет респондентів бачимо перевагу у сфері діяльності українських стартапів лідирує технологічна інфраструктура. Окрім того, простежується динаміка зростання її частки: у 2023 році відсоток надавачів цього виду послуг склав 24%. Часткову популярність компаній даної сфери можна пояснити продовженням тенденції створення бізнесу в онлайні, що створює попит на компанії, які пропонують IT-рішення для фінансових компаній та банків, тим самим допомагаючи їм розпочати роботу або перейти у цифровий

простір. На другому місці знаходяться платіжні сервіси та перекази – 14%. Даний відсоток значно зменшився порівняно з попередніми роками, адже у 2020 та 2021 роках він складав 20% та 19% відповідно. Саме війна значно нашкодила діяльності платіжних компаній та похитнула велику кількість гравців на ринку. Різке падіння економічної активності в перші місяці війни, численні обмеження та ліміти практично на всі грошові операції – все це значною мірою вплинуло на платіжний ринок. Проте, згідно з даними НБУ за підсумками вересня 2022 року, загальна кількість емітованих платіжних карток в Україні досягла 108,8 млн шт. Це на 19% більше порівняно з довоєнним січнем 2022 року.

Ще одна сфера діяльності, яка попри всі складнощі з 2021 року не здала свої позиції – це споживче кредитування. У 2023 році на компанії цієї сфери припадає 12%, на відміну від 14% у 2021 році. Попри те, що війна похитнула діяльність компаній, що займаються споживчим кредитуванням, вони все ще залишаються на плаву [3, с. 20-21].

Ситуація, яку спостерігаємо на початок 2024 року дає можливість виокремити головні напрямки розвитку галузі фінансових технологій. Зокрема, це посилення та актуалізація ролі кібербезпеки. Адже значне зростання кіберзлочинності опосередковано призводить до впливу на ефективність функціонування фінтех-компаній. Так, крах мережі "Київстар", яка зазнала збитків у 3,6 млрд грн показала, що навіть якщо телеком та фінтех – різні речі, то через наявну проблему мережі перестали працювати тисячі платіжних терміналів і користувачі послуг просто не змогли отримати посилку чи розплатитися в магазині.

Також полегшує трансформацію фінтех-галузі розвиток ШІ. Адже завдяки цій технології ефективно автоматизуються процеси фінтеху, швидше забезпечується виведення продуктів на ринок, покращується комунікація з клієнтами та забезпечується для них новий користувацький досвід. Використовується ШІ й для маркетингу та аналітики, сприяє плануванню та підвищенню фінансової грамотності людей.

Ще одним сучасним трендом галузі є розвиток відкритого банкінгу та вбудовані фінанси. Так, вже ні в кого не викликає подиву, що нефінансові компанії пропонують клієнтам фінансові послуги: задонатити із застосунку чи зняти гроші з картки на касі супермаркету. Й далі кількість подібних сервісів від нефінансових компаній тільки збільшується. Відкритий банкінг призведе до більшої гнучкості та прозорості у наданні платіжних послуг в Україні, збільшенню кількості різновидів фінансових продуктів та зниженню їх вартості [2].

Таким чином, вітчизняна фінтех-індустрія і надалі працює та може залишатися привабливою для внутрішніх інвестицій, навіть попри важке становище в країні, оскільки це надсучасна галузь, яка використовує останні технології з оброблення та регулювання даних та достатньо велика для внутрішнього ринку. Україна успішно адаптовує світовий досвід під свої реалії бізнесу та концентрується на роздрібному клієнті, а зростання платіжної

спроможності та висока діджіталізація населення буде цьому сприяти й далі.

Список використаних джерел:

1. Бізнес під час війни може зростати. Як фінтех відпрацював у воєнний 2022-й – підсумки року від CEO LEO Альони Шевцової. *Forbes*. 2022. URL: https://forbes.ua/leadership/biznes-pid-chas-viyni-mozhe-zrostati-yak-fintekh-vidpratsyuvav-u-voenniy-2022-y-pidsumki-roku-vid-ceo-leo-aloni-shevtsovoi-28122022-10782.

2. Дюк Р. Український фінтех: підсумки 2023-го і головні тренди 2024-го. *SPEKA*. 2024. URL: https://speka.media/ukrayinskii-fintex-pidsumki-2023-go-i-golovni-trendi-2024-go-pokkyd.

3. Каталог фінтех-компаній України 2023. УАФІК. 2023. URL: https://drive.google.com/file/d/1iZ0ajeEV8sBRH17bzQQfWev0awJvO9Fg/view.

4. Сунцова О. О. Фінансові технології як складова цифрової економіки: тенденції в реаліях пандемії covid-19. *Економічний вісник*. 2021. URL: https://www.researchgate.net/profile/Olesia-Suntsova-3/publication/366954812_Financial_Technologies_as_a_Component_of_the_Digital_Economy_Trends_in_the_Realities_of_COVID-19_Pandemic/links/63bac3f5097c7832ca9ed21c/Financial-Technologies-as-a-Component-of-the-Digital-Economy-Trends-in-the-Realities-of-COVID-19-Pandemic.pdf.

5. Темні часи: як відключення електрики та перебої з інтернетом впливають на роботу банків і фінтехів? *fintech insider*. 2022. URL: https://fintechinsider.com.ua/temni-chasy-yak-vidklyuchennya-elektryky-ta-pereboyi-z-internetom-vplyvayut-na-robotu-bankiv-i-fintehiv/.

6. Що таке фінтех і як він впливає на ваше життя вже сьогодні? Економічна правда. 2018. URL: https://www.epravda.com.ua/projects/fintech/2018/12/5/641431/#3.

УДК:336.7

Кохан І.В.
к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ

Богославець-Дроздюк Т.І.
викладач циклової комісії обліково-фінансових дисциплін
ВСП «Надвірнянський фаховий коледж» НТУ
м. Надвірна

ОСОБЛИВОСТІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Кредитні операції є однією з істотних ознак, що характеризують сутність банківської установи. Ефективний та динамічний розвиток

суспільства неможливий без нормального функціонування іпотечного ринку, який базується на розвинутій банківській інфраструктурі. Визначення реального стану та рівня іпотечного кредитування може стати ключем до розуміння процесів, що відбуваються на вітчизняному іпотечному ринку та факторів, що впливають на його розвиток.

З 24 лютого до кінця травня 2022 року видача іпотечних кредитів в Україні була практично призупинена – банки не видавали кредити, але з червня 2022 року іпотечний ринок почав відновлюватися та зріс попит на іпотечні кредити. Тож, якщо до кінця 2021 року банки видавали в середньому 1001 одиниць іпотеки, то у червні 2022 року було тільки 2 одиниці, а вже у грудні їх кількість зросла на 259 одиниць або в 2,77 рази. Загалом кількість іпотечних кредитів зросла за рахунок вторинного ринку кредитування, тоді як первинний ринок виявився менш привабливим для потенційних інвесторів, що пов'язано зі значними ризиками, зростанням цін на будівельні матеріали, складною логістикою, необхідністю подальшого ремонту, оскільки забудовники зазвичай продають нерухомість без ремонту тощо.

Іпотечне кредитування станом на 2022 р. показувало незначне зростання обсягів порівняно з початком 2019 р. – на 1,49%, а вже на початку 2023 р. їх обсяги помітно зменшились – на 7,71 млрд. грн. або на 26,27%. За показником співвідношення ВВП до загальної кількості виданих іпотечних кредитів відзначається різкий спад через початок широкомасштабного вторгнення.

У 2022 році банки видали 2009 іпотечних кредитів на 1,96 млрд грн. Порівняно з 2021 роком кількість кредитів на нове житло зменшилася в 5,3 раза в кількості договорів і в 4,3 раза в грошовому вираженні. Більшість іпотечних кредитів 2022 року – дві третини договорів – були видані в січні та лютому, перед початком повномасштабного військового наступу, а у березні-травні взагалі не видавали іпотеку, а поодинокі видачі спостерігалися в літній період.

З початку вересня іпотека розпочала поступово відновлюватися, перш за все завдяки державним програмам кредитування «Доступна іпотека» та «єОселя». У вересні–листопаді 2022 року банківські установи видали 252 іпотечні кредити на суму 280 млн грн, а у грудні – 405 кредитів на пів мільярда гривень [1].

Найбільше іпотечних кредитів у регіональному розрізі за даний період видано в Києві та Київський області – 241 договір на суму майже 345 млн грн, у Волинській області – 48 договорів на 60 млн грн, Вінницькій області – 37 договорів на 50 млн грн та Чернігівській області – 54 договори на 47 млн грн.

У 2022 році в центрі уваги держави й надалі буде розвиток іпотеки, особливо після російського військового вторгнення. Іпотека дає змогу населенню придбати житло та сприяє підвищенню інвестиційної активності в капітальному будівництві, стимулює розвиток будівництва,

розширює дохідну частину бюджету, забезпечує створення нових робочих місць та розвиток економіки.

У НБУ зазначили, що банківські установи України в червні 2023 року видали 527 іпотечних кредитів на суму – 754,1 млн грн. Зазначені результати, щодо наданих громадянам іпотечних кредитів показують про зростання обсягу та кількості іпотечних кредитів порівняно з травнем більш ніж удвічі, перш за все, завдяки активізації пільгового кредитування за програмою «єОселя».

Середньозважена ефективна ставка за іпотечними кредитами становила в червні – 7,9%, тоді як у травні була трохи вищою – 8,1%.

Найбільше іпотечних кредитів у червні видано в місті Києві та Київський області – 223 договори на загальну суму 377,9 млн грн., що становило – 50,1% від загального обсягу, Львівській області – 25 договорів на суму – 41,8 млн грн, Рівненській області – 30 договорів на суму 41,6 млн грн та Вінницькій області – 26 договорів на 37,5 млн грн. [2]

Найбільший попит на купівлю квартир програми «єОселя» очікується на квартири площею 40-70 квадратних метрів, незалежно від їх стану, тобто в зданих приміщеннях і житлових комплексах, що будуються.

Наразі банківські установи у 2023 році, щомісяця, отримують близько 4 тис. заявок, тобто потенційно 10 тис. іпотек можна видати впродовж 2,5 місяців. Середній розмір першого внеску коливається у значенні 25–30% від вартості запланованого в придбання житла [3].

Іпотечне кредитування виконує особливу роль у функціонуванні ефективного механізму ринкової економіки. В умовах стабільного розвитку економіки це пом’якшує соціальні проблеми, в тому числі проблему зайнятості, створює умови для прискорення вирішення житлових потреб населення, а також має важливе значення для збереження макроекономічної стабільності. Окрім позитивного впливу на фінансово-банківську систему та ринок житла, житлове кредитування також позитивно впливає на розвиток реального сектору економіки: сповільнює спад виробництва в суміжних галузях, створює сучасне виробництво та прискорює економічний розвиток країни. Вирішення таких питань є важливим для нашої країни в процесі підготовки вступу до Європейського Союзу. Дослідження сучасних аспектів реалізації житлової політики в Україні на тлі повномасштабного вторгнення російських окупантів та знищення значного житлового фонду показало, що виконавча влада використовує різні інструменти та підходи державного управління для її успішної реалізації. По-перше, оновлено правовий механізм управління, управління окремими аспектами реалізації житлової політики покладено на різні центральні органи влади та органи місцевого самоврядування.

Розширення програми «єОселя» є дуже необхідною та довгоочікуваною програмою потрібно врахувати наслідки нищівної війни, яка значно збільшила кількість внутрішньо переміщених громадян та людей, які гостро потребують нового житла.

Список використаних джерел:

1. Міністерство фінансів: за Програмою «Доступна іпотека 7 %» підписано 1723 кредитних договори на 1,472 млрд грн (2022). URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_programoiu_dostupna_ipoteka_7_pidpisano_1723_ kreditnikh_dogovori_na_1472_mlrd_grn-3314 (дата звернення: 02.03.2024)

2. Статистика фінансового сектору. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial (дата звернення: 26.02.2024 р.).

3. Левандівський О.Т. Криховецька З.М., Кохан І.В. Сучасні тенденції функціонування банківської системи України. *Агросвіт.* №3-4. 2023. С. 97-104. (дата звернення: 26.04.2024 р.)

УДК: 336.7

Мовчун С. В.
к.е.н., доцент кафедри фінансових ринків та технологій
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

Бобир І. М.
здобувач ОР першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Державний податковий університет,
м. Ірпінь

МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні в умовах глобалізаційних змін і викликів часу ринок деривативів широко представлений на міжнародному фінансовому ринку. Адже новостворені похідні фінансових інструментів є більш еластичними і ліквідними у порівнянні з класичними. Ціль фінансових інновацій – це забезпечення стабільності функціонування світової економіки, шляхом застосування страхування у випадку зміни основних параметрів фінансового ринку, серед яких відсоткова ставка та валютні курси. У цьому контексті й були впроваджені на фінансовий ринок похідні фінансових інструментів такі як форварди, ф'ючерси, опціони та інші деривативи, які використовують як у біржових, так і позабіржових операціях.

«Деривативи – це фінансові інструменти, які виникають з договору між двома або більше сторонами, що базуються на ціні таємниці. Вони можуть бути використані як для захисту від фінансового ризику, спекуляцій на цінових рухах, так і для отримання фінансової вигоди. Зазначимо, що перші деривативи почали використовуватися в 30-50-ті роки XVII століття при тюльпаноманії (продаж цибульок тюльпанів – 30-ті), рисові купони та пшениця (продаж рису та пшениці – 50-ті). Таким чином, товарно-сировинна

продукція була, є і залишилася на сучасному етапі головним інструментом деривативів. До базових інструментів можна також віднести інший дериватив, кредитний ризик або ті, чи інші параметри» [1].

«Основні риси похідних фінансових інструментів, це: по-перше – різниця у часі між моментом укладання строкового контракту і моментом поставки та розрахунку за контрактом. По-друге – наявність ефекту важеля (фінансовий леверидж), який підтверджує можливість отримання як високих прибутків, порівняно із сумою інвестованого капіталу, так і значних збитків. По-третє –високий ступінь ризику для власників похідних фінансових інструментів.

За таких умов зростає ризик інвестицій у похідні фінансових інструментів, тому термін їхньої дії на фінансовому ринку є коротким – декілька місяців, однак свопи є винятком. Проте, бувають випадки, коли деривативи мають довший термін дії, але у цьому разі доволі складно передбачити поведінку базового інструменту, так як можливість зростання ризику стає більшою, що впливає на підвищення ціни цих деривативів» [1].

На сучасному етапі ринок деривативів представляє собою віртуальний ринок, діяльність якого підпорядкована своїм правилам і законам, що пояснюється використанням новітніх інноваційних і запровадженням цифрових технологій. Обумовлене віддаляє сучасний ринок деривативів від реальної економіки, що спонукає розглянути діяльність світового ринку похідних фінансових інструментів.

Відповідно до сучасних викликів економіки у світі існує близько 30 фондових бірж, основною метою яких є торгівля похідних цінних паперів. Загалом це стосується процентних ф'ючерсів, ф'ючерсів на акції тощо. Індекси цін на біржі, валютні ф'ючерси та опціони [2, с. 66].

Відповідно до статистики офіційного сайту Всесвітньої федерації бірж (Всесвітня федерація бірж, WFE) у 2020 році обсяг торгів деривативами на біржовому ринку досяг 21 млрд. Ринок деривативів багатогранно вплинув на появу та поширення сучасних фінансів. Кризові деривативи є фактором створення великих обсягів торгів, де фіктивний капітал є мультиплікатором, який посилює кризу в межах земної кулі. Найбільшого значення набули похідні інструменти. Саме деривативи отримали переважну значущість при здійсненні міжбанківських розрахунків, що сприяло приховуванню обсягів первинного боргу та посилення спекулятивного процесу на фінансовому ринку [3, с. 25].

Якщо говорити про деривативи, що емітуються на українському ринку, то ними можуть торгувати лише на офіційних біржах. Це обмеження зменшує можливості для інвесторів та ускладнює доступ до цих інструментів, порівняно з ринками інших країн. Відповідно до основних рис похідних фінансових інструментів доцільно зазначити, що український ринок похідних цінних паперів характеризується меншим рівнем ліквідності, що впливає на їхню привабливість для інвесторів. Українські деривативи мають високий рівень ризику, оскільки фінансовий ринок країни ще не настільки стабільний, як ринки розвинених країн.

Зазначене може стати перешкодою для інвесторів, які шукають більш консервативні інвестиційні можливості [3, с. 25].

Відповідно зі статистичними даними вітчизняного ринку деривативів, а саме обсяги торгів на «Українській біржі» у 2022 році склали 16 008 102 442,99 грн, а загальна кількість угод 204 044 [4]. «У 2023 році – 20 979 335 458,78 грн, а загальна кількість угод 159 843» [5]. Більш детально інформацію подано у таблиці.

Таблиця 1

Загальний обсяг торгів на «Українській біржі» за 2023 рік

№ з/п	Назва цінних паперів	Сумарний оборот, (грн)	% від сумарного обороту
1	Корпоративні облігації	235 550 652,20	1,12
2	Державні облігації (ОВДП)	19 390 725 768,09	92,43
3	Акції	90 618 879,15	0,43
4	Інвестиційні сертифікати	11 270 951,55	0,05%
5	Іноземні цінні папери	1 251 169 207,79	5,97%

Джерело: складено автором за [5].

«Індекс українських акцій (Індекс UX) за 2023 рік збільшився на 7,65 % з 1 565,90 до 1 685,73 пунктів. Як бачимо рівень зацікавленості в нашому ринку похідних інструментів зріс, майже на 32 % порівняно з 2022 році» [5].

Отже, український ринок похідних цінних паперів є перспективним, але потребує подальшого розвитку і модернізації, щоб наблизитися до міжнародних стандартів і привернути більше інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Іващук Н. Л. Ринок деривативів: економіко0математичне моделювання процесів ціноутворення: *монографія*. Львів. Видавництво Львівської політехніки, 2008. 472 с. URL:https://vlp.com.ua/node/363?page=0,1

2. Данькевич А. П. Фінансові інструменти: особливості визначення, класифікації та обігу. *Наукові праці НДФІ*. 2019. № 1(46). С. 64–74.

3. Бурденко І. М. Фінансові інструменти : особливості їх класифікації. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 4. С. 24–31

4. Українська біржа. URL: https://www.ux.ua/a11006/?nt=304 (дата звернення 31.03.2024).

5. У 2023 обсяг торгів на «Українській біржі» збільшився на 31,1 % до 21 млрд гривень. *Стаття «Українські новини»,* Київ. URL: https://ukranews.com/ua/news/977032-u-2023-obsyag-torgiv-na-ukrayinskij-birzhi-zbilshyvsya-na-31-1-do-21-mlrd-gryven (дата звернення 31.03.2024)

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Проєктно-освітній центр «Агенти змін» ПНУ
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Національний університет "Чернігівська політехніка"
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
Херсонський національний технічний університет
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Львівський торговельно-економічний інститут
Ужгородський національний університет
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Державний податковий університет, Ірпінь

«Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи»

Збірник
тез доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції

23 квітня 2024 року

Схвалено Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 3 від 20.05.2024)

Рецензенти:
Олена ПАРУБЕЦЬ – д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи і страхування, НУ “Чернігівська політехніка;
Зоряна МАЦУК – д.е.н., професор кафедри управління та бізнес-адміністрування, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

В авторській редакції

Комп’ютерна верстка – Володимир МАЦЬКІВ